

T.C.

AREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MEDYA VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR
ANABİLİM DALI

TÜRKİYE MEDYASINDA YAHUDİ TEMSİLİ: STRUMA
GEMİSİ OLAYI ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KUDRET ALTINDAĞ

135120105

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. HASAN AKBULUT

İSTANBUL, 2016

T.C.

AREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MEDYA VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR
ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE MEDYASINDA YAHUDİ TEMSİLİ:
STRUMA GEMİSİ OLAYI ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KUDRET ALTINDAĞ

135120105

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Türkiye Medyasında Yahudi Temsili: Struma Gemisi Olayı Örneği” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlâk ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

29 Şubat 2016

Kudret ALTINDAĞ

ONAY

Tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

a). Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

29 Şubat 2016

Kudret ALTINDAĞ

ÖZET

TÜRKİYE MEDYASINDA YAHUDİ TEMSİLİ: STRUMA GEMİSİ OLAYI ÖRNEĞİ

Kudret Altındağ

Yüksek Lisans Tezi, Medya ve Kültürel Çalışmalar Anabilim dalı

Danışman: Prof. Dr. **Hasan AKBULUT**

Mart 2016 - 140 sayfa

Medya, aslında her gün bir yerlerde yaşanan olayları takipçisine yansıtan bir aynadır. Bir aynadan beklenen; olayları manipüle etmeden, değiştirmeden, yönlendirmeden ve çarpıtmadan aktarmasıdır. Ancak, bu henüz tam anlamıyla ulaşılamamış bir ütopya'dır. Pratikte medya -kendisi de dev bir endüstri olduğundan- çıkarlarını, bağlı olacağına söz verdiği etik değerlerden önde tutmaktadır.

Türkiye’de de medya, özellikle 1980’den sonra değişen yönetim profili nedeniyle işinsanlarının kontrolüne girmiş, bunun sonucunda da ideolojik olarak taraf olmanın yanı sıra, ekonomik anlamda da iktidar ve güç odaklarına bağımlı hale gelmiştir. Dolayısı ile devletin ideolojik bir aracı olmayı medya “rıza” çerçevesinde kabullenmekte ve içselleştirdiği egemen ideolojiyi özellikle de nüfus ve nüfuz olarak az olan toplum kesimlerine yönelik geniş bir şekilde yeniden üretmektedir.

Çalışmada, 25 Şubat 1942 tarihli Türkiye’de yayınlanan farklı ideolojik eksenlerdeki beş gazete ile 25 Şubat 2012 ve 2015 tarihli farklı yayın çizgisindeki beş gazetenin Struma Gemisi Olayı’nı ele alışları eleştirisel söylem analizi yöntemi ile incelenerek Türkiye medyasındaki Yahudi temsilinin nasıl pratiğe döktüğü ortaya konmaktadır. Gazetelerin azınlıklara, dahası Yahudi azınlığa karşı yaklaşımı, egemen ideoloji ve güç odaklarının bakış açısı ile aynı çizgidedir. Bir ulus-devlet ideolojisi ile kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin egemen seçkinleri, başta ekonomi ve eğitim olmak üzere ülkedeki her alanı “Türkleştirmek” için yürüttükleri politikaları, devletin ideolojik bir aracı olan medya ile topluma ulaştırmaktadır. Egemen yönetici seçkinler, dini ve ırkî azınlıklara yönelik tamamen insani konularda bile medyanın egemen söylemin dışına çıkmasına elinde tuttuğu ekonomik, siyasal, yasal ve toplumsal baskı

argümanları ile izin vermemektedir. Yapılan analizde Struma Gemisi Olayı'nın haberleştirilmesinde egemen devlet ideolojinin belirleyici olduğu; haberlerde çoğunlukla isimsizleme, anlamlı yokluk, enformasyon eksiltimi, edilgen cümle yapısı ile özneyi gizleme pratiklerine başvurulduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler : *Medyada Yahudi Söylemi, Medya Güç İlişkileri, Struma Gemisi Olayı, Söylem Analizi.*

ABSTRACT

REPRESENTATION OF JEWISH IN TURKISH MEDIA: IN THE CONTEXT OF STRUMA SHIP'S INCIDENT

Kudret Altındağ

Master's Thesis, Institute of Social Sciences

Adviser: Prof. Dr. **Hasan AKBULUT**

March 2016 – 140 pages

Media is actually a mirror that reflects the everyday life of its readers. Readers expect from the mirror to reflect the happenings as it is without any manipulation or distortion. Of course, this is a utopia that we have not reached. Media, a giant industry itself, put its interest ahead of the ethical values which they promise to be bind upon.

Especially after 1980's, Media in Turkey was controlled by the big businesses due to change in their management. Because of this, media added economic dependency on the power structure to its current ideological dependency. Therefore, Media became an instrument of the state's ideology in the context of "consensual agreement" and internalize hegemonic ideology which they reproduce to affect the minorities.

This thesis examine 5 ideologically different newspapers which was published on February 25, 1942, and another 5 newspaper again support various ideologies published in 2012 and 2015 in Turkey that covers Struma Ship incident by using critical rhetoric analysis technique to exhibit Jewish representation in practice in Turkish media. Turkish newspapers' approach to

minorities especially to the Jewish community, in line with the hegemonic ideology of the power structure in Turkey. The elites of newly established nation state of Turkish Republic, embraced the policy of “Türkleştirmek” (Turkify or Turkification) in every aspect of the daily life of its citizen in economy and education to begin with and they use the media to deliver the state’s message to the public. The hegemonic elites has never allowed the media to overcome the dominant discourse even they are covering the simple issues of communities especially about religious and ethnic minorities by using its economic, political, legal, and social pressure instruments.

Key Words: Jewish Discourse in Media, Power Relations in Media, Struma Ship Incident, Rhetoric Analysis.

ÖNSÖZ

Bu çalışma aslında, Avukat Cem Sofuoğlu’nun 2012 yılının başlangıcında “24 Şubat 2012 tarihinde Struma Gemisi kurbanları için ne yapılabilir?” konusunda fikir alışverişinde bulunmak için beni ziyaret etmesi ve şimdiye kadar hiç duymadığım bu olayı bana anlatması ile başladı. Birkaç yıldır, farklı kültür ve din müntesipleri ile “barış içinde bir arada yaşama” konusunda yoğun çalışmalar içinde bulunmama, ayrıca gazetecilik mesleğini icra etmeye devam etmeme rağmen “Struma Gemisi Olayı”nı duymamış olmam beni son derece üzümüştü. Sofuoğlu’nun çalışmalarına gönüllü desteğin yanı sıra yüksek lisans tezimi de bu konuda hazırlamaya karar verdim. Böylelikle, yanı başımızda gerçekleşmiş olan tarihi bir “trajedi”nin, bir daha yaşanmaması adına, tarihe bir not düşmeyi hedefledim.

TEŞEKKÜR

Öncelikle, büyük bir sabır ve anlayışla bana yol gösteren, yoğun mesaisine rağmen, bu çalışmanın ortaya çıkması adına her türlü desteği sağlayan, tez danışmanım Prof. Dr. Hasan Akbulut'a çok teşekkür ederim. Ayrıca, soruları ve yorumlarıyla bu çalışmaya katkıda bulunan değerli hocalarım, Prof. Dr. İdil Sayımer'e ve Yard. Doç Dr. Arzu Toğuşlu Kızbaz'a müteşekkirim.

Öte yandan, yüksek lisans tezim konusunda beni devamlı motive eden kıymetli ağabeyim Sayın Mesut Altındağ'a ve ısrarlı takibiyle çalışmamın başından sonuna kadar beni sürekli şevklendiren değerli arkadaşım Sayın Fatih Ceran'a şükranlarımı sunarım.

Son olarak, tezimi hazırlarken değerli zamanlarından aldığım sevgili eşim Gülhan Altındağ'a, biricik oğlum Sedat Altındağ'a ve biricik kızım Reyhan Altındağ'a benden esirgemedikleri destek ve sevgilerinden dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ	V
TEŞEKKÜR	VI
KISALTMALAR LİSTESİ	X
TABLolar LİSTESİ	X
ŞEKİLLER LİSTESİ	X
GİRİŞ	
Problem	1
Amaç	3
Yöntem	4
Hipotez	5
Önem	6
Sınırlılıklar	6

BİRİNCİ BÖLÜM İDEOLOJİ, MEDYA VE İKTİDAR

1.1. İdeoloji	8
1.1.1 Tarihsel Süreç İçerisinde İdeoloji Kavramına Genel Bir Bakış	9
1.1.2 Medya ve Egemen İdeoloji Arasındaki Simbiyotik İlişki	14

1.2.	İdeolojik Bir Araç Olarak Medya	16
1.3.	Türkiye Medyasında İçerik Üretimini Etkileyen Etmenler	19
1.3.1.	Medyanın Mülkiyet Yapısı	24
1.3.2.	Siyasal İktidarın Medya Üzerindeki Sınırlandırmaları	27
1.3.2.1.	Yasal ve Ekonomik Sınırlandırmalar	29
1.3.2.2.	Toplumsal Baskı Oluşturarak Sınırlandırma	33
1.3.3.	Editoryal Yayın Politikası ve Haber İnşa Süreci	36
1.3.3.1.	Okur Tepkisi ve Tiraj Baskısı	38

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE MEDYASINDA AZINLIK TEMSİLİ

2.1.	Azınlık Kavramı	40
2.2.	Türkiye'deki Egemen İdeolojinin Azınlık Yaklaşımı	42
2.2.1.	Siyasal Elit ve Egemenlerin Azınlığa Bakışı	47
2.2.2.	Makbul Yurttaş ve Öteki	49
2.2.3.	Yahudi Azınlığa Yönelik Yaklaşımlar	52
2.2.4.	Türkiye Basınında Yahudi Temsili	58
2.2.4.1.	Struma Gemisi Olayı'nın Tarihçesi	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE MEDYASINDA STRUMA GEMİSİ OLAYININ TEMSİLİ

3.1.	Struma Gemisi Olayı'nın Medyadaki Temsili	63
3.1.1.	Literatür Taraması	64
3.2.	Söylem Kavramı ve Söylem Analizi	65
3.3.	Struma Gemisi Olayı'nın Haber Söylem Analizi	67
3.3.1.	Akşam, Cumhuriyet, Son Telgraf, Tan ve Vatan Gazetelerinin 25 Şubat 1942 Tarihli Struma Gemisi Olayı Haberinin Çözümlemesi	70
3.3.1.1.	Yahudilik ve Musevilik Arasındaki Fark	77

3.3.2. Akşam Gazetesinin 25 Şubat 2012 Tarihli Struma Gemisi Olayı Haberinin Çözümlemesi	84
3.3.3. Cumhuriyet Gazetesinin 25 Şubat 2012 Tarihli Struma Gemisi Olayı Haberinin Çözümlemesi	90
3.3.4. Hürriyet Gazetesinin 25 Şubat 2012 Tarihli Struma Gemisi Olayı Haberinin Çözümlemesi	94
3.3.5. Şalom Gazetesinin 29 Şubat 2012 Tarihli Struma Gemisi Olayı Haberinin Çözümlemesi	99
3.3.6. Yeni Akit Gazetesinin 25 Şubat 2012 Tarihli Struma Gemisi Olayı Haberinin Çözümlemesi	105
3.3.7. Av. Cem Sofuoğlu Röportajı	107
3.3.8. Akşam Gazetesinin 25 Şubat 2015 Tarihli Struma Gemisi Olayı Haberinin Çözümlemesi	109
3.3.9. Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Akit Gazetelilerinin 25 Şubat 2015 Tarihli Struma Gemisi Olayı Haberinin Çözümlemesi	113
3.3.10. Şalom Gazetesinin 25 Şubat 2015 Tarihli Struma Gemisi Olayı Haberinin Çözümlemesi	118
3.3.11. 25 Şubat 1942, 2012 ve 2015 Tarihli Struma Gemisi Olayı Haberlerinin Karşılaştırmalı Analizi	126
SONUÇ	128
KAYNAKÇA	132
ÖZGEÇMİŞ	140

KISALTMALAR LİSTESİ

AA:	Anadolu Ajansı
DİA:	Devletin İdeolojik Aygıtları
DP:	Demokrat Parti
PKK:	Partiya Karkerên Kurdistanê- Kürdistan İşçi Partisi
TDK:	Türk Dil Kurumu
T. C.:	Türkiye Cumhuriyeti
TCK:	Türk Ceza Kanunu
TMK:	Terörle Mücadele Kanunu
TMSF:	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
AİHM:	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AGİT:	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

TABLolar LİSTESİ

Tablo1 :	25 Şubat 1942 Tarihli Seçili Gazetelerin Makro Yapı Tematik Yapı Analizi	84
Tablo2 :	25 Şubat 2012 Tarihli Seçili Gazetelerin Makro Yapı Tematik Yapı Analizi	107
Tablo3 :	25 Şubat 2015 Tarihli Seçili Gazetelerin Makro Yapı Tematik Yapı Analizi	126

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil.1: 25 Şubat 1942 Tarihli Akşam Gazetesinin Logosu	70
Şekil.2: 25 Şubat 1942 Tarihli Akşam Gazetesinin 1. Syf. Haber Kupürü	71
Şekil.3: 25 Şubat 1942 Tarihli Tan Gazetesinin Logosu	72
Şekil.4: 25 Şubat 1942 Tarihli Tan Gazetesinin 1. Syf. Haber Kupürü	73
Şekil.5: 25 Şubat 1942 Tarihli Tan Gazetesinin 2. Syf. Haber Kupürü	73
Şekil.6: 25 Şubat 1942 Tarihli Vatan Gazetesinin Logosu	74

Şekil.7: 25 Şubat 1942 Tarihli Vatan Gazetesinin 1. Syf. Haber Kupürü	74
Şekil.8: 25 Şubat 1942 Tarihli Son Telgraf Gazetesinin Logosu	75
Şekil.9: 25 Şubat 1942 Tarihli Son Telgraf Gazetesinin 3. Syf. Haber Kupürü	76
Şekil.10: 25 Şubat 1942 Tarihli Cumhuriyet Gazetesinin Logosu	78
Şekil.11: 25 Şubat 1942 Tarihli Cumhuriyet Gazetesinin 1. Syf. Haber Kupürü	79
Şekil.12: 25 Şubat 2012 Tarihli Akşam Gazetesinin Logosu	85
Şekil.13: 25 Şubat 2012 Tarihli Akşam Gazetesinin 12. Syf. Haber Kupürü	87
Şekil.14: 25 Şubat 2012 Tarihli Cumhuriyet Gazetesinin Logosu	90
Şekil.15: 25 Şubat 2012 Tarihli Cumhuriyet Gazetesinin 8. Syf. Haber Kupürü	92
Şekil.16: 25 Şubat 2015 Tarihli Hürriyet Gazetesinin Logosu	94
Şekil.17: 25 Şubat 2012 Tarihli Hürriyet Gazetesinin 30. Syf. Haber Kupürü	98
Şekil.18: 25 Şubat 2015 Tarihli Şalom Gazetesinin Logosu	99
Şekil.19: 29 Şubat 2012 Tarihli Şalom Gazetesinin 1. Syf. Haber Kupürü	100
Şekil.20: 29 Şubat 2012 Tarihli Şalom Gazetesinin 3. Syf. Haber Kupürü	101
Şekil.21: 29 Şubat 2012 Tarihli Şalom Gazetesinin 2. Syf. Haber Kupürü	102
Şekil.22: 25 Şubat 2012 Tarihli Akit Gazetesinin Logosu	105
Şekil.23: 25 Şubat 2012 Tarihli Akit Gazetesinin 1 Sayfası	106
Şekil.24: 25 Şubat 2015 Tarihli Akşam Gazetesinin 11. Syf. Haber Kupürü	112
Şekil.25: 25 Şubat 2015 Tarihli Cumhuriyet Gazetesinin 1 Sayfası	115
Şekil.26: 25 Şubat 2015 Tarihli Hürriyet Gazetesinin 1 Sayfası	116
Şekil.27: 25 Şubat 2015 Tarihli Akit Gazetesinin 1 Sayfası	117
Şekil.28: 25 Şubat 2015 Tarihli Şalom Gazetesinin 1 Sayfası	121
Şekil.29: 25 Şubat 2015 Tarihli Şalom Gazetesinin 1 Sayfası	125

Giriş

1.Problem

Günümüz dünyasında, büyük bir hızla gelişen teknolojik altyapı sayesinde insanlar çok kolay ve hızlı bir şekilde birbiriyle iletişim kurma ve bilgiye ulaşma imkânına sahip olmaktadır. Nitekim sosyal bir varlık olan insana nasıl ki oksijen, gıda ve su bir ihtiyaçtır, aynen onun gibi, insan için iletişim kurma da aynı ölçüde önem taşımaktadır. (Gökçe, 2006: 16). Buna karşın, genel olarak bilgi ile insan arasındaki irtibatı sağlayan kitle iletişim araçları, toplumsal hayatı ve sosyokültürel süreçleri doğrudan etkilemekte, bilgiyi kendi ideoloji ve çıkarları çerçevesinde manipüle edebilmektedir. Elbette bunun aksini savunan görüşler de mevcuttur. Aksi görüşü savunanlar, medyanın oluşturduğu etkilerin kasti ve planlı olmadığını, kendiliğinden oluştuğunu iddia etmektedir. Ancak Aslan'a göre, gözlem ve deneye dayanan araştırmaların somut bulgularına göre medya, durum belirlemede ve gerçekliği şekillendirmede çok etkin ve aktif bir role ve güce sahiptir. Bu gücün kullanımı ise daha çok, medyanın mülkiyetini ya da kontrolünü elinde bulunduran kişi ya da kesimlerin ihtiyaçları, ilgileri, istek ve beklentileri doğrultusunda gerçekleşmektedir (Arslan, 2004).

Sunduğu haberleri, dizileri, mesajları seçme ve belirleme, ilettiği mesajları da belirli bir bakış ile çerçeveleme yetisinden dolayı medyanın izleyici/okuyucu üzerindeki etki gücü tartışılmazdır. Öte yandan medya, içinde yaşadığımız “toplumsal gerçekliği inşa eder” (Dursun, 2004:37). Bunun yanı sıra medya, sadece toplumsal gerçeği inşa etmekle kalmamaktadır. Bu gerçekliği yeniden tanımlayabilme ve toplumun algı ve beklentilerini bir çarpan olarak çoğaltarak yönlendirme imkânına da sahiptir. Asıl soru, bu algı ve yönlendirmeleri kimin, hangi amaçla ve neyi hedefleyerek yaptığıdır. Burada medya-iktidar, medya-güç odaklar, medya-finans ilişkileri ve bu ilişkilerin içeriğinin ne olduğu gibi konular gündeme gelmektedir. Nitekim insanlar propagandaya veya manipüleye maruz kaldıklarında gerçeklerle hareket etmekten ziyade, duygularıyla hareket etmeye daha meyilli oldukları gözlemlenmiştir. Vilfredo Pareto'ya göre insan, duygu, tutku ve içgüdüleriyle davranma eğilimindedir (akt. Turhan, 1991:47). Dolayısıyla, tüm bu gerekçeler

medyanın algı üzerinde etkilerinin ve medya ile güç arasındaki simbiyotik ilişkinin araştırılmasını gerekli kılmaktadır. Bu ilişkiyi araştırmada ideoloji merkezde durmaktadır.

İdeolojiye ilişkin çok çeşitli yaklaşımlar olsa da, bunlardan en yaygın olanı Althusser'in geliştirdiği ideoloji kavrayışıdır. Güz, demokratik yönetim sistemiyle idare edilen ülkelerde kitle iletişim araçlarının işlevleri ile ilgili eleştirisel bir pozisyonda duran Fransız Filozof, Louis Pierre Althusser'in, kitle iletişim araçlarını devlete veya yönetime hakim olan kişi ya da kurumların iktidarlarını devam ettirmek için kullandıkları ideolojik aygıtlar olarak nitelediğini ifade eder (Güz, 2005: 26). Althusser'e göre devletlerin iki tür aygıtı vardır: birincisi polis, mahkeme, ordu, hükümet, irade, ordu, polis, mahkemeler, hapishaneler vs gibi "Devletin Baskı Aygıtları", diğeri de aile, hukuk, siyaset, sendikalar, haberleşme, kültür vs alanındaki "Devletin İdeolojik Araçları"dır (Althusser, 2003: 168-169).

Bu tartışmalardan hareketle, ülke nüfusunun çok azına tekabül eden bir toplum kesimini ilgilendiren önemli bir konunun, medyada temsilinin nasıl olduğunun ortaya çıkarılması, medyanın güç ve egemen ideoloji ile ilişkisini resmetmesi açısından kayda değerdir. 24 Şubat 1942 yılında Filistin'e gitmek üzere Romanya'dan yola çıkan ve içinde ağırlıklı olarak kadın ve çocuk Yahudilerin bulunduğu Struma gemisi, İstanbul Boğazında dönemin hükümetinin emriyle yaklaşık elli üç gün bekletildikten sonra römorkörlerle (çekici gemiler) Karadeniz açıklarına bırakılmış ve ardından infilak etmiş veya -iddiaya göre- Rus denizaltısından fırlatılan bir torpidoyla batırılmıştır. Uzun süre söz konusu olay, eklerde veya köşe yazılarında zaman zaman oldukça cılız ve sınırlı bir temsil dışında medyada temsil edilmemiştir. Aradan geçen yetmiş yıl (70) sonra Struma Gemisi Olayı, medyada yeniden geniş bir şekilde gündeme gelmiştir. Bahse konu olayın, yeniden Türkiye medyasının gündemine girmesi incelenerek medyanın olaylara yönelik bilgileri salt habercilik refleksi ile mi yoksa egemen ideoloji ve güç dengesine göre mi inşa ettiği/kurguladığı incelenmiştir.

Struma Gemisi Olayı, o dönemde yalnızca Anadolu Ajansı tarafından haberleştirilmiş ve diğer yayın organlarına da bu kaynaktan haber dağıtılmıştır.

Aradan geçen uzun dönem boyunca anaakım medyada, söz konusu olaya ilişkin kayda değer bir haber yer almazken, neden 2012 yılında bu olayın tekrar anımsanarak gündeme getirildiğinin incelenmesi gerekmektedir. Struma gemisi olayı çerçevesinde, Türkiye mediasında Yahudilerin nasıl temsil edildiğini de irdelemek gerekli olmaktadır. Bu yönüyle tez çalışmasının sorunsalı şöyle ifade edilmiştir: “Yahudiler için unutulmayan olaylar arasında bulunan, 24 Şubat 1942 yılında meydana gelen Struma Gemisi Olayı, dönemin Türkiye mediasında nasıl temsil edilmiş, söz konusu olay neden ve nasıl yıllar sonra medyanın gündemine yeniden girmiştir?”

Amaç

Bu tez çalışmasında Türk mediasının azınlıklarla ilgili yayın politikaları ile toplumun algısını nasıl yönlendirdiğinin ve haber dilini nasıl kurguladığının analizi, bunun yanı sıra bu toplumlara yönelik devlet politikaları ile medyanın dili arasındaki paralelliklerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bunun için bir azınlık grubunu, Yahudi Cemaati’ni doğrudan ilgilendiren ve medyada “haber değeri” taşıyan bir olay, Struma Gemisi Olayı, ele alınmıştır.

Romanya’dan hareket eden ve İstanbul, Sarayburnu açıklarında 53 gün bekletildikten sonra 24 Şubat 1942’de Türk Hükümetinin emriyle Şile açıklarına çektirilen söz konusu geminin, iddiaya göre Rus denizaltısından gönderilen bir torpido ile vurularak batırılması neticesinde 103’ü çocuk olmak üzere 768 Yahudi’nin, diğer bir kaynağa göre ise 764 Yahudi’nin hayatını kaybettiği olayı, farklı yayın organları 25 Şubat 1942’de sadece Anadolu Ajansı’nın verdiği bilgiler çerçevesinde haberleştirmiştir. Böylesine önemli bir vakanın hemen akabinde konu, devletin haber ajansı Anadolu Ajansı’nın oldukça taraflı bir haberi ile medyada –sadece başlıklar değişerek- yer bulabilmiş, daha sonraki yıllarda da bu konuda kayda değer bir haber çalışması gerçekleştirilmemiştir.

Aradan geçen uzun bir sessizlik döneminin (silent era) ardından Struma Olayı yeniden medyanın gündemine girmiştir. Tam bu noktada çalışmanın hipotezini oluşturan bir gelişme yaşanmıştır. İlk defa Türkiye Cumhuriyeti

Hükümeti, Struma Olayı'nı resmen anmak üzere İstanbul Sarayburnu'nda bir tören düzenlemiştir. Bu tarihsel çerçeve içerisinde tezin amacı, Struma Gemisi Olayı'nın, Türk medyasında iki farklı tarihsel dönemde nasıl temsil edildiğini ortaya koymaktır. Bu genel amaç kapsamında çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmış, bu yönüyle araştırma sorusunun çözümüne yönelik tezin alt amaçları şöyle formüle edilmiştir:

1. Struma Olayı, Türkiye basınında nasıl temsil edilmiştir?
2. Struma Olayı'nın temsilinde, ele alınan gazetelerin siyasal yönelimleri anlamlı bir fark oluşturmakta mıdır?
3. Struma Olayı'nın iç basında temsilinde, ortaklıklar ve farklılıklar nelerdir? Bu ortaklık ve farklılıklar, nasıl açıklanabilir?
4. Struma Olayı çerçevesinde Yahudilerin medyada temsilinde öne çıkan kavramlar ve söylemler nelerdir?
5. Resmi anma ile sivil anma arasında gazete haberlerine yansıyan bir farklılık var mıdır?
6. Struma Gemisi Olayı'nın haber inşası, nasıl bir söylem üretmekte ve bu söylem ne tür bir ideolojik pratik ile ilişkili görünmektedir?

Yöntem

Yukarıda anılan amaçlar çerçevesinde Struma Gemisi Olayı'nın meydana geldiği 24 Şubat 1942 tarihindeki haberlerle, bazı Sivil Toplum Kuruluşlarının Struma Olayını gündeme getirdikleri 24 Şubat 2012 yılındaki haberler ve Hükümetin resmi tören ile andığı 24 Şubat 2015 Struma Olayı'nın yıl dönümündeki haberler basında nasıl temsil edildiği Teun A. van Dijk'in söylem çözümlemesi yöntemi ile çözümlenmiş, daha sonra söz konusu haberlerin karşılaştırılmalı analizi yapılmıştır.

Devran'a göre eleştirel söylem çözümlemesinin en önemli temsilcileri Norman Fairclough, Ruth Wodak, Teun Adrian van Dijk ve Paul Chilton gibi teorisyenlerdir (Devran, 2010:62). Özer de, eleştirel söylem çözümlemesi

alandaki çalışmalarda kendilerine yoğun olarak başvuru alan düşünürlerin van Dijk ve Fairclough olduğunu belirtir (Özer, 2011:16). Bu düşünürlerden van Dijk'in modeli bu tez çalışması için seçilmesinin nedeni van Dijk'in formüle ettiği haber söylem çözümlemesi yöntemidir. Devran van Dijk'in modelinde metnin içeriği, retorik, semantisi ve anlatısının incelendiğini ifade eder. (Devran, 2010:64). Ülkü'ye göre van Dijk, söylem çözümlemesini yaklaşımını 1980'lerde yazılı haber metinlerine uygulamıştır. Ülkü, van Dijk'in kendisini diğer araştırmacılardan farklı kılan şeyi, "haber çözümlemelerini ele alış biçimi" olarak değerlendirdikten sonra, van Dijk'in haberi yalnızca metinsel ve yapısal açıdan incelemeyeceğini, anlama ve üretim düzenlerinde çözümleme ve açıklama getirdiğini ifade etmektedir (Ülkü, 2004:373-374). Özer, haber metinlerinin çözümü için van Dijk modelinin seçilmesinin nedenini, haberin yapısını ve daha önemlisi haberin ideolojik sunumunu ortaya çıkarması bakımından öne çıkmasından kaynaklandığını kaydeder (Özer, 2011:82). Bu nedenle bu çalışmada van Dijk'in söylem çözümleme yöntemi kullanılarak, haberin içeriğinde yer alan ideolojik unsurların ortaya çıkarılıp, haber inşasının hangi ideolojik motivasyonla oluşturulduğu, metindeki bulgulara dayanarak ortaya konmaya çalışılmıştır.

Hipotez

Çalışmadaki temel varsayım şöyle kurulmuştur: Türkiye'de medya, devletin ideolojik bir aygıtı olarak, devletin meşruiyetini tahkim etmeye dönük içerik üretir/ yayın yapar ve bu işlevinin bir parçası olarak ekonomik ve siyasi güç odaklarıyla işbirliği imkânı elde eder. Türkiye'de medya, ürettiği haberlerde egemen ideolojiyi meşrulaştıracak bir dil ve söylem üretir. Struma Gemisi Olayı'nın basındaki temsilinde de medya, bu işlevini yerine getirir.

Genelde basın çalışmalarında anaakım gazete olarak Hürriyet gazetesi, ulusalçı gazete olarak Cumhuriyet gazetesi ve uç sağ olarak Yeni Akit gazetesi teamül olarak seçilmektedir. Bu nedenle, bu tez çalışmasında da söz konusu gazetelerin Struma Gemisi Olayı'na yönelik yaklaşımları ele alınmıştır. Ayrıca, Türk Yahudiler tarafından çıkarılan Şalom gazetesi de, Yahudileri ilgilendiren bir haberin söz konusu gazetede nasıl temsil edildiğini göstermesi açısından ve

son olarak hükümet yanlısı bir yayın çizgisi nedeniyle Akşam gazetesi çalışmaya alınmıştır.

Önem

Türkiye medyasında Yahudi temsili konusunda pek fazla çalışma bulunmamaktadır. Bu çerçevede bu tez çalışması literatüre katkıda bulunabilecek ve medya çalışanları üzerinde farklı kültür ve inanç müntesiplerine yönelik bir farkındalığa neden olabilecektir. Ayrıca bu çalışmayla, farklı kültür ve dini inanışlara yönelik ayrımcılığın azaltılacağı (ayrımcı dil ve söylemlere ilişkin bir farkındalığa), birlikte barış içinde var olma (peaceful coexistence) anlayışının yaygınlaşmasına ve Türkiye'nin demokratikleşmesine de katkıda bulunulacağı ümit edilmektedir.

Çalışmada yüz yılları bulan geçmişi ile Anadolu'nun en yerleşik kültüründen biri olan Yahudi kültürünün Türkiye basınında temsili hakkında ciddi bir araştırmanın neredeyse yok denecek kadar az olması nedeniyle bu çalışmanın “basında Yahudilerin temsili, medyanın algı oluşturma gücü, medya ve egemen ideoloji ” gibi konularda süren tartışmalara da katkı sunması düşünülmektedir.

Sınırlıklar

Bu tez çalışmasına kaynaklık edecek gazetelerin çok olması ve bunların bir yüksek lisans tez çalışmasının hacmini aşma olasılığından dolayı, çalışma aşağıda belirtilen gazetelerle sınırlandırılmıştır. Çalışma için incelenen gazeteler şu şekilde belirlenmiştir:

- Merkez medya (popülist ve liberal ideoloji) olarak Hürriyet Gazetesi,
- Ulusal ideoloji temsilen Cumhuriyet Gazetesi,
- Uç sağ bakış açısı ile Yeni Akit Gazetesi,

- Hükümet yanlısı bakış açısı ile Akşam Gazetesi,
- Azınlık bakış açısı ile Şalom Gazetesi

Çalışma kapsamına dahil gazetelerin seçilmesinde, yayımlandıkları dönem itibariyle ideolojik yelpazedeki konumları ve Türk Yahudilerin çıkardıkları bir yayın organı olması temel alınmıştır. Struma Gemisi Olayı'nın gerçekleştiği 1942 yılında, Topuz'a göre Türkiye'de yayınlanan başlıca gazeteler şunlardır; Akşam, Cumhuriyet, Vatan, Vakit, Ulus, Tasvir, Son Posta, Vatan, Tan, Tanin ve Yeni Sabah (Topuz, 2003:170). Bu gazetelerden sadece beş gazetenin seçilmesinin nedeni, farklı ideolojik arka plandan gelen gazetelerin Struma Gemisi Olayı'nı nasıl haberleştirdiklerini ortaya çıkarmak içindir. Söz konusu gazeteler şunlardır:

- Vatan; liberal ve demokrat (Oral, 1968 :145) bakış açısını yansıtmaması nedeniyle,
- Cumhuriyet; Kemalist (Şapolyo, 1969:228) perspektifi nedeniyle,
- Tan; Sol uç/komünist (Oral, 1968 :161) bakış açısı nedeniyle,
- Akşam; Atatürkçü ve halkçı (Şapolyo, 1969:226) perspektifi nedeniyle,
- Son Telgraf; Türkçü (Wikipedia, 2016) yayın çizgisi nedeniyle incelenmek üzere seçilmiştir.

Ancak bu gazetelerden 1942 yılında etkin olan gazeteler Akşam ve Cumhuriyet'tir; Hürriyet, Yeni Akit ve Şalom ise 1942 yılından sonra kurulmuştur. Bu nedenle Struma Gemisi Olayı'nın söz konusu gazetelerdeki 1942 yılındaki temsiline ancak 1948 yılından sonraki nüshalarında bakılmıştır. Benzer biçimde Yahudi cemaatinin yayın organı olan Şalom gazetesinin de, 1948 yılında kurulmuş olması nedeniyle, 1942 yılında gerçekleşen bu olayın temsili söz konusu değildir. Ancak bu sınırlığı aşmak için, gazetenin kurulduğu 1948 yılında Struma Gemisi Olayı'nın yıl dönümü olan 24 Şubat tarihli nüshasına bakılmış ve söz konusu olayın Şalom gazetesinde temsil edilmediğine bakılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM İDEOLOJİ ve MEDYA

1.1. İdeoloji

Medyanın gerek haber inşasında, gerek haberlerin seçiminde ve gerekse de haber söyleminde takip ettiği, içselleştirdiği ve kendini yakın olmak zorunda hissettiği egemen ideolojiyle sıkı bir ilişkisi bulunmaktadır. Bu ilişkinin detaylarına girmeden önce ideoloji kavramına yönelik yaklaşımları gözden geçirmek gerekecektir. İdeolojinin anlamı sözlüklerde farklı şekillerde açıklanmıştır. Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğü'ne göre Fransızca "İdeologie" isminden gelen ideoloji, şu şekilde tarif edilmiştir;

"Siyasal veya toplumsal bir öğretiyi oluşturan, bir hükûmetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dini, moral, estetik düşünceler bütünü" (TDK, 2005:1124).

Türk Dil Kurumu, "Türkçe Sözlük"te ideoloji yukarıdaki gibi açıklanırken, İnsan ve Toplum Bilimleri Terimleri Sözlüğü'nde ise ideoloji şu anlamdadır:

"Belirli bir kültür veya dünya görüşüne dayanan, bilgi ile inancın birlikte değerlendirildiği temel fikirler ve değerlerdir. İnsanın yaşadığı fiziki ve sosyal çevre ile ilgili bir "doğal durum" varsayımının yanında insanların nasıl davranmaları gerektiği söyleyen bir "ideal durum" tasavvuruna sahip olan bir düşünce sistemidir. Hakim grupların menfaatlerini haklı göstermeyi sağlayan, paylaşılan fikir veya inançlardır. Bir sosyal grubun menfaatlerini doğrulayan düşünce sistemidir. Akıllı-kurnaz ve-fakat sabit fikirli bir ferdin, sosyal hayata dair öne sürüp, somutlaştırdığı fikir tavsiyelerinin-görüşlerinin , düşünce tefekkür ve değerlendirme ataletinde bulunan bir kitle tarafından kayıtsız ve şartsız olarak şiddetle benimsenmesidir" (Seyyar, 2007:435).

Felsefe Sözlüğü'nde ise ideolojinin Osmanlıca'da "fikriyyat", İngilizce'de "ideology", Fransızca'da "idéologie" ve Almanca'da "ideologie" şeklinde karşılığı bulunduğu belirtildikten sonra söz konusu kavram şu şekilde tarif edilmiştir:

“Genel olarak siyasi ya da toplumsal bir öğretiy meydana getiren ve siyasi ve toplumsal eylemi yönlendiren düşünce, inanç ve görüşler sistemi; bir topluma, bir döneme yada toplumsal bir sınıfa özgü inançlar bütünü; bir toplumsal durumu yansıtan düşünceler dizgesi; insanların kendi varoluş koşulları ve ilişkilerinden doğan yaşam tarzlarıyla ilgili tasarımların tümü” (Cevizci, 1999:448)

Yukarıdaki açıklamalarda da görüldüğü gibi, ideolojinin genel kabul gören, üzerinde tam mutabakata varılan tek bir tanımı bulunmamaktadır. Nitekim, ideoloji kavramını açıklamaya çalışan düşünürler de tek bir tanımdan ziyade maddeler halinde söz konusu kavrama açıklık getirmeye çalışmışlardır. Erol Mutlu'nun *İletişim Sözlüğü*'nde Terry Eagleton'dan aktardığı İdeoloji maddesinde de tek bir tanım yerine bir dizi açıklamaya yer verilmiştir.

Mutlu, *İletişim Sözlüğü*'nde İdeoloji'yi şu şekilde açıklamaktadır:

“Toplumsal yaşamda anlamların, göstergelerin ve değerlerin üretim süreci. Belli bir toplumsal küme ya da sınıfa özgü fikirler kümesi. Hakim bir siyasal iktidarı meşrulaştırmaya yardımcı olan fikirler. Sistemik olarak çarpıtılan iletişim. Bir özne için bir konum öneren şey. Toplumsal çıkarların güdülediği düşünce biçimleri. Kimliğin düşünülmesi. Toplumsal olarak zorunlu yanılma. Söylem ve iktidarın birleşmesi. Bilinçli toplumsal aktörlerin dünyalarını anlamlandırma ortamı. Eylem yönelimli inanç kümeleri. Dilsel ve görüngüsel gerçekliğin birbirine karışması. Göstergesel kapanım. Bireylerin toplumsal bir yapıyla ilişkilerini yaşadıkları onsuz olmaz ortam.” (Mutlu, 1995:161).

Yukarıdaki farklı açıklamalarda da görüldüğü gibi, ideoloji kavramı üzerinde uzlaşılan tek bir tanım bulmak oldukça güçtür. Onlarca tanımın bir çoğu birbiri ile çatışmaktadır. Bu nedenle bir çok düşünür ideolojiyi zaten tek bir cümle olarak açıklamadan uzak durmayı daha doğru bulmuştur. Kavramın ortaya çıkışından bu yana ona yüklenen manalar zaten ortak bir tanıma hemen hemen olanaksız hale getirmiştir. Kavramın daha iyi anlaşılması için, ideolojinin ilk defa nasıl kullanıldığı ve nasıl bir değişim geçirdiğine, dolayısı ile söz konusu kavramın tarihsel sürecine bakılmalıdır.

1.1.1. Tarihsel Süreç İçerisinde İdeoloji Kavramına Genel Bir Bakış

Althusser'e göre ideolojinin tarihi yoktur (Kazancı, 2006). Ancak "ideoloji" kavramının ilk defa ortaya çıkışı Fransız Devrimi'nin hemen sonrasında olmuştur. Kavramın tanımında çok sayıda birbirinden farklı yaklaşımlar bulunmakla birlikte, kavramın ilk ortaya çıkışı ile ilgili genel bir mutabakat vardır. Kavramın mucidi Antoine Louis Claude Destutt de Tracy'dir (1754-1836).

McLellan, Institut de France üyesi filozof Destutt de Tracy'nin, 1801-1815 yılları arasında kaleme aldığı Elements d'Ideology adlı eserinde, diğer bütün bilimlere temel olacak yeni bir düşünceler bilimini yani ideolojiyi (ideology: düşüncebilim) ortaya attığını ifade ederek, Tracy'nin doğuştan gelen bilgi kavramını reddettiğini, bütün düşüncelerin fiziki duygulara dayandığını, fikirlerin kökenine ilişkin dinsel ya da metafizik ön yargılardan arındırılmış rasyonalist bir araştırma, akılcı ve adil bir toplumun temeli olabilir düşüncesinde olduğunu belirtir (McLellan, 1999:17). Eagleton'a göre ideoloji, başlangıçta fikirlere ilişkin bilimsel araştırma anlamına gelmekteydi fakat çok kısa bir süre sonra söz konusu araştırma nesnesi idareyi eline almış ve sözcük hızla fikir sistemlerinin kendileri anlamına gelmeye başlamıştır. Dolayısı ile Eagleton, ideolog da fikirleri tahlil eden kişiden çok, fikir belirten kişi demek olduğunu vurgular (Eagleton, 1996:100).

Zamanla ideoloji mefhumu onlarca farklı manayı içinde barındırmaya başlasa da bu kavram temelde iki ana çizgiye ayrılmıştır. Kavramın mucidi de Tracy ve takipçilerinin yüklediği mana olarak ideoloji olumlu anlama gelirken, Hegel-Marks çizgisine göre ise ideoloji olumsuz çağrışımlar içermektedir. Hegel-Marks kutbunun içinde de elbette birçok akım çıkmış ve bu düşünürler kendi perspektiflerinden ideolojiyi tanımlamışlardır. Ancak bu çizginin takipçilerinin ideolojiye yükledikleri anlam ve tanımlamalarının hepsinde eleştirisel bir nokta mutlaka vardır.

Mardin'e göre, Marks, ideoloji kavramını "yanlış" fikir anlamında kullanmıştır (Mardin, 1992:18). Dursun, Terry Eagleton'a göre, Marx düşüncesinde ideolojinin kendilerini tarihin temelleri olarak gören ve insanların ilgisini toplumsal koşullardan başka öne çekerek baskıcı bir siyasi iktidarın ayakta kalmasına hizmet eden yanıltıcı ve toplumsal bağları kopartılmış

inançlara karışık gelebileceğini ifade ederek, ideolojinin, egemen toplumsal sınıfların maddi çıkarımı doğrudan doğruya dile getiren ve onun yönetimini desteklemeye yarayan fikirler anlamına da gelebileceğini kaydeder. Dursun, son olarak, ideoloji, içinde bir bütün olarak sınıf mücadelesinin verildiği ve güçlü bir ihtimale, siyasi açıdan devrimci güçlerin doğru bilincini de içeren kavramsal formların tamamını kapsayacak şekilde genişletilebileceğini öne sürer (Dursun, 2001:24). Mardin'e göre, Hegel'in "Weltanschauung" dediği yani, "dünya görüşü", insanın kendi durumunu ancak o andaki görüş imkanlarının sınırları içinde değerlendirebilir. Mardin, bu kavramın da Marks'ın "ideoloji" adını verdiği düşünce biçimine çok yakın bir anlam taşıdığını kaydeder (Mardin, 1992:18).

Daha sonra, ideoloji kavramı Althusser tarafından farklı bir açıdan ele alınmıştır. Althusser, *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları* kitabında, Marks'ın ideolojiyi, bir insanın ya da toplumsal grubun zihninde egemen olan fikirler, tasarımlar sistemi olarak tanımladığını aktarmaktadır (Althusser, 1994:47) Mutlu, Althusser'e göre ideolojinin toplumsal varoluşun tüm biçimlerine yer ettiğini, en sıradan ve olağan kurumlara, oluşlara ve toplumsal ilişkilere nüfuz etmekte olduğunu aktarır (Mutlu, 1995:162). Üşür ise, Althusser için ideolojinin, toplumsal bütünlüğü yeniden üreten temel bir işleve sahip olduğunu, sistemin yeniden-üretilmesinin temelini ise siyasal ve ekonomik iktidarın ideolojik bir ikna sürecine dayanarak var olabilmesinde yatmakta olduğunu belirtir (Üşür,1997:41).

Ayrıca Fiske, ideolojik pratiklerin en yaygın ve en görünmez pratiklerinden birinin Althusser'in "çağırma" ya da "seslenme" olarak tabir ettiği terimler olduğunu dile getirerek, bunun her iletişim eyleminde kullanılmakta olduğundan söz eder. Nitekim, Fiske'ye göre her iletişimde biri bir diğerine seslenmekte ve seslendiği kişiyi toplumsal bir ilişki içine yerleştirmektedir (Fiske, 1996:223). Marksist ekolden gelen ve ideoloji kavramını farklı bir boyuttan ele alan bir başka düşünür de Antonio Gramsci'dir. İdeoloji'nin ilk başlarda "düşünceler bilimi" anlamında kullanılırken, daha sonra belirli bir "düşünceler sistemi" haline geldiğini Gramsci şöyle açıklamaktadır:

“İdeolojilerin değeri gözden geçirildiği sırada yanlışlığa düşülmesinin bir nedeni de ya belirli bir yapı için zorunlu olan üstyapı ya da belirli kişilerin kafalarında keyfi olarak yaratıp ortaya attıkları anlamsız teorilere ideoloji adının verilmiş olmasıdır. (Bu rastgele bir olay da değildir.) Kelimenin yerinde olmayan anlamı yaygınlaştı, bu da ideoloji kavramının teorik tahlilini bozdu. Bu yanlışlığın meydana gelişi kolayca gösterilebilir: 1.Hem ideolojiye yapılan ayrı bir nitelik verildi, hem de yapıları değiştirenin ideolojiler değil, bunun aksi olduğu ileri sürüldü; 2.Bazı siyasal çözüm şekillerinin ‘ideolojik’ yani yapıyı değiştirmek için yetersiz olduğu, oysa değiştireceğine inanıldığı, bunun yararsız, saçma, vb. bir şey olduğu söylendi; 3.Sonra da, bütün ideolojilerin ‘görünüşten’ ibaret yararsız, saçma vb. hükmü verildi.

Bundan ötürü, tarih bakımından organik, belirli bir yapı için zorunlu olan ideolojilerle, keyfi, rasyonalist, ‘kasıtlı’ ideolojiler arasında ayırım yapmak gereklidir. Tarih bakımından zorunlu olmaları nedeniyle bunların bir geçerliği vardır; bu da ‘psikolojik’ bir geçerliktir; bu ideolojiler insan yığınlarını ‘örgütler’, insanların üzerinde harekete geçecekleri, durumlarının bilincine erecekleri, savaşıacakları, vb. zemini hazırlar; ‘keyfi’ olanlar ise bireysel ‘hareketlerden’, polemiklerden, vb. başka bir şey meydana getirmez. (Bunlar da büsbütün yararsız değildir, çünkü hakikate karşı çıkan ve onu pekleştiren bir hata rolünü oynarlar)” (Gramsci, 2003:78-79).

Gramsci yukarıda görüldüğü gibi, ideolojinin maddi pratik ile ilişkisini organik ideolojiler ve keyfi ideolojiler olarak ikiye ayırır. Üşür, organik ideolojilerin, belli bir toplumsal yapıda bütünlüğü sağlamak için gerekli olan bilinçli formlarını tanımladığını ve toplumsallığın devamı anlamında varlığının yapısal bir zorunluluk olduğunu, diğerinin ise, kişisel spekülasyonlar olarak tanımlanabilecek tasarımlar olduğunu ifade eder. Üşür’e göre Gramsci için önemli olan, organik ideolojilerin kuruluşunu ve işleyişini anlamaktır. Organik ideolojiler kapitalist bir toplumda egemen sınıfın iktidarını sağlayan ve bu iktidar etrafında toplumsal bir bütünleşmeyi olanı kılan ideolojik yapılandırma (Üşür,1997:32).

Stuart Hall, Bob Lubbley ve Gregor McLennan tarafından hazırlanan *Siyaset ve İdeoloji* isimli kitapta ideolojilerin gerçeklik ve sahtecilik ölçütüne göre değil, sınıfları ve sınıf bölümlerini bağımlılık ve boyun eğme konularında birbirine bağlamadaki işlevi ve etkinlik derecesine göre değerlendiren Gramsci için bir ideolojinin ‘gerçekliği’ siyasal açıdan harekete geçme gücünde ve sonuçta talihsel olarak gerçekleşmesinde yatmakta olduğu aktarılır. Kitapta ayrıca Gramsci’nin, Marks’ın “egemen burjuva ideolojisi, kendisini evrensel olarak sunar” şeklindeki düşüncesinden farklı olarak, egemen ideolojinin mutlaka sistemleştirilmiş olmakla ve kendisini evrensel olarak sunmakla birlikte kendiliğinden yönetici sınıftan kaynaklanmadığını, yönetici sınıfın içindeki bölümler arasındaki işbölümü ve yönetilen sınıfların

egemen ideolojiyi özümsemeleri, dönüşümleri ve buna karşı çıkmaları süreçlerinde meydana geldiğini savunmakta olduğu görüşlerine yer verilir. (Hall, Lubble ve McLennan, 1985:10-11). Tam bu noktada, Stuart Hall, Gramsci'nin hegemonyasının, bir ölçüde hukuksal ve meşru zorun yanı sıra, ilke olarak hegemonya içinde tabi durumdaki sınıfların ve toplumsal grupların aktif rızalarının kazanılması yoluyla başarıldığını belirttiğini ifade ederek, bu yaklaşımla medya kurumlarının, kendilerini yönetmek isteyenlerin dolaysız zorlamalarından “özgür” ve “bağımsız” kalırken aynı zamanda başat ideolojilerin üretimlerine ve yeniden üretimlerine nasıl eklenilebileceklerini tanıtmada kullanılabileceğini belirtmiştir (Hall, 1994:97-98).

Çam, Hall'e göre, ideolojik sürecin işlerliği açısından medyanın olayları tanımlama gücü, medyanın sahip olduğu üç kültürel işlevin sonucu olduğunu medyanın hem kendi dünyamızı hem de başkalarının dünyasını bir bütünlük olarak hayali bir şekilde kurmaya yardımcı olan toplumsal bilgiyi ve imgeyi sağladığını aktarır. Çam devamla, medyanın ikinci işlevinin, farklı nitelikteki toplumsal bilgi tiplerinin sınıflandırılmasını, düzenlenmesini ve tercih edilen anlamın içine yerleştirilmesini ifade ettiğini, üçüncü, yani son işlevin ise medyanın seçmeci bir tarzda temsil ettiği ve sınıflandırdığı görüş, yorum ve imgeleri örgütlemesi, düzenlemesi ve bir araya getirmesi olarak ifade eder. (Çam, 2008:201). Çam, “Bu kapsamda tartışılan sorun, bir olay veya kişinin medyada doğru bir şekilde mi yoksa yanlış bir şekilde mi temsil edildiği değil, medyanın bir kişiyi veya olayı belirli bir tarzda temsil etme, tanımlama ve anlamlandırma gücüdür,” der (Çam, 2008:199-200).

Elbette ideoloji konusunda çok farklı düşünceler mevcuttur. Örneğin, Leo Lowental, Max Horkheimer, Herbert Marcuse ve Jürgen Habermas gibi onlarca düşünürün ideoloji kavramına yönelik yeni eleştirileri veya yeni tanımlamaları vardır. Ancak hem söz konusu kavramla ilgili en çok atıfta bulunulan düşünürler yukarıda bahsedilen araştırmacılar olduğundan hem de ideolojiyle ilgili tartışmaların hepsini aktarmanın bu tez çalışmasının hacmini aşacağından dolayı, ideoloji kavramı ile ilgili aktarımlar burada sonlandırılmıştır.

1.1.2. Medya ve Egemen İdeoloji Arasındaki Simbiyotik İlişki

Oskay, Latince “Communis” sözcüğünden batı dillerine “communucation” olarak geçen iletişim kelimesinin, birbirlerine ortamlarındaki nesnelere, olaylar, olgularla ilgili değişimleri haber veren, bunlara ilişkin bilgilerini birbirine aktaran, aynı olgular, nesnelere, sorunlar karşısında benzer yaşam deneyimlerinden kaynaklanan, benzer duygular taşıyıp bunları birbirine ifade eden insanların oluşturduğu topluluk ya da toplum yaşamı içinde gerçekleştirilen tutum yargı düşün, duygu bildirişimlerine dendiğini kaydetmektedir (Oskay, 1992:15).

Fiske, iletişim araştırmalarında iki temel görüş bulunduğunu, bunlardan birincisinin iletişimi, “İletilerin aktarımı” olarak görürken, ikincisinin, iletişimi “anlamaların üretimi ve değişimi” olarak görmekte olduğunu dile getirmektedir (Fiske,1996:16). Türkoğlu’nun tanımı ile, birinci grup, iletişimi mesaj gönderen ve gönderilen arasında belli bir etki ile yaşanan bir aktarım süreci olarak tanımlamaktadır. Diğer grup ise iletişimin mekanik bir aktarım süreci olmadığını, ortak algılamalar sonucu oluşturulan anlam olduğunu savunmaktadır. (Türkoğlu, 2004:21-22). Buna liberal ve eleştirel kuramcılar da denilebileceği gibi, tutucu ve değişimci okullar da denilmiştir. Erdoğan ve Alemdar, Frankfurt okuluna bağlı eleştirel yaklaşım veya diğer adıyla Marksist gelenek, kitle iletişim araçlarını egemenlik yapıları içinde toplumsal düzeni tutan, denetleyen örgütler ve yapılar ortamında incelediğini, Liberal, çoğulcu gelenek ise, genellikle kişiyi analiz ettiğini, etkileri kişilerin tutumları ve davranışları üzerindeki değişimler bakımından tanımladığını ifade eder (Erdoğan ve Alemdar, 1990:220). İletişimi iletilerin aktarımı olarak gören, liberal kuramcılar, medya içeriğindeki ideolojiye objektiflik tarafsızlık çerçevesinden bakar ama bu anlayış, ideal bir medya öngörmektedir. Medya içeriklerinde görebilecek çarpıtmaları, ve yanlılıkları “bireysel sapma” olarak kabul eden liberal görüş, bu tür sapmaların çeşitli pratiklerle üstesinden gelinebileceğini savunarak tarafsızlığın başarılabilir bir şey olduğunu ifade etmektedir. Öte yandan iletişimi anlamaların değişimi olarak gören eleştirel kuramcılar ise, bu tür durumu bir sapma olarak değil, medyanın toplumsal ve ideolojik bir kurum olarak egemen ideolojiden ayrı düşünülmemeyeceği için doğası gereği yaşandığını ileri sürmektedir. Eleştirel kurama göre, söz gelimi

haber metinlerinde görülen çarpıtmalar yapısal yanlılıktan kaynaklanmaktadır. Örneğin, Hürriyet gazetesinden demokratik, özgürlükçü ve hak savunuculuğu anlamında çok bir açılım beklenememektedir. Patronunun iş alanının çeşitliliği ve hükümetle olan çıkar ilişkisi açısından Hürriyet gazetesinin gücün yanında yer alacağı öngörülebilir. Bu durumda Hürriyet gazetesi yapısal anlamda, özü gereği yanlı olmak durumundadır.

İletişimin iki insanın bir araya gelişinden beri var olduğu, dolayısı ile iletişimin de bir tarihinin olmadığı söylenebilse de, Jeanneney'e göre yazılı basının matbaanın keşfiyle başladığı genel kabul görmektedir (Jeanneney, 1998:19). Ancak, insanlar için varlığı ve önemi çok eskilere dayansa da Alemdar, iletişimin özel ilgi haline gelmesinin yeni olduğunu dile getirmektedir (Alemdar, 1996:11). Matbaanın keşfi, zamanla yazılı basının hızla gelişmesine neden olmuştur. İletişimin geçirdiği evrelerin tarihsel sürecine göz gezdirmek, iletişimin çalışmaya konu olan kısmının anlaşılmasına daha kolay olanak sağlayacaktır.

Batı'da yazılı basının hızla geliştiği 18 yüzyılın ikinci yarısı ile 19 yüzyılın başlarında, gazetelerin reklamlardan büyük gelir elde ettikleri bilinen bir vakadır. Curran ve Seaton, bu gelirin de politik olarak medyaya tam bir bağımsızlık kazandırdığını çünkü bu gelirlerle gizli servis ödeneklerine ihtiyaç duymadıkları gibi hükümetlerin, “finansal, resmi haber kaynakları ve erken bilgi transferi” gibi rüşvetlerine daha az muhtaç olduklarını öne sürer. Curran ve Seaton, İngiltere örneğinden yola çıkarak, İngiltere'nin bilinen gazetesi, The Times'ının 1834 yılındaki deklarasyonunun bu duruşun sembol metni olduğunu iddia eder. Curran ve Seaton'a göre, the Times, deklarasyonunda, “kendi istihbaratımız en erken ve en eminidir,” (The Times, 26 Aralık 1834) diyerek gazetenin bağımsızlığı ve şerefi için artık hükümetten erken istihbarat kabul etmediklerini açıklamıştır (Curran ve Seaton, 1990:10). Ancak daha sonra reklam gelirlerinin azalması, rekabetin artması, medya sektöründeki dağıtım, üretim vs gibi giderlerin artması, hükümetlerin uyguladıkları medya özgürlüğünü kısıtlayan yasalar nedeniyle tam bağımsız medyanın olabilirliğine dair derin şüpheler oluşmuştur. Örneğin, Kuyucu'nun aktarımına göre Sedat Simavi tarafından 1 Mayıs 1948 yılında Hürriyet Gazetesi'nin kuruluşunun, İsrail devletinin kuruluş yılına denk düşmesi ve baskı makinelerinin Bula

Biradeler'den alınması da dayanak yapılarak uzun yıllar Bâb-ı Âli'de Hürriyet gazetesinin Yahudi sermayesinin bir eseri olduğu iddia edilmiştir (Kuyucu, 2012:313-314). Bu iddiaların arkasındaki tez, “bir medya kuruluşu ya devletten ya da bir sermaye grubundan destek almadan çıkarılamaz” düşüncesidir. Devletin medya kuruluşlarını desteklemesi veya denetlemekte bu denli istekli olmasının çeşitli nedenleri vardır. Bu nedenlerin başında, medyayı egemen ideolojinin bir aygıtı, dağıtıcısı ve insanlar nezdinde kabullenilmesi için araçsallaştırmak gelmektedir.

1.2. İdeolojik Bir Araç Olarak Medya

İdeoloji ve medya arasındaki ilişkisellik, iletişim çalışmalarında büyük bir literatürün oluşmasına neden olmuştur. Dursun'a göre, Frankfurt Okulu eleştirisel kuramından yapısalcı medya çalışmalarına, klasik Marksizm'in ekonomi politik yaklaşımdan Kültürel Çalışmalara kadar çeşitlenen ve her biri var olan toplumsal ve iletişimsel yapının radikal ve dönüşümcü bir eleştirisinden yola çıkan yaklaşımlar, “eleştirel”, “kurumsal” ya da “değişimci” olarak adlandırılırlar. Bunlar temelde, üretim araçlarının mülkiyetine sahip olan sınıfın elinde bulunan iktidarı, kendi çıkarlarının devamlılığı için düzenlenen devlet mekanizması aracılığıyla baskıcı ya da rıza kazanıcı bir şekilde uygulanan merkezi bir kavram olarak ele almaları nedeniyle, ideoloji ve medya arasındaki ilişkiselliğe odaklanmışlardır (Dursun, 2001:19).

Devleti tarafsız bir kurum olarak gören liberal yaklaşımların aksine eleştirisel yaklaşımlar ve özellikle Marksist yaklaşımın, devleti egemen sınıfın çıkarlarını koruyan bir aygıt olarak gördüğünü ifade eden Yaylagül, dolayısı ile de devletin, yapmış olduğu hukuki düzenlemelerle de kapitalist üretim ve yeniden üretimin siyasal ve yasal çerçevesini oluşturduğunu dile getirir (Yaylagül, 2008:17). Devlet bununla da kalmaz, ideolojik aygıtları ile egemen ideolojiyi tahkim eder. Tam bu noktada Althusser, devletin ideolojik aygıtlarını sayarken, listeye bir de “haberleşme” maddesiyle basın, radyo-tv ve benzerlerinin devletin ideolojik aygıtları içinde olduğunu belirtmektedir. İlk aşamada devletin baskı aygıtının bir tek olmasına karşın, devletin ideolojik

aygıtlarının ise, “Aile, Hukuk, Siyaset, Sendika, Haberleşme ve Kültürel” alanlarda birden çok olduğunu ifade etmektedir. Althusser ayrıca, devletin baskı araçlarının tamamen kamu alanında yer almasına karşın devletin ideolojik aygıtlarının çoğunluk itibari ile özel alanda yer almasına dikkat çekmektedir (Althusser, 2003:169). Ayrıca işte bu bakış açısından hareketle, sermaye sahiplerinin çıkarını gözetilen devlet ve devletin çıkarını gözetilen – sermaye tarafından çıkarılan- basın ilişkisi “kazan-kazan” şeklinde bir ilişkidir.

İdeolojinin bireyleri özneler olarak çağırdığını veya adlandırdığını dile getiren Althusser, ideolojinin her şeye nüfuz etme durumunu şöyle açıklamaktadır:

“Bir bireyin her zaman-zaten, doğmadan önce bile, özne olması herkesin anlayabileceği bir şeydir ve hiç mi hiç bir paradoks değildir. Her zaman-zaten soyut olan öznelere ilişkin olarak bireylerin her zaman “soyut” olduklarını Freud yalnızca, bir “doğumun”, bu “mutlu olayın” beklenmesinin hangi ideolojik tören-kurallarıyla kuşatılmış olduğunu belirterek gösterdi. Doğacak bir çocuğun nasıl ve ne kadar beklendiğini herkes bilir. Bu ise “duyguları”, yani doğacak çocuğun beklendiği, aile ideolojisinin biçimlerini, baba/anne/karı-koca/kardeş, bir yana bırakmayı kabul edersek, son derece bayağı biçimde şunu demeye gelir: Babanın Adı’nı taşıyacağı, yani bir kimliği olacağı ve yerini başka hiç kimsenin alamayacağı bir kimse olacağı önceden kabul edilmiştir. Demek ki çocuk, doğmadan önce, döllendiğinden itibaren içinde yer alınıp “beklendiği” özgül aile ideolojisinin biçimi ile ve biçimi içinde özne olmak için belirlenmiştir ve her zaman-zaten öznedir” (Althusser, 1994:65-66).

Althusser, Marksist teoride; hükümet, yönetim, ordu, polis, mahkemeler, hapisaneler ve benzerlerinin devletin baskı aygıtını oluşturduğunu, bunun yanı sıra Marksist devlet teorisine bir de devletin ideolojik aygıtlarının (DİA’lar) eklenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Althusser, DİA’ları sekiz ana kategoriye ayırmıştır. Buna göre DİA’ları Dini DİA, Öğretimsel DİA, Aile DİA’sı, Hukuki DİA, Siyasal DİA, Sendikal DİA, Haberleşme DİA’sı, Kültürel DİA şeklinde ayıran Althusser, DİA’ların Devlet’in Baskı Aygıtları’ndan farkının DİA’ların ideolojiyi kullanarak işlediğini, diğerinin ise zor kullanarak işlediğini savunmaktadır (Althusser, 1994:33-34). Althusser, DİA’ların işleyişini şu şekilde açıklamaktadır:

“Tüm toplumsal sınıfların çocuklarını ana-okulundan başlayarak alır ve ana okulundan başlayarak yeni veya eski yöntemlerle, yıllar boyunca, çocuğun “etkilere en açık” olduğu çağda, aile DİA’sı ve öğretimsel DİA arasında sıkışmış olduğu yıllar boyunca, egemen ideolojiyle kaplanmış “beceriler”i (Fransızca, hesap, doğa tarihi, bilimler, edebiyat) ya da sadece katıksız egemen ideolojiyi (ahlak, felsefe, yurttaşlık eğitimi) tekrarlaya tekrarlaya çocukların kafasına yerleştirir. Onaltıncı yüzyıla doğru bir yerde, dev bir çocuk kitlesi üretimin içine düşer: Bunlar işçiler ve küçük köylülerdir. Öğrenim görebilecek gençliğin bir başka bölümü yoluna devam eder: Ve zar zor kısa bir yol daha aldıktan sonra bir kıyıya yığılır kalır

ve küçük ve orta teknisyenler, beyaz yakalı işçiler, küçük ve orta devlet memurları, her türlü küçük-burjuva tabakaları oluşturur. Son bir bölümü zirveye ulaşır, ya aydınlara özgü yarı-işsizliğe düşmek ya da “kolektif emekçinin aydınları” dışında, sömürü görevlileri (kapitalistler, işletmeciler), baskı görevlileri (askerler, polisler, siyaset adamları, yöneticiler vb.) ve profesyonel ideoglar (çoğu inanmış “laik” kimseler olan her türlü papaz) sağlamak üzere...” (Althusser, 1994:43-44).

Althusser’in devletin ideolojik aygıtları ile anlattığı kamusal alan ile özel alanın birbirini ikame ettiği savı Gramsci’de de işlenmiştir. *Siyaset ve İdeoloji ‘Gramsci’* başlıklı kitapta bu konu şu şekilde anlatılmaktadır:

“Sivil toplumu anlamının yararlı bir yolu, bunu yapıdan ve üstyapıdan görünümler çeren ara alanı niteleyen bir kavram olarak almaktır. “Genellikle ‘özel’ olarak nitelenen organizmaların bir araya geldiği” alandır; bu yüzden, yalnızca siyasal partiler ve basın gibi kurumları ve örgütleri değil aynı zamanda ideolojik ve ekonomik işlevleri birleştiren aileyi de içerir. Öyle ise sivil toplum, Gramsci’nin deyişiyle “ekonomik yapı ile devletin arasında yer alır”; genelde “özel” çıkarların alanıdır. Ancak sivil toplumun bu kavramı, bütünüyle devletten ayrı olarak düşünen 18. yüzyıl kuramcılarınıninki ile bağdaştırılamaz. Gramsci, “Devlet=siyasal toplum+sivil toplum” denklemini kullandığı zaman, biçimsel nitelikteki “kamu” ile “özel” arasındaki gerçek ilişkiyi göstermektedir. Bu O’nu, soyut siyaset ve hukuk anlayışını yıkmaya götürür. Hukuk söz konusu olduğunda Gramsci, yönetici blokun diğer sınıfları yalnızca kararnameler çıkartarak değil, aynı zamanda sivil toplumdaki ahlaki değerlerin ve geleneklerin süregelen dönüşümü yoluyla da üretim süreçlerinin gereklerine boyun eğdirmesi gerektiğini yazmaktadır. Bundan ötürü sivil toplum sınıfların, (ekonomik, siyasal ve ideolojik) güç için çekiştiği bir savaş alanıdır. Hegemonya burada uygulanmakta ve yapı ile üstyapı arasındaki ilişkilerin koşulları, mücadele yoluyla burada ortaya konmaktadır” (Hall, Lubblely ve McLennan, 1985:8-9).

Çoban, Gramsci’nin ortaya attığı “rıza üretimi” ve geliştirdiği “hegemonya” kavramları ile önemli bir tartışmayı başlattığını belirterek, Gramsci’ye göre, sivil toplum iktidarını korumak ve yeniden üretmek için ‘rıza’ya dayalı bir yöntem izlemekte olduğunu kaydeder. Çoban, devlet ise daha çok baskı aygıtlarını kullandığını ve Gramsci’nin, devletin politik ve sivil toplumun birlikteliği ile oluştuğunu yani “zorlamayla güçlendirilmiş bir hegemonya” olduğunu ifade ettiğini aktarır (Çoban, 2013:53). Medya kurumlarının, sürekli olarak tutarlı bir ideoloji ile toplumsal yapıyı yönetilen sınıfların tahakküm altına alınmalarına kendi rızalarıyla katılımcıları aracılığıyla yeniden üreten ve haklılaştıran bir dizi ortakduyusal (commonsensical) değerler ve mekanizmalar üreterek hegemonyacı bir işlev görmekte olduğunu ileri süren Shoemaker ve Reese, dolayısıyla sivil haberlerdeki hegemonyacı değerlerin ortakduyuyu yaymada özellikle etkili

olduğunu, çünkü bunların doğal göründüklerini ve zorlama ile yerleştirilmedikleri izlenimi verdiklerini kaydeder. Shoemaker ve Reese göre zaten medya doğrudan kontrol altında tutulmuş olsaydı, aynı meşruluk ve güvenilirliğe sahip olmayacaktır (Shoemaker ve Reese, 1997:116-117).

Hegemonyanın sürekli yeniden üretilmesi gereken bir alan olduğunu belirten Çoban, muhalefetin olduğu her yerde hegemonyanın sürekli çatlaklar verdiğini, buna karşın egemen ideolojinin ise durmaksızın, alternatif ideolojilerle mücadele etmek ve kendini her gün yeniden inşa etmek, bağımlıların “rıza”sını her gün yeniden almak zorunda kaldığını öne sürer. (Çoban, 2013:71). Öte yandan, Aslan’ın ifadesiyle “ideolojinin sembolik inşası, meşrulaştırma, kaydırma, birleştirme, parçalama, şeyleştirme yoluyla” (Aslan, 2004:14) gerçekleştiği için, medya devlet için vazgeçilemez bir alandır. Aynı “bisiklet pedalının çevrilmediğinde düşüleceği” gibi, egemen ideoloji de medya yoluyla görüşlerini tahkim etmeye, kamuoyuna iletmeye ve yönetilenlerin rızasının devamına ihtiyaç duymaktadır. Medya da gerek yasal, gerekse ideolojik, ekonomik ve toplumsal baskılar nedeniyle egemen ideolojinin bir baskı aygıtı olmayı sürdürmeye razı olmaktadır. Medya üzerindeki güç ve baskı, medyada içerik üretimini belirleyen/etkileyen faktörler çerçevesinde daha somut biçimde tanımlanabilir.

1.3. Türkiye Medyasında İçerik Üretimini Etkileyen Etmenler

Türkiye’deki basın hürriyetinin gelişimini, medyanın içeriğinin nasıl oluşturulduğunu ve bu içerik oluşturma hangi etmenlerin başat rol oynadığını daha geniş açıdan görebilmek için Osmanlı’dan günümüze medyanın tarihsel sürecine bakmak faydalı olacaktır. Halihazırdaki geçerli 1982 yılında kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’na göre “Basın hürdür, sansür edilemez... Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır,” (Polatcan, 1989:117) ifadesine rağmen, gerek önceki anayasalar gerek Cumhuriyet öncesi yazılı metinlerin benzer ifadeleri içermesine rağmen basın özgürlüğü konusundaki uygulamalar çok farklı tecelli etmiştir. Tarihsel okuma ile bu coğrafyada basın özgürlüğü konusunda uzun bir mücadele verildiği, zaman zaman büyük kazanımlar elde edildiği, zaman zaman on yıllarca adım

adım kazanılan özgürlüklerin birkaç sene içinde tamamen ortadan kaldırılabildiği gözler önüne serilebilecektir. Böylece Türkiye’de basın özgürlüğünün önündeki engeller, basın hürriyetini etkileyen etmenler net bir şekilde görülebilecektir. Ayrıca merkez medyanın (mainstream media) neden olaylara tek yönlü yaklaştığı da daha anlaşılır hale gelecektir.

Çaplı’ya göre tarih boyunca devletler/hükümetler, bir şekilde medyayı düzenleme, arayışı içinde olmuşlardır. Düzenleme arayışı içinde olmalarının ana nedenlerinden bir tanesi, medyanın kamunun yararına olmayan fikirleri ya da mesajları yayma endişesi, diğer nedeni ise hükümetlerin vatandaşlara medya aracılığı ile ulaşma isteğidir (Çaplı, 2002:33). Yani, devletler/hükümetler kendi egemen ideolojisinden farklı bir fikrin vatandaşları arasında yayılmasından korkmaktadır. Yine devletler ve hükümetler, kendi egemen ideolojilerini vatandaşlarına ulaştırmak, kabul ettirmek, içselleştirilmesini sağlamak amacıyla medyayı kullanma çabası içinde bulunmaktadır.

Kuyucu, Osmanlı İmparatorluğundaki ilk Türk matbaasının 1720’li yıllarda İbrahim Müteferrika tarafından kurulduğunu, basımevi için ilk başvuru yaptığı yılın ise 1727 yılı olduğunu belirterek, söz konusu matbaadan çıkan ilk ürünün de “Vankutlu Lugat” isimli kitabın ilk cildi olduğu bilgisini verir. Kuyucu devamla, bu cildin matbaadan 31 Ocak 1729 yılında çıktığını, Osmanlı döneminin ilk gazete örneğinin ise 1775 yılında Fransız Büyükelçiliği tarafından Fransızca yayımlanan “Bulletin des Nouvelles” olduğunu kaydeder. Kuyucu’nun aktardığına göre, 2. Mahmut’un teşviki ile ilk Osmanlı Resmi Gazetesi 1840 yılında “Ceride-i Havadis” adıyla çıkmaya başlamıştır. Daha sonra farklı yayıncılar tarafından gazeteler okuyucuları ile buluşmaya başlamıştır. Son olarak Kuyucu, 19. yüzyılın sonlarında İstanbul’daki matbaaların dört sınıfa ayrıldığını belirterek, bunları; Türk, Rum, Ermeni ve Avrupalıların matbaaları olarak sıralar (Kuyucu, 2012:13-14). 1908’e kadar gazeteciliğin sıkı bir sansür rejimine tabii tutulduğundan muhalif basının sesini duyurması için bir çok engelin mevcut olduğunu ifade eden Adaklı, 2. Meşrutiyetin ilanı sonrası sansürün kaldırılması ile gazete ve dergi sayısında büyük bir yükseliş meydana geldiğini, sadece İstanbul’da 1908-1909 tarihleri arasında 353 gazete ve dergi yayımlandığını ve İstanbul’da “Monarşi yanlısı”

ve “ittihatçı” şeklinde kümelenen yayın organlarının, çoğu kez açıkça siyasal bir partinin uzantısı olarak çalışmaya başladığını belirtir. (Adaklı, 2006:98-99)

Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önce, ülkedeki gelişmeleri takip eden gazeteler, dergiler ve haber ajansları bulunmaktaydı. Özellikle de haber ajanslarının yabancı şirketlerden oluşması sık sık tartışmalara neden olmaktaydı. Bu durumdan rahatsızlık duyan Mustafa Kemal bir gazete kurmaya karar vermiştir. Mustafa Kemal kamuoyu oluşturmak amacıyla sermayesini kendi koyduğu Minber gazetesi, 1 Kasım 1918 gününden İstanbul’da yayın hayatına başlamıştır. Minber’in yayın hayatına başlamasını Fethi Okyar, Atatürk’ten alıntılanarak şu şekilde aktarmaktadır:

“Memleketi perişan eden ve muhalefet adı altında irtikâp edilen taarruz ve tahripler de daha çok gazeteler vasıtasıyla oluyor. Bunlara karşı milleti uyandırmak için en iyi vasıta aynı yoldan mukabele etmek, yani bir gazete çıkarmaktır. Benim maaşlarımdan biriktirdiğim biraz param var. Onu koymaya hazırım. Ben askerim, imtiyaz alamam, ama sen bugün genellikle haklı tenkitlerin sepelerinin çoğunun dışında kaldın, hatta bunlarla mücadele ettin, hakikatleri halka, hatta düşmanlarımıza anlatabilmek için gel, beraberce bir gazete çıkaralım” (İnuğur, 1992:17)

Başboğa’ya göre, daha Milli Mücadele’nin ilk safhalarında, Mustafa Kemal iletişim ve haberleşmenin hayati öneme sahip olduğunu anlamış ve bu noktadan hareketle işgalcilerin kurduğu haber ajansını ele geçirmiş ve ajansın varlığını feshetme yoluna girmiştir. (Başboğa, 2010:61) Alemdar’a göre de “Türkiye-Havas-Royter” ajansını kuran Havas ve Reuter şirketlerine yönelik, Mustafa Kemal, Nutuk’ta bu ajansın Türkiye’de bir manda yönetim kurulması yönünde yayın yaptığını belirtmiştir. Bu nedenle Mustafa Kemal, daha sonra Anadolu’da örgütlenmeye çalışan ulusal direniş hareketi konusunda yapılan çalışmaların duyurulması, bunlara katkı ve desteğin sağlanması için gazete yayınlama konusunda hep teşvik edici olmuştur. Alemdar, bu çerçevede Sivas’ta “İradey-i Milliye” ve Ankara’da “Hakimiyet-i Milliye” gazeteleri çıkarıldığını kaydeder. Alemdar, yine bu çerçevede Anadolu Ajansı’nın (AA) faaliyete geçirildiğini ve kuruluşundan iki ay sonra 7 Haziran 1336 (1920) tarihinde “Matbuat ve İstihbarat Müdiriyyet-i Umumiyesi” yasası ile AA’nın, yasal düzenlemeye kavuşmuştuğunu, bu yasal düzenleme ile konunun sadece bir haber ajansı çerçevesinde değil, onu aşan, hatta genel olarak propaganda

çerçevesinde düşünüldüğünün gösterdiğini dile getirir (Alemdar, 1996:59-61). Tam bu noktada, yeni devlet, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundaki başat basının Althusser'in "Haberleşme DİA"sı çerçevesinde kurulduğu daha da net bir şekilde görülmektedir.

Alemdar'da göre, Demokrat Parti (DP) iktidarında, 1950 Basın Yasası ve basın meslek çalışanlarının haklarını güvence altına alan 1952 yılındaki yasalar gibi olumlu gelişmeler kısa bir süre sonra yerini olumsuz gelişmelere bırakmıştır. Demokrat yöntemlerle iktidara gelen bir partinin, iktidarını sürdürebilmek için basına karşı giriştiği baskı ve sindirme yöntemleri, özel hayatı, kişilerin şeref ve haysiyetlerini koruma ya da devletin siyasi ve mali itibarını sarsıcı yalan haberleri engellemeye gerekçesi ile sunulmuştur (Alemdar, 1996:128-132). Bunun yanı sıra, gazetelere verilecek ilanların dağıtımının Başbakanlığın görevlendirileceği bir komisyona verildiğini (Alemdar, 1996:134) dile getiren Alemdar, Demokrat Parti'nin, Türkiye'de bir siyasal iktidarın sahip olabileceği bütün olanaklarla kitle iletişim alanını denetimi altında tuttuğunu ileri sürer. Alemdar ayrıca, radyo ve gazetelerin önemli haber kaynağı Anadolu Ajansı doğrudan kontrolü altında bulunduğunu, gazetelerin önemli gelir kaynağı olan ilan ve reklamların dağıtımının iktidarın elinde olduğunu ve bazı gazeteleri hükümet ve yerel yönetimler aracılığı ile sağlanan olanakların, iktidarın medyayı yanında tutma çabasının ötesinde, yayınlattığı gazetelerle hem parti propagandasını yaptırdığı hem de partinin gereksinim duyduğu mali kaynakları kamu bankalarından temin ettiğini iddia eder. (Alemdar, 1996:146). Böylece, Cumhuriyetin ilk yıllarından çok partili hayata geçişte ve daha sonrasında medya devletin/gücün yanında durmaya eğilimli hale gelmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun tarih sahnesinden ayrılmasıyla, devamında yeni bir ideoloji ile ortaya çıkan Türkiye Cumhuriyeti, yüzyıllarca çok kültürlü, çok etnikli ve çok dinli bir geleneğe sahip olan ve halen de sınırları içinde farklı kültürlerin, etnik unsurların ve din müntesiplerinin bir arada yaşadığı bir ülke olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla egemen ideoloji, Ziya Gökalp'ın milliyetçiliği doğrultusunda ülkenin çok farklı etnik, dini ve kültürel zenginliği içinde barındırmasını göz ardı ederek, "tek dil, tek ülkü, tek ırk" anlayışını toplumun her kesimine kabul ettirmeye çalışmıştır. Bunu da bir dizi

yasalarla ve kitle iletişim araçlarının imkanlarından faydalanarak gerçekleştirmek istemiştir.

İdeolojik olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin ideallerini toplumun her kesimine yaymak için bir "araç" olan Türk basını, 1980'li yıllara kadar, genel olarak gazeteci kökenli girişimciler tarafından işletilmiştir. Daha sonra ise sektör 1980'li yıllarda keskin bir dönüşüme uğramıştır. Bunu takiben, Bab-ı Âli'de konuşlanan gazete yönetimleri geçirdikleri yönetsel değişiklikten kısa bir süre sonra mekansal değişikliğe de uğrayarak İkitelli'deki plazalara taşınmıştır.

Tuncel'e göre, 1980 yılına kadar, Babiâli merkezli basın, gazeteci kökenli dört ailenin kontrolü altında faaliyet göstermiştir. Hürriyet; Simavi ailesi, Milliyet; Karacanlar ailesi, Cumhuriyet; Nadi ailesi ve Tercüman; Ilıcaklar ailesi tarafından yayınlanmıştır (Tuncel, 1994). Kaya, Babiâli merkezli basının, gazetecilikten gelen ailelerin patronajında yayınlanırken, 1982'de daha çok inşaat alanında faaliyet gösteren Ömer Çavuşoğlu ve Ahmet Kozanoğlu ikilisinin Güneş Gazetesi'ni kurarak medya dünyasına girmesi ile yavaş yavaş işadamlarının kontrolüne girmeye başladığını belirtir (Kaya, 2009:246). Kuyucu, yine aynı yıllarda Kıbrıslı işadamı Asil Nadir'in pazara girişi ve Bilgin ailesinin İzmir'den İstanbul'a gelmesini bu oluşumlara örnek olarak vermektedir (Kuyucu, 2012:248).

Oysa doğası gereği eleştirel bir pozisyonda kamu adına devlet ve iktidarı denetleyen medyanın, işinsanlarının yönetiminde iktidarlara ekonomik bir bağımlılığa girmesi ideolojik araçsallık çerçevesinde bağımlı olmanın yanı sıra en büyük rant/ihale kapısı olan devlet ile, ekonomik olarak da bir bağımlılık ilişkisi geliştirmesini zorunlu hale getirmiştir. Bu nedenle, farklı sektörlerde iş yapan işadamlarının yolları da bu çerçevede devletle sık sık kesişmeye başlamıştır. Bu durumda, devletin ideolojik aygıtı şeklindeki bir işlevi üstlenen, "merkez medya"nın "(mainstream), toplum içindeki tahakküm kurma ve egemen söylemi yaymaya araç olma oyununda ne kadar etkin bir rol oynadığı daha net anlaşılabilir. Medyanın bu oyundaki rolünü bir yandan durum tanımlayıcı ve anlam üretici olmak şeklinde tanımlayan Arslan,

öte yandan da bu tanım ve anlamları yeniden (reproduction) fikirler pazarına sunmak olarak değerlendirmektedir (Arsan, 2004:159).

Topçuoğlu'na göre basın, bugünkü haliyle çağdaş ve etkin bir organizasyona dönüştüğü günden beri, iktidar, egemen ideoloji veya büyük sermaye grupları ile sıkı bir ilişki içinde olmuştur. Toplumsal enformasyon ağını kumanda edenler bizzat yönetici sınıf olmasa da ellerindeki sihirli gücü iktidar sahipleri ile paylaşanlar olmuştur (Topçuoğlu, 1996:135). Nitekim, Türkiye'deki özel basın kuruluşları, varlık sebepleri olan demokratik yönetim tarzına karşı gücün yanında yer almaktan çekinmemişlerdir. Küçükşen, medyanın bazen kendi menfaatini veya daha çok kazanma arzusunu tehdit altında gördüğü durumlarda demokrasiden yana değil, askeri müdahalelerden yana tavır aldığı durumların mevcut olduğunu kaydeder (Küçükşen, 2012:28). Böylelikle medya; etik, mesleki kurallara sadık yapıdan ve "haber verme" amacından uzaklaşarak, piyasa ekonomisinin kurallarını da gözetmeye ve "haber üreten" bir yapıya dönüşerek, sahibinin diğer iş sahalarındaki çıkarlarını koruma altına almaya yönelik bir çaba içine de girmeye başlamıştır. Dolayısı ile patronunun iş ilişkilerini önceleyen basının, "haber verme" gündemi de, yapılacaklar listesinin en sonuna düşmüştür.

1.3.1. Medyanın Mülkiyet Yapısı

Adaklı'ya göre 19.yüzyılda çağdaş anlamda kitle gazeteciliğinin atası olarak bilinen metelik gazeteleri (penny papers), haber medyasının kurumsallaşmasında önemli bir sıçrama rampası görevini ifa etmiştir. Böylece gerek içeriği, gerek ucuzluğu sayesinde işçi sınıfının da alabildiği bu gazeteler kitlesel tüketime konu olan metalara dönüşmüştür. Zamanla, kitle iletişim araçlarının işlevi konusunda iki temel yaklaşım ortaya çıkmıştır. Amerikan "davranışçı ekol"un varsayımından hareket eden kitle iletişim araştırmacılarının odaklandıkları temel konu kitle iletişim araçlarının insanlar üzerinde bir etkide bulunup bulunmadığı şeklindeyken Kıta Avrupa'sı kökenli "eleştirisel ekol" ise kitle iletişim araçlarının karmaşık süreçleri, çeşitli dolayım mekanizmaları ve çağdaş kitle iletişim araçlarının sistemin yeniden üretimindeki rolü üzerinde durmuşlardır. Nitekim, Frankfurt Okulu'nun geliştirdiği "kültür endüstrisi" kavramının, kitle iletişim araçlarının kapitalist

girişimciliğin önemli bir parçası olarak hakim ideolojinin yeniden üretimine yaptığı “katkıyı” gözden geçirmek üzere kullanıldığı, (Adaklı, 2006:18-20). devletin küçülmesi anlayışına dayanan neo-liberalizm çerçevesinde, 1980’li yıllarda yasal düzenlemelerle yayıncılık anlamında Kıta Avrupa’sında devletin yayıncılık alanına müdahalesinin sınırlandırıldığını belirten Adaklı, söz konusu coğrafyada 1990’lı yıllarda yoğun olarak televizyon pazarının özel sektöre açıldığı, neticesinde medya sektöründeki sahiplik yapısı; şirket evlilikleri, satın almalar, yatay ve dikey bütünleşmelerle değişmiş olduğunu ifade eder (Adaklı, 2006:31-32).

Bu çerçeveden hareketle, medyanın mülkiyet yapısı, tarafsız ve tamamen özgür basının önündeki en büyük engellerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküşünün ardından, Mustafa Kemal ve arkadaşları tarafından 29 Ekim 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Yeni kurulan Cumhuriyet’te de basın, Osmanlı’dan kalan alışkanlıklarını ve tecrübelerini yeni devlete taşımıştır. Mustafa Kemal’in teşviki ile kurulan gazetelerin yanı sıra, Anadolu Ajansı’nın mali yapısına bakıldığında devletten bütçelendirildiği görülmektedir. Dolayısı ile, Cumhuriyet’in ilk yıllarında kurulan devlet kontrollü basın, devletin bir propaganda aygıtına dönmüş, bağımsız ve tarafsızlıktan söz edilemez bir basının temeli böylece atılmıştır.

Alemdar’a göre, Anadolu Ajansı’nı yasal dayanağa kavuşan “Matbuat ve İstihbarat Müdiriyet-i Umumiyesi” başlıklı 7 Haziran 1920 tarihli ve 6 numaralı yasa ajansın devlet bütçeli ve devlet denetimli kuruluşunun belgesidir. Söz konusu yasa ile iç ve dış haberler, uyarma (irşad) ve istihbarat işleri üzerine çalışacak Ajansın bir genel müdürlük olacağı, Bakanlar Kurulu’nun bütün olanaklarından yararlanacağı, harcamalarını Başbakanın onayının ardından genel müdürlükçe kullanacağı ve yasanın verdiği görevleri, genel müdür ve ajans müdüründen başka sekiz kişilik bir kadronun yerine getireceği kayıt altına alınmıştır (Alemdar, 1996:61). Alemdar, daha sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Mart 1925 yılında yapılan görüşmeler sonucunda Anadolu Ajansı’nın bir Türk Anonim Şirkete dönüşmesine karar verildiğini dile getirir (Alemdar, 1996:67). Ancak bu değişiklik, Anadolu Ajansı’nı devlet kontrolünden çıkarmamıştır. Güz’e göre, bu dönemde Ankara

Hükümeti, basını daha çok bir propaganda aracı olarak görmektedir. Basından asıl fonksiyonunu yerine getirmesi beklenmediği gibi, kontrollü ve hükümetin emrinde kalması uygun görülmektedir. Diğer işlerde olduğu gibi basın konusunda da yetkili Mustafa Kemal ve dönemin ileri gelenleridir (Güz, 1991:67).

Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyetin ilk yıllarında daha çok devlet denetiminde ve teşviki ile çıkarılan gazeteler, daha sonra müstakil gazeteciler tarafından çıkarılmaya başlanmıştır. 1948 yılından itibaren, gazetecilik dışındaki sektörlerde faaliyet gösteren işadamlarının da basına ilgi gösterdiği görülmektedir. Ancak bu işadamlarının sayısı az olduğundan sektöre yön verememişlerdir. Gazeteci kökenli patronaj yapısının 1980’li yıllarda yoğun bir şekilde değişmesinin ardından sektör dışından işadamlarının medya patronu olması, beraberinde sektörde bir kırılmaya neden olmuştur. Adaklı’ya göre her ne kadar 1950’li yıllardan itibaren endüstrileşmeye başlamış olsa da Türk basınının, 1980’li yıllara kadar metaforik anlamda ‘zanaat benzeri’ üretim ilişkilerini yansıttığı, 1990’lı yıllarda olgunlaşmaya başlayan yeni yapıda ise ‘fabrika benzeri’ üretim sürecinin hakim olduğu gözlemlenmiştir (Adaklı, 2006:103).

Nezih Demirkent, sermayenin neden basın dünyasına girmek istediğini şu şekilde açıklamaktadır:

“Her yeni proje gazete sahiplerine iletiliyor ihtilafı gayri menkul sorunları genelde gazete sahiplerine ulaştırılıyor, hükümet ilişkilerinde güçlü olmak ise başlı başına bir servet. Nitekim Patronlar dışında bazı arkadaşlarımız hükümetle olan problemleri çözerken belli komisyon alma alışkanlığını elde ettiler. Bazıları da ihaleleri takip ederek kazanç sağladı. Bir tarihlerde ünlü bir gazetecinin patronu adına ihale takip ettiği de gazete sayfalarında yer aldı. Bunun yanı sıra rakiplerini yıldırma ve piyasada etkin olmanın en önemli yönü gazeteler aracılığı ile baskı yapmak olduğu da ortaya çıktı. Öyle olduğu için açık veya kapalı birçok gelir kaynağı yaratıldı. Bunlar para kazanmanın bazıları” (Demirkent,1995:198).

Kuyucu’ya göre sermaye artırımını yaptığı, dikey bir büyümeye girdiği 1990’lı yıllarda Türk basını artık birer medya holdingine dönüşmeye başlamıştır. Bu dönemde medya patronlarının bir bölümü finans sektörüne de yatırım yapmış ve medya holdinglerinin yanında birer bankaya da sahip

olmuşlardır. Bu 10 yıllık dönem içinde Türk medyasında aileden gazeteci olan medya patronu kalmamış ve medya işletmeleri yan sanayilere de yatırım yapan dev holdinglere dönüşmüşlerdir. Daha sonra 2000’li yıllarda Türk ekonomisindeki yaşanan kriz bankacılık alanında faaliyet gösteren birçok medya holdinglerinin TMSF tarafından el konması sürecini başlatmış ve bazı medya patronları medya işletmelerini kaybetmiştir. 2005 yılına kadar yerli sermaye tarafından yönetilen Türk medya ekonomisi bu tarihten itibaren yabancı sermaye gruplarına da kapısını açmıştır. 2000-2011 yılları arasında 22 işadami medya dünyasına yatırım yapmıştır. 2011 yılına gelindiğinde, medya dışı iş alanlarında faaliyeti olmayan ve sadece işi medya işletmeciliği olan bir Cumhuriyet grubu bir de Karacan grubu kalmıştır (Kuyucu, 2012:676)

Yansız, nesnel ve gerçek haber/bilgi vermekten çok gazetelerin, satış ve reklam gelirlerini artırmak için okuyucuyu bir şeye ikna eden, benimseten hatta inandırma ve beğendirme gayreti içinde olduklarını öne süren Topçuoğlu, böylece basın, ekonomik bir ürün olarak değer kazanmakta ve fikri olandan çok ekonomik olana yönelterek zihinsel bir dönüşüme zemin hazırlamakta olduğunu iddia etmektedir (Topçuoğlu, 1996:219).

1.3.2. Siyasal İktidarın Medya Üzerindeki Sınırlandırmaları

Althuserci bakış açısıyla, devlet veya iktidarda bulunan egemenler, toplumu sürekli kontrol altında tutmak ve Gramsci’nin tarifıyla hegemonyasını devamlı üretmek için tüm olanakları ile bir mücadele verir. Medyanın ekonomik olarak çok sıkı ilişkiler içinde olduğu devlet de bu bağlamda basın üzerinde belli sınırlandırmalar kurmaktadır. Böylece devlet/iktidar, medyanın hem ideolojisini yayan bir aygıt olarak devam etmesini, hem de kontrol dışına çıkması durumunda da medyaya yönelik yaptırımlarda bulunmaya olanak sağlamak adına bir dizi tedbirler alır. Alınan bu tedbirlerin çeşidi ve şiddeti, o ülkenin yönetim şekliyle sıkı sıkıya ilişkilidir.

Güvenir’e göre, siyasal rejimin belirleyici olma özelliği çerçevesinde , basın rejimlerinin sınıflandırılmasına yönelik çeşitli modeller geliştirilmiştir. Bunların en eskisi, Siebert, Peterson ve Schramm’ın yaptıkları dörtlü

sınırlandırmalardır. Bu modele göre basın rejiminin sınıflandırılması şu şekildedir; “Otoriter Kuram”, “Liberal Kuram”, “Sosyal Sorumluluk Kuramı,” ve “Sovyet Komünist Kuramı” (Güvenir, 1991:23-24). Güvenir devamla, daha sonra bu modele yönelik eleştirilerin geldiğini ve yeni sınıflandırmalar yapıldığını ifade ederek, örneğin, Raymond Williams’ın basının iktidar tarafından denetlenip denetlenmediğini temel ölçüt olarak aldığı çalışmada şu şekilde bir sınıflandırmaya gidildiğini aktarır: “otoriter model”, “paternal model”, “ticari model” ve “demokratik model” (Güvenir, 1991:25). Aktarılan bu ve benzeri modellerin ortak özelliğinin, ana ayrımlarını basının otoriter bir anlayış ile düzenlenip düzenlemediği ölçütüne dayandırmakta olduklarını kaydeden Güvenir’e göre, siyasal gücün merkezileştiği, tek elde toplandığı rejimlerde, basın bu merkezizetçilin önemli bir aracı olarak kullanılır (Güvenir, 1991:28). Bu kavramsal çerçevede, tez çalışması, Türkiye’deki egemen iktidarın pratiklerinde basına yönelik uygulanan otoriter bir modelin olup olmadığı kavramada yararlı olacaktır.

Cumhuriyet döneminden askeri darbelerin sonuna kadar, başta Takrir-i Sükun olmak üzere 1931 Matbuat Kanunu gibi kanunlar ile basın özgürlüğünü kısıtlayan iktidarlar, yasama yetkilerini muhalefeti ve her türlü hür düşüncüyü kanunlarla baskı altına alma konusunda adeta birbirleri ile yarışmışlardır. Siyasal iktidarın basın üzerindeki sınırlandırmaları elbette sadece özgürlük alanını daraltan kanunlar ve bunların uygulanması ile kalmamıştır. Çıkarılan sözlü emirlerle muhalif basına yönelik baskılar da uygulanmıştır.

Örneğin “Görüşler” isimli muhalif bir derginin ilk sayısının ardından hükümetin özel bir toplantı yaptığını aktaran Tan gazetesinin yönetici Sabiha Sertel, iktidarın muhalif gazete ve dergilere yönelik baskılarını şöyle anlatmaktadır:

“Görüşler asıl Ankara’da bir bomba gibi patladı. Halk Partisi özel bir toplantı yaptı. Gazetelere hücumu geçmeleri için yeniden emirler verildi. Bayilere Tan, Yeni Dünya gazetelerinin, Görüşler dergisinin sattırılmaması, devlet memurlarına, öğrencilere bu gazetenin okutturulmaması hakkında şifahi ve tahriri emirler verildi. Bundan başka, Vatan gazetesinde yazı yazan mebuslar partiden çıkarıldı” (Karabacalı, 1990:150).

Elbette, yasayla basın hürriyetini kısıtlama, dağıtımını devlet gücünü kullanarak engellemenin yanı sıra iktidarlar, kendi propagandasını yapacak

medyaya ekonomik kolaylıklar sağlayarak da muhalif sesleri bastırmaya çalışmaktadır. Bu ekonomik kolaylıklar, devlet kontrolündeki şirketlerin reklamlarının sadece belli başlı basın organlarında çıkmasının yanı sıra, iktidarın açtığı ihaleleri de büyük oranda hükümet yanlısı basın patronlarının alması da dikkat çekicidir. Son olarak iktidar yanlısı yayın yapan basın organlarının temsilcilerinin “akredite” sorunu yaşamak şöyle dursun, yurtdışı ve yurtiçi gezilerde hep iktidar temsilcileri ile bir arada görünmelerine karşın, Anayasal hak olan kamu adına haber alma özgürlüğü kısıtlayıcı bir şekilde muhalif basına “akredite” uygulanması, basın kuruluşları arasında haksız rekabete ve eşitsizliğe neden olmaktadır. Devletin/Hükümetin medya üzerinde uygulayageldiği sınırlandırmaların çeşitli yöntemleri aşağıda detaylandırılarak sıralanmıştır:

1.3.2.1. Yasal ve Ekonomik Sınırlandırmalar

Kayış ve Hürkan’a göre, Osmanlı İmparatorluğu’nda basının yaygınlaşp çeşitlenmesi üzerine 1862 yılında “Matbuat Umum Müdürlüğü” kurulmuştur. Fransızcadan çevrilen “Matbuat Nizamnamesi” de 1864 yılında yürürlüğe girmiştir. 1909 yılına kadar yürürlükte kalan söz konusu Nizamname’ye göre; sürekli yayın yapmak isteyen Osmanlı uyruklu kişiler Maarif, yabancılar ise Hariciye nezaretinden ruhsat alınması şartı getirilmiştir (Kayış ve Hürkan, 2012:9). Daha sonra II.Meşrutiyet’in ilanı sonucu sansürün kaldırılması ile gazete ve dergi sayısında büyük bir yükselişin meydana geldiğine dikkat çeken Adaklı, sadece İstanbul’da 1908-1909 tarihleri arasında 353 gazete ve dergi yayımlandığı bilgisini verir (Adaklı, 2006:99). Korkmaz, 25 Temmuz 1908’de İstanbul basının yakalamış olduğu bu özgürlük havasının basın mensupları arasında bayram sevincine dönüştüğünü dile getirerek, gazetelerde “Gazeteler hürdür artık, sansür yasaktır. Gazeteleri sansür etmeye kalkışmak ağır bir suçtur,” biçiminde manşetler atıldığını kaydeder. Korkmaz, ayrıca Cumhuriyetin ilanından sonra 24 Temmuz gününün “Basın Bayramı” olarak kabul edildiği kaydetmektedir (Korkmaz, 2005:31).

Kayış ve Hürkan’a göre, Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılmasının ardından kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nde basın kısa bir süre de olsa özgürlük

dönemi yaşamıştır. Bu özgürlük döneminin yasal dayanağı 1924 Anayasası'ndan alınmıştır. Anayasa'nın 77. Maddesinde, “Matbuat kanun dairesinde serbesttir ve neşredilmeden önce teftiş ve muayeneye tabi değildir.” hükmü yer almıştır (Kayış ve Hürkan, 2012:40). Ancak bu özgürlük dönemi çok uzun sürmemiştir.

Adaklı, yeni rejimin, bir yandan bağımsız basının temel bileşenlerinden birisi olduğu Batı modelini benimserken diğer yandan rejim için tehdit unsuruna dönüşen basın yayın organlarını kapatmak, yayını durdurmak, finans musluklarını kesmek, yazarları nezarete atmak ya da cezaevine göndermek de dahil olmak üzere pek çok baskı mekanizmasını devreye soktuğu tespitinden sonra, bu baskılardan birinin de, basına yönelik yoğun bir müdahalenin söz konusu olduğu Takrir-i Sükun Kanunu olduğunu kaydeder (Adaklı, 2006:103). Şeyh Sait isyanını gerekçe gösteren hükümetin, 4 Mart 1925 tarihinde “Takrir-i Sükun” kanunu çıkararak basın özgürlüğünü esaslı bir şekilde kısıtladığını dile getiren Korkmaz, söz konusu kanunun 1. maddesinin şu şekilde olduğunu belirtir: “İrticaya, isyana, memleketin nizamı içtimaisini ve huzur ve sükunu ve emniyet ve tarikat ve teşvikat ve teşebbüsat ve neşriyatı hükümet, Reisicumhurun tasdiki ile re'sen ve idareten men'e mezundur” (Korkmaz, 2005:74). Cumhuriyetin ilk yıllarından 1950'lili yıllardaki çok partili hayata geçişe kadar, basın üzerindeki baskı bazen azalarak bazen artarak devam etmiştir.

Kayış ve Hürkan'a göre, Demokrat Parti'nin (DP) 21 Temmuz 1950'de iktidara gelmesi ile liberal bir Basın Kanunu çıkarılmıştır. Basına yönelik bir çok kısıtlamanın kaldırıldığı bu kanunun peşi sıra 1952 yılında çıkarılan başka bir kanunla gazetecilere sendika kurma, kıdem tazminatı, iş sözleşmesi hakkı tanınarak, fikir işçileri sosyal güvenlik kapsamına alınmıştır (Kayış ve Hürkan, 2012:106-107). DP'nin 1960 yılında yapılan bir askeri darbeyle iktidardan uzaklaştırılmasının ardından 1961 yılında yeni bir anayasanın yürürlüğe girdiğini dile getiren Korkmaz, basın özgürlüğü açısından 1961 anayasasının yürürlüğe girmesini müteakip ilk beş yıllık dönemde Türkiye'de basının altın devrini yaşadığını ifade etmektedir. Korkmaz, Anayasa'da, basının sansür edilemeyeceğinin, basının ancak kısıtlanabileceği durumların da anayasada açıkça yazıldığı maddelerle gerçekleştirilebileceğinin bunun da ancak hakim

kararı ile olabileceğinin ifade edildiğini aktarır (Korkmaz, 2005:90-91). Ancak, Korkmaz'a göre, 1971 yılında Anayasada yapılan değişiklikle gazete ve dergilerin toplatılması için gerekli olan hakim kararı maddesi değiştirilmiş ve gazete ve dergilerin savcılar tarafından toplatılabilmesinin önü açılmıştır.

14 Ekim 1973 tarihinde yapılan genel seçimlerle normalleşmeye başlayan ülkede, hükümetler basınla olan ilişkilerine özel önem vermişler ve basın özgürlüğünün önünü açmak için gayret sarf etmişlerse de bu sefer yer altı güçleri tarafından basın özgürlüğü ihlal edilmiş ve basın susturulmaya çalışılmıştır. Bu dönemde çok sayıda ünlü gazeteci ve yazar ile bilim adamları tehdit edilip, öldürülmüştür (Korkmaz, 2005:94-96). Korkmaz devamla, 12 Eylül 1980 yılında gerçekleşen askeri darbe sonrası kurulan askeri rejimin 6 Kasım 1983 tarihine kadar devam ettiğini ve Cumhuriyet tarihinin en acı dönemlerinden biri olarak değerlendirildiğini belirtmektedir. Korkmaz'a göre, 650 bin kişinin gözü altına alındığı 49 kişinin idam edildiği, 14 bin kişinin vatandaşlıktan atıldığı ve daha birçok korkunç uygulamanın gerçekleştiği askeri rejimden basın da payını almıştır. Getirilen yasaklar nedeniyle sadece İstanbul'da gazeteler toplam 300 gün yayınlanmamış, 13 büyük gazete için 303 dava açılmış ve 39 ton gazete, dergi ve kitap sakıncalı olduğu gerekçesi ile imha edilmiştir (Korkmaz, 2005:217-218).

Korkmaz'a göre, askeri rejimin yerini sivil hükümete bırakması ile biraz olsun nefes alan basın, 1990-2000 yılları arasında çoğunluğu Güneydoğu'da olmak üzere 50 civarında gazeteci öldürülmüş, onlarca gazeteci gözü altına alınıp işkence edilmiş, yine birçok gazeteci tehdit edilip dağa kaldırılmıştır. 2000'li yıllara doğru basın üzerindeki baskılar devam etmiş, çok sayıda gazeteci eski Türk Ceza Kanunu (TCK) 159 ve TMK 8 maddeleri gereğince mahkumiyet almış ve cezaevine konmuştur. Basın için, devleti korumalı, hükümetin icraatlarını her koşulda desteklemeli, basın mensubu milliyetçi ve vatansever olmalı diye düşünen devlet yetkilileri, aksi görüşte olan, eleştirel düşünceler getiren, yayımlayan, gazetecileri ise "hain" olarak kamuoyuna yansıtmıştır (Korkmaz, 2005:94-96).

Görgülü'ye göre, iletişim özgürlüğü haber alma özgürlüğünün yanısıra, haber verme özgürlüğünü de kapsamaktadır. Ancak uygulamada düşünce

açıklama özgürlüğünün önünde iki temel kısıtlama getirilmektedir. Birincisi yasal kısıtlamalar, ikincisi ekonomik kısıtlamalardır. Aslında bu ikisi her zaman birbiri ile iç içe geçmiş ve birbirini besleyecek ilişki içindedir. Ekonomik etkisizleşme süreci, yasal uygulamalarla da desteklenerek düşüncelerin açıklanması kesintiye uğramaktadır. Ekonomik koşullar yetmediği zaman iktidarın kaba kuvvet tekeli devreye girmekte, ancak kitle iletişim araçları üzerindeki ekonomik iktidar güçlendikçe, yasal kısıtlamalar gereksiz hale gelmektedir (Görgülü, 1991:104-105).

Korkutma, yıldırma, dava açmanın yanı sıra, halen en büyük rant, ihale ve reklam veren mercii olan devlet/iktidar, muhalif konumdaki basına yönelik ekonomik mahrumiyet ve kısıtlamalara Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze –devlette devamlılık esastır muvacehesince- devam etmektedir. Bu bazen, iktidarın çoğunluk avantajını kullanarak meclisten çıkardığı bir yasa ile “yayın kapatma”, “yayın durdurma” ve “para cezası” gibi uygulamalarla hayata geçirilmektedir. Bazen de batıda kullanıldığı şekilde “akreditasyon” gibi son derece çerçevesi net bir uygulamanın da sınırları tamamen sübjektif kriterlerle ve çok geniş bir şekilde muhalif basına cezaya dönüşecek tarzda uygulanmaktadır. Ayrıca, hâlâ iktidarın/devletin etkin olduğu kamu bankaları, işletmeleri ve kurumlarının reklamları da yine muhalif basında kullanılmamakta, reklam pastasından faydalanma konusunda tiraj ve reyting ölçümlerinde en arkada olan basın kuruluşları, en yüksek tirajlı ve en yüksek reytingli gazete veya televizyon programlarına tercih edilmektedir.

Nitekim, muhalif basına yukarıda bahsedilen kısıtlamalar getirilirken, iktidar yanlısı basın ise devamlı kollanmakta ve korunmaktadır. Rasih Nuri İleri'nin *27 Mayıs Menderes'in Dramı* kitabında yer verdiği “Örtülü Ödenek Davası”yla ilgili mahkemede iddia makamı tarafından sunulan belgelerde bazı ayrıntılar diğerlerine göre daha fazla dikkat çekmektedir. Mahkeme'ye sunulan belgelere göre, 1950 yılında Milliyet gazetesine 1.500 TL, 1951 yılında Yeni Asır gazetesinin baskı makinesinin taksit karşılığı olarak, 74.161,50 TL, 1952 yılında Orhan Seyfi Orhon'a 1.500 TL, 1953 yılında Peyami Safa'ya 10.000 TL, 1954 yılında Demokrat İzmir gazetesine 21.000 TL vb gibi paralar iktidar yanlısı gazetecilere veya gazetelere aktarılmıştır (İleri, 1986:184-185).

1.3.2.2. Toplumsal Baskı Oluşturarak Sınırlandırma

Ekonomik, yasal vb gibi baskı metotları ile muhalif basına istediği istikameti vermediği durumlarda iktidar, Cumhuriyet'in ilk yıllarında basın tarihine kara bir leke olarak geçmiş Tan Gazetesi olayındaki gibi, halkı kışkırtarak basını susturmaya çalıştığı da olmuştur. Bu meşum olay, Tan gazetesi yöneticilerinden Zekeriya Sertel'in *Hatırladıklarım* isimli kitabında detaylı bir şekilde anlatılmaktadır:

“1945 yılı sonunda “Görüşler” adlı derginin ilk sayısı çıktı. “Görüşler”in çıkışı bir bomba gibi patladı. İlk sayısı kapışıldı. Bir gün içinde elimizde tek dergi kalmadı. Degide “Zincirli Hürriyet” başlığı altında tek şef ve tek parti sisteminin demokratik hak ve özgürlüklerimizi nasıl zincire vurduğu, kuvetli yazılar ve resimlerle ortaya dökülüyordu. Birinci sayfada da Celâl Bayar, Adnan Menderes ve Köprülü Fuat'ın yazılarını sağladığımızı ilân ediyorduk.

“Görüşler” halkın yıllardan beri baskı altında boğulan özgürlük ihtiyacına cevap verdiği için çok geniş bir ilgi uyandırdı. Halk, bu dergide söylemek isteyip de söyleyemediklerini bulmuştu. Fakat derginin çıkışı hükümeti, özellikle İnönü ile Saraçoğlu'nu kızdırmıştı. Tanıdık biri geldi. Ertesi gün bazı üniversiteli gençlerin matbaa önünde gösteri yapacaklarını haber verdi. Bazı taşkınlıklar olması ihtimaline karşı da tedbiri bulunmamızı salık verdi. Demek, ikidar kanun yolu ile yapamadı işi, gençleri kışkırtarak yapmak istiyordu.

Hemen Vali Lütfi Kırdar'a telefonu açtım. Bu haberleri verdim. Hükümetçe tedbir alınmasını rica ettim.

Vali,

“Biliyorum ve gereken tedbirleri aldım, merak etme” dedi. Her vakit olan gösterilerden biri olacak diye ben de fazla önem vermemiştim.

Ertesi gün sabah, gazeteleri açtım. “Tanın” gazetesinde Hüseyin Cahit Yalçın'ın “Kalkın ey ehli vatan” başlığı ile halkı bize karşı kışkırtan bir yazısı vardı. “Tan” gazetesini ve Tancıları komünistlikle suçluyor ve halkı matbaamızı yıkmaya çağırıyordu. Demek ki, bu sabah yapılacak gösteri önceden hükümet tarafından hazırlanmıştı ve Hüseyin Cahit'e de böyle bir yazı yazması için emir verilmişti.

Bu durum açık olmakla birlikte, gözlerime inanamadım. Hüseyin Cahit beni sever ve beğenir görünürdü. Her karşılaşmamızda bana iltifat etmekten geri kalmazdı. Daha bir gece önce kendisiyle bir süvarede buluşmuştuk. Bana türlü diller dökmüştü. Demek bana böylece güler yüz gösterdiği anda, halkı kışkırtan yazısını matbaaya vererek bu davete gelmiştir. İki yüzlülüğün ve ahlâk düşkünlüğünün bu derecesine hâlâ şaşarım.

O sabah erkenden üniversiteli gençlerden biri evime telefon ederek, bir kısım gençlerin “Tan” matbaasını basmaya hazırlandığını bildirdi, matbaaya inmemi salık verdi.

Tekrar telefonla valiye haber verdim, ne tedbir aldığını sordum.

“Merak etme,” dedi. “Matbaanın etrafını polis kuvvetleri ile kuşattım. Tehlike yok.”

4 Aralık 1945 gününün sabahı üniversiteli faşist gençler ellerinde önceden hazırladıkları baltalar, balyozlar ve kırmızı mürekkep şişeleri ile matbaaya saldırdılar. Orada bekleyen polisler olan bitene seyirci kaldılar. Görevlerini yapmaya kalkmadılar. Göstericiler, baltalarla

matbaa kapısını kırıp içeri gidiler. Makineleri balyozla kırdılar.. binanın camlarını indirdiler. İçindeki eşyayı kırıp döktüler. Ellerine ne geçtiyse yakıp yıktılar. Sonra ellerine kırmızı boya şişeleriyle, “Sertel nerede?” naraları ile bizleri aramaya koyuldular. Amaçları, bizi çırılçıplak soyup üzerimize kırmızı boya dökmek ve sonra önlerine katıp sokaklarda “İşte kızılar” diye gezdirmektir. Bütün bunlar polisin gözü önünde oluyordu. Göstericiler bizleri bulamayınca vahşi naralarla yollara düştüler. Beyoğlu yakasına geçtiler, orada Sabahattin Ali ile Cami Baykurt’un çıkardıkları “La Turquie” gazetesinin matbaasına gittiler. Orasını da kırıp döktükten sonra vapurla Kadıköy’e geçip bizi evimizde basmaya teşebbüs ettiler.

Biz bütün olup biteni evde telefonla izliyorduk. Bu son haberi alınca valiyi tekrar aradım, “Aldığımız tedbirin verdiği sonuçtan memnun musunuz” dedim. Şimdi de faşistler evime geliyorlar. Matbaamı yıktırınız, bari hayatımıza kastedilmesini önleyin.”

Vali, özür dilemeye bile lüzum görmedi. Yalnız gene teminat verdi. “Merak etme” dedi. “Gençlerin bindiği vapurun Kadıköy’e uğramadan Adalar’a gitmesini emrettim. Sizin için tehlike yoktur.” Ve sonra ekledi, “Evet, ama, şimdi siz neredesiniz? Evdeyseniz, ihtiyaten başka bir yere gidin. Evde oturmayın.”

Demek ki, evimi korumayacaktı. Hayatımız da tehlikede idi. Bu sırada uzaktan gelen uğultular işittik. Uğultu sesleri her dakika bize daha yaklaşıyordu. Evi bırakıp komşulardan birine sığındık. O günü heyecan içinde geçirdik. Duyduğumuz uğultu yakındaki Fransız mektebinde futbol oynayan çocukların çıkardığı gürültüyü mü.

Ertesi gün Celâl Bayar’la Adnan Menderes “Görüşler” dergisiyle hiçbir ilgileri olmadığını gazetelerde ilan ettiler. Tefrik Rüştü Aras Ankara’dan telefon edip üzüntüsünü bildirdi.

Hükümet, olaydan önce olduğu gibi, olaydan sonra da bu cinayeti işleyenlere karşı hiçbir harekette bulunmadı.

...

Şu garip olaya bakın ki, bu 4 Aralık 1945 olayından birkaç ay sonra İstanbul’da eski kitaplar satan Sahaflar’dan aldığım bir kitabın içinden şöyle bir kâğıt çıktı. Bu bir mektup müsvedesiydi ve Başbakan Saraçoğlu’na hitaben yazılmıştı: “Beyefendi, emrinizi yerine getirdim, şimdi mükâfatımı bekliyorum. İmza: Yaşar Çimen”.

Bu Yaşar Çimen, Bâbüâli’de İtalyan faşizminin propagandasını yapan bir tipti. O günkü gösterilerde elinde balyozla gençlerin önüne geçerek onları kışkırttığı görülmüştü. Demek ki, Başbakanın kullandığı adamlardan bir oydu. Görevini yapmış. Şimdi ödülünü istiyordu.

Kanun adına, hükümet adına, memleket adına yüz kızartıcı bir rezalet sayılabilecek olan bu 4 Aralık olayından ötürü sonunda kim tutuklandı biliyor musunuz? Biz. Yani eşim Sabiha Sertel ve Cami Baykurt. Bu olayın sorumlusu ve suçlusu olarak biz hapse atıldık ve biz mahkemeye verildik” (Sertel, 1977:258-261).

Sertel ailesi, iktidarın kışkırtması veya en azından seyirci kalmasıyla sadece matbaalarına yönelik zararlar basına yönelik şiddetten kurtulmuşlar en azından canlarına bir zarar gelmemiştir. Ancak Sertel ailesi kadar şanslı olmayan birçok gazeteci vardır. Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana, iktidarların gereken tedbirleri almamaları nedeniyle onlarca gazeteci saldırıya uğramış, yaralanmış veya faili meçhul cinayetlere kurban gitmiştir. Osmanlı İmparatorluğu’ndan günümüze onlarca gazeteci, mesleklerinden dolayı, ya hükümetin emriyle ya baskı veya çıkar grupları tarafından öldürülmüştür.

Koçoğlu'na göre, Serbesti Gazetesi'nden Hasan Fehmi'nin 1909'da İstanbul'da II. Abdülhamid'in emriyle ldrtldğ iddia edilse de Sada-yı Millet gazetesinden Ahmet Samim'in ittihatçılar tarafından ldrtldğ açıktır (Koçoğlu, 1993:267). Koçoğlu, söz konusu yazarın İttihatçı basın tarafından "vasiyetini yaz" diye bir çok kez tehdit edildiğini belirtir (Koçoğlu, 1993:227). Koçoğlu, yine İttihatçılar tarafından 1912 yılında İstanbul'da ldrtlen bir başka gazetecinin şenrah gazetesinden Zeki Bey olduğunu öne sürerek, Peyam-ı Sabah'tan Ali Kemal'in Ankara hükümetinin isteği üzerine 1922 yılında İzmit'te tutuklu bulunduğu sırada linç edildiğini iddia eder (Koçoğlu, 1993:267). Bu bağlamda, Trabzon Milletvekili, Tan Gazetesi'nden Ali şükrü Bey'in 27 Mart 1923 yılında Ankara'da öldürülmesi göstermektedir ki, hükümetler değişse de muhalif gazetecilerin akıbeti değişmemiştir. Ali şükrü Bey'in hunharca ldrlmesi, 2 Nisan 1923 tarihli kendi gazetesini Tan'ın 63. Sayısında şu şekilde anlatılmıştır:

"Ali şükrü Bey'in boğazında çift ipe boğulmuş olduğunu gösteren kırmızı hutut-ı meşme görünüyor ve omuzlarında bereler bulunuyordu. Merhumun başı açık, kalpağı yok idi. Başının sağ tarafının n kısmından kulak üstüne doğru on santim genişliğinde bir yara vardı" (Demirel, 1996:235).

Topuz, etin Emeç'in, hem Hürriyet gazetesi yönetim kurulu yesi hem de aynı gazetede köşe yazarı olduğunu belirterek, 7 Mart 1990 sabahı, Suadiye'de evinin önünde biri maskeli, silahlı iki kişinin açtığı yaylım ateşiyle, şoförüyle birlikte otomobilinin içinde öldürüldüğünü dile getirir. Topuz, daha sonra yine aynı yıl içinde 4 Eylül 1990 günü Koşuyolu'ndaki evinden çıkıp markete giden Turan Dursun'un, susturucu takılmış silahlarla 7 el ateş edilerek öldürüldüğünü belirtir. Topuz, Cumhuriyet yazarı Uğur Mumcu'nun da 24 Ocak 1993 tarihinde otomobiline yerleştirilen bir bombanın patlaması üzere yaşamını kaybettiğini kaydeder (Topuz, 2003:282-285).

Ali şükrü Bey olayı, hem muhalif gazetecilere hem de muhalif siyasilere verilen büyük bir gzdağıdır. Günümüze yakın tarihlerde de, gazeteci cinayetleri hız kesmeden devam etmiştir. Gazeteciler için 1980-2000 yılları arası tam bir dehşet dönemdir. Bu dönemde kamuoyunun yakından tanıdığı,

nl gazeteciler bir bir hayatlarını kaybetmiştir. Tüm bu süreç, egemen söylemden veya güç odaklarının kendi ekseninden ayrılmaya çalışan gazetecilere yönelik ne tür baskılar kurabileceklerinin birer örneğidir.

1.3.3. Editoryal Yayın Politikası ve Haber İnaşa Süreci

Dursun'a göre, medya çalışmalarında, liberal kuramın öncüllerine dayanan ana akım araştırma geleneğinde, basın kamuoyunu bilgilendiren, ortak toplumsal çıkarların takipçisi olan, yarışan görüşlerin ve oğllğn alanı olan dördüncü güç olarak konumlandırılmaktadır. İletişim 'gönderici-iletilici'nin konu edildiği çizgisel bir nedensellik anlayışı çerçevesinde ele alınmaktadır. Öte yandan medyaya eleştirisel yaklaşanlar, Ekonomi-politik açıdan medyaya yaklaşan Marksist kuram takipçileri ise medya sahiplik ve mülkiyet yapısı, siyasal iktidarla ilişkilerin ve toplumdaki işlevinin genel kapitalist ekonominin dinamiklerinden yola çıkararak değerlendirmektedirler (Dursun, 2001:262).

Gaetano Mosca ve Vifredo Pareto'nun "seçkinler kuramı"nı, Kejanlı, her toplumda bir azınlık başlıca kararı verir, her toplumda yöneten bir azınlık – seçkinler- ile yönetilen bir oğnlk bulunmaktadır şekilde aktarır (Kejanlıoğlu, 2004:49). Söz konusu kuram, haber oluşum sürecinde de "editorial yayın politikası" erevesinde geçerliliğini korumaktadır. Köker ve Doğanay'a göre gazeteciler, muhabirler, editörler ve köşe yazarlarından oluşan medya elitleri, azınlık gruplarına ilişkin kanıların oluşturulmasında ve işleyişinde önemli bir role sahiptir. Kamusal söyleme ulaşabilme güçleri ve ne sahip olmaları açısında elitler, azınlık gruplarına ilişkin yaygın değerleri, hedefleri ve çıkarları oluşturarak, "sağduyuyu formüle ederler" (Köker ve Doğanay, 2010:4). Basında bir haberin gazetede yer bulmasından önce, olayın haber değerinin olup olmadığı yayın toplantısında tartışılır, sonra bu değerlendirmeye göre haberle ilgili istihbarat, gönderilecek muhabirin seçimi ve haberin yazılması şeklindeydir. Muhabirin haberi yazması, söz konusu haberin gazeteye gireceği garantisini vermemektedir. Bu aşamada editorial

tercih devreye girmekte, bahse konu haber, gazetenin yayın ilkelerine/ideolojisine uygunluğu onaylandıktan ve ekonomik ve siyasi olarak değerlendirildikten sonra yayınlanmaktadır. Ayrıca haberin ne büyüklükte hangi sayfaya gireceği yine editoryal tercihle yapılmaktadır.

Aslan'ın aktarımıyla, Terry Eagleton'un "İdeolojinin işlevi toplumdaki yöneten sınıfın gücünü meşrulaştırmaktır; son çözümlemede, topluma egemen görüşler, yöneten sınıfın görüşüdür" (Aslan, 2004:14), ifadesi, Althusser'in "Devletin İdeolojik Aygıtları" kuramı ile benzerlik göstermektedir. Editoryal seçim, aslında okuyucunun ne okuyacağına karar veren, okuyucuyu belli bir amaç için yönlendiren bir konumdadır. Buradan hareketle, basın editörleri, aslında belli bir ideolojinin veya çıkarların yayılıp korunmasında önemli bir rol ifa etmektedir.

Althusser'in ideolojinin her şeye nüfuz etme durumunu izah ederken biraz da sınırları zorlayarak kullandığı, "... çocuk, doğmandan önce, döllendiğinden itibaren içinde yer alınıp, 'beklediği' özgül aile ideolojisinin biçimi ile ve biçimi içinde özne olmak için belirlenmiştir ve her zaman-zaten öznedir," (Althusser, 1994:65-66) ifadesi, belli bir "talim-terbiye" sisteminden geçerek egemen ideolojinin bilinç altına işlediği bir bireyin daha bir çok filtrelerden geçerek kazandığı "editoryal" titriyle seçeceği haber, kullanacağı spot ve başlığa kadar olan tüm haber inşa sürecini etkilediğini iddia etmek akla oldukça yatkındır.

Medya hangi olayın haber değeri olduğuna, dolayısı ile haber yapılacağına kendisi karar verdiğinden olayları kendi önceliği, çıkarı ve söylemi ile inşa ederek okuyucusuna sunmaktadır. Medya habere konu olan olaylarla ilgili kendi dünya görüşünü yeniden üreterek var olan ideolojisini, farklı olayları ve konuları araçsallaştırarak yeniden üretmekte ve egemen hale getirtmektedir. Devran'a göre, muhabirin, editörün ve genel yayın yönetmenin eleklerinden geçen haber, artık bir bilgiden çok medyanın algılama biçimi ve dünya görüşünden başka bir şey değildir. (Devran, 2010:121-122). Bu dünya görüşü de içinde bulunduğu sektörde tutunmak, yükselmek ve süreklilik kazanmak isteyen muhabirler tarafından zaten haber seçimi ve yazımı konusunda kendiliğinden bir tercihe neden olmaktadır. Editörlerinin

tercihlerinin farkında olan, çalıştığı kurumun patronunun iş bağlantılarını ve hangi firmalara sahip olduğunu bilen muhabirler, haberlerinde kendi yayın grubunun çıkarlarını ve diğer güç odaklarıyla olan ilişkileri çerçevesinde haberlerin farklı boyutlarını vurgulayıp önce çıkarırken, bazı boyutlarını ise mümkünse gizlemekte değilse çok yüzeysel olarak değinerek haber inşa sürecini tamamlamaktadır.

1.3.3.1. Okur Tepkisi ve Tiraj Baskısı

Bektaş'a göre, Antik Yunan'da ve Roma'da sadece bir sınıfı, "özgür vatandaşları" tanımlayan "kamu", daha sonra Antik Yunandaki anlayışın tam zıddı olarak modern Batı toplumlarında "kamuoyu" (public opinion) umumi, herkese açık olarak kullanılmaya başlanmıştır. Osmanlı Türkçesinde ilk kez Arapça sözcüklerden Farsça izafet yapılarak oluşturulan "efkâr-ı umumiye" tamlaması ile ifade edilmiştir. "Umumi Efkâr," "Âmme Ekârı," "Halk Efkârı" gibi çeşitli terimler de tarihsel süreç içinde kullanılmıştır (Bektaş, 1996:41-43). Günümüzde ise bu kavram, Girgin'in ifadesiyle kamu ve oy sözcüklerinin birleşimi ile "kamuoyu" olarak kullanıma girmiştir (Girgin, 2000:107).

Editoryal politika ve medyanın haber üretimindeki ideolojik yaklaşım nedeniyle her medyanın zamanla söz konusu politika ve ideolojik yaklaşımı kabul eden, destekleyen ve savunan bir takipçi kitlesi bir "kamuoyu" oluşmaktadır. Öte yandan, Çaplı'ya göre, medya için, -bu kamuoyu çoğu kez okuyucu ya da izleyici olarak adlandırılır- uzaklarda bir yerlerde yaşayan, zaman zaman gazeteye ya da televizyon kanalına şikâyet dolu mektuplar yazan "müşteri"den başka bir şey değildir (Çaplı, 2002:150). Medya için, en önemli gelir kalemi, söz konusu "müşteri"lerin çokluğuna göre firmaların reklam bütçesinden alınan paydır. Bu payın büyüklüğüne göre, medyanın yayın malzeme kalitesi ve istihdam gücü artmaktadır. Medya için "müşteri" anlamına gelen yazılı basının okuru, radyonun dinleyicisi, televizyonun izleyicisi ve sosyal medyanın takipçisi aslında kamuoyu denilen kitleyi oluşturmaktadır.

Medyanın bakış açısıyla "müşteri", ya da kamuoyu, dini ve kültürel değerlerine ya da geniş anlamıyla ideolojisine yönelik takip ettiği medyada bir sapma tespit ettiği anda, a-) satın aldığı yayını sonlandırarak, b-) okur şikayeti

olarak c-) dava açarak tepkisini ortaya koyabilmektedir. Medya kuruluşlarının geneli, özel sektörde faaliyet gösterdiklerinden dolayı kâr amacı gütmektedirler. Dolayısı ile, okuyucusunun tepkisini dikkate almak durumundadırlar. Ayrıca olası bir tiraj kaybı, reyting puanlarında düşme, domino etkisi ile hem satışlardaki gelirin azalması, hem de reklam gelirlerinin düşmesi anlamına geldiğinden basın haberlerini ve yayın politikalarını hedef kitlenin beklentileri doğrultusunda abartarak, çarpıtarak ve saptırarak değişikliğe uğratabilmektedir. Buna en güzel örnek, nüfus ve nüfuz olarak güçsüz azınlıkların medyadaki temsilidir.

Toplumdaki çoğunluk grubu üyelerinin doğrudan çok az bilgi sahibi oldukları azınlık gruplarına yönelik olaylar hakkında medya elitleri, önyargılara ve ayrımcılığa meşruluk sağlayacak ideolojik bir yaklaşım sunmaktadır. Köker ve Doğanay'a göre, medya, etnik ilişkiler konusundaki yaygın rızanın üretiminde gerekli olan sembolik kaynakların kontrolüne sahiptir. Bu kontrol gücü, haber değeri atfetme uygulamaları, haber kaynakları ve politik-ekonomik güç grupları ile ilişkiler, istihdam politikaları ve profesyonelleşme gibi haber üretim sürecinin iç dinamikleri de göz önüne alındığında, ırkçılık karşıtı görüşlerin kamuoyundan gizlenmesi konusunda medyaya ayrıcalıklı bir yer vermektedir (Köker ve Doğanay, 2010:4).

Şimdiye kadar bu tartışmalar, Türkiye'de medyanın, devletin sıkı – yasal ve ekonomik- denetimi altında yayın yaptığını gözler önüne sermektedir. Medya sadece, devletin denetimiyle kısıtlanmamakta aynı zamanda egemen ideolojinin ilk okuldan başlayarak aşladığı “makbul vatandaş” protipine uygun yönetileni oluşturmak için “medya seçkinleri” aracılığı ile haberi sürekli bir şekilde yeniden üretmektedir. Her ulus-devlette olduğu gibi, “biz” ve “öteki” yaklaşımı bir ulus devlet ideolojisi ile kurulmuş Türkiye Cumhuriyet'inde vardır. Be çerçevede, “makbul vatandaş”, “azınlık” ve “öteki” kavramlarının izah edilmesi gerekmektedir. Türkiye medyasında azınlık temsilinin incelenmesine geçilmeden önce azınlık kavramına yönelik değerlendirmelere değinmek gerekmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM TÜRKİYE MEDYASINDA AZINLIK TEMSİLİ

2.1. Azınlık Kavramı

Günümüz dünyasında hemen tüm ülkelerde, kültür, din, dil, etnisite ve ideolojik olarak o ülkenin genel nüfusuna oranla azınlıkta olan gruplar bulunmaktadır. Azınlık ve çoğunluk kavramları daha çok devletler hukuku ve politikada kendine yer bulmaktadır. Türk Dil Kurumu'nun "Türkçe Sözlüğü"ne göre, azınlık şu şekilde tarif edilmektedir:

"1.Bir toplulukta herhangi bir nitelik bakımından ayrı ve ötekilerden sayıca az olanlar, ekalliyet, çoğunluk karşıtı.2.sos.Bir ülkede egemen ulusa göre ayrı soydan ve sayıca az olan topluluk, ekalliyet" (TDK, 2010:167).

Akgül'e göre, azınlıklar 16. yüzyıldan itibaren devletler arasında yapılan ikili veya çok taraflı antlaşmalarla devletler hukukunun konusu olmaya başlamıştır. Önceleri dinsel azınlıklar göz önünde bulundurulurken, zamanla etnik ve dinsel azınlıklar da antlaşmalarla azınlık kavramı içine dahil edilmiştir (Akgül, 2003:7). Nitekim, Arsava'nın ifadesine göre Devlet Hukuku bağlamında, azınlıkların himayesine ilişkin ilk düzenlemeler dini azınlıkların lehine olarak reformasyon döneminde yapılmıştır. Osnabrück ve Münster barış anlaşmalarının esas alındığı 1948 tarihli Vestefalya barış anlaşmasına göre inanç özgürlüğü sadece prenslere tanınmış, tâbilere yönelik bir hak öngörülmemiştir (Arsava,1993:1). Avrupa ülkelerinin, kendi aralarında dinsel azınlığı korumaya yönelik farklı tarihlerde bir dizi antlaşmalar imzaladıklarını belirten Akgül, 1814 yılında Belçika ve Hollanda arasında yapılan Viyana Konferansı sonrasında dini azınlıkları korumadan ulusal azınlıkları korumaya doğru bir yönelim görüldüğünü ifade etmektedir (Akgül, 2003:18).

Arsava, Osmanlı İmparatorluğu ile Fransa arasında 1535-1740 yılları arasında yapılan, Hıristiyanları Fransız kralının himayesine sokan ve onlara dinlerini özgür olarak icra etme imtiyazı veren kapitülasyon anlaşmalarının Osmanlı topraklarında yaşayan Hıristiyan azınlıklar lehine yapılan azınlık anlaşmalarının öncüsü olduğunu kaydeder (Arsava,1993:2-3). Kaptan'a göre, bu çerçeveden bakıldığında, Osmanlılarda azınlık kavramının içeriğinde

belirleyici olarak din vardır. Yani aynı dinden insanlar, farklı kültür ve dilden olsalar da azınlık kabul edilmemiştir. Nitekim Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk'ta bunu net bir şekilde, "Azınlıklar gayrimüslimlerdir," diyerek ortaya koymuştur (Kaptan, 2002:48). Türkiye Cumhuriyet'in kuruluşunda kurucu yöneticilerin gayrimüslimlere yönelik bakış bu şekildedir. Bu anlayışın gereği olarak, Kaptan'a göre, Lozan Antlaşması'nın azınlıkların korunmasına ilişkin hükümleri içeren 37-45. maddeler gereğince Türkiye, azınlıklara ilişkin hükümlerde azınlıkları Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler şeklinde gayrimüslimlerle sınırlandırmıştır (Kaptan, 2002:44). Öte yandan, Oran bu konuyla ilgili itirazlarını dile getirmiş, Lozan Antlaşması'na göre Türkiye'nin yalnızca gayrimüslimleri azınlık saymasının hukuken doğru olduğunu ancak, gerek Avrupa Güvenlik ve İşbirliği (AGİT) teşkilatının metinlerinden örneğin 1990 Paris Şartı'nın, "Ulusal azınlıkların... etnik, kültürel, dilsel ve dinsel kimliklerinin korunması(na) ve bu kimliğin kuvvetlendirilmesi için gerekli şartların yaratılması(na) ilişkin derin inancımızı ifade ederiz," şeklindeki metinde Türkiye'nin de imzasının bulunması nedeniyle, gerekse Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından azınlık haklarının bir parçası olarak insan haklarını uygulama bakımından Türkiye'nin bir çok davada tazminata hükmettiğinden yola çıkarak, azınlıklarla ilgili olarak "Türkiye'nin 1923 Lozan'a dayanan tutumunun, 21.yüzyıl başında yetersiz" olduğunu dile getirmektedir (Oran, 2004:64-66).

Akgül'e göre Birleşmiş Milletler'in kuruluşuyla birlikte, azınlıklarla ilgili sorunun yerel ya da bölgesel değil, evrensel olduğu; özel siyasi düzenlemeler ne olursa olsun, sorunun bir insan hakları sorunu olduğu benimsenmiş ve 1966 tarihli Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin 27. Maddesi kabul edilmiştir. Bu madde, uluslar arası insan hakları hukuku içinde evrensel nitelikte ve hukukî bağlayıcılığa sahip azınlık haklarına ilişkin ilk düzenlemedir. Söz konusu madde şu şekildedir:

"Etnik, dinsel ya da dilsel azınlıkların bulunduğu devletlerde, bu azınlıklara mensup kişiler, kendi gruplarının diğer üyeleri ile birlikte toplu olarak, kendi kültürlerinden yararlanmak, kendi dinlerini açıklamak ve uygulamak ya da kendi dillerini kullanmak hakkından mahrum edilemezler" (Akgül, 2003:23-25).

Arsava'ya göre, azınlık meselesi daha sonra da sık sık gündeme gelmiş ve çeşitli antlaşmalarla azınlık hakları konusu daha ileri aşamalara götürülmüştür. 5 Haziran 1990-29 Haziran 1990 tarihinde gerçekleştirilen ve bu görüşme sonrası yayınlanan Kopenhag Dokümanı ile 21 Kasım 1990'da Paris Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı zirve toplantısında yapılan bildiri, "Paris Şartı" olarak isimlendirilmiş, ve bu dokümana göre; "ulusal azınlıkların etnik, dil kültürel ve dini kimliklerin korunacağı" kabul edilmiştir (Arsava,1993:95-99). Azınlıklara yönelik gerek iç gerekse uluslararası hukukta bir dizi iyileştirme gerçekleştirilmiş olmasına karşın, Türk kamuoyunun "azınlıklar" konusundaki görüşünün pek değişmediği gözlemlenmektedir. Bunun nedenlerinden en önemlisi, egemen ideolojinin bir aygıtı olarak çalışan Türkiye medyasının, bu konudaki tutumudur. Türkiye basınında "azınlıklar" nasıl temsil ediliyor sorusuna geçmeden önce, egemen ideolojinin azınlıklara bakışının irdelenmesi gerekmektedir.

2.2 Türkiye'deki Egemen İdeolojinin ve Basının Azınlık Yaklaşımı

Osmanlı İmparatorluğu'nun, bünyesinde farklı kimlik ve kültürleri birleştirmek için "üst kimlik" olarak dini seçtiğini ifade eden Demirkürek, Osmanlı İmparatorluğu'nun devamı niteliğindeki Türkiye Cumhuriyeti'nin ise bundan farklı olarak, "üst kimlik" olarak Türklüğü seçtiğini belirtir (Demirkürek, 2012:20). Bali'ye göre, Osmanlı döneminde "millet" olarak adlandırılan, daha sonra "ekalliyet" olarak tanımlanan, Cumhuriyet döneminde ise "azınlık" olarak isimlendirilen gayrimüslimler, hem Osmanlı döneminde hem Cumhuriyet döneminde merkezi iktidarla ilişkilerini kendi elitleri aracılığı ile yürütmüşlerdir (Bali, 2004:19).

Dadyan'a göre, 1839'daki Tanzimat Fermanı öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nda gayrimüslimler dinlerini, dillerini ve kültürlerini koruma imkanı sağlanmış, kendi cemaatlerinin mahkemelerinde yargılanma, kendi ibadethanelerinde evlenme özgürlüğü verilmiş, gayrimüslimler de karşılık olarak, "cizye" adı verilen vergiler ödemişlerdir. Bununla birlikte gayrimüslimler Müslümanlardan farklı kıyafet giyerler, askere alınmazlar, tercümanlıkta bazı bölgelerin voyvodalığı gibi görevlerin dışında memuriyete

getirilmemişlerdir (Dadyan, 2011:14). Güler'e göre, 3 Kasım 1839'da, dönemin Padişahı ve bakanlarının yanı sıra Rum ve Ermeni Patrikleri ile Yahudi Baş Hahamının da hazır bulunduğu dinleyicilerinin topluluğu önünde okunan Gülhane Hatt-ı Hümayûnu temel olarak, Müslümanların gayrimüslimlerle haklar bakımından "eşitliği" ilkesini getirmiştir. Bu ilke, geleneksel Osmanlı hukuk sistemini kökten değiştirecek yeniliklerin başlangıcı olacaktır. Böylece din esasına dayalı millet sistemi yerine, artık Osmanlılık fikri ön plana çıkarılarak, bütün devlet makamları ve rütbelere, gayrimüslimlere açılmıştır (Güler, 2009:23).

Tanzimat-ı Hayriyye veya daha bilinen ismiyle, Tanzimat Fermanı'na benzer usulle 18 Şubat 1856 tarihinde tüm bakanlar, yüksek memurlar, Şeyhülislam, Patrikler, Hahambaşı ve çeşitli cemaatlerin diğer ileri gelenlerinin hazır olduğu bir toplantıda Islahat Fermanı'nın okunarak ilan edildiğini, fermanın bir kopyası da Paris Anlaşmasına katılan devletlere gönderildiğini belirten Kaya, söz konusu fermanla gayrimüslimlerin, Tanzimat Fermanı'ndaki azınlıklara yönelik hakların korunacağına dair garanti almanın yanı sıra, okul açma konusundaki haklarının genişletilmesi, askerlik yapabilme gibi bir takım haklara da böylece sahip olduklarını kaydeder (Kaya, 2004:87).

Güler'e göre, Osmanlı'daki tüm bu reform ve fermanların, yabancı devletlerin baskısı ile gerçekleşmiş olması, batılı ülkelerin Osmanlı'yı bölmek için onun hakim olduğu bölgelerdeki azınlıkları kullandığı anlayışını doğurmuştur. Bir çok yazar bu anlayışı teyit eder nitelikte yazılar kaleme almıştır. Örneğin, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Azınlıklar* kitabında Güler, gayrimüslimlerle ilgili pek çok konunun 19 ve 20.yüzyılda yabancı devletlerin şu veya bu şekilde yaptıkları müdahalelerin ve Rum, Ermeni ve Yahudilerin vatandaşı oldukları Osmanlı Devleti'nin aleyhinde çalışmaları sonucunda bir milletlerarası mesele haline getirildiğini (Güler, 2000:293) iddia etmektedir.

Sonyel, Balkan Savaşlarından sonra Osmanlı Devleti'nin, her açıdan gücünü yitmesiyle güçlü devletlere; özellikle Rusya, İngiltere, Fransa, Avusturya-Macaristan, Almanya ve İtalya'ya, kendi içişlerine daha çok karışma imkanı verdiğini öne sürer (Sonyel, 2014:303). Nitekim, Milli Mücadele'nin ilk günlerinden itibaren gayrimüslimlerin, Türk milletinin

egemenlik haklarını sınırlayıcı faaliyetlerine müsamaha gösterilmeyeceğinin vurgulanması dikkat çekicidir. 23 Temmuz 1919 tarihinde yayınlanan Erzurum Kongresi'nin üçüncü maddesinde şu ifadeler yer verilmiştir:

“Her türlü işgal ve müdâhale Rumluk ve Ermenilik teşkili gayesine mâtufluk telâkki edileceğinden müttahiden müdafaa ve mukavemet esasları kabul edilmiştir. Hâkimiyeti siyasiye ve muvazenei içtimaiyeyi muhil olacak surette anasırı hristiyaniyeye yeni bir takım imtiyazlar itâsı kabul edilmeyecektir” (Goloğlu, 1968:201).

Tosun'a göre, Milli Mücadele döneminde azınlıklara, ülkenin huzurunu bozucu hareketlere devam etmelerine fırsat verilmeyeceği hususu Sivas Kongresi'nde bir kere daha vurgulanmıştır (Tosun, 2009:159). 4 Eylül 1919 tarihinde yayınlanan Sivas Kongresi'nde alınan kararlar arasındaki, üçüncü ve dördüncü maddelerde şu ifadeler yer verilmektedir:

“3- Memaliki Osmaniyenin herhangi bir cüz'üne karşı vâki olacak müdâhale ve işgale ve bilhassa vatanımız dahilinde müstakıl birer Rumluk ve Erenilik teşkili gayesine mâtufluk harekâta karşı Aydın, Manisa ve Balıkesir cephelerinde mücahedâtı milliyede olduğu gibi müttahiden müdafaa ve mukavemet esasları kabul edilmiştir.

4- “Öteden beri aynı vatan içinde birlikte yaşadığımız bilcümle anasırı gayrimüslimenin her türlü muvazenei hukukiyeleri tamamiyle mahfuz olduğundan, anasırı mezkûreye hâkimiyeti siyasiye ve muvazenei içtimaiyemizi ihlâl edecek imtiyazat itası kabul edilmeyecektir” (Goloğlu, 1968:232-233).

Nitekim, Ercan, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün, 28 Aralık 1919'da Ankara'da yaptığı bir konuşmada şunları söylediğini aktarmaktadır:

“Ülkemizde yaşayan Müslüman olmayan toplulukların başına ne gelmişse, kendilerinin yabancı entrikalarına kapılarak ve ayrıcalıklarını kötüye kullanarak vahşi bir şekilde izledikleri ayrılma politikasının sonucudur” (akt. Ercan, 2011:428)

Milli Mücadele'nin sonucu 30 Ağustos 1922 yılında Yunan ordusunun İzmir'den çıkarılmasının ardından, İhtilaf devletleri ile Mudanya'da 11 Ekim 1922'de bir ateşkes imzalanmış, sonrasında ise kesin bir barış anlaşması için

Ankara hükümeti, İsviçre'nin Lozan kentinde yapılacak barış konferansına davet edilmiştir (Kaya, 2004:152). Tez konusuyla ilgili maddeler çerçevesinde bakıldığında Lozan'da azınlıklar konusunun uzun tartışmalara sahne olduğu görülmektedir. Güler'e göre, İngiltere, antlaşmaya hiç değilse, "bütün azınlıklar" deyimini sokmaya çalışmış, ancak Türk tarafının yoğun baskısı sonucu Türk temsilcileri, "Gayrimüslim azınlıklar" kavramı üzerinde ısrar etmiştir (Güler, 2009:197-198).

Lozan Barış Antlaşması'nın üçüncü kısmındaki "Ekalliyetlerin Himayesi" başlığını taşıyan 37-45. maddeler ile, Türkiye'deki azınlıkların statüsünü belirlenmiştir. Buna göre;

"Türkiye, vatandaşları arasında ırk, din, dil ayrımı yapmayacaktır. Her Türk vatandaşı, dini vecibelerini kamu düzenini bozmadan yerine getirebilecektir. Azınlıklar, serbestçe dolaşım ve göç etme hakkına sahip olacaklardır. Her Türk vatandaşı, din ayrımı gözetmeksizin kanunlar önünde eşit olacaktır. Azınlıklar da bütün medeni ve siyasi haklardan eşit şekilde faydalanacaktır. Azınlıklar, kendi okullarını kurma hakkına sahip olacaklardır. Bu okullarda kendi dilleri ile öğretim yapabilecekler, ancak Türk Dili'ni öğrenmek mecburi olacaktır. Türk Hükümeti tarafından Türkiye'deki azınlığa tanınan bu haklar, Yunan Hükümeti'nce kendi ülkesindeki Türk azınlığa tanınmıştır" (Tosun, 2009:160-161).

Güler, Türkiye Cumhuriyeti devletinin uluslar arası hukuka göre bağımsızlığının tescil edildiği ve halen yaşayan bir antlaşma olan Lozan'a göre, burada, Türkiye'de sadece gayrimüslim bir azınlıktan bahsetmek mümkün olduğunu belirterek, Prof. Dr. Orhan Türkdoğan'dan şu alıntıyı aktarmaktadır:

"Ülkemizde Yahudi, Ermeni ve Rum gibi hakim guruptan sayı bakımından üstün olmayan azınlıklar yanında Polonez, Süryani ve onu kasıtlı olarak çoğaltılan türevleri (Yakubiler, Aramiler, Keldaniler, Nasturiler, Asuriler, Araplar ve Çingeneler) dışında başkaca azınlıklar düşünmek mümkün değildir. Bunların dışında türetilmekte çalışılan tüm gruplar, dince, dilce ve kültürce egemen toplumun ayrılmaz parçasıdır" (Güler, 2001:161).

Buradan anlaşılacağı üzere, Türkiye'de devlet nezdinde "etnik" azınlık yoktur; yalnızca Rum, Ermeni ve Yahudi cemaatleri vardır ki en çok da bu yönüyle Türkiye'de millet anlayışı Osmanlı'nın din merkezli İslam milletiyle devamlılık gösterir. Aktürk'e göre, Müslümanlar arasında etnik kategorilerin

devlet nezdinde kuramsal bir ifadesi bulunmamaktadır. Tüm Müslümanları Türk kabul eden bu anlayış Lozan Antlaşması'yla devletin resmi görüşü haline gelmiştir (Aktürk, 2013:175-176).

Genel itibari ile resmi/egemen ideolojiyi içselleştirmiş olan Türkiye'de basın, Cumhuriyetin kuruluş tarihinden bu yana bir takım alışkanlıkları, korkuları, eğilim ve tecrübeleri neticesinde egemen ideolojiyle -ekonomik siyasal ve ideolojik bağlamda- sıkı bir ilişki içindedir. Bu sıkı ilişki, egemen ideolojiyi içselleştirmesinin (örneğin Hürriyet gazetesinin logosundaki "Türkiye Türklerindir" ibaresi) yanı sıra, ekonomik çıkarlarının da gereğidir. Bu nedenle Türkiye'deki farklı kültürler, egemen ideolojinin dayattığı, böylece toplum tarafından "kabul edilmiş/alışılmış temsillerle" basında yer bulabilmektedir. Türkiye'deki çoğunluğun kültür ve inanışlarından farklı kültürel, dini ve etnik farklılıkları yok sayan basın, ülkede yaşayan herkesi aynileştiren/tektipleştiren ve göz ardı edilemeyecek farklılıklar gündeme geldiğinde ise bu durumu istisnai bir olay şeklindeymiş gibi okuyucusuna aktaran bir konumda durmaktadır.

Dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in 1996 yılında Romanya gezisi sırasında kendisine yöneltilen "Buradaki Türklere bazı haklar verilmiş. Türkiye'de Kürtlere neden verilmiyor?" şeklindeki soruya cevabı makbul vatandaşları tarif eder cihettedir:

"Romanya ile karıştırmayın, buradakiler azınlık. Türkiye'de Kürt azınlık yoktur. Türkiye'de herkes dilini konuşuyor. Böyle yaklaşırsanız o zaman ikinci sınıf vatandaş muamelesi yapmış olursunuz. Romanya kurulurken azınlıklar belirlenmiş, Türklere bu statü verilmiş. Ama Türkiye devletini kuranlar Lozan'da sadece gayrimüslimlere azınlık demişler. Diğer vatandaşların hepsi birinci sınıf vatandaşdır" (Kaptan, 2002:85).

Devlet hiyerarşisinde en tepedeki yetkilinin belirttiği gibi, gayrimüslimler "azınlık", diğer vatandaşlar, "birinci sınıf vatandaş"tır. Yani, azınlıklar birinci sınıf vatandaş değildirler. Bu görüşe göre, makbul vatandaşın ön şartı, gayrimüslim yani azınlık olmamaktır. Bu noktadan, siyasal elitlerin ve egemen ideolojinin azınlığa bakışına değinmek isabetli olacaktır.

2.2.1. Siyasal Elit ve Egemenlerin Azınlığa Bakışı

Bottomore'ye göre, seçkin (elite) kelimesi, 17. yüzyılda üstün kalitedeki malların tanımlanmasında kullanılırken, daha sonra bu sözcüğün kullanım alanı genişlemiş ve birinci sınıf askeri birlikler ya da soyluluğun yüksek mertebeleri gibi toplumsal katmanları kapsamaya başlamıştır (Bottomore, 1997:7). Tez çalışmasının konusu içine giren elit sözcüğü ise toplum bilim literatüründeki, “çoğunluk üzerinde azınlık yönetimini” ifade etmek için kullanılan elit tanımlamasıdır. Turhan, elit sözcüğünün, Latince “eligre”den geldiğini ve seçme anlamında olduğunu, İngilizce, İspanyolca, İtalyanca, Fransızca ve Almanca gibi birçok dilde de elit'in, “seçilmiş olan parça”, “en iyisi” anlamına geldiğini belirtir (Turhan, 1991:29).

Arslan'a göre, elit kavramının tarihi 17. yüzyıla dayansa da Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de bilimsel literatürde yaygın olarak kullanımı 1930'lu yıllarda başlamıştır (Arslan 2007:2). Bu yıllardan itibaren elit kavramı üzerinde birçok tartışma meydana gelmiştir. Elit kavramı üzerine en çok tartışılan konulardan biri, “seçkinlerin değişimi/dolaşımı” kavramıdır.

Bottomore'ye göre, Pareto'nun yaklaşımında seçkinlerin dolaşımı, hem bireylerin seçkinler ile seçkin olmayanlar arasında dolaştığı süreci, hem de bir seçkin kesimin yerini bir başkasının aldığı süreci kapsamaktadır (Bottomore, 1997:44). Turhan'a göre, çoğunlukla iktidarın ani olarak el değiştirmesi aşamalı olarak elit olma yolları tıkanınca ortaya çıkan bir durumdur. Yerleşik siyasal elit yeni toplumsal oluşumların liderlerine imkan tanımaz ve yönetimde yer vermez ise zamanla sisteme karşıt bir elitler grubu oluşur ve bu gruplar ya meşru yoldan ya da meşru olmayan yollardan iktidara gelmek üzere çalışabilirler (Turhan, 1991:60). Seçkinler değişiminin en belirgin örneklerinden biri de Osmanlı İmparatorluğu'ndaki yönetici elit ile Türkiye Cumhuriyeti'ndeki yönetici seçkinlerin değişimidir.

Turhan'a göre, bütün siyasal iktidarın sultanın kişiliğinde toplandığı Osmanlı devlet sisteminde, sultan iktidarı çok geniş bir bürokratik örgüte dayandırmakta ancak iktidarını bu örgütle paylaşmamaktadır (Turhan, 1991:80). Arslan, Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren ise özellikle de ilk dönemlerde başta bağımsızlık savaşının komutanı Mustafa Kemal Atatürk

olmak üzere Türk iktidar seçkinlerinin arasında, askerlik kökenli siyasi elitlerin önemli bir yere sahip olduğunun görülmekte olduğunu ifade eder (Arslan 2007:98). Aynı şekilde, Tuhan'ın tespitine göre, Osmanlı'da yönetici elit içinde önemli bir yere sahip olan din adamları, 1920'deki ilk yasama döneminde Meclisteki büyük gruplarından bir tanesini oluştururken, 1930'da hemen hemen hiç temsilcisi olmamış, 1931 ile 1946 döneminde hiçbir yeni din adamı Büyük Millet Meclisi'ne girememiş ve bu durum 1969 yılına kadar devam etmiştir (Turhan, 1991:114). Bu durum, Osmanlı siyasi eliti ile Cumhuriyet elitinin değişiminin en çarpıcı örneklerinden biridir.

Arslan'a göre, Türk iktidar seçkinleri, dört elit gruptan oluşmaktadır. Bunlar sırayla, askeri elitler, siyasi elitler, ekonomi elitleri ve medya elitleridir. Arslan, askeri elitlerin, diğer elit gruplara elaman vermelerine karşın, diğer üç gruptan askeri elite elaman transferinin olmadığını belirtir. Arslan, bu durumu askerlik mesleğinin uzun yıllar süren ayrı bir uzmanlık eğitimi ve mesleki kariyer gerekmesinden kaynaklandığını öne sürmektedir (Arslan 2007:93). Ancak bu saptama oldukça yüzeyseldir. Bize göre, başta ülkenin kurucusu Atatürk olmak üzere, kurucu ve sonrasında uzun süre ülkeyi yöneten seçkinlerin asker kökenli olmaları nedeniyle askeri elit, kendini sözü edilen diğer elit grupların üzerinde görmektedir. Bu nedenle de askeri elit daha dışa kapalı ve tutucu bir tutum sergilemektedir.

Seçkinlik kavramı konusundaki bir diğer tartışma alanı da, seçkinlik ve demokrasi konusudur. Bottomore'ye göre, seçkinlik kavramı ile demokrasinin bağdaşmayacağı akla gelse de, Karl Mannheim tarafından ifade edilen, sanayi toplumlarının gelişimlerinin bir sınıf sisteminden bir seçkinler sistemine, mülkiyet mirasına dayalı bir toplumsal hiyerarşiden meziyet ve başarıya dayalı bir toplumsal hiyerarşiye geçiş olarak betimlenmesinin yerinde olacağı görüşüne yönelik formül dikkat çekicidir (Bottomore, 1997:46). Arslan, bu formüle göre gücün, toplumun tüm katmanlarına eşit bir şekilde dağıtılması anlamında olmadığı, güce ulaşmadaki fırsat eşitliğinin söz konusu olduğuna dikkat çeker (Arslan, 2007:34).

Bütün bu tartışmalar, Akça'ya göre, bir ülkede bahse konu ülkenin yönetim rejimine göre bir dizi farklılıklar arz etse de temelde her ülkede

yönetici bir elitin varlığına dair ip ucu vermektedir. Van Dijk, yazılı basındaki haberler üzerine yaptığı söylem analizi çalışmalarında “azınlıkların, göçmenlerin, ev işgalcileri, üçüncü dünya ülkeleri, ve insanların genellikle benzer şekilde temsil” edildiği sonucuna varır. Haber medyası, yalnızca “öteki”ni söylem yoluyla dışlamakla kalmaz, hakim ideolojinin dışında yer alanları da “öteki”leştirir (Akça, 2007:16). Bu nedenle, egemen ideoloji için, makbul vatandaşın ve onun karşısında konumlanan “öteki”nin ortaya çıkarılması gerekmektedir.

2.2.2. Makbul Yurttaş ve Öteki

Althusser’in, “Demek ki çocuk, doğmadan önce, döllendiğinden itibaren içinde yer alınıp “beklendiği” özgül aile ideolojininsin biçimi ile ve biçimi içinde özne olmak için belirlenmiştir ve her zaman-zaten öznedir. (Althusser, 1994:66)” şeklindeki tespiti daha geniş açıdan ele alarak devlet-vatandaş modelinde de uygulanabilir. Özellikle ulus-devletler, yeni bir yurttaş inşa etmek istediklerinde zihinlerin işlenmeye hazır olduğu ilk okullardan başlayarak bu “beklentilerini/ideolojilerini” işlemektedir. Yine Althusser’in Devletin İdeolojik Aygıtları modelinde belirttiği gibi, devlet ideolojisini sadece medya ile değil, okullar ile de yurttaşla iletmektedir.

Gürses’e göre yurttaşlık kavramı, Atina ve Roma’da ortaya çıkmış, gelişimini ise ulus-devletle sağlamıştır (Gürses, 2011:15). Akça, ulusal kimlik ya da “milli karakter” kavramının ilk olarak 18. yüzyıl Avrupa yazarlarının özellikle de Motesquieu ile Rousseau’nun eserlerinde görüldüğünü belirtir. Ayça’ya göre, Rousseau her halkın bir kişiliği olduğunu ya da olması gerektiğini eğer bundan yoksunsa, ona bunu kazandırmak için hemen işe koyulması gerektiğini ifade etmiştir (Akça, 2007;6). Üstel’e göre, Batı’da “Yurttaşlık Bilgisi”nin bağımsız bir ders olarak okutulması, modern merkezi devletin gelişimiyle ilkokulun başta olmak üzere, milli eğitimin dönüştürücü etkisinin yönetici elitler tarafından fark edilmesi, tanrısal egemenlik yerine “milli egemenlik” ilkesinin yerleşmesi ile yönetici seçkinlerin ihtiyaç duyduğu insan ve yurttaş modelinin yetiştirilmesi ve çocuklara yönelik anlayışın değişmesi nedeniyle ortaya çıkmıştır (Üstel, 2004:11-12). Üstel ayrıca, 19 yüzyılın sonunda Fransa’nın cumhuriyetçi ahlakçıları için, yurttaşlığın

inşasının, yurttaşları ahlaki yönden yükseltmek , yasalara saygı duymalarını ve itaat etmelerini sağlamak, bir yandan bireysel ve toplumsal bilincin biçimlenmesine katkıda bulunken, diğer yandan okullaşmış çocuklarda bazı kişilik özelliklerini uyandırmak, belirli toplumsallık biçimlerini teşvik etmek kısacası yurttaşlık duyarlılık ve davranışlarını siyasi amaçlar doğrultusunda eğitmek anlamına geldiğini vurgular (Üstel, 2004:22-23).

Gürses'in aktarımına göre, Türkiye'de ise yurttaşın eğitim süreci, Tanzimat Fermanı ile başlamış ve 1930'lara kadar olan dönemde yurttaşlık tanımlamaları, Osmanlı İmparatorluğu'nun yaklaşımından izler taşımıştır. Tek parti yönetiminin yerleştiği 1930'lu yıllar, aynı zamanda rejime uygun yurttaş yetiştirmede eğitimcilerin etkinlik gösterdiği dönem olmuştur. Bu dönemde Cumhuriyet'in yurttaş profili, bir yandan medenilik, diğer yandan yurtseverlik eksenleri üzerinde inşa edilmek istenmiştir. Amaç, Cumhuriyet'in kendi yurttaşı oluşturmak istemesidir. Yurttaşlık kavramı, Türk modernleşmesinin devleti temel alan bir yapı içinde, milliyetçi, laik ve eşit yurttaş tanımı çerçevesinde 'ödevler'e öncelik tanıyan bir temelde ilerlemiştir. Cumhuriyet, kendi yurttaşını yaratma girişimine, ders kitaplarıyla aracılığıyla ulaşmayı hedeflemiştir (Gürses, 2011:17).

Caymaz'a göre, yönetici elit, Cumhuriyetin ilk yıllarında, milli eğitimin yaygın ve etkin bir hale getirilerek çocukları yeni düzenin değerleri ile donatmaya çalışılmıştır. Ulus-devlet şemsiyesi altında milli eğitimin temel amaçları içinde yer alan gelecek nesillere mesleki bilgi ve beceriler edindirmek, onları iktisadi hayat içinde faydalı, üretken hale getirmek gibi amaçların yanı sıra, geleceğin yetişkin vatandaşlarını medenileştirmeyi, millet ve vatanperverlik bilinci ile donatmayı ve yurt çapında kültürel bir türdeşlik yaratmayı da hedeflemektedir (Caymaz, 2007:12-13).

Üstel, Cumhuriyetin ilk yıllarında pedagogların özellikle ilk okuldan başlamak üzere tüm okullardan beklentisinin "milli yurttaşı" üretmesi olduğunu belirtmektedir. 1950 yılına kadarki döneme kadar "Milli Yurttaş" profilinin en tanımlayıcı özelliklerini, Üstel şu şekilde sıralamaktadır: "Sadakat ve fedakarlık" (Üstel, 2004:336). 14 Mayıs 1950 seçimlerinde Demokrat Parti'nin %53.4 oyla, seçimleri kazanarak iktidara gelmesi sonucu Türkiye, tek

partili dönemden çok partili döneme geçmiştir (Gürses, 2011:242). Üstel'e göre, çok partili hayata geçişle birlikte yurttaşlık kavramı yeniden tanımlanmış, yurttaşa ait hakların sağlanmasının devletin bir ödevi olduğu konusu vurgulanmıştır. Böylece yurttaşın devlete karşı ödevleri konusundaki yaklaşım yerini giderek haklar taşıyıcısı yurttaşa ve devletin bu alandaki sorumluluğuna bırakmaya başlamıştır (Üstel, 2004:266).

Çok partili dönemden 1980'li yıllara kadar geçen süreçte etnik kültürel yurttaşlık anlayışından siyasal bir yurttaşlık anlayışına doğru bir kayışın gözlemlendiğine dikkat çeken Üstel, bu dönem yayınlanan yurttaşlık bilgisi ders kitaplarındaki yurttaş profilinin, özel alan ile kamusal alan arasında belirli bir mesafe koyduğunu, bağımsızlaşma ve özerkleşmesini bir oranda da olsa gerçekleştirmiş bireye dayanmakta olduğunu kaydeder. Ancak Üstel'e göre, bu dönemde yurttaşlığın milliyetle olan "zorunlu" bağlarından özgürleşirken katılımcılık anlamında beklenen dönüşümü geçirmediği görülmektedir (Üstel, 2004:327).

1985'ten sonrası "Vatandaşlık Bilgisi" kitapları ile ilgili değerlendirmesinde Oğuz, bu tarihten sonra söz konusu kitaplarda İslamiyet'le güçlendirilmiş bir etno-kültürel yurttaşlığın hakim olduğunun açıkça görülmekte olduğunu öne sürerek, bu yurttaşlık anlayışının aynı zamanda cumhuriyetçi vurgusu asgariye indirilmiş bir "devlet cemaatçili"ne ve bu anlamda dil, din ve ırk birliğine dayalı özcü bir kimlik inşasına işaret etmekte olduğunun altını çizer. Oğuz'a göre böyle bir cemaatçi kimlik birliği, homojen bir topluluğa işaret ederek, kendisine benzemeyeni "öteki"leştirmekte ve "dışlamakta" aynı ölçüde de "yurttaşlar topluluğunu" nun ortaya çıkmasını engellemektedir (Oğuz, 2007:94).

Akça'ya göre, ötekilik, yalnızca ulus devletle sınırlı bir kavram olmamakla beraber, "öteki"nin kuramsal olarak ulusçuluk ve ulus-devlet ile ortaya çıktığı bir gerçektir (Akca, 2007:10). Akça, bütün sınıfsal ve bireysel kimlikleri tek bir kolektif kimlik altında birleştirmeyi hedefleyen ulusal kimliğin, doğası gereği homojenleştirici bir kimlik tasavvuru olduğunu bu homojenleştirmenin, ortak kültür ve kimlik yaratma, büyük ölçüde 'biz' ve 'onlar' karşıtlığı üzerinden kurulduğunu kaydeder. Akça'ya göre, başka bir

ifadeyle ulusal kimlik kendini, kendisinden farklı olana bakarak tanımlamaktadır (Akca, 2007:3). Akça'ya göre, ulusal kimlik oluşturma, egemen ideolojinin tahkimi ve dağıtımı konusunda tam bu noktada medya devreye girmektedir. Akça'nın ifadesiyle medya, egemen ideolojiyi halka öğreten ve benimseten ya da daha doğru bir deyişle, günlük yaşam pratikleri haline dönüştüren en önemli kurumlardan biridir (Akça, 2007:12). Konuyu bir örnekle açan Akça, Türkiye medyasında Çingenerin, -etnik kimlikleri telaffuz edilmese de- Kürtlerin ve gayrimüslimlerin, belirli bir stereotiplerle temsil edildiklerini ifade eder. Akça şöyle devam etmektedir: “Stereotipler, bazı şeyleri kolay ve kısa yoldan anlatma imkanı verirken, aynı zamanda temsil edilen gruplar hakkında ön yargılar da üretir” (Akça, 2007:17). Tüm bu tartışmalar, özellikle Türkiye Cumhuriyet'inin kurucu babaları olmak üzere resmi ideolojinin tez çalışmasının konusu olan Yahudilere bakışının incelemesini zorunlu kılmaktadır.

2.2.3. Yahudi Azınlığa Yönelik Yaklaşımlar

İbraniler, Yahudiler ve İsraililer genelde birbiri ile karıştırılan kavramlardır. Bu kavram kargaşasının önüne geçmek için söz konusu kavramların kısa tarifini yapmak gerekmektedir. Elbette bahse konu kavramları derinlemesine tartışmak bu tez çalışmasının hacmini aşacak büyüklüktedir. Dolayısı ile bu kısım olabildiğince özet olarak aktarılmıştır. Kavramlarla ilgili tarif ve kısa bir tarihçenin ardından Türk devlet ideolojisinde Yahudi azınlığa yönelik yaklaşımlara geçilmiştir.

Blech'in *Yahudi Tarihi ve Kültürü* kitabındaki bilgilere göre, yaklaşık 3800 yıl önce Sami ırkından bir Asur kavmi, Babillilere savaş açtığı sıralarda, Mezopotamya'da bir şehir-devletin olan Ur'da yaşayan Terah adlı bir kişi, oğlu Avraam'ı (İbrahim), Avraam'ın karısı Sara'yı ve torunu Lot'u yanına alarak söz konusu savaştan kaçmaya karar vermiştir. Terah ve ailesi, Fırat Nehri'ni geçerek Tora'da İvri-İbrani- yani “nehri geçenler, nehrin karşı kıyısından gelenler” olarak tanımlanan ilk kişiler olmuşlardır. Blech, söz konusu kitabında konuyla ilgili devamla şu bilgileri vermektedir:

“Bin kilometre kadar kuzeybatıya gittiler ve şimdi Türkiye’de olan Harran toprağında yolculuklarına son verdiler. Terah öldü ve Avraam kendi hayatını ve soyundan gelenlerin hayatını değiştirecek olan deneyimi yaşadı. Avraam Tanrı’yı Harran’da keşfetti ve O’nunla Harran’da bir anlaşma yaptı. Bu anlaşma, ‘İvri’ adına –karşı kıyıda gelen- çok daha derin bir anlam kazandırdı çünkü Miras’ın belirttiği gibi, Avraam’ı dünyadaki tüm diğer halklara göre, dünyanın ‘bir yanına’ yerleştirdi... Ancak Avraam’ın tüm çocukları onun yolunu izlemedi. Bir oğlu Yişmael (İsmail) Arap ulusunun babası oldu. Yalnızca Yitzhak babasının geleneklerini sürdürdü. Yitzhak’ın iki oğlundan Esav, Antlaşmayı reddetti... Ama Yakov, Anlaşmaya teyit etti. Bu yüzden Tanrı, Yaakov’un adını Yisrael yani ‘Tanrı için dövüşen’ olarak değiştirdi. Yaakov’un on iki oğlu ise on iki kavim ve İsrailoğulları oldu. On iki kavim zamanla yok oldu. Sadece Yeuda’nın büyük kavmi ile Benyamin’in küçük kavmi hayatta kaldı. Bugün Yaakov/Yisrael’in soyundan gelenlerin neredeyse tümü Yeuda kavmindendir. Bu yüzden onlara Yahudi denir... İki bin yıl süren sürgünden sonra, hayta kalan bu Yahudiler, Yeşaya’nın kehanetini gördü: ‘Tanrı’nın fide vererek kurtardıkları, şarkı söyleyerek Siyon’a geri dönecek’ (Yeşaya 35:10)... Bu yeni kurulan devlete İsrail adını verdiler ve yeniden orada yaşayan Yahudiler, ‘İsraili’ oldu” (Blech, 2004:53-54).

Elbette, Blech’in aktarımından çok daha farklı Yahudi tarihi anlatısı bulunmakla birlikte genel itibari ile Yahudilerin tarih sahnesine çıkış noktaları aşağı yukarı bu şekildedir. Tarihte birçok savaşlar, sürgünler, göçler ve esaretler yaşayan Yahudiler, özellikle de Türkiye’de yaşayan Yahudiler için 1492 yılı önemli bir yıldır. Çünkü bu tarih, İspanya’dan çıkarılan Yahudiler için yeni bir yurt olan Osmanlı topraklarına binlerce Yahudi’nin göçünün başlangıcıdır. Birçok kaynaklarda belirtildiği üzere, Yahudiler, Osmanlı topraklarında yüzlerce yıl barış ve huzur içinde yaşamışlardır.

Benbassa ve Rodrigue’ye göre, 1492 Ocak ayında Katolik Kralları orduları Granada’ya girdikten hemen üç ay sonra, 30 Mart’ta, İspanyol Hükümdarlar, Yahudilerin sınır dışı edilmeleri ile ilgili fermanı Granada şehrinde imzalayıp halka duyurmuşlardır. 29 Nisan – 1 Mayıs arasında ilan edilen fermanla Yahudilere iki seçenek tanınmıştır; ya Hristiyanlığı kabul edecekler, ya da 1492 Temmuz ayı sonuna kadar ülkeyi terk edecekler. Birçoğu tehlikelerle dolu uzun deniz ve kara yolculukları yapmaktansa, dinlerinden dönmeyi tercih ederken, dinlerinden dönmeyenlerin göçü Mayıs ayında başlamış ve 31 Temmuz 1492 tarihine kadar sürmüştür (Benbassa ve Rodrigue, 2001:25). Saw, kaç Yahudi’nin İspanya’yı terk ettiğine, kaç tanesinin Hristiyanlığı seçerek orada kaldığına yönelik kesin bir bilgi verilemediğini ancak XV. yüzyıl boyunca ve XVI. yüzyılın başlarında 300 bin civarında Yahudi’nin İberya Yarımadası’nı terk ettiğinin genel kabul eden bir görüş olduğunu açıklar. Saw, Yahudilerin İberya Yarımadası’nı terk ederken, birçoğunun, mallarını öylece

biraktığını veya gerçek değerinin çok altında Hıristiyanlara sattığını belirtir (Shaw, 2008:22-23).

Joseph C. Hacker'e göre (aktaran Salâhi R. Sonyel), Osmanlı toprağına gelmiş olan Yahudiler hakkında çok az araştırma yapılmıştır. Osmanlı tarihini bilenlerin görüşleri ise şu şekildedir:

“Yahudiler, 14.yüzyılın sonlarından beri, yaklaşık olarak Batı Avrupa'nın tüm Hıristiyan devletlerince zulme uğramış, güvenilir bir ülkeye yerleşmeyi özlemiş ve bu amaç için çalışmışlardır. Onlara söz verilmiş olan ülke, Osmanlılar tarafından teklif edilmişti. Osmanlılar, göçmen Yahudileri iyi karşılamış; onları zulme karşı korumuş; onlara toplumsal özerklik vermiş ve dinlerine tolerans göstermişlerdi. Hatta onlar, bir araşamaya dek yetkililerin gözdeleleri olmuşlardı. Kentlerde sanatkar, profesyonel, tüccar, bankacı, doktor ve vergi tahsildarlarından yoksun olan Osmanlılar, Yahudilerin eski ülkelerinden getirmiş oldukları maharet ve tekniklerinden yararlanmışlardı. Onarın birçoğı Hıristiyan Avrupa'dan göçmüşlerdi ve Osmanlı yetkililerin Yahudi tarihinde imajı gayet olumlu olmuştur” (Sonyel, 2014:60-61).

Gerek Kurtuluş Savaşı sırasında, gerek Cumhuriyet'in ilk yıllarında, diğer gayrimüslim azınlığa göre farklı bir konumda olan Yahudiler, zamanla bu farklılıklarını kaybetmişlerdir. Örneğın, Bursa Şark Sineması'nda 22 Ocak 1923 tarihinde halka bir konuşma yapan Atatürk, diğer azınlıklarla Yahudileri ayrı tutmaktadır (aktaran Yavuz Ercan):

“Ermeni, Süryani ve Keldaniler adına hareket ettiklerini ileri sürenler tarafından ortaya atılan 'milli yurt' meselesini söz konusu edenler, bunun tarafımızdan dikkate bile alınmayacağını bilmelidirler.... Mesela Museviler ülkemizde gerçek bir vatandaş gibi yaşamakta ve bundan sonra da aynı samimiyet ve istirahatla yaşayacaklardır” (Ercan, 2011:429).

Güven'e göre, Osmanlı'nın yıkılışının ardından kurulan ve yeniden yapılanan Türkiye Cumhuriyeti bir ulus-devlet olarak ortaya çıkmış ve bu durum kültürel hayatın, dilin ve iktisadın “Türkleştirilmesi”ni beraberinde getirmiştir. Ülkede yaşanan değişime dair sıkıntılar, herkesi etkilediğı gibi Yahudileri de etkilemiştir (Güven, 2011:89). Güven'in ifade ettiği “iktisadın Türkleştirilmesi” bahsi, aslında bütün gayrimüslimleri sadece “etkileme”miş, ciddi bir şekilde sarsmıştır. Tüm bu “Türkleştirme” çalışmaları, önce

Althusser'in tanımı ile, "devletin ideolojik aygıtı olan" medya aracılığı ile halkın hazırlanmasının ardından çıkan yasalarla gerçekleştirilmiştir. Bali, basın, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren, Türkçeyi anadil olarak benimsememekte direnen Türk Yahudilerini sürekli Ladino* veya Fransızca konuşmaları ve Türkleşmemekle eleştirdiğini belirtmektedir. Bu çerçevede Popüler mizah dergileri, başta "Akbaba" olmak üzere Yahudileri, "cimri, menfaatperest, kâr etmek için her türlü hileye başvuran, yıkanmayı sevmeyen insanlar olarak resmetmişlerdir (Bali, 2008: 106). İberya Yarımadası'ndan göç ederek Osmanlı topraklarına gelen Yahudiler, beraberlerinde kültürlerini, müziklerini ve edebiyatlarını getirmiştir. Akbulut'un tespit ettiği gibi, göç, göç edeni olduğu gibi, göç edilen yeri de değiştirmekte ve karşılıklı etkileşim ve değişim sürecini içerir (Akbulut, 2007: 220). Bu çerçevede, Türkiye'deki Yahudilerin Ladino dili, bu coğrafyada yüzyıllardır gelişen ve korunması gereken bir kültürel zenginlik olarak görülmek yerine, "Vatandaş Türkçe Konuş" kampanyası ile unutturulmuş, hemen hemen yok edilmiştir.

Atatürk'ün sağlığında yapılamayan birçok hukuksuz uygulama daha sonraki yıllarda adım adım uygulanma imkanı bulmuştur. İzmir İktisat Kongresi öncesi, 1923 yılının ilk aylarında İzmir yerel basınında Yahudilerin hedef gösterildiği yayınlar başlamış, bir nevi halk Yahudiler başta olmak üzere azınlıklara karşı manipüle edilebilecek hale getirilmiştir. Örneğin Bali'nin aktarımına göre, İzmir'de yayınlanan "Türk Sesi" gazetesi o yıllarda, "Yahudi tehlikesine" karşın, Türk tüccarların bir araya gelerek mücadele etmesi için çağrıda bulunmuştur (Bali, 1999:43). Atatürk'ün ölümünden sonraki dönemde çıkarılan Milli Koruma Kanunu adı verilen kanunun 27 Ocak 1940 tarihli meclis oturumunda Kazım Karabekir'in konuşması oldukça dikkat çekicidir:

"Bugün biliyorsunuz, ithalatımız daha ziyade gayri Türk unsulardadır. Ve adeta muayyen unsurlara inhisar etmiştir. İlaç, züccaciye, kırtasiye şu malum olan unsurların elindedir. Demir vs. de keza, başka unsurların elindedir. Bunlar, seri surette, bu kanunun mantı halinde ele alınmazsa, Ordu mubayaası için, gazetelerde görüyoruz, bazı ilanlar külliyetli bilmem ne ve külliyetli demir vs şu halde bu unsurlar geçen harpte olduğu gibi, çok zengin

* Judeo-Spanish olarak da bilinen 16.yüzyıl İspanyolcası, İbranice, Türkçe ve diğer dillerin karışımından meydana gelen Osmanlı topraklarında 1492 yılından II. Dünya Savaşı'na kadar gündelik hayatta ve ticarete Yahudiler tarafından kullanılan dil. Daha fazla bilgi için bkn: <http://www.myjewishlearning.com/article/ladino/>

olacaklardır. İstedikleri ihtikarı biz bu kanunla önleyemeyeceğimiz için, bir taraftan da asıl hakim olan unsur –her harpte olduğu gibi- iktisaden çok zayıf bırakacaklardır. Biz, yalnız geçen Cihan Harbi değil, Osmanlı harpleri bile –dikkat edilirse- harp sonunda Türk unsuru iktisaden zayıf bırakmış, bilakis ekalliyetleri zengin kılmıştır (Okutan, 2004:272).

Söz konusu konuşmadan da anlaşılacağı üzere yapılacak yasalarla azınlıkların uzaklaştırılacağı Türk iktisadi hayatının tamamen Türkleştirilmesi amaçlanmaktadır. Nihayet, Varlık vergisi 12 Kasım 1942 yılında kanunlaşarak yürürlüğe girmiştir. Ökte'nin aktarımına göre, Şükrü Saraçoğlu kabinesinin kanuna yönelik mazbatasının ana hatları şu şekildedir: “İktisadi şartların darlığından doğan güçlükleri istismar ederek yüksek kazançlar elde ettikleri halde kazançları ile mütenasip derecede vergi vermeyenleri istihdaf etmekte ve içinde olduğumuz fevkalade vaziyetin icabettirdiği fedakarlığa, bunları kazanç ve kudretleriyle mütenasip bir derecede iştirak ettirmek maksadını görmektedir,” (Ökte, tarih yok:54).

Okutan, hukuk dışı maddeler içeren kanundaki en ciddi sorunun mahallin en büyük mülki amirinin öncülüğünde kurulacak komisyonun vergiyi tespit süreleri ve mükelleflerin söz konusu vergiyi 15 gün içinde ödeme zorunluluğu olduğunu kaydeder (Okutan, 2004:648-649). 1934 Trakya olayları ve 1955 yılında gerçekleşen 6-7 Eylül olayları da Türkiye’de yaşayan tüm azınlık gruplarını etkilediği gibi, Yahudileri de etkileyen olaylar olarak değerlendirilmektedir. Güven’e göre, 1934 Trakya Olayları, sadece bölgede yaşayan Yahudilere yönelik bir hareket iken, 6-7 Eylül 1952’te yaşananlar ise Rumları hedef almış gözükse de sonuçta Yahudilerin de içinde bulunduğu diğer azınlık gruplarını da etkilemiş ve bu olaylardan zarar görmüşlerdir (Güven, 2011:92). Cumhuriyet’in ilk yıllarında Yahudilerle ilişkiler oldukça olumlu bir çizgide devam etmekte olduğunu ileri süren Levi, Türk heyeti içinde danışman olarak Lozan’a katılan tek gayrimüslim eski Hahambaşı Haim Nahum’un olmasını, iddiasının apaçık delili saymaktadır (Levi, 1996:22).

Bali de, Levi gibi, Cumhuriyet döneminde, devlet ile Türk Yahudileri arasındaki ilişkilerin pürüzsüz ilerlediğini düşünmektedir. Ancak Bali bu “pürüzsüz ilişkinin” 1915 Ermeni tehciri ve 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanan “Türk ve Rum Ahalinin Mübadelesine Dair Anlaşma ve Protokol” sonucunda Ermenileri ve Rumların ticaret ve sanayideki ağırlıklarının azalmasından doğan

boşluğun, beklenen ve umulanın aksine Yahudiler tarafından doldurulması ile değiştiğini belirtir. Bali, bu durumu “halkta ve yönetici elite hayal kırıklığı ve öfkeye neden olmuştur” diye açıklar (Bali, 2008:375). Bu görüşün tersi görüşler de vardır. Kayra’ya göre, Anadolu’da ve Trakya’da yaşayan 17 milyon çok düşük gelirlili yoksul bir halka karşın, İstanbul, İzmir, Bursa ve Çukurova gibi yerlerde yaşayan farklı etnik kökenli zengin birkaç yüz bin zengin bir azınlık vardır. 1942 yılında Türkiye’de ön planda olan “biz ve öteki”nden ziyade, “fakir ve zengin” denklemi olduğunu belirten Kayra, “Kısaca Varlık Vergisi olayı, her türlü fantezinin dışında bir zengin-fakir diyalektiğinin en akılcı ve kaçınılmaz çözüm yolu olarak gerçekleşmesidir” (Kayra, 2011:120). Kayra’nın görüşlerini destekleyen bir başka görüş Kudüs İbrani Üniversitesi’nden Moshe Sevilla-Sharon’dan gelmiştir. Sharon’a göre, 1942 yılında çıkarılan Varlık Vergisi, savaşa girmemek ve ülkeyi yıkımdan uzak tutmak için bir tutum içinde olan devletin siyasetine uygundur. Sharon, nitekim Türkiye’ye yönelik tehdidin ortadan kalkmasıyla, Varlık vergisi’inin 1944 yılında çıkarılan bir yasayla, vergiyi ödeyemedikleri için sürgüne gönderilenlerin serbest bırakılmasını ve ödenmeyen vergi borçları silinmesini iddiasına dayanak yapmaktadır. Sharon kouyla ilgili şu şekilde devam etmektedir:

“Varlık vergisi ve henüz ciddi şekilde araştırılmadığı için rivayet düzeyinde kalan bazı diğer olaylar tarihsel perspektifi bozmamalıdır... Pogrom, yağma, kültürel baskı, keyfi idam ve katliamlar gibi Yahudi tarihinde sık sık rastlanan olayla, Türk-Yahudi tarihine yabancı kalmıştır. Osmanlı devletinden Cumhuriyete geçişin yarattığı kaçınılmaz gelişmeler ve meydana gelen bazı ‘tatsız’ olaylar da, devrim yaşayan her ulusun içinde oluşan geçici bunalımlar göz önünde tutularak değerlendirilmelidir” (Sharon, 1982:86-87)

Tüm bu tartışmaların bizi getirdiği nokta, Osmanlı’da ciddi problemler yaşamamış Yahudilerin, Cumhuriyet’in ilk yıllarında da aynı şekilde devlet tarafından örnek gösterilen bir azınlık olarak gösterilmesine karşın, her alanda başlayan, “Türkleştirme” hedefi içinde zamanla istisnai özelliğini kaybetmesi ile sonuçlanmıştır. Her konuda hızlı yol almak isteyen, Cumhuriyet’in seçkinleri, yeni devletin yeni ideolojisinin yerleşmesi konusunda yavaş hareket eden her kesime yönelik, toplumda bir algı oluşturmak için, basının gücünü kullanmaya başlaması uzun sürmemiştir. Yüzyıllardır barış içinde yaşayan

Türk Yahudilerin toplumdaki imajını sarsmak için en ideal yol basındır. Bu konuda, devletin ideolojisinin topluma yerleştirilmeye yoğun olarak çalışıldığı Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki Türkiye basınındaki Yahudi temsiline bakmak yerinde olacaktır.

2.2.4. Türkiye Basınında Yahudi Temsili

Devletin yeni ideolojisini yerleştirmek ve tahkim etmek için devreye giren Türk basınında, Cumhuriyet'in kurulmasından bir yıl önce Yahudi karşıtı yayınlar baş göstermeye başlamıştır. Basının bir kısmında Yahudi karşıtı kampanyalar başladığını belirten Guttstadt, *Türkiye, Yahudiler ve Holokost* isimli kitabında şu görüşlere yer vermektedir:

“Kampanya, Aralık 1922'de İleri gazetesinde “Kanımızı emenler” başlığıyla yayımlanan başyazıyla başladı. Makalede Yahudiler, iki taraflı oynamakla suçlanıyor, sadakat beyanlarının yalan olduğu anlatılıyordu. Makale şu sözlerle sona ediyordu: “Rum ve Ermenilerin gidişinden sonra keşke Yahudiler de gitse”. İzmir'de yayımlanan Türk Sesi, Edirne'de yayımlanan, Paşaeli, İstanbul'da yayımlanan Tevhid-i Efkâr, gazeteleriyle çeşitli karikatür mecmuaları da Yahudi karşıtı kampanyaya katılmıştı. Yahudiler sömürücü ve savaş fırsatçısı olarak tasvir ediliyordu. Gerçekte Yahudilerin büyük kısmı fakirleşmiş, ancak bazıları ülkeden sürülen Hıristiyanların yerine almayı başararak zengin olmuştu. Ayrıca genelleştirerek Yahudiler askere gitmekten ve “Kurtuluş Savaşı”na katılmaktan kaçmakla suçlanıyorlardı. Bilhassa Trakya ve Batı Anadolu'da Yahudi karşıtı gösteriler yapıldı ve Yahudi esnaf boykot edildi” (Guttstadt, 2012:26-27).

Cumhuriyet'in ilk yıllarında basının Yahudilere yönelik yaklaşımı, Ankara'nın rağmına olamayacağına göre, en azından hükümetin göz yummasıyla gerçekleşmektedir. Besalel'in aktarımına göre, İzmirli hukukçu ve gazeteci M. Amato, İzmirdeki İktisat Kongresi'nde Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'e Yahudiler hakkındaki görüşünü sormuş: “Türk Yahudilerini Türk ulusu ile bütünleşmiş ve ulusun ayrılmaz bir parçası olarak” gördüğü cevabını almasına rağmen, o yıllarda yayımlanan “*Akbaba*” isimli mizah dergisi, Yahudi aleyhtarı neşriyatı sürdürmüş, “Yahudi tehlikesi” konulu yazılar yayınlamıştır (Besalel: 2004:66-67).

2.2.4.1. Struma Gemisi Olayı'nın Tarihesi

Struma Gemisi Olayı'nı anlamak, öncelikle bu olayın geçtiği tarihsel dönemi anlamayı gerektirmektedir. Bu nedenle Türkiye'nin 1942 yılındaki siyasi atmosferi ile ilgili bazı değerlendirmelerin aktarımı, konunun tüm boyutları ile anlaşılması açısından faydalı olacaktır. 1940'lar dünya ve Türkiye tarihinde 2. Dünya Savaşı'nın belirleyici olduğu bir tarihsel dönemdir. Türkiye, başlangıçta bu savaşın içinde fiilen yer almasa da, sonradan Birleşmiş Milletler (BM)'nin etkisiyle savaşa dahil olur. Dönemin tanınan diplomatlarından Selehattin Ülkümen, II. Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde Türkiye'nin İtalyan, Alman ve Sovyet Rusya tehdidi ile karşı karşıya olduğunu belirterek, bu tehdiye karşı Türkiye'nin Türk-İngiliz-Fransız savunma antlaşmasını 19 Ekim 1939'da imzaladığını kaydetmektedir. Türk diplomasisi tüm maharetini, muhtemel bir Alman saldırısını kendi üzerine çekmemek üzere yoğunlaştırdığını ifade eden Ülkümen, buna karşın, İngilizlerin, Türkiye'yi savaşa sokmaya çalıştığını, Almanların da Türkiye'yi tarafsız bırakmaya çalıştığını ifade eder (Ülkümen, 1993:27-35).

Uluslararası arenada bunlar olurken, Türkiye'de de özellikle azınlıklar açısından bu dönemde, önemli gelişmeler yaşanmıştır. Türkiye'deki azınlıklar, özellikle de Yahudiler için bu yıllar oldukça zor yıllardır. Yahudilere yönelik, 1934 yılı Trakya Olayları ve tüm azınlıkları derinden etkileyen, 12 Kasım 1942 Varlık Vergisi kararı bu dönemde gerçekleşmiştir. Varlık Vergisi tartışmaları Türkiye'nin 1942 yılının iç gündemini doldururken, dünya gündemini ise Almanya'nın ilerleyişi oluşturmaktadır. Ülkümen'in ifadesiyle, "1942 yılı, Alman askeri kudretinin en parlak yılıdır" (Ülkümen, 1993:41). Dönemin 500. Yıl Vakfı Başkanı Jak Kamhi'nin ifadeleri, 1940'ların şartlarını hatırlatması bakımından önemlidir:

"... Bulgar Kırkı'nın, Hitler'in Bulgaristan Musevileri'nin kamplarda enterne edilmesi ultiatomunu reddetmesini takip eden birkaç gün içinde Bulgaristan'ın işgal edildiği bir ortamda karar mevkiindeki kişilerin Türkiye'de yaşayan onbinlerce Musevi'nin korunmasına öncelik veren bir yaklaşım ve politika izlemesi belki de bir gereklilik idi.

Neticede, böyle bir dram karşısında Struma'daki muhacirler için insanlık uğruna başka çözümler bulunabilir miydi, bulunamaz mıydı? Bunu bugün dahi cevaplamak kolay değildir.

Ancak hümanist değerlere öncelik veren bir kişi olarak ben, bu konudaki icraatı tasvip etmediğim gibi şiddetle kınamam da mümkün değildir" (akt. Yetkin, Tarih Yok:180-181).

Tüm bu gelişmeler çerçevesinde, II.Dünya Savaşı yıllarında Romanya'da Almanya yanlılarının iktidarda olduğu ve Alman birliklerinin de bu ülkede bulunduğu dönemde, uğradıkları baskı ve kırım nedeniyle Romen Yahudiler ülkeyi terk ederek Filistin'e gitmek istemişlerdir. Yetkin'in anlatımına göre, Struma isimli bir gemi ile 12 Aralık 1941 tarihinde 769 kişilik Romen Yahudi, Köstence Limanı'ndan yola çıkarak 15 Aralık 1941 tarihinde İstanbul'a ulaşmış, ancak İngiltere'nin engellemeleri nedeniyle Türk Hükümeti'nin izin vermemesinden dolayı Filistin'e devam edemeyip İstanbul Limanında içindeki yolcuları ile birlikte 70 gün bekletildikten sonra Karadeniz'e geri gönderilmiş, 25 Şubat 1942 günü sabahı Yön Burnu'nun 4-5 mil açığında bir patlama sonucunda gemi batmış, infilak eden geminin yolcularından sadece bir kişi kurtulmuştur (Yetkin, Tarih Yok; 5-6).

Ülke basınının en güçlü kuruluşlarının merkezi olan İstanbul'da, 72 gün boyunca 769 insanın denizin ortasında Struma isimli bir gemide gözetim altında tutulması, Türkiye medyasından pek ilgi görmemiştir. Struma Gemisi'nin 24 Şubat 1942 tarihinde bir infilak sonucu batmasını, Anadolu Ajansı'ndan alıntılıyarak 25 Şubat 1942 tarihindeki sayfalarına taşıyan dönemin yazılı basını, ajanstan gelen haberin sadece başlığını değiştirmiş, geri kalan metnini sayfalarında aynen kullanmıştır. Dönemin en etkin gazetelerinde yer alan Anadolu Ajansı haberi şu şekilde gazetelere yansımıştır:

“Anadolu Ajansı'nın selahiyyettar membadan haber aldığına göre, içinde 769 Romanyalı Yahudi bulunan Panama bandıralı Struma vapuru İstanbul'a 15 Kanunuevvel 1941 tarihinde geldi. Gemi, makinesinde tamiri müşkül ve hatta kasten olduğu intibasını veren arızaların bu Yahudiler'i kabul edebilmesi ihtimal olan devletlerin Ankara'daki mümessillerine birkaç deva müracaat edildiği gibi bu Yahudiler'i geldikleri memlekete iade etmek imkânı olup olmadığı araştırıldı. Diğer taraftan da bu Yahudiler'e ya yollarına devam etmeleri veya geri dönmeleri için birkaç kere tebligatta bulunuldu. Müracaat edilen devletlerden kimi alaka göstermedi, kimi de kabul edemeyeceğini bildirdi. Romanya'nın Ankara sefiri de bunların Romanya tebaalı Yahudi olduklarını, memleketi yolsuz bir şekilde terk ettiklerini ve kendilerinin Romanya'ya kabulünün asla bahis mevzuu olamayacağını bildirdi.

Geminin tamiri hitam bulduğu halde, bizzat Yahudiler ne yollarına devam ettiler, ne de geriye döndüler. Çünkü geminin kaptan ve tayfası Bulgar olduğu ve Bulgaristan harp halinde bulunduğu için yollarına devam etmek istemiyorlardır. Binaenaleyh gemiyi geldiği denize iade etmekten başka imkân kalmadığı cihetle bu hususta alaka gösterecekleri zannedilen devletlerin mümessillerine haber verildi ve badehu gemi, 23 Şubat'ta Karadeniz'e iade edildi.

Ertesi gün sabahleyin Boğaz dışında Yön Burnu'nun 4-5 mil kadar açığında bir infilaktan sonra geminin batmakta olduğu haber alınarak tahlisiyeler gönderildi"* (Kakıncı, 2012:230-231).

Ancak, Anadolu Ajansı'nın Türk hükümetinin II. Dünya Savaşı dönemindeki denge politikası gereği kurguladığı aktarımından farklı bir şekilde olayın anlatıldığı kaynaklar da bulunmaktadır. Özellikle, "Struma Gemisini Kim Batırdı?" sorusu, bir türlü açığa kavuşturulamamıştır. Türkiye medyasında 1942'de, geminin bir "infilâk" sonucu battığı anlatısı varken, özellikle 2012'den sonra, geminin bir "Rus denizaltısı" tarafından batırıldığı anlatısı egemendir. "Sovyet Rus denizaltısı" iddiasını Kakıncı da *Struma İstanbul Açıklarında 72 Gün Boyunca 769 Yahudi'nin Dramı!* isimli kitabında işlemektedir. Kakıncı, ShCh-213 isimli Sovyet denizaltısından gönderilen bir torpille Struma Gemisi'nin batırıldığını öne sürmektedir (Kakıncı, 2012:230). Ancak, Struma Gemisi Olayı ile ilgili en kapsamlı araştırmalardan biri olan Yetkin'in *Batılıların Kirli Yüzü Struma* isimli kitabında ise gemiyi batırmanın farklı bir ülkenin denizaltısı olduğu iddia edilmektedir. Struma Gemisi'nin infilâkının ardından sağ olarak kurtulan tek yolcu olan David Stoliar'ın beyanına göre geminin Türkiye tarafından batırıldığı (Yetkin, Tarih Yok; 201)*

* Anadolu Ajansı'nın servis ettiği metindeki bazı kelimeler, maalesef günümüzde kullanılmamaktadır. Günümüz okurunun anlayabileceği şekilde metin *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lûgat*.(1990). (hzl. A. Yeğin vd.). İstanbul: Türdav Basım ve Yayım, isimli sözlükten faydalanılarak günümüz Türkçesine çevrilmiştir.

"Anadolu Ajansı'nın güvenilir kaynaktan edindiği bilgiye göre, içinde 769 Romanyalı Yahudi bulunan Panama bandıralı Struma vapuru İstanbul'a 15 Aralık 1941 tarihinde geldi. Gemi, makinesinde tamiri zor ve hatta kasten olduğu izlenimini veren arızaların bu Yahudileri kabul edebilmesi ihtimal olan devletlerin Ankara'daki temsilcilerine birkaç defa başvurulduğu gibi bu Yahudileri geldikleri memlekete iade etmek imkân olup olmadığı araştırıldı. Diğer taraftan da bu Yahudilere ya yollarına devam etmeleri veya geri dönmeleri için birkaç kere tebligatta bulunuldu. Başvurulan devletlerden kimi alaka göstermedi, kimi de kabul edemeyeceğini bildirdi. Romanya'nın Ankara Büyükelçisi de bunların Romanya vatandaşı Yahudi olduklarını, memleketi kanuna uygun olmayan bir şekilde terk ettiklerini ve kendilerinin Romanya'ya kabulünün asla mümkün olamayacağını bildirdi.

Geminin tamiri sonuçlandırıldığı halde, bizzat Yahudiler ne yollarına devam ettiler, ne de geriye döndüler. Çünkü geminin kaptan ve tayfası Bulgar olduğu ve Bulgaristan savaş halinde bulunduğu için yollarına devam etmek istemiyorlardı. Bundan dolayı gemiyi geldiği denize iade etmekten başka imkân kalmaması nedeniyle bu konuda ilgi gösterecekleri tahmin edilen devletlerin temsilcilerine haber verildi ve ondan sonra gemi, 23 Şubat'ta Karadeniz'e iade edildi. Ertesi gün sabah vaktinde Boğaz dışında Yön Burnu'nun 4-5 mil kadar açığında bir patlamadan sonra geminin batmakta olduğu haber alınarak kurtarma ekipleri gönderildi".

* İsrail'in en yüksek tirajlı gazetesi Haaretz'den Ofer Aderet'in 24 Şubat 2012'de David Stoliar ile yaptığı röportajda, Stoliar, "Sabahın erken saatlerinde bir Sovyet denizaltısı bize bir torpido fırlattı" demekte, dolayısı ile Çetin'in iddiasının aksine, Struma'yı batırmanın bir Türk denizaltısından fırlatılan bir torpido olduğunu söylememektedir. <http://www.haaretz.com/israel-news/the-lone-survivor-of-a-jewish-refugee-ship-1.414588> (Erişim tarihi: 21.02.2016).

veya bir Alman denizaltısı tarafından batırıldığı iddialarını (Yetkin, Tarih Yok;183) reddeden Yetkin, yerli ve yabancı araştırmacılar ile, İngiliz arşiv belgelerine dayandırdığı iddiasında şu görüşlere yer vermektedir:

“26 Şubat 1942 günlü *İkdam* gazetesinde yer alan haberde de, batan **Çankaya**’dan kurtularak filikalara binmeyi başaran denizcilere bu denizaltının bir de top ateşi açtığı yazılı bulunuyor. Demek ki, **Struma** ile **Çankaya**, aynı gün ve aynı sulara bir denizaltı tarafından batırılmış bulunuyorlar. Bu olgunun ortaya koyduğu sonuçlar ise şunlardır:

a- Aynı anda aynı sulara iki ayrı devlete ait iki ayrı denizaltıdan birinin Struma’yı birinin de Çankaya’yı birbirinden habersiz olarak batırması aklı yakın bir şey olmadığına göre, her iki gemiyi batırmanın da aynı denizaltı olması çok büyük bir olasılıktır.

b- Bir Türk denizaltısının kendi karasularında bir Türk gemisini batırması, ondan sonra da filikalardaki Türk denizcilerinin üzerine ateş açmış olması öne sürülemeyeceğine göre de, Struma’yı batıran denizaltının Türkiye’ye ait olmadığı besbellidir.

Öte yandan, başta **Mefkure** olmak üzere Yahudi mültecileri taşıyan başka Türk gemilerinin kimliği belirlenemeyen denizaltılarca batırılmış olduğu da bir başka gerçektir. Herhalde, bunları da Türk denizaltıları batırması olamazlar.

Almanya’ya gelince; her şeyden evvel önce, bu ülkenin Filistin’e gidecek Yahudiler yüzünden İngilizler ile Arapların arasını açmayı planladığını bildiğimize göre, Struma’nın yoluna devam etmesi Almanya’nın çıkarları gereği idi. İkincisi, Romanya Alman denetimi altında olduğu için, Struma yolcuları, Almanlar onları bırakmasaydı zaten hiç yola çıkamazlardı. Kaldı ki, Almanların Struma’yı batırmaları için onun önce İstanbul’a ulaşmasını beklemeleri de gerekli değildi.

...

Sovyetler Birliği’ne ait bir denizaltının Struma’yı **yanlışlıkla** batırması olduğu savı da, geçerli bir sav değildir. Çünkü:

1- Bir denizaltının bir ticari gemiyi batırması için onun düşmana ait olması gerekir. Bu nedenle de , o denizaltının hedefinin kimliğini saptaması en doğal davranıştır. Herhalde, deniz üzerinde gördüğü her gemiyi batıracak değildir. Öyle yapacak olsa, bu gemi kendi devletine ait olabileceği gibi bir müttefik gemisi de olabilir. Struma ise Panama bayrağı taşıyordu. Panama, müttefik bir devlettir.

2- Yanlışlık savını geçersiz kılan bir başka olgu da, batırılacak geminin bir Türk gemisi olması olasılığının en güçlü olasılık olduğu idi. Çünkü, olay, Türk karasularının tam bitiminde ve İstanbul Boğazı açıklarında olmuş bulunuyor. Sovyetler Birliği, Türkiye’nin Almanya’nın safında yer almaması için çaba gösterdiği bir sırada herhalde deniz kuvvetlerinin de hedef seçtiği gemilere dikkat ve özen göstermesi gerekiyordu.

3- Kaldı ki, Struma olayından önce Sovyetler Birliği’nin Türkiye’ye kendini Sovyet denizaltısıymış gibi gösterecek olan Alman denizaltılarının Sovyetler ile Türkiye’nin arasını açmak için Türk gemilerini batıracağı istihbaratının andığı bildirdikten sonra, Sovyet deniz kuvvetlerinin çok daha dikkatli olduklarını kabul etmek gerekir. Gerçekten de, Sovyetleri Birliği’nin o tarihte böyle bir olaydan ne denli kaygılandığı gazete sayfalarına kadar geçmiş bulunuyordu.

...

Almanya, Türkiye ve Sovyetler Birliği’ne ait bir denizaltı Struma’yı batırmamış, olsa da bir başka devletin denizaltısının bu cinayeti işlemiş olması gerekir. “Her ne pahasına olursan

olsun” Struma’daki Yahudilerin Filistin’e gelmelerini önlemek kararında olan İngiltere’nin ise, Struma’yı batırmak için hem nedeni ve hem de olanağı vardı.

...

Tüm bu olasılıklar dışında, İngilizlerin Yahudilere karşı o dönemde Filistin’e ulaşabilmiş olanlarını bile öldürecek, onları toplama kamplarına koyacak, tropikal bir adada hücrelere kapatacak kadar, içinde buldukları gemilere ateş açacak kadar acımasız oldukları tartışma götürmez tarihsel gerçektir” (Yetkin, Tarih Yok:208-212).

Tüm bu tartışmalar, Struma Gemisi Olayı’nın aydınlanmayan birçok yönünün olduğunu göstermektedir. Hiçbir devlet/hükümet bu olayda sorumluluk üstlenmek istememiştir. Konunun bir süre sonra unutulacağını varsayımı ile söz konusu olayın kamuoyunda tartışılmaması ve gündemde kalmaması için Türk hükümeti de bir direnç göstermiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **TÜRKİYE MEDYASINDA STRUMA GEMİSİ OLAYI’NIN TEMSİLİ**

3.1. Struma Gemisi Olayı’nın Medyadaki Temsili

Türkiye ağırlıklı olarak Sünni Müslüman Türk bir nüfusa sahiptir. Ama Kürt etnisitesi ve Alevi inancısına bağlı nüfus da azımsanmayacak bir rakama tekabül etmektedir (Konda, 2006; 24). Bu bağlamda belli bir tabanı, ekonomik ve toplumsal gücü olan bu kitleler yerine, Türkiye’de yüzyıllardır var olan, ancak nüfus ve nüfuz olarak etki alanı oldukça sınırlı olan bir gayrimüslim toplumun, medyada haber olarak ele alınışı daha yanlı, daha ötekileştirici olduğu söylenebilir. Söz konusu haberlerde gayrimüslimleri ilgilendiren konular, ya devlet ideolojisinin gerektiği gibi, ya da medya patronunun ekonomik çıkarına uygun şekilde gazetelere yansımaktadır.

Bu bağlamda, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin 1923 yılında kurulduktan sonra, yeni ideolojisini yerleştirebilmek ve algı oluşturma gücünden yararlanmak için, medyayı bir araç olarak kullandığı gözlemlenmektedir. Devlet, yeni ideolojisini yaygınlaştırmak ve yerleştirmek için, bunun yanı sıra bir propaganda aracı olmak üzere basını kullanmış ve kullanmaya devam etmektedir. Türkiye basını da gerek ekonomik ve gerekse ideolojik olarak, devletin ideolojik bir aygıtı olmayı benimsemiş, içselleştirmiştir ve rıza çerçevesinde uygulamaya koymuştur. Türkiye’deki

medyanın ağırlıklı olarak hükümetin/devletin politikaları/ideolojisi çerçevesinde yayın yaptığı, bu politikalara/ideolojiye ters düşecek konulara değinmekte isteksiz davrandığı özellikle Türkiye medyasında azınlıklar söz konusu olduğunda, ayrıştırma, ötekileştirme, yokluğa mahkum etme, istisnaileştirme ve aşağılama şeklindeki temsil, haberlere de yansımaktadır. Bu durum, toplumun bu kesimi ile ilgili haberlerin metin çözümlemelerinde/metin analizinde daha net bir şekilde görülmektedir.

3.1.1. Literatür Taraması

Türkiye medyasında Yahudi temsili ve/veya Struma Gemisi Olayı ile ilgili Yüksek Öğrenim Kurumu tez veri tabanında ve Türkiye Diyanet Vakfı İslami Araştırmalar Merkezi Kütüphanesi veri tabanı ile söz konusu kütüphanenin erişimde olan T.C. Kültür Bakanlığı'na bağlı 67 kütüphanenin kayıtlarının mevcut olduğu veri tabanında da herhangi bir çalışmaya rastlanmıştır.

Struma Gemisi Olayı ile ilgili, içeriği tamamen söz konusu olaya ayrılmış biri roman biri araştırma kitabı olmak üzere iki adet Türkçe eser bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, daha çok devlet tezini temel almış Çetin Yetkin tarafından kaleme alınmış bir araştırma kitabı olan, *Batılıların Kirli Yüzü Struma* isimli eser, diğeri de roman şeklinde kaleme alınmış ve konuya biraz eleştirisel yaklaşan Halit Kakinç'in *Struma İstanbul Açıklarında 72 Gün Boyunca 769 Yahudi'nin Dramı!* isimli eserdir.

Struma Gemisi Olayı, bazı kitaplarda ise genel hikâye içinde kullanılmış bir tema olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğan Kitap tarafından 2011 yılında basılan Zülfü Livaneli'ye ait *Serenad* ve Aylak Adam tarafından 2014 yılında basılan Hakan Akdoğan'a ait *Karanlıkta Bir Ninni-Struma* isimli romanlarda Struma Gemisi Olayı işlenmiştir. Ayrıca, Douglas Frantz ve Catherine Collins'in birlikte kaleme aldıkları ve 2004 yılında HarpersCollins Yayınevi tarafından yayınlanan, *Death on the Black Sea: The Untold Story of the 'Struma' and World War II's Holocaust at Sea* (Karadeniz'de Ölüm: Struma ve II.Dünya Savaşı'nın Denizde Soykırımının Anlatılmamış Hikayesi) ve Michael Solomon tarafından kaleme alınan ve McClelland &

Stewart Yayınevi tarafından 1979’da basılan, *The Struma Incident: a novel of the Holocaust* (Struma Olayı: Bir Soykırım Romanı) sayılabilmektedir.

Olayın, edebi yapıtlarda “soykırım” olarak nitelenmesi ve sessizlik metaforu ile tanımlanması dikkat çekici bir ortaklıktır. Tez çalışması, ilerleyen bölümlerde görüleceği gibi, Struma Gemisi Olayı’na ilişkin haber metinlerinde de bir sessizliğin egemen olduğu ortaya koyulmaktadır.

3.2. Söylem Kavramı ve Söylem Analizi

Söylem kelimesinin geçmişi Batı’da 2000 yıl öncesine dayansa da Kocaman’a göre sözcüğün akademik anlamda yeniden önem kazanması 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra başlamaktadır. Türkiye’de akademik düzeyde söylemin yaygınlaşması ise 1980’li yılların ortalarına denk gelmektedir (Kocaman, 2003:1-4). Söylem, hem Türkçede hem de diğer batı dillerinde çok farklı karşılığı olan bir sözcüktür. Gündelik kullanımla, akademik kullanım açısından da söylem farklı anlamlara gelebilmektedir. Örneğin Türk Dil Kurumu söylem kelimesini şu şekilde tarif etmektedir:

“1.Söyleyiş, söyleniş, sesletim, telaffuz. 2. İfade, kalıplaşmış, klişeleşmiş söz. 3. Bir veya birçok cümleden oluşan, başı ve sonu olan bildiri, tez” (TDK, 2005:1802).

Öte yandan, “İngilizcede ‘discourse’, Fransızcada, ‘discours’ ve Almancada ‘diskurs’ olarak görülen söylem” (Kocaman, 2003:4), Erol Mutlu’nun “İletişim Sözlüğü”nde TDK’nın sözcüğünden biraz daha geniş olarak anlatılmaktadır. Mutlu, farklı düşünürlerin söz konusu kavram ile ilgili görüşlerini topladığı söylem maddesinde şunları ifade etmektedir:

“Dilbilimde, cümlelerin üstünde dilin örgütlü bir kullanımı. Ama bu genel kavramın içinde farklı eğilimler varsayılabilir. Örneğin bir söz olayını(söyleşim, şarkı, şiir, söylev, vaaz, mülakat) oluşturan herhangi bir söz dizisini dile getirebilir.

Bir konuşmacı ile dinleyiciyi ve konuşmacıda diğerini bir şekilde etkileme niyetini varsayan her (yazılı ve veya sözlü) ifade (E.Benveniste, 1971)

Herhangi bir kültürdeki algılama şemalarını, dili ve bilgiyi tekbiçim olarak denetleyen kültürel bir kod (Foucault, 1972). M. Foucault'a göre söylem bir ibareler dizisi olmaktan öte bir şeydir. Toplumsal maddiliği ve ideolojik özgülüğü vardır ve her zaman iktidarla üst üste binmiş durumdadır.

Ortak sayıtlılarla bütünleşikleştirilmiş bir dil-kullanım alanı.

Bir konu alanı, toplumsal bir mekan ve özgül bir toplumsal kümenin çıkarlarının desteklenmesi (Fiske, 1988).

Yazılı ve sözlü olan her şey; ve diyaloga veya söyleşmeye davet eden her şey. (Agger, 1990).

Özgül bilimsel ve uzman dil(ler) ve bunlarla bağlantılı fikirler ve bunların toplumsal sonuçları.

...

Althusser, bilimsel söylem (kuramsal söylem) ile ideolojik söylemi ayırır. Bilimsel bir söylem, gerekli bilgi sonucunu verecek ve konusunda uygun felsefi olarak temizlenmiş "kuramsal" kavramlar dizisini oluşturmak zorundadır. İdeolojik söylem, "kapalı bir bilme uzamında" iş görür, mevcut kavramların halklaştırılmasına uygun konular üretir (Althusser ve Balibar, 1970)" (Mutlu, 1995:309-310).

Söylemin tarifi ile ilgili tartışmaların yanı sıra söylem analizi (discourse analysis) veya söylem çözümlemesi kavramı üzerinde de farklı görüşler bulunmaktadır. Söylem çözümlemesi Mutlu'nun "İletişim Sözlüğü"nde şöyle izah edilmektedir:

Söylem çözümlemesi genel olarak dili, üç temel çözümleme düzeyinde konu alır. İlk düzey, söz edimleriyle ilgilidir. Her sözce bir dilsel eylem örneği-anı olarak tanımlanır. İnsanlar dil aracılığıyla çeşitli gündelik eylemleri yerine getirirler. Dolayısıyla her sözce aynı zamanda bir edim, bir eylemdir. İkinci düzey, dilin iletişimciler arasında bir etkileşim tarzı kurmasıyla ilgilidir. Üçüncü düzey ise çeşitli dilsel kategorilerin tutunumlu bir yapı halinde, yorumlanacak bir mesajı olan bir metin halinde bir araya geldiği söylemle ilgilidir (Mutlu, 1995:309-310).

Günümüzdeki yaklaşımlar açısından söylem çözümlemesinin ne olduğu konusunda karmaşanın devam ettiği söylenebilmektedir. Günay'a göre, birçok bilim (dilbilim, ruhbilim, toplumbilim, felsefe), söylem çözümlemesinin kendi alanı içindeki bir çözümleme biçimi olduğunu iddia etmektedir (Günay, 2013:31). Bu çalışmada incelenecek haber analizleri, van Dijk'in söylem çözümleme yöntemi çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Nitekim yapılan literatür taramasında, van Dijk'in eleştirel söylem analizi yönteminin çok sayıda haber çözümlemelerinde bir model olarak kullanıldığı görülmüştür.

Buna göre haberler; “metinsel”, “üretim” ve “yorumlama” şeklinde üç ana kısma ayrılmıştır. Metinsel düzey de, Makro ve Mikro düzey şeklinde iki temel kısma ayrılmıştır. Makro düzeyde, haber başlıkları, alt başlıklar, haber girişi, spotlar üzerinden haberin anlamının ortaya çıkarılacağı tematik analiz, hikayenin örgüsü, durumu ile ilgili bilginin tam olup olmadığı, ana olayın işleniş biçimi ile sonuçlar, arka plan bilgisi yani olayın toplumsal ve politik yönlerinin incelendiği durum ile yorum bölümlerinden oluşan şematik analiz bulunmaktadır.

Mikro düzeyde ise, sırayla sözcük seçimi, cümle yapıları, cümleler arasında nedensellik ilişkisi ve retoriğin incelenmesi şeklinde bölümler bulunmaktadır. Sözcük seçimi metinlerde yer alan sözcükler, bu sözcüklere yapılan vurgular ve hangi sözcüklerin daha çok kullanıldığından yola çıkarak ideolojik perspektif ortaya konmaktadır. Retoriğin incelenmesiyle, haberde inandırıcılığın sağlanmasına yönelik nasıl bir yaklaşım sergilendiği ortaya çıkarılmaktadır. Bütün bu bilgiler ışığında, Türkiye medyasında Struma Gemisi Olayı'nın vuku bulduğu 24 Şubat 1942 tarihinden bir gün sonraki yazılı basından başlamak üzere, söz konusu olayın nasıl temsil edildiği eleştirel söylem analizine tabi tutulmuştur.

3.3. Struma Gemisi Olayı'nın Haber Söylem Analizi

Struma Gemisi Olayı'nın gerçekleştiği 1942 yılında, Türkiye'de yayınlanan başlıca gazeteler şunlardır; Akşam, Cumhuriyet, Vatan, Vakit, Ulus, Tasvir, Son Posta, Vatan, Tan, Tanin ve Yeni Sabah (Topuz, 2003:170). Bu gazetelerden beşinin seçilmesinin nedeni, farklı ideolojik arka plandan gelen gazetelerin Struma Gemisi Olayı'nı nasıl haberleştirdiklerini ortaya çıkarmak içindir. Söz konusu gazeteler şunlardır:

- Vatan; liberal ve demokrat (Oral, 1968 :145)
- Cumhuriyet; Kemalist (Şapolyo, 1969:228)
- Tan; Sol uç/komünist (Oral, 1968 :161)
- Akşam; Atatürkçü ve halkçı (Şapolyo, 1969:226)
- Son Telgraf; Türkçü (Wikipedia, 2016)

Özer, van Dijk'in söylem çözümlemesi modelinin iki bölümden oluştuğunu, bunların: "Makro yapı ve mikro yapı" şeklinde sıralandığını ifade etmektedir (Özer, 2011:83). Özer'in aktardığı şekliyle van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesi şu şekildedir:

"A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı
 - a. Başlık/lar
 - b. Haber Girişi
 1. Spot/lar
 2. Spot olmadığında haber metninin ilk paragrafı alınmalıdır. Haber tek paragraftan oluşuyorsa ilk cümle haber girişi olarak alınabilir.
 - c. Fotoğraf
2. Şematik Yapı
 - a. Durum
 1. Ana Olayın Sunumu
 2. Sonuçlar
 3. Ardalan Bilgisi (Önceki olay da dahil)
 4. Bağlam Bilgisi
 - b. Yorum
 1. Haber kaynakları
 2. Olay taraflarının olaya getirdikleri yorumlar

B. Mikro Yapı

1. Sentaktik Çözümleme
 - a. Cümle yapılarının aktif ya da pasif olması
 - b. Cümle yapılarının basit ya da karmaşık olması
2. Bölgesel Uyum
 - a. Nedensel ilişki
 - b. İşlevsel ilişki
 - c. Referanssal ilişki
3. Kelime Seçimleri
4. Haber Retoriği:
 - a. Fotoğraf
 - b. İnandırıcı bilgiler
 - c. Görgü tanıklarının ifadeleri" (Özer, 2011: 85).

Makro yapı ve onun altındaki tematik yapıyla ilgili olarak Özer, van Dijk'e göre bir söylemin birden çok temadan oluşabileceğini belirtmekte ve bunları şu şekilde sıralamaktadır: Enformasyon eksiltimi, genelleştirme ve kurgulama (Özer, 2011:87). Haberin başlığında yer, dönem ve zaman gibi bilgilere yer verilmemesini "enformasyon eksiltimi" olarak değerlendirebileceğini belirten Özer, köpek, kedi, muhabbet kuşu, kanarya, horoz vs. hayvanların tümünün evcil hayvan olarak adlandırılmasını genelleştirmeye örnek olarak vermektedir. Özer, kurgulamanın da genelleştirmeye benzediğini, isimlerden çok fiillere ya da şeylerden çok eyleme yönelik olduğunu ifade etmektedir. (Özer, 2011:87). Öte yandan, haber başlığı,

okuyucunun haberde ilk dikkatini çeken ve haber ile ilgili ilk kanaatini oluşturan bir konumdadır. Eğer okuyucunun başlık ilgisini çekmişse, başlıktan sonra okuyacağı metin spot/lar olacaktır. Nitekim, spotlar ve başlıklar çoğu kez, “medya seçkinleri” tarafından belirlenir. Böylece haberde verilmek istenen mesaj ve ideoloji haberin içeceğinden önce başlık ve spotta verilir.

Haber başlıklarının, spotlarının ve metnin yanı sıra, haberde kullanılan fotoğraflar da söylem analizi kapsamında değerlendirilmektedir. John Berger, haberlerde kullanılan fotoğraflara ilişkin olarak söz konusu fotoğrafların çevresinde bulunan yazıların etkili olduğunu kaydetmektedir. Berger, görüntünün/fotoğrafın, bazen eklenen sözü aydınlattığını, bazen de fotoğrafa eklenen sözün, okuyucunun o fotoğraf üzerinde nasıl düşünmesi gerektiğini gösterici bir işlevi yerine getirdiğini ifade eder (Berger, 2002:10). Nitekim, bazı fotoğraflar, anlatılmak istenen meseleyi izah için yazılmış onlarca sayfalık yazıdan daha da etkili sonuçlar verebilmektedir. Özer de fotoğrafların aynı zamanda retorik unsurlar olarak da ele alınabileceğini belirtir (Özer, 2011:89).

Özer, mikro yapı çözümlemesinde ise, sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri ve retorik çözümlenmeleri yapıldığını ifade ederek şu görüşleri sıralamaktadır:

“Sentaktik çözümlemede cümlelerin kullanım yapılanmalarına bakılmaktadır. Aktif ya da pasif yapıyla kurulan bir cümlenin anlamı farklı olabilmektedir. Bundan önce, bir anlamı olmaktadır. Bölgesel uyumda ardı ardına gelen cümlelerin ve cümlelerin bölümlerinin birbirleriyle olan ilişkilerine bakılmaktadır. Nedensel ilişkide cümle içinde nedensel bağlar aranmaktadır; işlevsel ilişkide genel ifadeli bir cümlenin açılımının bir sonraki cümlede yer alıp almadığı kontrol edilmektedir. Burada uygun anlatım, özetleme, zıtlık ve örnekleme yapıp yapılmadığına bakılmaktadır. Ayrıca, burada , ideolojik bulgulara da rastlanabilmektedir. Kavramsal/referanssal ilişkide ise, bir cümlelerde yer alan bir kavramla sonraki cümle arasındaki ‘kayıp bağlar’ın kurulup kurulamadığına bakılmaktadır. Burada da ideolojik bulgulara rastlanabilmektedir. Kullanılan bazı kavramlar, anlamsal bir buzdağı oluşturabilmektedir. Sözcük seçimi, ideolojik yapılanma açısından oldukça önemlidir. Aynı insanın terörist ya da özgürlük savaşçısı olarak tanımlanabilmesi bu konuda oldukça fazla verilen bir örnektir” (Özer, 2011:84-85)

Özer, haberin retoriğinde ikna edici ve inandırıcı veriler kullanıldığını belirtmekte, haberin ikna edici ve inandırıcı olması için görgü tanıklarından alıntılar yapıldığını, fotoğrafların da ikna edici ve inandırıcı özelliğe sahip olduğunu kaydetmektedir. (Özer, 2011:84)

3.3.1. Akşam, Cumhuriyet, Son Telgraf, Tan ve Vatan Gazetelerinin 25 Şubat 1942 Tarihli Struma Gemisi Olayı Haberinin Çözümlemesi

van Dijk'in "ideolojik kare" şeklinde kavramsallaştırdığı ideolojik söylemlerin genel stratejisi dört ilkeye dayanmaktadır. "Bizim hakkımızda olumlu şeyleri vurgula. Onlar hakkında olumsuz şeyleri vurgula. Bizim hakkımızda olumsuz şeyleri vurgulama. Onlar hakkında olumlu şeyleri vurgulama" (van Dijk, 2003:57). Bu stratejinin tüm unsurları 25 Şubat 1942 tarihindeki Struma Gemisi Olayı haberini işleyen Türkiye'nin en başta gelen gazetelerinde görülmektedir.

Gazeteler, 24 Şubat 1942 tarihinde meydana gelen Struma Gemisi Olayı'nı, 25 Şubat 1942 yılında haberleştirmişler ve kaynak olarak devletin resmi haber ajansı olan Anadolu Ajansı'nın abonelerine geçtiği haberi kullanmışlardır. Gazetelerin yayın çizgilerine göre, söz konusu tek haberin başlık ve içeriklerinde küçük değişiklikler gösterildiğinden, gazeteler toplu şekilde içerik analizine tabi tutulmuştur.

Şekil.1: Akşam Gazetesi,

Akşam gazetesinin logosunun altında belirtildiği üzere, gazetenin sahibi Necmeddin Sadak'tır. Topuz, Akşam gazetesinin partililik yapmadan, ciddi ve ağırbaşlı bir yayın çizgisi olduğu belirtmekte (Topuz, 2003:188) ve. Mehmet Emin Karamehmet'in Çukurova Grubu'nun, 1977'de medya sektörüne Akşam'ı satın alarak girdiğini, daha sonra 12 Eylül askeri darbesi ile gazeteyi devrettiğini kaydetmektedir (Topuz, 2003:340).

Şekil.2: Akşam Gazetesi, 25 Şubat 1942

Akşam gazetesinde 24 Şubat Struma Gemisi Olayı ile ilgili haber, 25 Şubat 1942 yılında gazetenin birinci sayfasında manşetin altındaki benzer bir olay olan “Çankaya Motörü Karadeniz’de Batırıldı” haberinin hemen altında kendine yer bulabilmiştir. Struma Gemisi Olayı, yıllar sonra 25 Şubat 2012 tarihinden önce olayın diğer yıldönümlerinde gazetenin basılı nüshalarında bir daha yeniden gündeme gelmemiştir. 25 Şubat 1942 tarihindeki haberde, Anadolu Ajansı’nın haberi aynen kullanılmıştır. 25 Şubat 1942 tarihili Akşam gazetesinin ilk sayfasında, sayfanın sonuna yakın bir yerde yayınlanan haberin başlığı, “Struma Vapuru* Karadenizde Battı” şeklindedir. Bu başlıkta “enformasyon eksiltimi” yapılmıştır. Zira başlıkta zaman bilgisi yer almamıştır. Haberin alt başlığı ise, “Vapurun batmakta bulunduğu mahalle derhal

* İncelenen 25 Şubat 1942 tarihli gazetelerde Struma Gemisi, aynı haber metnin içinde bazen vapur, bazen de gemi olarak geçmektedir. Yaygın kullanım olarak halen Struma Gemisi kullanıldığı için, tez çalışmasında “Struma Gemisi” ifadesi kullanılmıştır.

tahlisyeler gönderildi” şeklindedir. Alt başlığın altında spot bulunmadığından haberin girişindeki ilk paragraf şu şekildedir:

“Anadolu Ajansının selâhiyattar membadan haber aldığına göre, içinde 769 Romanyalı yahudi bulunan Panama bandralı Struma vapuru İstanbulla 15 kanunuevvel 941 tarihinde geldi” (Akşam, 25 Şubat 1942).

Şekil.3: Tan Gazetesi,

Logosunun altında “Günlük Siyasi Halk Gazetesi” ibaresiyle çıkan Tan gazetesi, Topuz’un aktardığı bilgiye göre, 1935 yılında İş Bankası tarafından kurulmuştur. Ancak zamanla zarar eden gazeteyi İş Bankası, 1 Ağustos 1936 yılında Ahmet Emin Yalman, Zekeriya Sertel ve Halil Lütfi Dördüncü’ye satmıştır (Topuz, 2003:163). Daha sonra, 1945 yılındaki “Tan Matbaası Olayı”nda gazetenin matbaaların yakılması sonucu gazete yayın hayatına son vermiştir.

Atatürkçü ve halkçı bir yayın çizgisini takip eden Akşam ile sol uç/komünist bir ideolojiyi benimseyen Tan gazetesinin haber başlığında seçilen ifade, olayla ilgili bir fikir verirken, alt başlıkta “Romanyalı yahudi” ifadesindeki “yahudi” kelimesinin, küçük yazılması dikkat çekicidir. “Yahudi” kelimesinin isim olduğu, o dönemde yayınlanan Türk Dil Kurumu’na (TDK) göre büyük harf ile başlanması gerekirken (TDK, 1948:211), kelimenin küçük harf ile başlanması hakaret ve küçük görme olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu harfin ilk kelimesinin küçültmesi bir dizgi hatasından kaynaklanmadığı ve bilinçli bir şekilde kurgulandığı anlaşılmaktadır. Haberde geçen “yahudi” kelimesinin beş defa küçük harf ile verilmesi, zaten bunun iradi bir seçim olduğunu şüpheye mahal bırakmayacak açıklıkta ortaya koymaktadır. “Derhal tahlisyeler gönderildi” cümlesi, okuyucu nezdinde olayın bir kaza-kurtarma haberi olduğu imajını vermektedir. Olayda devletin/hükümetin rol ve sorumluluğunu eksiltme ile gizleyen bu haber söylemi, aynı zamanda

devletin/hükümetin üzerine düşen görevleri yerine getirdiğini de belirterek, anlamlı yokluk ve maskeleyme pratikleri ile meşrulaştırma/doğallaştırma pratiklerini aynı anda yerine getirmektedir.

Şekil.4: Tan Gazetesi, 25 Şubat 1942

Boğaz Dışında

Struma Vapuru 769 Yahudi ile Battı

2,5 Aydanberi Limanımızda Bekliyen Bu Vapur, Evvelki Sabah Tekrar Karadenize Açılmıştı - Kazazedeleri Kurtarmak İçin Derhal Tahlişiyeler Gönderildi

Ankara, 24 (A.A.) — Anadolu Ajansının sahihiyetten menbada haber aldığına göre, içinde 769 Romanyalı yahudi bulunan Panama bandıralı "Struma", vapuru İstanbul'a 15 Kânunuevvel 1941 tarihinde geldi. Gemi, makinesinde tamiri müs-kül ve hattâ kasten olduğu intibahı veren arızaların tamiri bahanesiyle ikametini uzatmağa başla-dı. Bir taraftan bu yahudileri kabul edebilmesi ihtimali olan devletlerin Ankaradaki mümessil-lerine birkaç defa müracaat edildiği gibi bu yahudi-lerin geldikleri memleketi iade etmek imkânı olup olmadığı araştırıldı. Diğer taraftan da bu ya-hudilere ya yollarına devam etmeleri veya geri dönmeleri için birkaç kerre tebliğatta bulunuldu. Müracaat edilen devletlerden kimi alâka göster-
Sonu; Sa: 2; Sü: 1

Şekil.5: Tan Gazetesi, 25 Şubat 1942 (haber devamı)

Boğaz Dışında

Baştarafı 1 incede

medi, kimi de kabul edemeyeceğini bildirdi. Romanyanın Ankara sefiri de bunların Romanya tebaalı yahudi olduklarını memleketi yolsuz bir şekilde terkettiklerini ve kendilerinin Romanyaya kabulü asla bahis mevzuu olamayacağını bildirdi.

Geminin tamiri hitam bulduğu halde bizzat Yahudiler de ne yollarına devam ettiler, ne de geriye döndüler. Çünkü geminin kaptan ve tayfası Bulgar olduğu ve Bulgaristan harp halinde bulunduğu için yollarına devam etmek istemiyorlardı. Binaenaleyh gemiyi geldiği denize iade etmekten başka imkân kalmadığı cihetle bu hususta alâka gösterecekleri zannedilen devletlerin mümessillerine haber verildi ve badehu gemi 23 şubatta Karadenize iade edildi. Ertesi günü sabahleyin Boğaz dışında Yön burnunun 4 - 5 mil kadar açığında bir infilâktan sonra geminin batmakta olduğu haber alınarak mahalline tahlişiyeler gönderildi.

Şekil.6: Vatan Gazetesi,

Topuz'un aktarımına göre, Vatan gazetesi, 1923 yılında Ahmet Emin Yalman, Enis Tahsin Til ve Ahmet Şükrü Esmer tarafından kurulmuş ancak 1925 yılında çıkarılan Tahrir-i Sükun yasasıyla kapatılmıştır. Uzun bir aradan sonra Yalman 1940 yılında yeniden Vatan gazetesini çıkarmaya başlamıştır (Topuz, 2003:172). Oral ise, "Türk Basın Tarihi 1919-1965" isimli eserinde, Akşam gazetesinin demokrasi ve liberal ekonomiyi savunduğunu, Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşı Demokrat Parti'yi desteklediğini belirtmektedir. Vatan gazetesi, 1961 yılında ortaklar arasında çıkan sorunlar nedeniyle Ahmet Emin Yalman'ın elinden çıkmış, Cemal Reşit Eyüpoğlu ve Naim Tirali ortaklığında kalmıştır (Oral, 1968:145-146). Gazete 1961'de Ankara merkezli olarak çıkmıştır (Şapolyo, 1969:228).

Şekil.7: Vatan Gazetesi, 25 Şubat 1942

Liberal ve demokrat bir yayın çizgisi takip eden Vatan gazetesi, dönemin diğer gazetelerinden farklı olarak, Struma Gemisi Olayı'nı "Karadenizde Bir Facia" şeklindeki bir başlıkla sayfalarına taşımayı tercih etmiştir. Gazete manşetinin hemen yanında kullanılan haberin içeriğinin Anadolu Ajansı'ndan alınmasına rağmen, başlıktaki kullanılan "facia" kelimesine yönelik tercih, gazetenin yayın politikası ile doğru orantılıdır. Vatan gazetesinin konuyla ilgili haberde kullandığı alt başlık ise "İçinde 769 Yahudi Bulunan Struma Vapuru Battı" şeklindedir. Okuyucu nezdinde, olayın neden bir "facia" olduğu, kullanılan alt başlıkla daha net anlaşılmaktadır.

"İstanbul'dan iade olunan vapurun Yönburnu açığında bir infilak neticesinde battığı anlaşılıyor," şeklindeki spot ile haberin içeriği özetlenmiş bulunmaktadır. Ancak cümlenin sonundaki "anlaşılıyor" ifadesi, olaya ilişkin kesin bilgiden çok, akıl yürütmesi ya da ilişki kurma pratiğinin merkezde olduğunu göstermektedir.

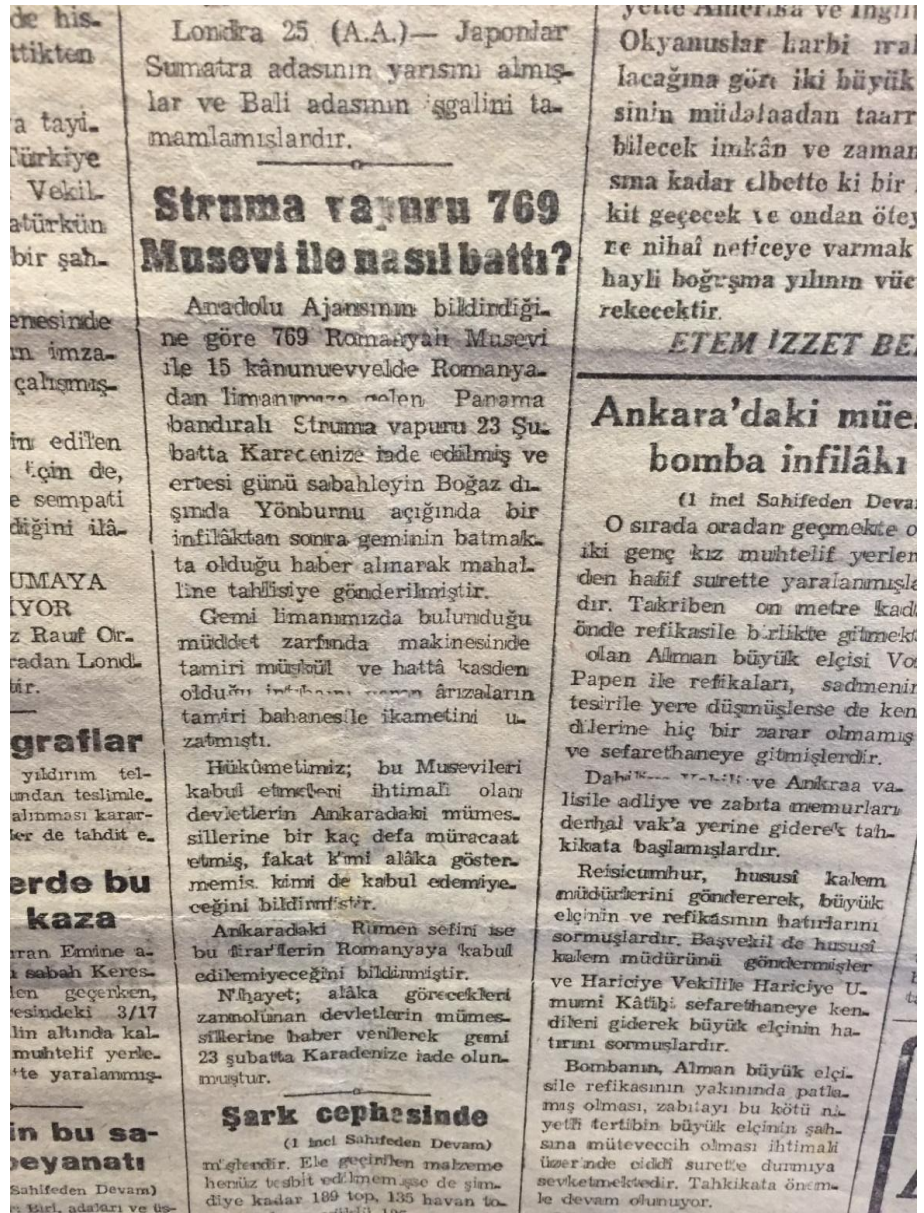
Şekil.8: Son Telgraf Gazetesi,

Gazetenin logosunun yanında verilen bilgide, sahibi ve başyazarı Ethem İzzet Benice olan Son Telgraf, Wikipedia'nın aktarımına göre, "ilk sayısında amacını, 'Türklük, cumhuriyet ve inkılap' değerlerini savunmak ve yükseltmek şeklinde açıklamıştır. Son Telgraf 1950'li yıllarında ortalarında kapanmıştır (Wikipedia, 2016).

Son Telgraf gazetesi, dönemim etkin gazeteleri arasında Struma Gemisi Olayı'na en az ilgi gösteren gazetedir. Söz konusu olayın haberine ilk sayfada yer vermeyen Son Telgraf gazetesi, diğer gazetelerin Anadolu Ajansı'ndan alarak tam metin halinde yayınladıkları haberi yine aynı kaynaktan ancak sıralamasını değiştirerek ve oldukça kısaltarak üçüncü sayfasında yayınlamıştır. "Struma Vapuru 769 Musevi ile Nasıl Battı?" şeklindeki bir soru cümlesini haberin başlığına taşıyan Son Telgraf gazetesi, alt başlık ve spot kullanmayı tercih etmemiştir.

Şekil.9: Son Telgraf Gazetesi, 25 Şubat 1942

Haberin girişini, diğer gazeteler, "Anadolu Ajansı'nın selahiyettar menbada haber aldığına göre," şeklinde kullanırken, Son Telgraf gazetesi, "Anadolu Ajansının bildirdiğine göre" diye başladığı haberinde olayın mağdurları için "Musevi" sözcüğünü kullanmayı yeğlemiştir. Struma Gemisi Olayı'na ilişkin yazılı metinlerde (haber ya da diğer edebi metinler) mağdurların dinsel-etnik kimliklerinin nasıl nitelendirildiği oldukça önemlidir. Zira mağdurların bazı metinlerde Yahudiler, bazılarında ise Museviler tanımlandığı görülmekte, bu tanımlamalar arasında bir fark olup olmadığı, anlamlı bir soru olarak karşımızda durmaktadır. Diğer gazeteler, "Yahudi" sözcüğünü tercih ederken, Son Telgraf'ın "Musevi" kelimesi kullanması, gazetenin milliyetçi kimliği ile örtüşmektedir. İrkî bir referansı olan "Yahudi" kelimesinden ziyade, İslam inancında önemli bir yeri olan Hz. Musa'yı refere

eden “Musevi” ifadesi, Türk kültür ve dini inanışına daha yakındır. Çünkü Hz. Musa, İslam inancında en büyük dört peygamberden biri olup, kendisine kitap verilen peygamberlerin ilkidir (Akıncı, 2005:7).

3.3.1.1. Yahudilik ve Musevilik Arasındaki Fark

Sözlüklerde “Yahudi/lik” ve “Musevi/lik” aynı anlamda açıklansa da Melike Bileydi Koç’un Yahudi kanaat önderlerinden konuyla ilgili aldığı bilgiye göre, Yahudilik; kimliği/ırkî aidiyeti vurgularken, Musevilik ise dini aidiyeti vurgulamak için kullanılmaktadır. Elbette bu konuda farklı fikirde olan Musevi kanaat önderleri de mevcuttur. Koç’un çalışmasında Silvyo Ovadya bu farkı reddetmektedir. Ancak Naim Güteryüz’ün, Yahudilik kelimesini Museviliğe tercih ederek, kişinin kendi iradesiyle kimliğini değiştiremeyeceği, Yahudi olan birinin ileride dinini değiştirdiğini varsayarak Museviliğini kaybedeceğini, ancak ırkî kimliğini kaybetmeyeceği örneği akla daha yakın durmaktadır. Koç, devamla şu görüşlere yer vermektedir: “Bu çabalara rağmen kelimeye yüklenen anlamın değişmediğini, özellikle İslamcı basında daha dikkatli davranmak isteyenlerin Musevi kelimesini kullanmaya çalıştıklarını ifade etmiştir. Naim Güteryüz bugün bile hala bazılarının iyi niyetle, ‘Yahudi, Pardon Musevi’ düzeltmesi yapma ihtiyacı hissettiklerini belirtmiştir” (Koç, 2012:18). Nitekim, Bursa Şark Sineması’nda 22 Ocak 1923 tarihinde halka bir konuşma yapan Atatürk de “Yahudi” yerine “Musevi” terimini kullanmaktadır:

“Mesela Museviler ülkemizde gerçek bir vatandaş gibi yaşamakta ve bundan sonra da aynı samimiyet ve istirahatla yaşayacaklardır” (akt. Ercan, 2011:429).

Tüm bu sebeplerle, Son Telgraf gazetesinin, “Yahudi” yerine, “Musevi” terimini tercih ettiği düşünülmektedir. Öte yandan, hem Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Atatürk’ün, hem de Kemalist ve ulusalcı bir çizgide yayın yapan Cumhuriyet gazetesinin 25 Şubat 2012 tarihli nüshasında olduğu gibi “Yahudi” yerine, “Musevi” sözcüğünü kullanması, bilinçli bir tercih intibasını vermektedir.

Şekil.10: Cumhuriyet Gazetesi,

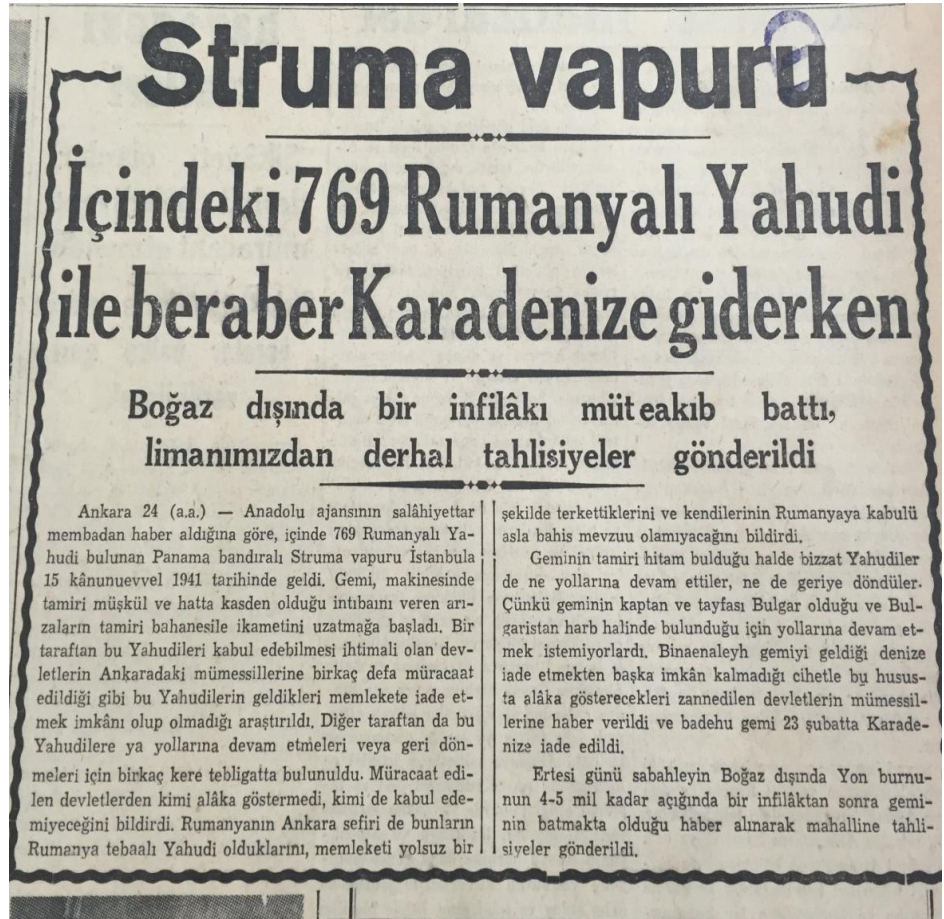
Cumhuriyet Gazetesi, Topuz'a göre Atatürk'ün en yakın arkadaşlarından Yunus Nadi tarafından 8 Mayıs 1924 tarihinde kurulmuş, İstanbul'da Cumhuriyet rejiminin en yetkili sözcüsü olmuştur. Topuz ayrıca Falih Rıfkı Atay'ın, Atatürk'ün Cumhuriyet'i kendi gazetesi saydığını aktarır (Topuz, 2003:162). Köktener'in aktardığına göre, Yunus Nadi'nin kızı Leyla Uşaklıgil, Cumhuriyet gazetesinin isminin nasıl ortaya çıktığını şu şekilde ifade etmektedir:

“İstanbul'a dönünce babam yeniden *Yeni Gün*'ü çıkarmak istedi. Bu fikrini Atatürk'e de açtı. Ama Atatürk, 'Nadi Bey, sen *Yeni Gün* yerine *Cumhuriyet* adlı bir gazete çıkar' dedi” (Köktener, 2004: 16).

Cumhuriyet gazetesinde 24 Şubat Struma Gemisi Olayı ilgili haber, 25 Şubat 1942 yılında gazetenin birinci sayfasında manşetin hemen yanında verilmiştir. Struma Gemisi Olayı, yıllar sonra 25 Şubat 2012 tarihinden önce olayın diğer yıldönümlerinde gazetenin basılı nüshalarında bir daha yeniden gündeme gelmemiştir. 25 Şubat 1942 tarihindeki haberde, Anadolu Ajansı'nın haberi aynen kullanılmış ve edilgen bir başlık tercih edilmiştir. Haberi, 25 Şubat 1942 tarihili Cumhuriyet, Vatan ve Tan gazetesinin ilk sayfasında, manşetin hemen yanında kendine yer bulmuştur. Cumhuriyet ve Tan gazetelerindeki haberlerin başlığı, Cumhuriyet'te “Struma Vapuru”, Tan'da ise, “Boğaz Dışında” şeklindedir. Bu başlıkların ikisinde de “enformasyon eksiltimi” yapılmıştır. Zira başlıkta yer, zaman, dönem gibi bilgiler yer almamıştır. Cumhuriyet gazetesindeki haberin alt başlığı, “İçindeki 769 Rumanyalı Yahudi ile beraber Karadenize giderken” şeklindedir. Tan gazetesinde ise, “Struma Vapuru 769 Yahudi İle Battı” şeklindedir. Cumhuriyet'in alt başlığın altında spot şeklinde ise, “Boğaz dışında bir infilâkı

muteakib battı, limanımızdan derhal tahlisiyeler gönderildi” ifadeleri yer alırken, Tan gazetesinin spotunda “2.5 Aydanberi Limanımızda Bekliyen Bu Vapur, Evvelki Sabah Tekrar Karadenize Açılmıştı. Kazazedeleri Kurtarmak İçin Derhal Tahlisiyeler Gönderildi,” şeklindedir. Ulusalçı ve Kemalist bir ideolojiyi takip eden Cumhuriyet ile sol uç/komünist bir yayın çizgisini takip eden Tan’ın haber başlığında seçilen ifade, olayla ilgili hiçbir bağlantı kurulmasına izin vermezken, alt başlık ve spotların edilgen olması, yani diğer bir ifadeyle, “geminin kendi kendine batmış olamayacağına göre” okuyucunun dikkatini dağıtarak “gemiye kim batırdı?” sorusunu sordurmamak üzere inşa edilmiş bir haber girişi olarak yorumlanabilmesine olanak sağlamaktadır.

Şekil.11: Cumhuriyet Gazetesi, 25 Şubat 1942

Cumhuriyet gazetesinin Struma Gemisi Olayı ile ilgili haberinin alt başlıkları şu şekildedir: “İçindeki 769 Rumanyalı Yahudi İle Beraber Karadenize Giderken Boğaz Dışında Bir İnfilâkı Müteakib Battı,

Limanımızdan Derhal Tahlisiyeler Gönderildi.” Bu girişte, sanki geminin rotası Karadeniz imiş gibi bir haber kurgusu bulunmaktadır. Boğaz dışında bir patlamanın meydana geldiğini özellikle belirten Cumhuriyet, böylece olayın Türk Devleti sınırları içinde olmadığı, dolayısı ile devletin sorumlu tutulamayacağını ifade etmek istemektedir. Gazetenin böylesi bir haber inşası, resmi devlet söylemini meşrulaştırmaya hizmet etmektedir.

Son Telgraf gazetesi haberin -kaynağı yine Anadolu Ajansı olmasına rağmen- girişini farklı vermişken, Akşam, Cumhuriyet, Tan ve Vatan gazetelerinin haber girişleri, haber kaynaklarının aynı olması nedeniyle benzerlik arz etmektedir: “Anadolu Ajansının salahiyyetdar membadan alığı habere göre, içinde 769 Rumanyalı Yahudi bulunan Panama bandıralı Struma vapuru İstanbul’a 15 kanunuevvel 1941 tarihinde geldi. Gemi, makinesinde tamiri müşkül ve hatta kasden olduğu intibayı veren arızaların tamiri bahanesile ikametini uzatmağa başladı,” şeklindeki haberin girişi ve;

“Anadolu Ajansının bildirdiğine göre 769 Romanyalı Musevi ile 15 Kanunuevvelde Romanyadan limanımıza gelen Panama bandıralı Struma vapuru 23 Şubatta Karadenize iade edilmiş ve ertesi günü sabahleyin Boğaz dışında Yönburnu açığında bir infilaktan sonra geminin batmakta olduğu alınarak mahalline tahlisiye gönderilmiştir. Gemi limanımızda bulunduğu müddet zarfında makinesinde tamiri müşkül ve hatta kasden olduğu intibayı veren arızaların tamiri bahanesile ikametini uzatmıştı” (Son Telgraf, 25 Şubat 1942),

şeklindeki Son Telgraf haberlerin kaynağı olarak resmi bir ajansı vermektedir, böylece inandırıcılık düzeyini artırmak istemektedir. Bunun yanı sıra, olayın meydana geldiği yer İstanbul olmasına rağmen, haberin mahrecinin Ankara olması da dikkat çekicidir. Dönemin basın kuruluşları, Ankara’nın yoğun sansür baskısı altında yayın yapmaya çalıştığı bir süreçte, uluslararası sorunlara yol açabilecek bir haberi resmi bir haber ajansının Ankara ofisinden alması, “onaylanmış bir haber metni”ni sayfalarına taşıma refleksi olarak yorumlanabilir. Öte yandan, yine edilgen bir dil kullanılmış, “Gemi, makine dairesinde müşkül... bahanesiyle ikametini uzatmağa başladı” diyerek, gemi ile insanları soyutlamakta, dolayısıyla yaşanan olayın gerçek resminin görülmesine engel olunmak istenmektedir. Ayrıca, “kasten intibayı veren” şeklindeki bir bilgi de, gemidekilerin “iyi niyetli insanlar olmadığı” şeklinde

bir “etiketleme” ile okur gözünde gemidekilere yönelik oluşabilecek sempatinin önüne geçilme amaçlanmıştır. Dildeki bu sözcük seçimi ve cümle kurgusu, gemidekileri “onlar/öteki” şeklinde kurarak bir ötekileştirme pratiği olarak işlev görmektedir.

Başlıklar gibi haber fotoğrafları da, hem habere konu olan aktörlere hem de ana olaya dair yargıların oluşmasında yönlendirici bir rol oynayabilirler. Okurlar, çoğu zaman olaylar hakkındaki fikirlerini başlıklar ve fotoğraflara bakarak oluştururlar. Ancak, hem dönemin imkanlarının kısıtlı olması hem de olayın Karadeniz’de meydana gelmiş ancak Anadolu Ajansı tarafından Ankara’da yazılmış olması nedeniyle, çalışmada incelenen gazetelerin haberlerinde fotoğraf kullanılmamıştır.

Haberde, Struma Gemisi’nin İstanbul’a geldiği, arıza yaptığı için ikâmetini uzatmak için beklediğini, Türk hükümetinin bütün çabasına rağmen dış ülkeler temsilciliklerince kabul edilmemesi nedeniyle Karadeniz’e geri yollanması, sonuçta da Karadeniz’de bir infilak sonucu patlayan gemiye yardım gönderilmesi ana olay olarak sunulmuştur. Haberde temel olarak şöyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır: Türk hükümeti, İstanbul’a gemi yoluyla giriş yapmak isteyen yabancı ülke vatandaşlarını topraklarına kabul etmemektedir. Bunun için farklı mazeretler ileri sürülse de bu konuda esneklik gösterilmemekte, gemi, geldiği en son uluslararası denize gönderilmektedir. Bu çerçevede uluslararası anlaşmaların varlığı, temel insan haklarının ihlali gibi konuların göz ardı edilmesi mazur görülmelidir.

Bahse konu haberde, ardalın ve bağlam bilgisine hemen hiç değinilmemiş, geminin neden Romanya’dan ayrıldığı, nereye gitmeye çalıştığı, neden geminin Karadeniz’e gönderildiği ama Ege’ye yollanmadığı, geminin yolcularının durumu ve İstanbul’da geçirilen uzunca bir sürede yolcuların nasıl sıkıntılar çektiği vs gibi kritik sorular cevaplandırılmamıştır. Haberde yaşanan olayın, Türk Hükümeti’nin özverili çalışmalarına rağmen, “dürüst olmayan” gemidekiler ve “anlayışsız” diğer ülke temsilcileri tarafından bir türlü sonuçlandırılmadığı, sonunda hükümetin gemiyi “başka bir imkan kalmaması” nedeniyle Karadeniz’e yani “geldiği denize” gönderdikten sonra infilak ettiği ve hemen kurtarma görevlilerinin gemiye yardıma koştuğu ifade edilmektedir. Gazeteler, yaşanan olaydan Türk hükümetinin sorumlu

olmadığını, “dengeleyici” ve “dürüst olmayan gemi sakinlerinin başına gelen olayı” da “meşrulaştırıcı” bir üslup ile okuyucusuna sunmaktadır.

İncelenen haberde, haberin mahrecinde olayın Anadolu Ajansı tarafından haberleştirildiği, Akşam, Cumhuriyet, Son Telgraf, Tan ve Vatan gazetelerinin muhabiri tarafından takip edilmediği, devletin resmi haber ajansı tarafından gönderilen metnin sadece başlıklarının değiştirilerek yayınlandığı anlaşılmaktadır. Haber metninde olayın ana tarafları olarak, “Struma Vapuru/Gemisi yolcu ve mürettebatı”, “yabancı ülke temsilcilikleri” ve “Türk Hükümeti” gösterilmiştir.

Haberin sentaktik çözülmesinde yer verilen cümlelerin yapılarına, öznenin etken mi edilgen mi olarak konumlandırıldığına bakılmaktadır.

“Gemi, makinesinde tamiri müşkül ve hatta kasden olduğu intıbamı veren arızların tamiri bahanesile ikametini uzatmağa başladı” (Akşam, Cumhuriyet, Son Telgraf, Tan, Vatan ve Cumhuriyet, 25 Şubat 1942).

“Geminin tabiri hitam bulduğu halde bizzat Y(y)ahudiler de ne yollarına devam ettiler, ne de geriye döndüler” (Akşam, Cumhuriyet, Tan, Vatan ve Cumhuriyet, 25 Şubat 1942).

Yukarıda aktarılan metinde, gemi ve içindeki “Yahudiler”, etken bir yapıyla verilirken, Türk hükümetinin eylemleri edilgen cümlelerle verilmiştir. İncelenen haber metninde nedensel ve işlevsel ilişkiye dayanan bir anlatımın tercih edildiği görülmektedir. Struma Gemisi’nin İstanbul’dan neden geldiği, neden beklediği, neden ileriye gidemediği ve neden Karadeniz’e geri gönderildiği haber metni içinde açıklanmış ve nedensel bir ilişki kurulmuştur.

Sözcük seçimleri, okuyucunun olaylar hakkında genel bir bilgi edinmesini sağlamaktadır. Söz konusu haber metninde, gemideki yolcu ve mürettebatın “yasadıışı” bir şekilde İstanbul boğazından ayrılmamakta direndiklerini, bu nedenle Türk hükümetinin gayretlerine rağmen sonuç alınmadığını, hatta geminin tamir olduğu halde gitmemekte ısrar etmesi üzerine “mecburen” Karadenize yollandığı fikri işlenmektedir. Gemidekilerin, Romanya’yı illegal bir şekilde terk etmeleri, mürettebatın Bulgar vatandaşı olması ve orada bir savaşın devam etmesi nedeniyle ülkelerine gitmemekte direnmesi, geminin yine “tamirat bahanesiyle” Türkiye’yi terk etmemesi,

“tamir olmasına rağmen” yine ülkeden ayrılmamakta direnmesi, aslında, gemi mürettebat ve yolcularının kanunlara riayet etmeyen bir topluluk olarak etiketlenmesine yol açarak, gemideki mürettebat ve yolcuların iyi niyetli olmadıkları konusunda okuyucunun ikna edilmeye çalışıldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca okuyucunun gemide hayatını kaybedenlere yönelik olası sempati duymasını engelleyerek, okuyucunun devletin kararını sorgulamasının önüne geçilmek istenmiştir. “Devlet Hata Yapmaz” egemen söylemi, söz konusu haberde yeniden üretilmiştir.

Haberin retoriği, bir anlamda haberin inandırıcılığının artırılması için başvurulan ve okuyucunun ana konuyu içselleştirmesi adına kullanılan tüm unsurları kapsamaktadır. Akşam, Cumhuriyet, Son Telgraf, Tan ve Vatan gazetelerinde incelenen haberde, resmi bir haber ajansı olan Anadolu Ajansı kaynak gösterilmektedir. Böylece inandırıcılık düzeyi artırılmak istenmektedir. “Selahiyettar bir menba” olarak kullanılan kaynağın, bir devlet kurumu veya bürokratı olduğu izlenimi verilerek, haberin inandırıcılığını pekiştirme amaçlanmıştır. Ana olay, zaman zaman doğrudan manşetten zaman zaman ise haberin giriş kısımlarında okuyucuya aktarılmaktadır.

İnceleme kapsamında ele alınan Akşam, Cumhuriyet, Son Telgraf, Tan ve Vatan gazetelerindeki haber, genel itibarıyla tam manşetin hemen yanında iri puntolarda yazılmıştır. Böylece habere verilen önem gösterilmek istenmiştir. Sadece Vatan gazetesi, birinci sayfadan ama alt sayfaya yakın şekilde habere yer vermeyi tercih etmiştir. Son Telgraf gazetesi ise üçüncü sayfadan oldukça küçük olarak haberi girmiş, böylece habere önem atfetmeğini okuyucuya göstermek istemiştir.

Aşağıda Akşam, Cumhuriyet, Son Telgraf, Tan ve Vatan gazetelerinin tematik yapısını topluca görebilmek için bir tablo hazırlanmıştır:

Tablo.1: 25 Şubat 1942 Tarihli Seçili Gazetelerin Makro Yapı Tematik Yapı Analizi Tablosu

25 ŞUBAT 1942 TARİHLİ SEÇİLİ GAZETELERİN MAKRO YAPI TEMATİK ANALİZİ					
No	Gazeteler	Başlıklar	Haber Girişi	Spotlar	Fotoğraf
1	Akşam	Struma Vapuru Karadenizde Battı	Anadolu ajansının selâhiyettar membadan haber aldığına göre, içinde 769 Romanyalı yahudi bulunan Panama bandıralı Struma vapuru İstanbul'a 15 kânunuevvel 941 tarihinde geldi.	Vapurun Batmakta Olduğu Mahalle Derhal Tahlişiyeler Gönderildi	Yok
2	Cumhuriyet	Struma Vapuru	Anadolu ajansının selâhiyettar membadan haber aldığına göre, içinde 769 Rumanyalı Yahudi bulunan Panama bandıralı Struma vapuru İstanbul'a 15 kânunuevvel 1941 tarihinde geldi.	İçindeki 769 Rumanyalı Yahudi ile beraber Karadenize giderken Boğaz dışında bir infilâki müteakib battı, limanımızdan derhal tahlişiyeler gönderildi.	Yok
3	Son Telgraf	Struma Vapuru 769 Musevi ile Nasıl Battı?	Anadolu Ajansının bildirdiğine göre 769 Romanyalı Musevi ile 15 Kanunu-evvelde omanyadan limanımıza gelen Panama bandıralı Struma vapuru 23 Şubatta Karadenize iade edilmiş ve ertesi günü sabahleyin Boğaz dışında Yönburnu açığında bir infilaktan sonra geminin batmakta olduğu alınarak mahalline tahlişiyeye gönderilmiştir.	Yok	Yok
4	Vatan	Karadenizde Bir Facia	Anadolu Ajansının selâhiyettar membadan haber aldığına göre, içinde 769 Rumanyalı Yahudi bulunan Panama bandıralı Struma vapuru İstanbul'a 15 kânunuevvel 1941 tarihinde geldi.	İçinde 769 Yahudi Bulunan Struma vapuru battı. İstanbuldan iade olunan vapurun Yönburnu açığında bir infilâk neticesinde battığı anlaşılıyor.	Yok
5	Tan	Boğaz Dışında	Anadolu Ajansının selâhiyettar membadan haber aldığına göre, içinde 769 Romanyalı yahudi bulunan Panama bandıralı "Struma" vapuru İstanbul'a 15 Kânunuevvel 941 tarihinde geldi.	Struma Vapuru 769 Yahudi İle Battı. 2.5 Aydanberi Limanımızda Bekleyen Bu Vapur, Evvelki Sabah Tekrar Karadenize Açılmıştı. Kazazedeleri Kurtarmak İçin Derhan Tahlişiyeler gönderildi.	Yok

3.3.2. Akşam Gazetesinin 25 Şubat 2012 Tarihli Struma Gemisi Olayı Haberinin Çözümlemesi

Bazı gayrimüslim kurumların lehine açılan davaları kazanmasıyla tanınan Avukat Cem Sofuoğlu, kamuoyunda Struma Gemisi Olayı ile ilgili bir bilinç oluşturmak amacıyla 24 Şubat 2012 tarihinde bir anma törenini hayata geçirmiştir. Sofuoğlu, 70 yıl sonra ilk kez bir anma töreni yapılarak, unutulmaya yüz tutmuş Struma Gemisi Olayı'nı, İstanbul Sarayburnu'nda organize ettiği bir törenle gündeme sokmayı başarmıştır. Bir çok çalışmada merkez medya olarak adlandırılan, popülist ve liberal ideolojik çizgide yayın yapan Hürriyet gazetesi, ulusal ideoloji temsilen Cumhuriyet gazetesi, uç sağ bakış açısı ile Yeni Akit gazetesi, hükümet yanlısı bakış açısı ile Akşam gazetesi ve Türkiye'deki Yahudilerin bakış açısı ile Şalom gazetesi söz konusu törenle birlikte gündeme gelen Struma Gemisi Olayı'nın temsiline

gazetelerinde nasıl yer vermiş oldukları incelenmiştir. Bahse konu gazetelerin haberleri, van Dijk'in söylem analizi metoduyla çözümlenmiştir.

Gazetelerin yayın çizgilerine göre, söz konusu organizenin haberinde çoğu gazete, benzer başlıkları öne çıkarmıştır. Bu ortak bakış açısı da göstermektedir ki, ideolojik eksenleri farklı da olsa, neticede Türkiye basını, resmi ideolojiyi “medya seçkinleri” vasıtasıyla içselleştirmiştir. Bu nedenle de farklı patronaj ve dünya görüşüne sahip olsalar bile, konu azınlıklara yönelik olduğunda ortak bir noktada bir araya gelebilmektedirler. İncelenen gazetelerin çoğu, Struma Gemisi Olayı'ndan çok, Yahudi işadamı İshak Alaton'un dönemin hükümet yetkilileri ya da devletin Struma Gemisi Olayı ile ilgili “özür dilemesi” talebine odaklanmışlardır. “Özür” meselesinin bu kadar büyütülerek gazetelerde temsil edilmesi, Ermeni tehciri ile ilgili Ermeni Diasporası'nın yoğun bir şekilde, “Türkiye'nin Ermenilerden özür dilemesi” baskısı konusunda hassasiyet kazanan Türk kamuoyuna yönelik olduğu düşünülmektedir. Böylece bu tür kavramlar ile kurgulanan haberdeki genellemelerle, “azınlıklık ayıdır, önce özür, sonra tazminat, sonra toprak talebinde bulunacaklar,” şeklindeki egemen ideolojinin söyleminin yeniden üretilmesi gerçekleştirilmiştir.

Şekil.12: Akşam Gazetesi,

Akşam gazetesi, değişen sahipleri ve yayın çizgisindeki yöneliş farklılıkları açısından Türk basın tarihinin en çalkantılı gazetelerinden biridir. Kavaklı'nın ifadesine göre, önceleri Atatürk ilke ve devrimlerine bağlı bir fikir ve aile gazetesi niteliğiyle ön plana çıkan, zaman zaman sapmaların olduğu aralar yaşasa da bu çizgisini sürdüren, 1960'lı yılların yarısından sonra sol eğilimli bir yayın çizgisi belirleyen, ve Mehmet Ali İlcak'ın sahibi olduğu Aslı Gazetecilik tarafından 14 Eylül 1994 yılında yeniden yayınlanmasıyla,

siyasal yelpazenin sağ tarafından yayın yapmaya başlamıştır (Kavaklı, 2005: 245). Daha sonra yine birkaç kez el değiştiren Akşam gazetesinin künyesinde halihazırda, imtiyaz sahibi olarak hükümete yakınlığı ile bilinen işadamı Ethem Sancak bulunmaktadır.

Akşam gazetesinde 24 Şubat 1942 tarihinde meydana gelen Struma Gemisi Olayı ile ilgili 24 Şubat 2012 tarihinde gerçekleşen anma toplantısına yönelik haber, gazetenin 25 Şubat 2012 tarihli nüshasının 12. sayfasında yayınlanmıştır. Olayın haberini, dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün, katıldığı bir askeri tatbikatın haberinin altında yayınlayan Akşam gazetesi, "Alaton, Struma faciası için Türkiye'den özür bekliyor" başlığıyla sayfasına taşımıştır. Bu başlıkta "enformasyon eksiltimi" yapılmıştır. Zira başlıkta yer bilgisi yer almamıştır. Ayrıca haberde kullanılan, "Türkiye'den özür bekliyor" ifadesi, Ermeni Diasporası'nın yıllardır talep ettiği "özür talebi"ni hemen akla getirmekte ve bu konuda hassas olan Türk kamuoyuna "tüm azınlıklar ayıdır" intibasını verecek bir kurgulama ile okuyucuyu belli bir görüşe yönlendirdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, yine başlıkta, söz konusu olay için "facia" kelimesinin kullanılması da "tamamen devlet ideolojisi çerçevesinde haber yapılmadığı" izlenimi vermek için kullanıldığı düşünülmektedir. "Türkiye'den özür bekliyor" şeklinde devam eden cümlenin içindeki "Türkiye'den" dikkat çekicidir. Çünkü, haberin içeriğinde konuşmasından alıntı yapılan Alaton, özür beklediği dönemin Türk hükümeti yetkilileridir, "Türkiye'den özür bekledikleri" yönünde hiçbir beyanı bulunmamaktadır.

Bahse konu haberde alt başlık ve spot bulunmamaktadır. van Dijk'in modeline göre spotu olmayan haberin girişi spot olarak alınmaktadır. Akşam gazetesinin haber girişi şu şekildedir;

"Romanya'dan kaçmak isterken Rus denizaltısından atılan torpille 70 yıl önce 24 Şubat 1943'te Karadeniz'de batırılan 770 Rumen Yahudisi'ne mezar olan Struma Gemisi'nde hayatını kaybedeler için dün Sarayburnu'nda tören düzenlendi" (Akşam, 25 Şubat 2012).

Okuyucu için gazetede yayınlanan haber başlığı, spot ve giriş çok önemlidir. Çünkü haberdeki ideolojik yönlendirmeler, başlık ve girişle tamamlanarak,

okuyucu bu bölümde haberde verilmek istenen temaya hazırlanmaktadır. Yine bu bölümde “Romanya’dan kaçmak isterken...” ve “Rus denizaltısında atılan torpille...” şeklindeki bilgiler çerçevesinde neden “Türkiye’den özür,” beklenildiği okuyucuya anlatılmamıştır. Ayrıca, metinde geçen “24 Şubat 1943” tarihi yanlış olup doğru tarih, 24 Şubat 1942’dir. Buradan da metni hazırlayan muhabir ve kontrol eden editörün konuyu çok önemsemedikleri ortaya çıkmaktadır. “Azınlıklara yönelik haberleri yok sayma, görmezden gelinemeyen haberleri olabildiğince küçültme,” şeklindeki egemen ideoloji bu metinle birlikte yeniden üretilmiştir.

Hükümet yanlısı bir yayın çizgisi takip eden Akşam gazetesinin söz konusu haberi devamla şu şekildedir:

“İşadamı İshak Alaton, geminin halatlarının kesilerek, o günün hükümeti tarafından yüzlerce kişinin ölümüne terk edildiğini belirterek şöyle konuştu: “Bilerek yaptılar. Bilinçli bir cinayetti. Bu trajedi nedeniyle, Türk Hükümeti’nin özür dilemesini bekliyoruz. Özür diliyoruz sözünü duymak istiyorum artık. Zamanı geldi. Geçmişimizle artık barışmalıyız. İnsan olalım” (Akşam, 25 Şubat 2012).

Şekil.13: Akşam Gazetesi, 25 Şubat 2012

Alaton, Struma faciası için Türkiye’den özür bekliyor

ROMANYA’DAN kaçmak isterken Rus denizaltısından atılan torpille 70 yıl önce 24 Şubat 1943’te Karadeniz’de batırılan 770 Rumen Yahudisi’ne mezar olan Struma Gemisi’nde hayatını kaybedenler için dün Sarayburnu’nda tören düzenlendi. İşadamı İshak Alaton, geminin halatlarının kesilerek, o günün hükümeti ta-

rafından yüzlerce kişinin ölümüne terk edildiğini belirterek şöyle konuştu: “Bilerek yaptılar. Bilinçli bir cinayetti. Bu trajedi nedeniyle Türk Hükümeti’nin özür dilemesini bekliyoruz. Özür diliyoruz sözünü duymak istiyorum artık. Zamanı geldi. Geçmişimizle artık barışmalıyız. İnsan olalım.” **Mete YILMAZ**

SİNAGOGLARDA DUALAR EDİLİYOR

Türk Musevi Cemaati Başkanı Sami Herman ise Struma faciasında hayatını kaybedenler için sinagoglarda anma törenleri düzenlenip dualar okunaçağını söyledi.

Haberin başlığı, girişi ve metni göz önünde bulundurulduğunda olay sonuç ilişkisi kurulamamaktadır. Struma Gemisi yolcu ve mürettebatı Romanya'dan neden kaçmıştır? Karadeniz'de Rus torpidosunun neden hedefi olmuşlardır? Bu bilgi hangi kaynağa dayandırılmıştır? “O günün hükümeti” neden geminin “halatlarını” niye, ne amaçla ve nerede kesmiştir? Olay Karadeniz'de olmuşsa neden Sarayburnu'nda anma yapılmıştır? Olayın tarihçesi nedir? Neden İshak Alaton, yüzlerce kişinin ölümüne terk edilmişinden dolayı Türk hükümetinden özür beklemektedir? şeklindeki bir çok soru cevapsız kalmıştır. Haberden bağımsız olarak ayrı bir kutucukta, “Sinagoglarda Dua Ediliyor” başlıklı başka bir metin göze çarpmaktadır. Bu haberin devamında törene katıldığı izlenimi verilen, Türkiye Yahudi Cemaati Başkanı Sami Herman'ın Struma “faciası” nedeniyle sinagoglarda anma törenleri ve duaların yapılacağını söylemesi aktarılmıştır.

Akşam gazetesi, haberde Alaton'un, törenden bir fotoğrafını kullanmak yerine, arşivden bir fotoğraf kullanmıştır. Vesikalık fotoğrafta, Alaton, bir kitaplığın önünde fotoğraflanmış olarak görülmektedir. Okurlar, çoğu zaman olaylar hakkındaki fikirlerini başlıklar ve fotoğraflara bakarak oluşmaktadır. Alaton'un kitaplık önündeki vesikalık fotoğrafı, ana olayla ilgili bir fotoğraf değildir. Haberin altındaki kutucukta, Herman'ın açıklamasının yanında üzerindeki insanların görünmediği, daha çok siyah rengin hakim olduğu eski bir vapur resmi konulmuş, konuyla ilgili herhangi bir resim altı bilgi veya haber içinde söz konusu fotoğrafa yönelik bir atıf bulunmamaktadır.

Bahse konu haberde, ardalın ve bağlam bilgisine hiçbir şekilde değinilmemiş, geminin neden Romanya'dan ayrıldığı, nereye gitmeye çalıştığı, neden geminin Karadeniz'de olduğu ama anma programının Sarayburnu'nda olduğu vs gibi konular yer almamıştır. İncelenen haberde, haberin Akşam gazetesi muhabiri Mete Yılmaz tarafından yapıldığı, dolayısı ile söz konusu anma programının gazetenin muhabiri tarafından takip edildiği anlaşılmaktadır. Böylece, habere bir yandan muhabir göndererek gerekli ilgi gösterilirken, bir yandan da haberin içindeki maddi hatalar (tarihin yanlış yazımı vs), sebep sonuç ilişkisinin kurulmaması, haberde kullanılan fotoğrafların arşiv fotoğraflar olduğu göz önünde tutulduğunda bahse konu programa gerekli

özenin gösterilmediği ortaya çıkmaktadır. Haber metninde olayın ana tarafları olarak, “İshak Alaton”, “Yahudiler” ve “Türk hükümeti” gösterilmiştir.

Haberin sentaktik çözülmesinde yer verilen cümlelerin yapılarına, öznenin etken mi edilgen mi olarak konumlandırıldığına bakılmaktadır. “...tören düzenlendi”ği belirtilen cümlede, törenin kimler tarafından düzenlendiği anlaşılmamaktadır. Dolayısı ile haberin girişinde edilgen bir cümle yapısı göze çarpmaktadır. Türkiye Yahudi Cemaati Başkanı Sami Herman’ın Struma “faciası” nedeniyle sinagoglarda anma törenleri ve duaların yapılacağını söylemesi, aktarıldığı metinde yine edilgen bir cümle yapısı ve genellenin kullanıldığı görülmektedir.

Haberde temel olarak şu sonuç çıkmaktadır, nedeni belli olamayan bir sebeple, Romanya’dan kaçan Yahudileri taşıyan bir gemi, Karadeniz’de bir Rus torpidosuyla batırılmış, bu nedenle de Yahudi bir işadamı Türkiye’den özür beklemektedir. Haberin başlık, giriş ve kurgusu ile azınlıkların “kabul edilemez taleplerde bulunan bir topluluk” vurgusu metnin içine yerleştirilmiştir. Sözcük seçimleri, okuyucunun olaylar hakkında genel bir bilgi edinmesini sağlamaktadır. Söz konusu haber metninde, İshak Alaton’dan alınan alıntı hemen hemen haberin tüm metninin yarısına tekabül etmekte ve uzunca bir konuşmanın sadece bir kısmının bağlamından koparılarak verildiği tespit edilmiştir. “Bilerek yaptılar. Bilinçli bir cinayetti. Bu trajedi nedeniyle Türk hükümetinin özür dilemesini bekliyoruz,” şeklindeki ifade ile, Türk hükümetinin bir cinayet işlediği ve bunun için özür beklenildiği şeklinde bir kurgulama yapılmıştır. Bu kurgulama okuyucuyu, Türkiye’den özür bekleyen bir Yahudi işadamı ile Türk Hükümeti arasında tercihte bulunmaya çağırılmakta, sonuç olarak da okurun bu çağrıya/seslenmeye, devletin tarafını seçerek yanıt vermesi hedeflenmektedir. Dolayısı ile Alaton’un demecine ilişkin haberin örnek bir okuru* varsaydığı düşünülmektedir. Haber metninde, örnek okurun, İshak Alaton’un özür beklentisini gayri ciddi bulacağı öngörülmektedir.

* Örnek Okuyucu (Model Reader): Bir Metinde işlenen kodlarla ilgili yeterli bilgiye sahip olup, metni yetkin biçimde okuyabileceğini varsayılan okur. Herhangi bir metnin okur için “işlerliği” olması, okurun yazarınkiyle aynı dile benzer bir şeyi gerçekten ya da mecazi olarak konuşması gerektirir. (Mutlu, 1995:269)

Haberin retoriki, bir anlamda haberin inandırıcılığının artırılması için kullanılan ve okuyucunun ana konuyu içselleştirmesi adına kullanılan tüm unsurları kapsamaktadır. Akşam gazetesi, söz konusu programı, okuyucuların en çok dikkatlerini çeken manşet ve birinci sayfadan vermemiş, gazetenin 12. sayfasında küçük bir haber olarak yayınlamıştır. böylece habere çok önem verilmediği gösterilmek istenmiştir. Ayrıca gazetenin Struma Gemisi Olayı'nı, Türkiye'den özür beklentisi çerçevesinde kurarak haberleştirmesinin de vurucu bir önemi vardır. Olay, gerçekte ne olduğuna ilişkin ardalın bilgisinden yoksun biçimde, olayın taraflarından birinin mağduriyeti ve "kontrollü çıkışı"ndan yola çıkarak inşa edilmiştir. Özür beklentisinin vurgulanması, bu talebin, devletin eleştirilmesi biçiminde etiketlenmesine kapı aralamakta ve bu nedenle kamuoyunda devletin konuyla ilgili sorumluluğunu tartışılmaz hale getirmektedir.

3.3.3. Cumhuriyet Gazetesinin 25 Şubat 2012 Tarihli Struma Gemisi Olayı Haberinin Çözümlemesi

Şekil.14: Cumhuriyet Gazetesi,

Cumhuriyet gazetesinin yeni rejimin ideolojisinin benimsenmesinde öncülük ettiğini, kendine Atatürk ilke ve devrimlerinin yayılmasından, sosyolojik ve kültürel değişimlerin ülke genelinde yayılmasına kadar birçok misyon edindiğini belirten Köktener, 1991 yılında Nadir Nadi'nin vefatıyla İlhan Selçuk ve ekibinin yönetimi devraldığını ifade etmektedir. Cumhuriyet, 1990'lı yıllarda içine girdiği mali krizi aşmak için halka açıldı ve bu çerçevede Yeni Gün Holding kurularak "Cumhuriyet Vakfı"nın da dahil olduğu ikisi büyük 240 ortaklı bir sahipler grubunun yönetiminde yayın hayatına devam etmektedir (Köktener, 2004:367-368).

Benzer birçok çalışmada, ulusalcı/sol bir yayın çizgisinde olduğu belirtilen Cumhuriyet gazetesinde, 24 Şubat 1942 tarihinde meydana gelen Struma Gemisi Olayı ile ilgili 24 Şubat 2012 tarihinde gerçekleşen anma toplantısına yönelik haber, gazetenin 25 Şubat 2012 tarihli nüshasının 8. sayfasında yayınlanmıştır. Olayın haberini, “Baraj İnşatında Facia” başlıklı iri puntolu bir haberinin altında yayınlayan Cumhuriyet gazetesi, “769 Kişi İçin Özür Bekliyoruz” başlığıyla sayfasına taşımıştır. Bu başlıkta “enformasyon eksiltimi” yapılmıştır. Zira başlıkta yer, zaman ve dönem bilgisi yer almamıştır. Ayrıca haberde kullanılan, “769 Kişi İçin Özür Bekliyoruz” ifadesinde kimden, ne için özür beklenildiği anlaşılmamaktadır. Ayrıca Akşam gazetesinde olduğu gibi, özür meselesinin başlığa çekilmesi ile, Ermeni Diasporası’nın yıllardır talep ettiği “özür talebi” hemen akla gelmekte ve bu konuda hassas olan Türk kamuoyuna “tüm azınlıklar aynıdır” intibaini verecek bir kurgulama ile okuyucunun belli bir görüşe yönlendirildiği anlaşılmaktadır.

Bahse konu haberde alt başlık ve spot bulunmamaktadır. van Dijk’in modeline göre spotu olmayan haberin girişi spot olarak alınmaktadır. Cumhuriyet gazetesinin haber girişi şu şekildedir;

“İkinci Dünya Savaşı sırasında Avrupa’dan Filistin’e kaçabilmek umuduyla çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşan 770 Romanyalı Musevinin Struma gemisiyle 24 Şubat 1942’de Sarayburnu’nda Rus denizaltısı tarafından batırılması Sarayburnu’nda düzenlenen törenle anıldı” (Cumhuriyet, 25 Şubat 2012).

Okuyucu için haber başlığı, spot ve giriş çok önemlidir. Çünkü haberdeki yönlendirmeler başlık ve girişle tamamlanarak, okuyucu bu bölümde habere hazırlanmaktadır. Girişte verilen ön bilgiler, programın içeriği ile ilgili objektif enformasyon verirken “...24 Şubat 1942’de Sarayburnu’nda Rus denizaltısı tarafından batırılması Sarayburnu’nda düzenlenen törenle anıldı,” ifadesi gerçekleri yansıtmamaktadır. Gemi, Sarayburnu’nda batırılmamış Karadeniz’de bat(ırıl)mıştır. Tören’in Sarayburnu’nda yapılmasından yola çıkarak, muhabir veya editörün yaptığı bir hata olarak da değerlendirilebilir. Ancak bu, habere verilen önem hakkında da bilgi vermektedir. Habere yeteri kadar önem verilmemiştir çünkü metni hazırlayan muhabir ve kontrol eden

editörün konuyu çok önemsemedikleri, “azınlıklara yönelik haberleri yok sayma, görmezden gelinemeyen haberleri olabildiğince küçültme,” şeklindeki egemen ideolojiyi bu metinle birlikte yeniden ürettikleri gözlemlenmiştir.

Ulusalıcı bir yayım çizgisi takip eden Cumhuriyet gazetesinin, söz konusu haberi devamlı şu şekildedir.:

“Anmaya işadımı İshak Alaton, Zülfü Livaneli, avukat Cem Murat Sofuoğlu, Türk Müsevi Cemiyeti Başkanı Sami Herman, Prof. Dr. İştar Gözaydı’nın yanı sıra 40 civarında kişi katıldı. Faicanın canlı tanığı İshak Alaton, ‘769 kişi o günün devleti tarafından bilerek ölüme terk edildi. Özür diliyoruz sözünü duymak istiyorum’ dedi” (Cumhuriyet, 25 Şubat 2012).

Şekil.15: Cumhuriyet Gazetesi, 25 Şubat 2012

‘769 kişi için özür bekliyoruz’

İkinci Dünya Savaşı sırasında Avrupa’dan Filistin’e kaçabilmek umuduyla yolcularının çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşan 770 Romanyalı Musevinin Struma gemisiyle 24 Şubat 1942’de Sarayburnu’nda Rus denizaltısı tarafından batırılması Sarayburnu’nda düzenlenen törenlerle anıldı. Anmaya işadımı İshak

Alaton, Zülfü Livaneli, avukat Cem Murat Sofuoğlu, Türk Müsevi Cemiyeti Başkanı Sami Herman, Prof. Dr. İştar Gözaydı’nın yanı sıra yaklaşık 40 civarında kişi katıldı. Faicanın canlı tanığı İshak Alaton, “769 kişi o günün devleti tarafından bilerek ölüme terk edildi. Özür diliyoruz sözünü duymak istiyorum” dedi.

Haberin başlığı, girişi ve metni göz önünde bulundurulduğunda olay sonuç ilişkisi kurulamamaktadır. Struma Gemisi yolcu ve mürettebatını devlet neden “bilerek ölüme terk etmiştir?”, İstanbul Boğazındaki Sarayburnu’nda bir Rus denizaltısı nasıl “çoğunluğu kadın ve çocuktan oluşan” sivil bir gemiyi

batırmıştır? Neden İshak Alaton, gemideki yüzlerce kişiyi kast ederek; “769 kişi o günün devleti tarafından bilerek ölüme terk edildi” demiştir? şeklindeki bir çok soru cevapsız kalmıştır. Haberin içindeki “facia” kelimesinin bir denge gözetimi maksadıyla metne konulduğu anlaşılmaktadır. Haberin inşasında egemen olan devletin sorumluluğunu gizleme tavrı, bu olayın “facia” olarak tanımlanmasıyla daha “anlayışlı, duygusal” bir tutuma dönüştürülmüştür.

Cumhuriyet gazetesi, haberde törenden bir fotoğraf kullanmıştır. Kullanılan resimde katılımcıların sırtlarını denize doğru dönerek bir saygı duruşunda durduğu görülmektedir. Olayın olduğu Sarayburnu açığına sırtın dönülerek saygı duruşunda bulunulması, yaşanan acıyla henüz yüzleşilmediği, yüzleşilmeye henüz hazır hale gelinmediğini sembolize etmektedir.

Bahse konu haberde, ardalın ve bağlam bilgisine hiçbir şekilde değinilmemiş, sebep sonuç ilişkisi göz ardı edilmiştir. İncelenen haberde, haberin kim tarafından yapıldığı bilinmemektedir. Ajans veya muhabir bilgisi haberde bulunmamaktadır. Ancak kullanılan fotoğraf anma gününe ait olduğundan ve alınan kaynak olarak herhangi bir kaynak belirtilmediğinden gazetenin programı takip için bir muhabir gönderdiği izlenimi oluşturmaktadır. Böylece, habere bir yandan muhabir göndererek gerekli ilgi gösterilirken, bir yandan da habere imza atılmaması dikkat çekicidir. Öte yandan haberin içindeki maddi hatalar (geminin Sarayburnu’nda batırılması vs), sebep sonuç ilişkisinin kurulmaması, göz önünde tutulduğunda bahse konu programa gerekli özenin gösterilmediği ortaya çıkmaktadır. Haber metninde olayın ana tarafları olarak, “İshak Alaton” ve onun bir parçası olduğu “Yahudiler” gösterilmiştir.

Haberin sentaktik çözülmesinde yer verilen cümlelerin yapılarına, öznenin etken mi edilgen mi olarak konumlandırıldığına bakılmaktadır. “...törenle anıldı” cümlesinin hemen ardından katılımcılardan bazılarının isimlerinin verilmesi, objektiflik açısından uygundur. Ancak haberde törenin kimler tarafından düzenlendiği anlaşılmamaktadır. Dolayısı ile haberin girişinde edilgen bir cümle yapısı göze çarpmaktadır. Bu edilgen dil kullanımı,

habere konu olan olayın aktörlerini (anma törenini gerçekleştirenler) görmezden gelme ya da genelleştirme pratiğine hizmet etmektedir.

Haberde temel olarak şu sonuç çıkmaktadır, belli bir nedenle Romanya'dan kaçan Yahudileri taşıyan bir gemi, Sarayburnu'nda bir Rus torpidosuyla batırılmış, bu nedenle de Yahudi bir işadamı özür beklemektedir. Haberin başlık, giriş ve kurgusu ile azınlıkların “kabul edilemez taleplerde bulunan bir topluluk” vurgusu metnin içine yerleştirilmiştir. Sözcük seçimleri, okuyucunun olaylar hakkında genel bir bilgi edinmesini sağlamaktadır. Okuyucu, haber metnini okuduğunda devletten özür bekleyen bir Yahudi işadamını görmektedir. Ama Alaton'un neden özür talebinde bulunduğu anlaşılmamaktadır.

Haberin retorisi, bir anlamda haberin inandırıcılığının artırılması için kullanılan ve okuyucunun ana konuyu içselleştirmesi adına kullanılan tüm unsurları kapsamaktadır. Cumhuriyet gazetesi, söz konusu programı, okuyucuların en çok dikkatlerini çeken manşet ve birinci sayfadan vermemiş, gazetenin 8. sayfasında küçük bir haber olarak yayınlamıştır. Böylece habere çok önem verilmediği gösterilmek istenmiştir.

3.3.4. Hürriyet Gazetesinin 25 Şubat 2012 Tarihli Struma Gemisi Olayı Haberinin Çözülmesi

Şekil.16: Hürriyet Gazetesi,

Hürriyet gazetesi, 1 Mayıs 1948'de yayın hayatına atılmıştır. Topuz'a göre, Galatasaray Lisesi'ni bitirdikten sonra karikatür yapmaya başlayan sonra da gazeteciliğe yönelen Sedat Simavi'nin Hürriyet gazetesi Babıâli'de çığır açmıştır (Topuz, 2003:186). Daha sonra Simavi ailesinden Sedat Simavi'nin uzun süre yönetiminde olan Hürriyet gazetesi 1994 yılında işadamı Aydın

Doğan’a satıldı. Zincirkıran, Erol Simavi’den Hürriyet’in neden başka bir işadamına değil de Aydın Doğan’a satıldığını şu şekilde aktarmaktadır:

“Karamahmet’ten, Ayhan şahenk’e kadar birçok kimse. Aydın Doğan’ın seğışimin sebebi, hani 16-17 yıldan beri gazeteciliğin içinde bulunmasıdır. İşin yabancıısı değil. Hürriyet’i bir bankacıya ya da bir müteahhide satacak değildim ya. Aydın Doğan ne de olsa gazeteci, öyle sayılır” (Zincirkıran, 1994:172)

Hürriyet gazetesinin logosunda Türk Bayrağı, Atatürk ve “Türkiye Türklerindir” ibaresi bulunmaktadır. Topuz’un aktarımına göre, Zaman gazetesinden Nuriye Akman’a verdiği bir röportajda Aydın Doğan, Hürriyet gazetesini, “daha çok devlet gazetesidir” diye tanımlamaktadır (Topuz, 2003:338).

Bir çok haber analizi çalışmasında merkez medya (mainstream media) olarak belirtilen, liberal ve popülist bir yayın çizgisi benimseyen Hürriyet gazetesinde, 24 şubat 1942 tarihinde meydana gelen Struma Gemisi Olayı ile ilgili 24 şubat 2012 tarihinde gerçekleşen anma toplantısına yönelik haber, gazetenin 25 şubat 2012 tarihli nüshasının 30. sayfasında yayınlanmıştır. Olayın haberini, “Hocalı İçin Taksim’e Çağrı” başlıklı koyu siyah ve büyük puntolu bir haberin yanında yayımlayan Cumhuriyet gazetesi, “Hükümet Struma İçin Özür Dilesin” başlığıyla sayfasına taşımıştır. Hürriyet’in 30. sayfasının alt yarım sayfası reklama, üst yarım sayfasının dörtte üçü de Ermeni ordusunun Azerbaycan’ın Hocalı şehrinde uyguladığı katliamın anma programlarına ayrılmıştır. Struma Gemisi Anma olayına ayrılan bölümün başlığında, “enformasyon eksiltimi” yapılmıştır. Çünkü başlıkta yer, zaman ve dönem bilgisi yer almamıştır. Ayrıca haberde kullanılan, “Hükümet Struma İçin Özür Dilesin” ifadesinde hükümetten neden için özür beklenildiği anlaşılmamaktadır. Ayrıca Akşam ve Cumhuriyet gazetesinde olduğu gibi, özür meselesinin başlığa çekilmesi ile, Ermeni Diasporası’nın yıllardır talep ettiği “özür talebi”ni hemen akla gelmekte ve bu konuda “hassas” olan Türk kamuoyuna “tüm azınlıklar aynıdır” intibasını verecek bir kurgulama ile okuyucunun belli bir görüşe yönlendirildiği anlaşılmaktadır. Öte yandan, Ermeni Diasporası’nın talebine karşılık olarak, “Hocalı Soykırımı” meselesinin

aynı sayfada işlenmesi de, okuyucunun milliyetçi duygularını harekete geçirmeye yönelik bir çaba olarak öne çıkmaktadır.

Bahse konu haberde alt başlık ve spot bulunmamaktadır. van Dijk'in modeline göre spotu olmayan haberin girişi spot olarak alınmaktadır. Hürriyet gazetesinin haber girişi şu şekildedir;

“Romanya'dan kaçmak isterken, Rus denizaltısından atılan torpille Karadeniz açıklarında batırılan Sturma gemisinde ölen 760 Romen Yahudisi, dün Sarayburnu'nu sahilinde düzenlenen törenle anıldı” (Hürriyet, 25 Şubat 2012).

Haber başlığı ve spot, bir haberde okuyucunun en çok dikkatini çeken bölüm olması nedeniyle, bu bölümde verilen bilgiler çok önem arz etmektedir. Çünkü haberdeki yönlendirmeler başlık ve girişle tamamlanarak, okuyucu bu bölümde habere hazırlanmaktadır. Girişte verilen ön bilgilerde “Romanya'dan kaçmak isterken...” şeklindeki ifadede, söz konusu Yahudiler'in, ne zaman ve neden kaçtıkları belirtilmeyerek, enformasyon eksilimine gidilmiştir.

Daha sonraki cümlelerde de neden kaçıldığı bilgisi uzun süre verilmemekte, haberin sonuna doğru, “antisemitizmin kol gezdiği Romanya'dan” şeklindeki bir ibare ile yine üzeri örtük bir şekilde söz konusu bilgilendirme gerçekleşmiştir. Oysa, Struma Gemisi'ndeki Yahudiler'in, Almanya'nın kontrolündeki Romanya'dan bir soykırıma uğramamak üzere kaçtıkları bilinmektedir. Logosunda “Türkiye Türkler'indir” şeklinde bir ibare ile yayınlanan Hürriyet gazetesindeki, söz konusu haberin devamı şu şekildedir:

“Panama bandıralı gemide 70 yıl önce, 24 Şubat 1942 tarihinde ölenler için yapılan anmaya, aralarında işadamı İshak Alaton, Struma faciasın anlatıldığı “Serenad” kitabını yazan sanatçı Zülfü Livaneli ve Türk Musevi Cemaati Baklamı Sami Herman'ın da bulunduğu 20 kişi katıldı. 1 dakikalık saygı duruşunun yapıldığı törende konuşan İshak Alaton, o dönem 15 yaşında olduğunu belirterek, şunları söyledi: “Kızılay göstermelik yardımda bulundu. Ekmek çuvallarını gemiye taşıdım. 2-3 gün boyunca. Esas yardımı İstanbul'da yaşayan Musevi cemaati organize etti. Babam da yardım komitesindeydi. 2 ay boyunca oradaki insanların hayatta kalması için çalıştık. Kimseye haber verilmeden geminin halatları kesilerek o günün hükümeti tarafında yüzlerce kişi ölüme terk edildi. Bilerek yaptılar. Bilinçli bir cinayetti. Ankara'nın emir verdiği bir cinayetti. Dün (önceki gün) Almanya'da Alman Başbakanı Angela Merkel, Neo-Naziler tarafından öldürülen 8 Türk için resmen özür diledi. Biz de bu trajedi nedeniyle Türk hükümetinin özür dilemesini bekliyoruz. Bu bir erdemdir. Ya Ankara'dan ya

da o dönemki hükümetin bugünkü temsilcilerinden biri çıkacak ve o gün adına özür dileyecek. Demeliler ki ‘Evet bu bizim omuzlarımızdaki bir cinayettir. Biz bunun yükü altında daha fazla ezilmek istemiyoruz. Ve özür diliyoruz.’ Türkiye’nin özür dileme cesaretini gösterebilmesi lazım artık. Bunu yapabildiği takdirde Türkiye arınacak ve yükselecek. Biz özür dilemeyi bilmeliyiz. Geçmişimizle artık barışmalıyız. İnsan olalım” (Hürriyet, 25 Şubat 2012).

Daha sonra haber, “Kadınlar ve Çocuklar” alt başlığı ile devam etmekte, söz konusu olayın tarihçesine yüzeysel olarak değinilmektedir. Haberin başlığı, girişi ve metni göz önünde bulundurulduğunda olayda neden-sonuç ilişkisi kurulamamaktadır. Struma Gemisi yolcu ve mürettebatını devlet neden “bilerek ölüme terk etmiştir?”, bir Rus denizaltısı nasıl “çoğunluğu kadın ve çocuktan oluşan” sivil bir gemiyi batırmıştır? gibi bir çok soru cevapsız kalmıştır.

Hürriyet gazetesi, haberde törenden bir resim kullanmış, katılımcıların hiçbirinin görülmediği fotoğrafta sadece Alaton’a zoom yapılmış, Alaton’un ardındaki bir katılımcı da kadraja yarım olarak girmiştir. Hürriyet gazetesi, fotoğraf aracılığı ile olaya geniş açıdan bakmak yerine, çok dar bir alandan baktığı izlenimini vermiş, böylece kullandığı fotoğrafla haber başlıkları ve metnin tamamındaki tema bütünlük göstermiştir.

Bahse konu haberde, ardalın ve bağlam bilgisine yönelik eksikliğin, “Kadınlar ve Çocuklar” başlığı altında giderilmeye çalışıldığı izlenimi verilmek istense de sebep sonuç ilişkisi ve bir çok sorunun cevabı verilmeyerek okuyucuya sınırlı ve yüzeysel bir bilgi verilmiştir. İncelenen haber, Selçuk Yaşar tarafından yazılmış, böylece habere bir yandan muhabir göndererek gerekli ilgi gösterilmişken, bir yandan da haberin hem fotoğraf açısından hem de metin açısından dar tutulması dikkat çekmektedir.

Öte yandan, haberin başlığında geminin bir “Rus denizaltısından atılan torpille Karadeniz açıklarında” batırıldığı belirtirken, haberin sonunda “Başiboş Karadeniz’e bırakılan Struma, 24 Şubat 1942 günü 09:00 sıralarında bir denizaltından atılan torpille batırıldı,” şeklindeki ifade edilmesi haberde ciddi bir çelişki olarak tespit edilmiştir. Haber metninde olayın ana tarafları olarak, “İshak Alaton”, “Yahudiler” ve “Hükümet ve/veya CHP” gösterilmiştir.

Şekil.17: Hürriyet Gazetesi, 25 Şubat 2012

Hükümet Struma için özür dilesin

ROMANYA'dan kaçmak isteyen Rus denizaltısından atılan torpille Karadeniz açıklarında batırılan Struma gemisinde ölen 760 Romen Yahudisi, dün Sarayburnu sahilinde düzenlenen törenle anıldı. Panama bandıralı gemide 70 yıl önce, 24 Şubat 1942 tarihinde ölenler için yapılan anmaya, aralarında işadama İshak Alaton, Struma faciasının anlatıldığı "Serenad" kitabını yazan sanatçı Zülfü Livaneli ve Türk Musevi Cemaati Başkanı Sami Herman'ın da bulunduğu 20 kişi katıldı. 1 dakikalık saygı duruşunun yapıldığı törende konuşan İshak Alaton, O dönem 15 yaşında olduğunu belirterek, şunları söyledi: "Kızılay göstermelik yardım da buldu. Ekmek çuvallarını gemiye taşıdım 2-3 gün boyunca. Esas yardım İstanbul'da yaşayan Musevi cemaati organize etti. Babam da yardım komitesindeydi. 2 ay boyunca oradaki insanların hayatına kalmaları için çalıştık. Kimseye haber vermeden geminin halatları kesilerek o günün hükümeti tarafından yüzlerce kişi ölüme terk edildi. Bilerek yaptılar. Bilişli bir cinayetti. Ankara'nın emir verdiği bir cinayetti. Dün (önceki gün) Almanya'da Alman Başbakanı Angela Merkel, Neo-Naziler tarafından öldürülen 8 Türk için resmen özür diledi. Biz de bu trajedi nedeniyle Türk hükümetinin özür dilemesini bekliyoruz. Bu bir erdemdir. Ya Ankara'dan ya da o dönemdeki hükümetin bugünkü temsilcilerinden biri çıkacak ve o gün adına özür dileyecek. Demeliler ki 'Evet bu bizim omuzlarımızdaki bir cinayettir. Biz bunun yükü altında daha fazla ezilmek istemiyoruz ve özür diliyoruz.' Türkiye'nin özür dileme cesaretini gösterebilmesi lazım artık. Bunu yapabildiği takdirde Türkiye annacak ve yükselcek. Biz özür dilemeyi bilmeliyiz. Geçmişimizle artık barışmalıyız. İnsan olalım."

Kadınlar ve çocuklar

Çoğunluğu kadın ve çocuk Romen Yahudilerini taşıyan gemi aralık ayında İstanbul'a gelip Sarayburnu açıklarında demir attı. Struma kömür taşıyan bir gemiden, motoru da batan bir gemiden sökülerek monte edilmişti. Geminin yolcu kapasitesi 200 kişi iken, ilave edilen banklarla bu kapasite 750 kişiye çıkarılmıştı. Gemide 4 banyo küveti ile sadece bir tuvalet bulunuyordu. Yolcular, antisemitizmin kol gezdiği Romanya'dan kaçabilmek için biner dolar ödeyip gemiye binmişlerdi. Gemi yolda sık sık arızalanarak İstanbul'a ulaşabilmişti. İngiliz hükümetinin gemiyi Filistin'e kabul etmeyeceğini bildirmesi üzerine, Türk yetkililer gemiden hiç kimse çıkmasına izin vermemiş, Vehbi Koç'un araya girmesiyle sadece 4 kişilik bir aile özel izinle gemiden çıkabilmişti. 23 Şubat 1942 günü Struma gemisi, geldiği liman olan Köstence'ye iade edilmek amacıyla, motorları bozuk olduğu için römorkörler eşliğinde çekilerek, Karadeniz'de kaderine terk edildi. Başibos Karadeniz'e bırakılan Struma, 24 Şubat 1942 günü 09.00 sıralarında bir denizaltıdan atılan torpille batırıldı. Batan gemiden olaydan 24 saat sonra, sadece 20 yaşında David Stoliar adında bir yolcu kurtarıldı. Kiyıya sadece 4 ceset vurdu.

■ Selçuk YAŞAR / İSTANBUL

Haberin sentaktik çözülmesinde yer verilen cümlelerin yapılarına, öznenin etken mi edilgen mi olarak konumlandırıldığına bakılmaktadır. "...törenle anıldı" ifadesinin geçtiği cümlelerin ardından sadece katılımcılardan yalnızca üç kişinin isimleri belirtilmiştir. Ayrıca söz konusu töreni kimin organize ettiği de haberden anlaşılmamaktadır. Ayrıca "Kadınlar ve Çocuklar" alt başlığı altındaki çoğu bilgi, yine edilgen cümle yapısı ile ifade edilmiş dolayısıyla haber genelinde edilgen cümle kurgusu egemen olmuştur. Edilgen cümle yapısı, okuyucuda bir genelleme algısı oluşturarak, olayın sorumlularının gizlenmesine yol açmakta ve ölümlere yol açan aktörleri görünmez kılmaktadır.

Haberde temel olarak şu sonuç çıkmaktadır, Romanya'dan kaçan Yahudileri taşıyan bir gemi, Karadeniz'de bir Rus denizaltısı torpidosuyla batırılmış, bu nedenle de Yahudi bir işadama dönemin veya halihazırdaki Türk

hükümetinden özür beklemektedir. Haberin başlık, giriş ve kurgusu ile haberin hemen Hocalı Katliamı Anma haberlerinin yanı başında verilmesi, “biz/onlar” karşıtlığını yeniden üretmeye yönelik bir çaba olarak göze çarpmaktadır. Haberin retorığı, bir anlamda haberin inandırıcılığının artırılması için kullanılan ve okuyucunun ana konuyu içselleştirmesi adına yer verilen tüm unsurları kapsamaktadır. Hürriyet gazetesi, söz konusu programı, okuyucuların en çok dikkatlerini çeken manşet ve birinci sayfadan vermemiş, gazetenin 30. sayfasında küçük bir haber olarak yayınlamıştır. Böylece habere çok önem verilmediği gösterilmek istenmiştir.

3.3.5. Şalom Gazetesinin 29 Şubat 2012 Tarihli Struma Gemisi Olayı Haberinin Çözümlemesi

Şekil.18: Şalom Gazetesi,

Şalom gazetesi, logosunun üzerinde yer alan, “a lo tuerto tuerto, a lo dereço dereço” , “eğriye eğri doğruya doğru” anlamına gelen bir ibareyi kullanmaktadır. Şalom gazetesi, 30 Ekim 1947 tarihinde 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı’ndan bir gün sonra yayın hayatına başlayan haftalık bir gazetedir. İlk sayısında gazetenin kurucusu olan Avram Leyon tarafından yazılan, “Neden Çıkıyoruz?” başlıklı yazıda “Türkiyede yaşayan Musevilerin mühim bir eksikliklerini tamamlamak için büyük fedâkarlıklara katlanarak” çıkarıldığı belirtilmektedir. Leyon, Şalom’un Türk Musevilerinin arzuladıkları gazete olacağını, öğrenmek istedikleri siyasi içtimai haberleri söz konusu gazetede bulacaklarını ifade ederek, Şalom’um, Musevi dininde “Sulh” manasında olduğu vurgulanmaktadır (Şalom, 30 Ekim 1947). Haftalık yayınlanan Şalom

gazetesini Topuz; “Zengin içerikli, Türkçe ve İspanyolca yayın yapan iç ve dış haberlere özellikle Yahudi cemaati ile ilgili olaylara, yorumlara edebiyat ve sanat eleştirilerine Yahudi tarihine yer veren 4 bin tirajlı bir gazete”, olarak tarif etmektedir (Topuz, 2003:387).

Struma Gemisi Olayı'nın merkezinde Yahudiler olması nedeniyle, Türk Yahudiler tarafından çıkarılan bir gazete olan Şalom'da söz konusu haberlerin temsili, önem arz etmektedir. Şalom gazetesi haftalık olarak yayınlandığından, 24 Şubat 1942 tarihinde meydana gelen Struma Gemisi Olayı ile ilgili 24 Şubat 2012 tarihinde gerçekleşen anma toplantısına yönelik haber, gazetenin 29 Şubat 2012 tarihli nüshasının ilk sayfasında yayınlanmıştır.

Şekil.19: Şalom Gazetesi, 29 Şubat 2012

2. DÜNYA SAVAŞI'NIN EN BÜYÜK DENİZ FACIASI! Struma Vapuru 764 Yahudi'ye mezar oldu

764 Romanyalı Yahudi'ye mezar olan Struma Vapuru faciası 70. yılında anıldı. Cuma günü Struma'nın demir attığı Sarayburnu'ndaki Atatürk büstünde ilk kez bir foren düzenlendi.

Ester YANNIER

764 Romanyalı Yahudi'nin Soykırım'dan kaçabilmek için Filistin'e ulaşmak amacıyla Struma vapuru, Sarayburnu açıklarında geçirdiği 71 günün ardından 24 Şubat 1942 tarihinde yolcularıyla birlikte Karadeniz'in soğuk sularına gömülmüştü.

Struma faciasının 70'inci yıldönümünde, hayatını kaybedenler için saat 12.00'da Sarayburnu Atatürk Anıtı önünde anma yapıldı ve bir dakikalık saygı duruşunda bulunuldu. Facianın tanıklarından İshak Alaton, Struma faciasının anlatıldığı 'Serena'd isimli kitabın yazarı müzisyen ve yazar Zülfi Livaneli ve Türk Musevi Cemaati Başkanı Sami Herman ve geçmişi dönem Cemiat Başkanı Sülyo Ovadya'nın da aralarında bulunduğu bir grup davayı vatanıştı.

**İshak Alaton:
"Özür dilenmeli"**

Ortaçın beş yaşında olduğunu vurgulayan İshak Alaton, geçmişin ezranın vapura taşınmak için bizzat çağışını söyledi. "Geminin ritüme bağlanması misade edildi, açlık tutamak istedikler. Çına 770 kişiye yetecek etrak maddeler taşınmış. Ben de akışınan

gerek, kanyonlarla gelen çuvalın indirmede yardımcı oldum. Kızıyı göstermek bir yardımca yetirdi, analı yardımı İstazbul'da yaygın Musevi cemaatinin yağışları ve leri gelenleri kendi aralarında organize ettik. Babam Hayim Alaton o komitenin içindeydi. Bilen uğruşu. Ki ay boyunca, gemidekilerin hayatına kabilinçleri için gerekli yemek, ekmeç ve gereken malzeme kanyonlarla göldü. Bugün hâlâ ekmeğin konusunu hatırlıyorum. Türkü fima anlaşılmışçık ve fındak olan sıcak ömürçü çuvalarla konardı. Vehbi Koç vapurdan dört kişiği kurtardı. Ancak gazetelere, fada yansımada. Zaten sansür vardı. Özgür bir basın yoktu," o dönemde yapmaların anlatmış.

Alaton aynı Struma'nın notununun tamir edilmiş amacıyla Halil'i bir teransiyeye götürüldüğünü, Ankara'dan gelen bir emirle, kimseye haber verilmenden demirinin bağlı olduğunu

hatırlar kesilerek römorklarla boğazın Karadeniz açıklarında daki ağınca uşunmuş, orada bırakıldığı hatırlatarak, "Yani 770 kişi o günün hükümet tarafından ölüme terk edildi," dedi.

Alaton, Almanya Başbakanı Angela Merkel'i neo-Naziler tarafından öldürülen sekiz Türk için resmen özür dilesini örnek göstererek, "Ya Ankara'dan, ya o günün yönetiminde olan partiden birileri çıkacak ve özür dileyecek. Zaman geldi 'Özür dilyorum' sözünü duyamak istiyorum... Türkiye'nin özür dileme cesareti gösterilmesi lazım ve buna yavaşlığı bekliyoruz, ancak ve yüzlerce ve saygıncı kazanacak. Arkas özür dileyişi şgremetizm lazım, erdemini itiraz etmeliyiz. Geçmişimizi bağışlamak gerekliydi, bu en büyük hedefimiz olmalı" dedi.

**Zülfi Livaneli:
"İnsana insan
olduğu için değer
verilmeli"**

Sarıyaç Zülfi Livaneli, Struma'nın hafızalardan silinmeye çalışılan bir facia olduğunu ifade etti ve şunları dedi:

"Dünyaya bakışımızda bir tek değer ölümsü var: insana insan olduğu için değer ver-

de, balkan faciasında ölenlere de bütün dünya aç çeken insanları bir borcumuz var. Bu ülkemizde olduğu zaman bu böy büyükler. Geçmişten de üzerine bir sessizlik erdirmiş büyük bir tragedi bu. Struma faciasından başta Almanya olmak üzere, geminin yola devam etmesini misade emeyen Türk hükümetine başlı vapar İngiliz hükümeti, Roman hükümeti ve Sovyetler Birliği suçlu."

Böyle devletleri yöneten insanlar oturduktan yeniden burası yitirize sivil çocuk, kadın, erkek, hiçbir suçlu olmayan insanın hatırlanması için veriyorlar. Buna da yüksek politik zannediyorlar. Buna karşı elimizde bir tek insanlık silahı var: annular, sanat-kültür, insanları hatırlaması var. Farkındalık en önemli şey... İlk önce hatırlamakla başlıyoruz. Sokaktaki adam Struma'yı bilmez. Ama Struma'nın ne olduğunu bilmek, ondan

mek. Onları adlandıran ölüme Müslüman, Yahudi, Hristiyan, sağ-solcu gibi bir takım sifarişler ekleyerek, bazı katliamları hoş görmek, bazı katliamları yandırmak olmak, kargı çıkarmak diye bir şey yok. Katliam katliamdır. Bugün Almanya'da öldürülen vatandaşlarımızın nazî canımız yanıyorsa, Struma da ölenlere de. 2 Dünya Savaşı'nda ölenlere

sonraki ötür adının için en önemli gerekçe. Maalesef çok aç çekilmiş ve çok aç çekilmeye devam eden toprakta. Ülkemizi, çevremizi, tarihimizi açlıkla dolu ama bu açlıkla rağmen insana yapayalnızlık tek yolu da insana insan olduğu için değer vermek, aynı yapmamak ve kutlanmam denizine sahip çıkmak. Türkiye'nin bunu hatırlaması lazım, hatırlamak her şeydir."

Türk Musevi Cemaati Başkanı Herman:
"Öldürülen ders alınması lazımdır"

Türk Musevi Cemaati Başkanı Sami Herman sae "70 sene önce 769 kişiğünmeye binlerce yeniden hayata ve umuda bağlanmış istedikler. Zor yapışın altında aç susuz... Bu izin onları verilmeli, bundan tüm dünya

sağduydur. İnsanlık olarak alacağımız dersler ve sonraki nesillere göstermemiz gereken konu şudur: İnsanları, toplumların ligisi olduğu ve bu konuda duyarlılık göstermeli olduğumuzda diğer insanlar aç çekiyor ve bazen de göz göre göre ölüme göndürülüyorlar. Bundan gelecek nesiller için böyle tragedileri, acıların tekrar yaşanmasını için ders alınması gerekir. Bu olayla hayatını kaybedenleri bir kez daha rahmet ve saygıyla anıyoruz," dedi.

Herman, ertesi gün Şubat ayında faciaa yaşantılarını kaybeden için özel bir dua okumalarını da belirtti.

**Av. Cem Sofuoğlu:
"İnsan olarak özünü duyuyorum..."**

Kampanyada bir bilinc oluşturmak amacıyla anma törenini hayata geçiren Av. Cem Sofuoğlu, "Struma faciası 2. Dünya Savaşı yıllarında yaşanan en büyük deniz faciasıdır. Hem Türk hem de dünya kamuoyu bu olayı pek bilmiyor. Buna dikkat çekmek istedinim. Dünyamda halen trajik olaylar gelişiyor. Böyle bir olay bir daha olmasın... O yıllardaki bu olayla sorumlu olan Türkiye ve İngiliz yetkililerin izlenimleri bildirsinler," dedi. Sofuoğlu her sene bir tören düzenlenmesi gerektiğini vurguladı.

Yeni TTK'da azınlıklara sürpriz...

17

Agustos 2011 tarihinde gazetemizin Ekonomik sayfasında, "Yeni Türk Ticaret Kanunu iş dünyasına yeni olanaklar sunuyor" başlığı ile yazılmıştı. 1956 yılında oluşturulan ve 'Hirsch Kanunu' olarak bilinen Türk Ticaret Kanunu'nun, 56 yıl sonra Tekinalp Kanunu olarak değiştirildiğine değinmiş, yeni yasada şeffaflaşma ve kurumsal yönetim illelerinin büyük önem kazandığını belirtmişim.

Prof. Ernest Hirsch kimdir?

Yargıyıcı Ticaret Dairesi Eski Başkanı İsmail Doğanay profesörün ölümünün yirmisi yıl dönümü vesilesiyle kaleme aldığım yazıda hocamdan şöyle söz eder: "Hitler'in bilmeden biz Türkiye yaptığını büyük katkı, üstün irkçilik iddiası ile ölümsüz kovduğu Yahudi sivil fakat dünyaca ünlü 45-50 kadar bilim adamının baze sığınmasına razı olmadı. İstanbul Üniversitesi'ne gelen bu bilim adamlarını kendisine Türkiye'ye erkin öğrenen ve öğrencilere ilk kez 'Türkiye' olarak ders vermeye başlayan aziz hocama Hirsch'tir. Değerli hocama Türkiye'de kaldığı yirmi yıl içerisinde sadece hocalık yapmadı, kalması, aynı zamanda, halen yürürlükte olan Türk Ticaret Kanunu'na tasarımları da katılmışlığına hiçbir ücret almadan tek başına hazırlamıştı." (Cumhuriyet, 30/03/2005)

Ma 65 yıl sonra yeni yasaya tasarımları hazırlayacak kurula başkanlık etmiş Prof. Hirsch'in öğrencisi Prof. Dr. Ünal Tekinalp'a verildi.

Ortada bir ayrımlığın söz konusu olmadığı, yasa hükümlerinin gene bir rihali olduğu, ekşi Hatta öğütleri uygulanırsa şeffaflık ilkesinin bir gereği olduğu ileri sürülebilir. Sermaye şirketleri halka açık şirketlere yaklaşımların tüm bu bilgilerin şirketin internet sitesinde yayımlanması da zorunlu tutulmalıdır. Ne var ki konuyla ilgili araçlarla kullanımına erişimi olan bu uygulama hem genelle, hem de azınlıklara menap şirket yönetimi kurulu üyeleri arasında son derece tedbirli kullanılmaktadır.

Germük ve Ticaret Bakanı Hayati Yazıcı TTK'nın ilk sal bir kitap olduğunu, şünel düzenlemelere ilişkin çalışmalarını sürdürdüğünü, piyasasının aktifleri ile görüş alışverişinde bulunduğunu, ayrıca yasaların belirlenme tarihinde yürürlüğe gireceğini, herkesin hesabını buna göre yapması gerektiğini belirtti.

Unutmayın sözüme ettiğimize hükümde de değişiklikler modeller arasında yer alır.

dört yıl sonra terk edilmesine rağmen ülkemizde almış yıl daha yürürlükte kalmışdır. Bu köşe yazısında amaçım, sadece Nazizmin perçesinden kurtulup Türkiye'ye sığınan değerli bilim adamı Hirsch'in sissiz kışığına vurgulamak değil. Selefim hakele deam eden bu serüvende -Türk Ticaret Kanunu'nun oluşumunda- önemli gördüğüm bir konuya değinmek istedinim.

2002 yılında yeni bir kanun hazırlanması yönünde başlatılan çalışmalar yıllar sürdü ve en nihayet yasa 13 Ocak 2011'de meclis tarafından partiler arasında yapılan müzakerelerde kabul edildi. Kanunun sonrakı tarihi ise 1 Temmuz 2012 olarak belirlendi. Ve birinci, bilhüce bir edeği bombardımana başlandı.

Yasamın 39. maddesinin 2. fıkrasına göre anonim ve limited şirketler her türlü kaptı ve belgede caha evvelce yer alan bilgilerin dışında internet sitesinin adresini, yönetim kurulu üyelerinin, müdir ve yöneticilerin isim ve soyadlarını göstermekle yükümlü tutulmaktadır.

Şükrü Kızılot, bu hükmü "muhabirleri şük" diyecek değiliz. Her zaman birilerinin müdahalesine uğruştuğuna yol açar. Ancak söz konusu düzenleme oldukça ciddi ve endişe verici.

Yıllardır kimlikleride din hanesinin kaldırılmasına savunduk. Bu kez şirketlerde düzenlenmiş her belgede, imza, istihartlarda, yönetim kurulu üyelerinin tek tek belirlenmesi zorunlu olarak getirilerek deştre olmaları yol açılmaktadır.

Ortada bir ayrımlığın söz konusu olmadığı, yasa hükümlerinin gene bir rihali olduğu, ekşi Hatta öğütleri uygulanırsa şeffaflık ilkesinin bir gereği olduğu ileri sürülebilir. Sermaye şirketleri halka açık şirketlere yaklaşımların tüm bu bilgilerin şirketin internet sitesinde yayımlanması da zorunlu tutulmalıdır. Ne var ki konuyla ilgili araçlarla kullanımına erişimi olan bu uygulama hem genelle, hem de azınlıklara menap şirket yönetimi kurulu üyeleri arasında son derece tedbirli kullanılmaktadır.

Germük ve Ticaret Bakanı Hayati Yazıcı TTK'nın ilk sal bir kitap olduğunu, şünel düzenlemelere ilişkin çalışmalarını sürdürdüğünü, piyasasının aktifleri ile görüş alışverişinde bulunduğunu, ayrıca yasaların belirlenme tarihinde yürürlüğe gireceğini, herkesin hesabını buna göre yapması gerektiğini belirtti.

Unutmayın sözüme ettiğimize hükümde de değişiklikler modeller arasında yer alır.

Ortada bir ayrımlığın söz konusu olmadığı, yasa hükümlerinin gene bir rihali olduğu, ekşi Hatta öğütleri uygulanırsa şeffaflık ilkesinin bir gereği olduğu ileri sürülebilir. Sermaye şirketleri halka açık şirketlere yaklaşımların tüm bu bilgilerin şirketin internet sitesinde yayımlanması da zorunlu tutulmalıdır. Ne var ki konuyla ilgili araçlarla kullanımına erişimi olan bu uygulama hem genelle, hem de azınlıklara menap şirket yönetimi kurulu üyeleri arasında son derece tedbirli kullanılmaktadır.

Germük ve Ticaret Bakanı Hayati Yazıcı TTK'nın ilk sal bir kitap olduğunu, şünel düzenlemelere ilişkin çalışmalarını sürdürdüğünü, piyasasının aktifleri ile görüş alışverişinde bulunduğunu, ayrıca yasaların belirlenme tarihinde yürürlüğe gireceğini, herkesin hesabını buna göre yapması gerektiğini belirtti.

Unutmayın sözüme ettiğimize hükümde de değişiklikler modeller arasında yer alır.

Ortada bir ayrımlığın söz konusu olmadığı, yasa hükümlerinin gene bir rihali olduğu, ekşi Hatta öğütleri uygulanırsa şeffaflık ilkesinin bir gereği olduğu ileri sürülebilir. Sermaye şirketleri halka açık şirketlere yaklaşımların tüm bu bilgilerin şirketin internet sitesinde yayımlanması da zorunlu tutulmalıdır. Ne var ki konuyla ilgili araçlarla kullanımına erişimi olan bu uygulama hem genelle, hem de azınlıklara menap şirket yönetimi kurulu üyeleri arasında son derece tedbirli kullanılmaktadır.

Germük ve Ticaret Bakanı Hayati Yazıcı TTK'nın ilk sal bir kitap olduğunu, şünel düzenlemelere ilişkin çalışmalarını sürdürdüğünü, piyasasının aktifleri ile görüş alışverişinde bulunduğunu, ayrıca yasaların belirlenme tarihinde yürürlüğe gireceğini, herkesin hesabını buna göre yapması gerektiğini belirtti.

Unutmayın sözüme ettiğimize hükümde de değişiklikler modeller arasında yer alır.

Ortada bir ayrımlığın söz konusu olmadığı, yasa hükümlerinin gene bir rihali olduğu, ekşi Hatta öğütleri uygulanırsa şeffaflık ilkesinin bir gereği olduğu ileri sürülebilir. Sermaye şirketleri halka açık şirketlere yaklaşımların tüm bu bilgilerin şirketin internet sitesinde yayımlanması da zorunlu tutulmalıdır. Ne var ki konuyla ilgili araçlarla kullanımına erişimi olan bu uygulama hem genelle, hem de azınlıklara menap şirket yönetimi kurulu üyeleri arasında son derece tedbirli kullanılmaktadır.

Son tank faciann yıldönümünde hayatını kaybetti

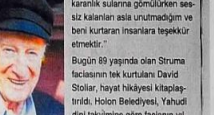
Şile kıyılarında Sovyet denizaltısı tarafından anılan torpille batırılan Struma Vapuru'nun tanığı, 'Şiyam İsmail' lakaplı kaptan İsmail Astan, facianın yıldönümünde hayatını kaybetti. Şileli baskıncı gemiden tek kurtulan kişi olan 19 yaşındaki David Stolliar'ın bilgileri soruşturma dönmesince için (özerlerinde) güysileri vermişti. ABD'ye yerleşen Stolliar, 2005'te kendisini hayata bağlayan Şileli baskıncıların ziyarete gelirken sadece İsmail Astan'ı bulabildiği Astan, facianın yıldönümü olan Cuma günü öldü.

Struma'nın tek kurtulanı David Stolliar anılarını yayınladı

Struma faciasının yıl dönümünde, İsrail faciası trajik Haaretz gazetesinde facianın tek kurtulanı David Stolliar hikayesinden anılarını yayınladı. "Sabahın saatlerinde Sovyet denizaltısı bize torpil attı. Her taraf duman oldu. 500 yolcu hemen hayatını kaybetti. Torpilin etkisiyle denize düştük. Kimse yardım elmedi. Ben hariç herkes öldü."

"Benim için nefret günleri geride kaldı, sorumluları yargılamayı Tanrı'ya ve tarihçilere bıraktım. O gün olanları ve teltleri yargılamaktan ziyade

köylüyeceklerim; biz Karadeniz'in karanlık sularına gömülenler sessiz kalarlar asla unutmamız ve beni kurtaran insanlara teşekkür etmekler. Bugün 89 yaşında olan Struma faciasının tek kurtulanı David Stolliar, hayat hikayesi kitaplaştırdı. Holon Belediyesi, Yahudi dini takvimi göre facianın yıl dönümüne denk gelen 7 Aralık'ta düzenlenecek tören de Stolliar'ın anlarına yer verilecek.

Şekil.21: Şalom Gazetesi, 29 Şubat 2012

360derece STRUMA

Yıldız Teknik Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Esra Danacıoğlu Tamur, Struma faciasının çok bilinmeyen gerçeklerini bir kez daha hatırlatıyor

1933 yılında Hitler Almanya'da iktidara geçtiğinde Avrupa'nın on iki yıl sürecek karanlık bir yolculuğa başladığını herhalde pek az insan düşünmüştü. Nazizm sadece tek başına Avrupa'yı bir savaş ateşine sürüklemekle kalmadı, Nazizm'in temsil ettiği totalitarizim, devlet = millet düşüncesinin pırıl pırıl manzarası Avrupa'nın şu ya da bu köşesinde Nazilerle doğrudan bağlantılı veya yerel irkçilik kaynaklarıyla beslenen çeşitli hareketlerin doğmasına yol açtı. Bu hareketler Almanlar ve diğer ülkelerin anahtarlarını teslim edeceklerdi. Bu tarz ülkelerden biri Romanya'dır. Romanya, Yahudi aleyhtarlığı için, irkçilik için kendi 'Naziler'ini kendisi oluşturdu. 1940 sonbaharından itibaren giderek Mihver ülkeleri sahına kaydı ve Romanya'nın yerli faşistleri; Demir Muhafızlar'ın desteklediği diktatör Ion Antonescu Romanya'da iktidara geçti. Romanya bir ay içerisinde Almanya'nın 7-8 yıldır hayat geçirdiği Yahudi aleyhtarım tüm düzenlemeleri yasalaştırdı ve uygulamaya başladı. Ocak 1941'de Bükreş'te Demir Muhafızlar Yahudilere yönelik

tedhiş olaylarına başladılar. Şubat 1941'de 30 bin Alman askeri stratejik noktaları kontrol etmek üzere Romanya'ya girdi, bu rakam daha sonra 120 bine kadar yükselecektir. Haziran 1941'de Almanya'nın saldırısıyla (Barbarossa Harekati) Rus-Alman Savaşı başladı. Alman ve Romen orduların hem Sovyet işgali altındaki Romen topraklarını geri aldıklarında ve hem de yeni işgal edilen bölgelerde (bu bölgelerdeki) Yahudilere yönelik küle kıymalarına başladılar. SSCB-Romanya arasındaki bölgede, özellikle işgal edilen Ukrayna topraklarında kurulan kamplarda 1941 sonbaharı ile 1942 ilkbaharı arasında yüz binlerce insan öldürüldü.

Doğu Avrupa'da Yahudilerinin bu durumu ve umutsuz kaçış çabaları -çeşitli Yahudi kuruluşları tarafından düzenlenen seferler dışında- bu istenilen servet kazanmaya çalışan bir dizi insanın da ortaya çıkmasına neden oldu. Struma'nın yolculuğu tam da böyle bir girişimdir. Yolculuğu

Tourisme Mondial adlı bir şirket düzenledi. Şirket gazete ilanları yolu ile yolcu topladı: Biletler 200 bin lei (bin dolardan fazla) on iki yaş altı çocuklar için fiyat, gemide altı adet özel kamara bulunmakta, özel kamarada gitmek 350 bin lei, günde bir öğün yemek ve -yolcuların üst üste yatmak zorun-

Özgür dünyanın kapılarında yaşanan bu trajedi şüphesiz kendine başına çok çarpıcıdır ancak bunun da ötesinde dramatik sonuçları olmuştur. Çünkü Doğu Avrupa'da Macaristan, Bulgaristan ve Romanya'da (yani henüz doğrudan doğruya Alman işgaline uğramamış bölgelerde) sıkışmış büyük Yahudi topluluklarına özellikle İngiltere'nin ve onun yanı sıra Türkiye'nin bu konuda ne kadar tavizsiz politikalar izlediğini açıkça göstererek kaçabileceklerine dair umutlarını, onları özgür dünyanın bekliyor olduğuna dair tahayyüllerini ortadan kaldırdır.

da kalacakları -yatacak yer şirketten. Dahası İstanbul'da Filistin vizesini alma garantisi ve birkaç kamara ile dizel motor fotoğrafı. Ama gerçek hiç de öyle değildi; Struma 1867 New Castle yapımı köhne, nehir trafiği için inşa edilmiş bir yük gemisiydi, hayvan taşımada kullanılıyordu, defalarca adı ve kullanım amacı değişmişti. Kamaralar, vize garantisi, parı parı dizel motor bunların hiçbirisi gerçek değildi.

Romanya Yahudilerinin en kalburüstü kesimini taşıyan Struma gemisi trajik yolculuğuna 12 Aralık 1941'de, bu koşullar altında başladı. Struma çeşitli kereler motorunun bozulmasına rağmen -çekilerek de olsa- üç günlük maceralı bir yolculuktan sonra İstanbul limanına ulaşmayı becerdi.

Struma İstanbul'a ulaştı ama ne yazık ki İstanbul'a varış, yolculuğun zorlu kısmının bitişi ve özgürlüğe, özgür dünyaya kavuşma anlamına gelmeyecekti. İstanbul'a varış geminin yolculuğunun Karadeniz'de sonlanacak ikinci kısmının başlangıcıydı sadece. Struma İstanbul'da çok sulu bir karantina kordonuna alındı bu koşullarda 70 gün kalacaktı. Bu 70 küsur gün geminin içerisinde şöyle geçti: Haftada bir çıkan sıcak yemek, Kızılay ve İstanbul Yahudi Cemaati'nin gıda yardımları, bir tuvaletin yeterli olmaması nedeniyle baş gösteren dizanteri, yetersiz beslenme, susuzluk ve garesizlik hissi, dondurucu soğuk, muhtelif yiyecek hırsızlıkları, 2-3 çıldırma vak'ası, dış dünyanın geminin koşulları, kendi durumları hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları düşüncesi, (aksi durumda özgür dünya bu trajediye kayıtsız kalabilir mi?), dönişümlü uyuma ve bir tuvalet yetersiz olduğu için insan dışkıları ile dolu bir güvertede havalanma hakkı.

Geminin İstanbul'da kaldığı süre zarfında Filistin vizesi olan veya bunu temin edebilen birkaç kişi ve hamileliğinde dokuzuncu ayını tamamlayan Medea Salomonovich gemiden inebildi.

Yolcular, diplomatik yazışma ve pazarlığının sürdürdüğü yaklaşık 2,5 ay boyunca karantina koşullarında bir tuvalet ve bir mutfak bulunduğunda bu gemide, ancak dönişümlü uyuyarak ve nadir olarak sıcak bir şeyler yeme şansına sahip olarak yaşamak zorunda kaldılar. İngiltere, Struma yolcularına vize vermeyi yahut Filistin'e yola devam edebilmeleri için gemi göndermeyi reddetti. Türkiye, İngiltere'nin Struma yolcularını kabul etmemesi durumunda geminin hareket limanına yani Kestence'ye gönderileceğine ısrarcı oldu. Romanya ülkesinden izinsiz çıkışlarını belirterek Struma yolcularını geri almayacağını belirtti. Özetle bu üç ülke de Struma trajedisinde hiçbir insanı tını taşımayan, yaşama hakkı kavramının yakından bile geçmeyen politikaları tuttular.

Struma 2,5 aylık bir bekleyişten sonra, İngiltere ile Türkiye arasındaki görüşmelerin sonuç vermemesi üzeri-

ne 23 Şubat akşamı Türk römorkörleri tarafından çekilerek Karadeniz'e, Türk karasularının dışına bırakıldı. Motoru çalışmıyordu, yakıtının olup olmadığı dahi şüphelidir. Gemi ertesi sabah ise büyük bir patlama ile infilak etti. 800'e yakın (Struma'da bazı kaynaklar 769, bazı başkaları ise 785 kişinin olduğunu belirtirler) yolcusundan sadece bir kişi David Stoller faciadan sağ kurtuldu.

Uzunca bir süre Struma'yı, Nazi Yönetimi'nin batırıldığı düşünülürdü. Zaman zaman telafluz edilen tezlerden biri ise bir mayına çarparak batmış olduğu ya da Türkiye tarafından torpilleştirildi. Ancak yapılan çalışmalar sonucunda Struma'nın batırıldığı tarihlere Karadeniz'de Alman denizaltılarının olmadığını, üstelik 24 Şubat tarihinde Kaptan Dimitri Mihalevitch Danjko yönetimindeki Sovyet SC 213 denizaltısının 41° 23' Kuzey / 29° 13' Doğu koordinatlarında bir gemiyi torpilleyerek batırıldığı gerçeğini ortaya koydu. Bu tarihten sonra SC 213 denizaltısının batırıldığı geminin Struma olduğu tezi genel kabul gördü.

Özgür dünyanın kapılarında yaşanan bu trajedi şüphesiz kendi başına çok çarpıcıdır ancak bunun da ötesinde dramatik sonuçları olmuştur. Çünkü Doğu Avrupa'da Macaristan, Bulgaristan ve Romanya'da (yani henüz doğrudan doğruya Alman işgaline uğramamış bölgelerde) sıkışmış büyük Yahudi topluluklarına özellikle İngiltere'nin ve onun yanı sıra Türkiye'nin bu konuda ne kadar tavizsiz politikalar izlediğini açıkça göstererek kaçabileceklerine dair umutlarını, onları özgür dünyanın bekliyor olduğuna dair tahayyüllerini ortadan kaldırdır.

Struma faciadan sonra ancak İngiltere'nin aleti olarak Yahudi Mültecilere Filistin kapılarını açtığı 1944 başlarına kadar bir kez daha bu tip 'Exodus' seferi görülmez. Hoş, belki Struma'da izlenen politikalarla murat edilen sonuç tam da budur!

Esra Danacıoğlu Tamur kimdir?

Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun olduktan sonra tarih alanında yüksek lisans ve doktora yaptı. 1986-2003 tarihleri arasında Ege Üniversitesi'nde görev aldı. 1994-1995 yılları arasında II. Dünya Savaşı sırasında Türkiye üzerindeki Filistin'e Yahudi göçü konusunda çalışmak üzere Kudüs İbrani Üniversitesi'nde bulundu. Tamur, 2003 yılından bu yana Yıldız Teknik Üniversitesi Siyasal İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışıyor ve aynı üniversitenin Atatürk İnkeleri ve İnkilâp Tarihi Bölüm Başkanlığı yaptı. Bir dönem Tarih-Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi olan Prof. Dr. Danacıoğlu'nun II. Dünya Savaşı, Misyoner Faaliyetleri ve Sözlü Tarih - Yerele Tarih gibi alanlarda çeşitli yayınları bulunmaktadır.

vantaj büyük!

YETER Kİ İSTEVİN

TL'DEN BAŞLAYAN AKSİTLE 10.000 TL

Maliyet Oranı	Yıllık	Yıllık
1.83	%21.99	
1.84	%22.11	

(15 TL) dahildir. Hayat sigortası yıllık primi imdadır. Döviz masrafları kredi kullanıldığında ayrıca masraflı. Tüm vade ve tutarlar için tarih 48 ay vadeli 6.000 TL kredi için ilk 6 ay, vade her %18-18 tutmaktadır. Birinci periyodu kapsamında 10.000 TL ve 48 ay vadeye

Kredi | www.akbank.com | ATMKredi®

AKBANK

sizin için

Şalom gazetesi Struma Gemisi Olayı'nı anma haberini, "Savcılar Yasaları Uygulamıyor" manşeti ile "Hocalı katliamı mitinginde açılan pankartlardaki "ırkçı ifadeler"i eleştiren bir haberin altında, "Struma Faciası Yetmiş Yıl Sonra Anıldı" başlığı ile yayınlamıştır. Haberin başlığında "enformasyon eksiltimi" yer bilgisi verilmeyerek yapılmış ve başlıkta edilgen bir cümle kurulmuşsa da haberin içeriğinde eksik bilgiler tamamlanmış ve kimler tarafından "anıldığı" açıklanmıştır. Haber birinci sayfada verildikten sonra devamı üçüncü sayfadan, "2. Dünya Savaşı'nın En Büyük Deniz Faciası Struma Vapuru 764 Yahudi'ye Mezar Oldu" başlığı ile yayınlanmıştır. Haberin spotu, "764 Romanya'lı Yahudi'ye mezar olan Struma Vapuru faciası 70. yılında anıldı. Cuma günü Struma'nın demir attığı Sarayburnu'ndaki Atatürk büstünde ilk kez bir tören düzenlendi" (Şalom, 29 Şubat 2012), şeklindedir. Haberin girişinde de "24 Şubat 1942'de Rus torpidosuyla Karadeniz'de batırılarak yaklaşık 760 Romanyalı Yahudi'ye mezar olan *Struma* gemisinin faciasının yetmişinci yılı anıldı" (Şalom, 29 Şubat 2012), ifadelerine yer verilmiştir. Katılımcılardan İshak Alaton'un "Özür Dilenmeli", Zülfü Livaneli'nin "İnsana İnsan Olduğu İçin Değer Verilmeli", Türk Musevi Cemaati Başkanı Sami Herman'ın "Olaydan Ders Alınması Lazım" ve Avukat Cem Sofuoğlu'nun "İnsan Olarak Üzüntü Duyuyorum" ifadelerinin alt başlık olarak verildiği haberde ayrıca kutu olarak iki habere daha yer verilmiştir. Struma gemisinin infilak etmesinden sonra sağ olarak kurtulan tek yolcu David Stoliar'ı kurtaran balıkçılardan hayatta kalan son balıkçı İsmail Aslan'ın hayatını kaybetmesini "Son Tanık Facianın Yıldönümünde Hayatını Kaybetti" şeklinde haberleştiren Şalom, ayrıca "Struma'nın Tek Kurtulanı David Stoliar Anılarını Yayınladı" başlıklı haberde, Stoliar'ın anılarını sayfalarına taşıyan İsrail'in yüksek tirajlı Haaretz gazetesinden alıntıları okuyucularına aktarmıştır.

Birinci sayfa ve devamında üçüncü sayfadaki haberlerden hariç, Şalom gazetesi, duyurusunu birinci sayfadan "360 Derece'de Bu Hafta Struma" başlığıyla yaptığı, devamını ikinci sayfada "360 Derece Struma" başlıklı, Yıldız Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Esra Danacıoğlu Tamur'un Struma Gemisi Olayı'nın "çok bilinmeyen gerçeklerini" ifade ettiği bir habere daha yer vermiştir. Tamur da geminin ne Türk, ne İngiliz ve ne de Nazi denizaltısı tarafından batırılmadığını ama bir Sovyet Rus denizaltısı tarafından

batırıldığı tezinin “genel kabul gördüğü”nü öne sürmektedir. Tamur, Struma Gemisi Olayı’nda sorumluluğun Türkiye, İngiltere ve Sovyet Rusya’da olduğunu belirterek, “Özetle bu üç ülke de Struma trajedisinde hiçbir insani tını taşımayan, yaşama hakkı kavramının yakınından bile geçmeyen politika ürettiler” (Şalom, 29 Şubat 2012) demektedir.

Şalom’daki konuyla ilgili haberlerin başlıkları, girişleri ve metinleri göz önünde bulundurulduğunda denge gazeteci bir yayının politikası izlediği sonucu çıkmaktadır. Konuyla ilgili Türkiye’nin sorumluluğunu metinlerin içinde oldukça küçük veren, başlık ve spotlara taşımayan Şalom, Struma Gemisi’nin İstanbul’da bekletildiği süreçte biri hamile olan bir kadın olmak üzere Filistin vizeli toplamda dört kişinin şehre girişlerine onay verildiğini belirtmektedir. Böylece, savaş döneminde İngiltere ve Almanya’nın baskısı altındaki Türk hükümetinin, Struma Gemisi yolcularına olabildiğine yardımcı olmaya çalıştığı izlenimi verilmek istenmektedir. Şalom gazetesi, haberde törenden dört, biri Struma Gemisi’nin olmak üzere arşivden de üç fotoğraf kullanmıştır. Ayrıca Tamur’un bir fotoğrafını da ikinci sayfasındaki haberde kullanan Şalom, toplamda konuyla ilgili sekiz fotoğraf kullanmıştır. Bu şekilde, hem aktüel hem de arşiv fotoğrafları ile zenginleştirilen habere değer verildiği, okuyucuya ifade edilmek istenmiştir. İncelenen haber, Ester Yannier tarafından yazılmış, böylece habere muhabir göndererek gerekli ilgi gösterilmiştir. Ayrıca habere ait arka plan çalışmalarında bir imzanın olmaması da, söz konusu bilgilerin merkezdeki editoryal ekip tarafından sağlandığını göstermektedir. Haber metninde olayın ana tarafları olarak, “Katılımcılar”, “Yahudiler”, “Tanıklar” ve “Dönemin Hükümetleri” gösterilmiştir.

Haberin sentaktik çözülmesinde yer verilen cümlelerin yapılarına, öznenin etken mi edilgen mi olarak konumlandırıldığına bakılmaktadır. “...yetmişinci yılı anıldı” cümlesi edilgen olmakla beraber, haberin ilerleyen bölümlerinde, söz konusu töreni kimin organize ettiği anlaşılmaktadır. Haberde, törenin Sarayburnu’nda gerçekleştiğini söylemekle yetinilmemiş, “Sarayburnu’ndaki Atatürk Anıtı’nda” ifadesi ile, yer ve mekanda detaya inilmiştir. “Atatürk”ün birleştirici ve yönetici elitteki olumlu çağrışımı ile denge gazeteci yayıncılığını sürdürmeye devam eden Şalom’un, ayrıca İshak

Alaton'un açıklamasının sonundaki “insan olalım” cümlesini haberde kullanmaması da bu çerçevede değerlendirilmiştir.

Haberde temel olarak şu sonuç çıkmaktadır, Romanya'dan kaçan Yahudileri taşıyan bir gemi, Karadeniz'de bir Rus denizaltısı torpidosuyla batırılmış, buradaki sorumluluk Türkiye, İngiltere ve Rusya arasında dengeli bir şekilde dağıtılarak olası tepkilerin önüne geçilmek istenmiştir. Manşetteki “Savcılar Yasaları Uygulamıyor” başlığı da ırkçı ifadelerle yönelik tehditlere dikkat çektiğinden, Struma Gemisi Olayı'nı anma haberlerindeki güdülen dengeci yayın politikası ile bir bütünlük oluşturmaktadır. Şalom gazetesi, söz konusu anma programını, okuyucuların en çok dikkatlerini çeken birinci sayfadan vermiş, böylece habere çok önem verildiğini okuyucusuna göstermek istenmiştir.

3.3.6. Yeni Akit Gazetesinin 25 Şubat 2012 Tarihli Struma Gemisi Olayı Haberinin Çözümlemesi

Şekil.22: Yeni Akit Gazetesi,

Yeni Akit, web sitesinde kendi gazetesi ile ilgili şu bilgileri vermektedir:

“Karahasanoğlu'na ait, İslami çizgiden ödün vermeyen, parti cemaat gözetmeyen İttihad-ı İslam fikrinin müşahhas örneği” (Yeniakit.com.tr, 2016).

Wikipedia, Yeni Akit'in ilk defa 12 Eylül 1993'te Akit adıyla çıktığını, 5 Aralık 2001'de Anadolu'da Vakit adını aldığını ifade ederek, Yeni Akit'in özellikle Yahudiler hakkında sistematik bir şekilde nefret söylemi ve ayrımcı

dil kullanmakta olduğunu vurgular (Wikipedia.com, 2016). Daha sonra Yeni Akit olarak ismini değiştiren gazete, hükümet taraftarlığı ile tanınmaktadır.

Benzer çalışmalarda uç sağ ve hükümet yanlısı yayın politikası ile değerlendirilen Yeni Akit gazetesi ayrıca anti-İsrail ve antisemit yayın çizgisi ile bilinmektedir. Bu bağlamda azınlık bakışı kendi ideolojik çizgisi ile örtüşmesinden dolayı egemen ideolojiyi abartılı şekilde içselleştirmektedir. Söz konusu Yahudilerle ilgili haberler olduğunda eğer haber olumsuzsa, örneğin İsrail ile Filistin arasındaki gerilim ile ilgili bir haberse, bu konuyu olabildiğince büyütürken sayfalarına taşımakta, eğer haber olumluysa bu konuyu genellikle görmezden gelerek anlamlı yokluğa mahkum etmektedir. Struma Gemisi Olayı ile ilgili anma programını da bu çerçevede haberleştirmeyerek anlamlı yokluğa mahkum eden gazete, hem devletin ideolojisini yeniden üretmek hem de kendi yayın çizgisi adına tutarlı bir tutum sergilemiştir.

Şekil.23: Yeni Akit Gazetesi, 25 Şubat 2012

Tablo.2: 25 Şubat 2012 Tarihli Seçili Gazetelerin Makro Yapı Tematik Yapı Analizi Tablosu

25 ŞUBAT 2012 TARİHLİ SEÇİLİ GAZETELERİN MAKRO YAPI ANALİZİ					
No	Gazeteler	Başlıklar	Haber Girişi	Spotlar	Fotoğraf
1	Akşam	Alaton, Struma Faciası İçin Türkiye'den Özür Bekliyor	Romanya'dan kaçmak isterken Rus denizaltısından atılan torpille 70 yıl önce 24 Şubat 1943'te Karadeniz'de batırılan 770 Rumen Yahudisi'ne mezar olan Struma Gemisi'nde hayatını kaybedenler için dün Sarayburnu'nda tören düzenlendi.	Yok	Var, İki Adet Arşiv Fotoğrafı
2	Cumhuriyet	769 Kişi İçin Özür Bekliyoruz'	İkinci Dünya Savaşı sırasında Avrupa'dan Filistin'e kaçabilmek umuduyla çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşan 770 Romanyalı Musevinin Struma gemisiyle 24 Şubat 1942'de Sarayburnu'nda Rus denizaltısı tarafından batırılması Sarayburnu'nda düzenlenen törenle anıldı	Yok	Törenden Bir Adet Toplu Fotoğraf
3	Hürriyet	Hükümet Struma İçin Özür Dilesin	Romanya'dan kaçmak isterken, Rus denizaltısından atılan torpille Karadeniz açıklarında batırılan Struma gemisinde ölen 760 Romen Yahudisi, dün Sarayburnu'nu sahilinde düzenlenen törenle anıldı	Yok	Törenden Bir Adet Yakın Plan Fotoğraf
4	Şalom	1. Sayfa Haber Başlığı: Struma Faciası Yetmiş Yıl Sonra Anıldı 3. Sayfa Haberin Devamının Başlığı: 2. Dünya Savaşı'nın En Büyük Deniz Faciası Struma Vapuru 764 Yahudi'ye Mezar Oldu	24 Şubat 1942'de Rus torpidosuyla Karadeniz'de batırılarak yaklaşık 760 Romanyalı Yahudi'ye mezar olan Struma gemisinin faciasının yetmişinci yılı anıldı.	764 Romanya'lı Yahudi'ye mezar olan Struma Vapuru faciası 70. yılında anıldı. Cuma günü Struma'nın demir attığı Sarayburnu'ndaki Atatürk büstünde ilk kez bir tören düzenlendi	Dördü Törenden Biri de Arşivden Olmak Üzere Toplam Beş Fotoğraf
5	Yeni Akit	Haber Temsil Edilmemiştir	Haber Temsil Edilmemiştir	Haber Temsil Edilmemiştir	Haber Temsil Edilmemiştir

3.3.7. Av. Cem Sofuoğlu Röportajı

Aradan geçen yetmiş yılın ardından ilk defa Türkiye medyasının gündemine Struma Gemisi Olayı'nın girdiği 24 Şubat 2012 tarihindeki anma programını Avukat Cem Sofuoğlu* organize etmiştir. Struma Gemisi Olayı'na dönük böyle bir töreni hangi motivasyonla gerçekleştirdiği, program sonrası nasıl tepkiler aldığı, daha sonra devlet tarafından düzenlenen resmi tören ile ilgili ne düşündüğü gibi bir dizi sorunun yöneltildiği Sofuoğlu ile elektronik

* 1957 yılında doğan Cem Sofuoğlu, Fransız Saint Joseph Lisesi'nden mezun olduktan sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi. 32 yıldır serbest avukatlık yapmakta olan Sofuoğlu, Bilgi Üniversitesi'nde Avrupa Birliği Hukuku ve Kurumları üzerine Yüksek Lisans yaptı ve halen İstanbul Barosu Avrupa Birliği Hukuku Komisyonu Başkanı olarak görev yapmakta ve Okan Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde iki yıldan bu yana Öğretim Görevlisi olarak Erasmus öğrencilerine İngilizce ders vermektedir. İyi derecede İngilizce ve Fransızca bilmekte olan Sofuoğlu'nun çok sayıda yayımlanmış çeviri ve makalesi mevcuttur.

posta üzerinden bir röportaj* yapılmıştır. Struma Gemisi kurbanlarına yönelik, 24 Şubat tarihlerinde 70 yıl boyunca hiç anma töreni yapılmadığını, 2012 yılında hangi motivasyonla bu konuyu gündeme getirdiğine yönelik soruyu Sofuoğlu, “70 yıl sonra gündeme gelmiştir, çünkü daha önce bu olayı ülkemizde kamunun dikkatine getirmenin siyasi, kültürel ve sosyal şartları mevcut değildi. Devlet bu olayı gizlemeye, yok varsaymaya çalışıyordu,” şeklinde cevaplamıştır.

Türkiye'nin 2012 yılında “AB ile tam üyelik müzakerelerine başlamış ve bireysel hak ve özgürlükler açısından önemli değişiklikler, atılımlar yapmış” olduğunu dile getiren Sofuoğlu, “Türkiye'nin, bu olayla yüzleşmeye hazır olduğunu düşündüm ve risk aldım” demiştir. Struma olayını 1980 yıllarında bir gazetenin vermiş olduğu bir tarih dergisi ekinden öğrendiğini belirten Sofuoğlu, “Bu trajedi ve Türkiye'nin Struma'ya karşı olumsuz tavrı beni çok etkilemiş ve bir aydın olarak vicdanımı rahatsız etmişti. 24 Şubat 2012 tarihinde artık bu faciayı kamuoyunun bilgisine sunma vaktinin gelmiş olduğuna karar verdim” diyerek, ilk kez organize edilen Struma Gemisi Olayı anma töreninin nasıl ortaya çıktığını dile getirmektedir.

Organize ettiği törenle ilgili ne tür tepkiler aldığına yönelik soruya ise Sofuoğlu şu şekilde yanıt vermiştir:

“Tertiplemiş olduğum o basit tören sonrasında hiç bir olumsuz tepki almadım. Bazıları benim Yahudi olduğumu ve bu nedenle bu etkinliği düzenlediğimi düşündüler ama ben Yahudi değilim ve bu töreni yapmam için olmam da gerekmiyordu. Tam aksine Yahudiler -en azından büyük çoğunluğu- törene katılmaktan korktular ki, ben bunu anlayışla karşıladım, çünkü devletin gazabından çok endişe ediyorlardı. Bunda da haksız değillerdi,”

Kendisinin organize ettiği sivil anma programının ardından tam üç sene sonra 24 Şubat 2015 tarihinde organize edilen resmi törene katılıp katılmadığı şeklindeki soruya “... ben davet edilmediğim gerekçesiyle katılmadım. Devletin anma törenini Sarayburnu'nda, benim 3 yıl önce düzenlediğim yerden

* Sözkonusu röportaj, kudreta@gmail.com adresinden 12 Şubat 2016 tarihinde içeriğinde röportajla ilgili sorular içeren elektronik postaya, sofuoglucemmurat@gmail.com adresinden 28 Şubat 2016 tarihinde içeriğinde röportajla ilgili soruların cevaplarının olduğu elektronik postayla cevap verilmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir.

40-50 metre ileride düzenlemesi, akla hemen daha önce yapılmış olan törenin örnek alındığını getiriyor”, şeklinde yanıt veren Sofuoğlu, büyük devletlerin geçmişteki hataları kabul ettikleri sürece saygınlık kazanacaklarını ve bir daha aynı yanlışları tekrarlamayacaklarını dile getirerek, anma törenlerinin devlet tarafından yapılmasından mutluluk duyduğunu kaydetmiştir. Kendisinin 2012 yılında organize ettiği törene, Türkiye Dışişleri Bakanlığı ile İngiltere Başkonsolosluğu'na bir faks mesajı gönderip, davet ettiğini açıklayan Sofuoğlu, “Tabi kimse gelmedi ama en azından Türkiye bu anma törenini geleneksel hale getirdi. Struma trajedisinde epey günahı olan İngiltere ise bu konuda halen sessiz. Bu yıl törene bir yetkili bile göndermediler” diyerek, Türkiye'nin olgun bir davranış sergilediğini vurgulamıştır.

3.3.8. Akşam, Gazetesinin 25 Şubat 2015 Tarihli Struma Gemisi Olayı Haberlerinin Çözülmesi

Hükümete/Cumhurbaşkanına yakınlığı ile bilinen Akşam gazetesi, 24 Şubat 2015 tarihinde ilk defa devlet töreniyle bir anmanın gerçekleştiği 24 Şubat 1942 yılında bir infilak sonucu batan Struma Gemisi ile ilgili programı 11. sayfadan yayınlamıştır. Hükümete oldukça yakın yayın yapan Akşam gazetesinin, hükümetin bir bakanının da katıldığı bir programa olabildiğince az ilgi göstererek anma programını 11. sayfadan çok küçük bir şekilde haberleşirmesi bir çelişki gibi görünse de, azınlıklara yönelik küçük ölçekli programlara gazetenin sayfalarında yer vermesi, ancak daha geniş ölçekli ve azınlıkları daha görünür hale getiren haberler gündeme geldiğinde, mümkünse yok sayma, değilse küçük görme prensibiyle hareket ederek, egemen ideolojiyi yeniden üretmesinden dolayı, gazetenin söz konusu yaklaşımında her hangi bir tutarsızlık bulunmamaktadır. Bu çerçevede Akşam gazetesinin, dönemin Kültür ve Turizm Bakanı Ömer Çelik'in katılımından dolayı haberi sayfalarında yayınlaması, ama egemen ideolojiyi içselleştirdiğinden dolayı söz konusu haberi olabildiğince küçük bir şekilde sayfasına taşıması kendi açısından tutarlı bir tutumdur.

Akşam gazetesinde 24 Şubat 1942 tarihinde meydana gelen Struma Gemisi Olayı ile ilgili 24 Şubat 2015 tarihinde gerçekleşen anma toplantısına

yönelik haber, gazetenin 25 Şubat 2015 tarihli nüshasının 11. sayfasında yayınlanmıştır. Olayın haberini, “73 Yıl Sonra İlk Tören” başlığıyla yayınlayan Akşam gazetesi, söz konusu haberi, “Kürt-Türk Kardeşler Artık Bu Kan Bitsin” başlıklı bir haber ile, “İŞİD’e Umut Bağlayan Muhalefet...” başlıklı Kurtuluş Tayiz’in köşe yazısının ortasında yayınlamayı tercih etmiştir. Başlıkta enformasyon eksiltimi yapılmıştır. Törenin nerede yapıldığına dair bilgi başlıktan anlaşılmamaktadır. Ayrıca “ilk tören” denilerek, yine aynı gazetenin 25 Şubat 2012 tarihindeki haberi ile çelişmektedir. Çünkü o haberde de “...Sarayburnu’nda tören düzenlendi” şeklinde bir bilgi bulunmaktadır. Dolayısı ile, gazete “ilk tören” ifadesiyle aslında ilk resmi töreni kastetmekte olduğu düşünülse de, bu anlamı başlıktan çıkarmak oldukça zordur.

Bahse konu haberde alt başlık ve spot bulunmamaktadır. van Dijk’in modeline göre spotu olmayan haberin girişi spot olarak alınmaktadır. Akşam gazetesinin haber girişi şu şekildedir;

“İkinci Dünya Savaşı sırasında İstanbul açıklarında batırılan ‘Struma’ gemisinde hayatını kaybeden 108’i çocuk 768 kişi için Sepetçiler Kasrı’nda düzenlenen anma töreni düzenlendi” (Akşam, 25 Şubat 2015).

Okuyucu için haber başlığı, spot ve giriş çok önemlidir. Çünkü haberdeki yönlendirmeler başlık ve girişle tamamlanarak, okuyucu bu bölümde habere hazırlanmaktadır. Girişte verilen ön bilgiler oldukça yetersizdir. Geminin neden batırıldığı, geminin içindekilerin Yahudi olduklarının neden belirtilmediği ve anma programının neden Sepetçiler Kasrı’nda yapıldığı gibi sorular cevapsız kalmıştır. Ayrıca haber girişinde, “düzenlenen anma töreni düzenlendi” şeklindeki ifadede redaksiyon hatası bulunmaktadır. Oldukça küçük bir haberde bu tür bir redaksiyon hatasının habere yeteri kadar önem verilmediğinin göstergesi olduğu açıktır.

Hükümet taraftarı bir yayın çizgisi takip eden Akşam gazetesinin söz konusu haberi devamla şu şekildedir.:

“Kültür ve Turizm Bakanı Ömer Çelik, “Bugün ilk defa böyle bir anma töreni yaparak ve buna hükümet düzeyinde katılarak, aslında bu acının unutulmamasını temin etmeye

çalışıyoruz. Genelde bu tip acıların üstü örtülemeye çalışılır. Unutulmaya terk edilir ama biz bu acının unutulmasını istemiyoruz” dedi. Türk Musevileri Hahambaşısı İshak Haleva'nın ‘Kadiş Duası’ını yapmasının ardından üzerinde ‘Struma’da ölenlerin anısına’ yazılı çelenk denize bırakıldı” (Akşam, 25 Şubat 2015).

Haberin başlığı, girişi ve metni göz önünde bulundurulduğunda haber metninde olay sonuç ilişkisi kurulamamaktadır. İkinci Dünya savaşı sırasında neden “Struma Gemisi” İstanbul açıklarında batırılmıştır? İçinde “108 çocuk” bulunan bu gemi kim veya kimler tarafından batırılmıştır? Hükümetin bir bakanı neden Türkiye Musevileri Hahambaşısı ile boğaza çelenk bırakmaktadır? Neden Hahambaşı Haleva, Struma’da ölenler için “Kadiş Duası” yapmıştır? vs. gibi bir çok soru cevapsız kalmıştır.

Akşam gazetesi, haberde törenden bir resmini kullanmıştır. Kullanılan resimde Bakan Çelik, Hahambaşı Haleva ve birkaç katılımcının üzerinde “Struma’da Ölenlerin Anısına” yazılı bir çelenk tuttıkları görülmektedir. Bahse konu haberde, ardalın ve bağlam bilgisine hiçbir şekilde değinilmemiş, sebep sonuç ilişkisi göz ardı edilmiştir. İncelenen haberde, haberin kim tarafından yapıldığı bilinmemektedir. Ajans veya muhabir bilgisi haberde bulunmamaktadır. Ancak kullanılan fotoğraf anma gününe ait olduğundan ve alınan kaynak olarak herhangi bir kaynak belirtilmediğinden gazetenin programı takip için bir muhabir gönderdiği izlenimi verilmektedir. Böylece, habere bir yandan muhabir göndererek gerekli ilgi gösterilirken, bir yandan da habere imza atılmaması dikkat çekicidir. Öte yandan haberin içindeki maddi hatalar (düzenlenen anma töreni düzenlendi vs), sebep sonuç ilişkisinin kurulmaması, göz önünde tutulduğunda bahse konu programa gerekli özen gösterilmediği ortaya çıkmaktadır. Haber metninde olayın ana tarafları olarak, “Bakan Çelik”, “Hahambaşı” ve “Struma Gemisinde Ölenler İçin Tören” gösterilmiştir.

Haberin sentaktik çözülmesinde yer verilen cümlelerin yapılarına, öznenin etken mi edilgen mi olarak konumlandırıldığına bakılmaktadır. “...tören düzenlendi” ifadesiyle haberde törenin kimler tarafından düzenlendiği anlaşılmamaktadır. Dolayısı ile haber metninde edilgen bir cümle yapısı göze çarpmaktadır.

Haberde temel olarak şu sonuç çıkmaktadır, bilinmeyen bir nedenle İkinci Dünya Savaşı'nda İstanbul açıklarında içinde 108 çocuğun da bulunduğu toplam 768 kişi taşıyan Struma isimli bir gemi batırılmıştır. Bakan Ömer Çelik, bu gibi hadiselerin üstünün kapatılmaya çalışıldığını ama hükümet olarak bu tür acıların unutturulmayacağını söylemektedir. Hahambaşı, gemide hayatını kaybedenler için, "Kadiş Duası" yapmış, ve İstanbul Boğazı'na Bakan Çelik'le birlikte bir çelenk bırakmışlardır.

Haberin retorik, Akşam gazetesinin yayın çizgisine uygundur. Gazete, olaydan çok, programa katılan bakanın sözlerine odaklanmış, ardalan ve bağlam bilgisi, metinde iç tutarlılık, redaksiyon özeni vs gibi konulara dikkat etmemiştir. Ayrıca söz konusu programı, okuyucuların en çok dikkatlerini çeken manşet ve birinci sayfadan vermemiş, gazetenin 11. sayfasında küçük bir haber olarak yayınlamıştır. Böylece habere çok önem verilmediği gösterilmek istenmiştir.

Şekil.24: Akşam Gazetesi, 25 Şubat 2015

73 yıl sonra ilk tören

İKİNCİ Dünya Savaşı sırasında İstanbul açıklarında batırılan 'Struma' gemisinde hayatını kaybeden 108'i çocuk 768 kişi için Sepetçiler Kasrı'nda düzenlenen anma töreni düzenlendi. Kültür ve Turizm Bakanı Ömer Çelik, "Bugün ilk defa böyle bir anma töreni yaparak ve buna hükümet düzeyinde katılarak, aslında bu acının

unutulmamasını temin etmeye çalışıyoruz. Genelde bu tip acıların üstü örtülmeye çalışılır. Unutulmaya terk edilir ama biz bu acının unutulmasını istemiyoruz" dedi. Türkiye Muşevileri Hahambaşı İsak Haleva'nın 'Kadiş Duası'nı yapmasının ardından üzerinde 'Struma'da ölenlerin anısına' yazılı çelenk denize bırakıldı.

3.3.9. Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Akit Gazetelerinin 25 Şubat 2015 Tarihli Struma Gemisi Olayı Haberlerinin Çözümlemesi

Merkez medya olarak Hürriyet, Ulusalçı/Kemalist bir çizgide yayın yapan Cumhuriyet ve aşırı sağ bakış açısına sahip Yeni Akit gazeteleri, 24 Şubat 2015 tarihinde ilk defa devlet töreniyle bir anmanın gerçekleştiği 24 Şubat 1942 yılında bir infilak sonucu batan Struma Gemisi ile ilgili programı sayfalarına taşımamıştır. Bu nedenle söz konusu gazetelerin aynı başlık altında incelenmesi tercih edilmiştir. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı web sitesinde, programa yönelik herhangi bir haberin bulunmaması, Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerinin web sitesinde konuya ilişkin haberin kullanılmasına karşın, basılı nüshasında haberin bulunmaması; Yeni Akit Gazetesi'nin web sitesinde ve basılı nüshasında söz konusu programla ilgili herhangi bir habere yer verilmeyişi, bu anma programının hükümetin bir bakanının kişisel inisiyatifi ile yapılan ancak devletin destek vermediği bir etkinlik olarak görüldüğü olasılığını güçlendirmektedir.

Öte yandan, farklı patronaj ve ideolojik çizgide yayın yapan tüm gazetelerin, -ki bir çoğu 2012'de söz konusu olayı sayfalarına taşımıştır- daha büyük bir organizasyonu hem de resmi bir programı sayfalarına taşımamış olmaları çelişki olarak görülse de aslında, egemen ideolojinin yeniden üretilmesinden başka bir şey değildir. Çünkü, sivil inisiyatif ile organize edilen 2012'deki programın etki gücü ile resmi makamlarca organize edilen bir programın etki gücü aynı değildir. Dolayısı ile devletin ideolojik aygıtı olan medyanın, birincisini haberleştirip etki gücü daha yüksek ikinci etkinliği haberleştirmemeleri tutarlı bir yaklaşımdır. Nitekim incelenen gazetelerden sadece Şalom gazetesi, söz konusu anma programını manşetten duyurmuş ve diğer sayfalarında da habere geniş yer vermiştir, hükümete çok yakın bir yayın çizgisi olan Akşam gazetesi 11. sayfadan oldukça küçük bir şekilde haberi yayınlamış ancak diğer gazetelerde söz konusu program yer almamıştır.

Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Akit gazetelerinin görünürde farklı ideolojik eksende yayın yaptıkları kabul edilse de, bu durum yine de Althusser'in ifadesi ile devletin ideolojik aygıtı olmalarına engel teşkil etmemektedir. Daha küçük ölçekli programlarda azınlıklara yönelik haberler, yine egemen ideolojinin perspektifi ile temsil edilirken, geniş ölçekli ve

azınlıkları daha görünür hale getiren haberler gündeme geldiğinde, yok sayma, görmeme prensibi devreye girmektedir. T.C. Kültür Bakanlığı'nın web sitesinde görmeyerek yok saydığı dönemin Kültür ve Turizm Bakanı Ömer Çelik'in Struma Gemisi Olayı anma programındaki konuşması, Türkiye Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Cenevre Ofisi Nezdinde Daimi Temsilciliği'nin web sitesinde, "Temsilcilik Duyurusu" (Mfa.gov.tr, 2016) altında ve Türkiye Cumhuriyeti Bern Büyükelçiliği, "Büyükelçilik Duyurusu" (bern.be.mfa.gov.tr, 2016) altında 9 Mart 2015 tarihinde "Kültür ve Turizm Bakanı Sayın Ömer Çelik'in 24 Şubat 2015 Tarihinde Struma Hadisesi İçin Düzenlenen Anma Töreninde Yaptığı Konuşma Metni (İngilizce)" olarak yayınlanmıştır. Ayrıca Struma Gemisi Olayı anma programına "bakan" düzeyinde katılmayıp, bir temsilci gönderen ancak öncesinde bir açıklama yayınlayan T.C. Dışişleri Bakanlığı, web sitesinde "No: 71, 23 Şubat 2015, 12 Aralık 1941 Günü Köstence Limanı'ndan Kalkan 'Struma' İsimli Geminin 24 Şubat 1942 Tarihinde Karadeniz'de Uluslararası Sularda Torpillenmesi Hadisesi Hk." (mfa.gov.tr, 2016) başlığı ile söz konusu açıklama belgesini tutmaya devam etmektedir. Böylece, aslında Struma Gemisi Olayı anma programının ülke içi kamuoyuna yönelik olmayıp, uluslararası kamuoyuna yönelik bir etkinlik olduğu anlaşılmaktadır. Devletin bu stratejisini fark eden medya seçkinleri de gazetelerinin basılı nüshalarına söz konusu anma programını eklememeyi tercih etmişlerdir. Gazetelerin, 25 Şubat 2015 tarihli ilk sayfaları hangi haberlerin Struma Gemisi Olayı'nı anma programı haberine tercih ettiklerini göstermesi bakımından dikkat çekici olduğundan aşağıda verilmiştir:

NECATİ CUMALİ
BÜTÜN OYUNLARI

Cumhuriyet

NECATİ CUMALİ
BÜTÜN OYUNLARI

30. YIL SAYI: 32648 / 1.5 TL (KDV Dahil) (KKT'ye 2 TL) KURUCUSU: YUNUS NADİ (1924-1945) BAŞYAZARLARI: NADİR NADİ (1945-1997) İLHAN SELÇUK (1992-2010) 25 ŞUBAT 2015 ÇARŞAMA

Seçim anketinde AKP oylarının düşüşte görüldüğü Gezici Araştırma Şirketi'ne müfettişler gitti

Maliye'den % 39 baskını

'İktidar çakılıyor mu?'

Uzun çabalar, veri temini ve gözlemlerden sonra vardığım nokta, iktidarın oranının anlamlı biçimde düştüğü, hatta tabiri caizse çökme yaşandığıdır. Ancak HDP'nin, baraj aşamaması durumunda oylan büyük ölçüde düşecek AKP'ye çok sayıda milletvekili tepsi üzerinde iktidar ederek ona iktidarı yolunu açacaktır. **BÜLENT TANLA'nın yazısı ■ 2. Sayfada**

Son yerel seçim sonuçlarını en yakın bilen Gezici Araştırma Şirketi, 7 Haziran'da yapılacak genel seçimlere ilişkin anketinin ardından baskına uğradı. İki gün önce açıklanan ankette AKP'nin oylarını kararsızlar dağıtıldıktan sonra yüzde 39.1 olarak gösteren şirkete yapılan müfettiş teftişi 'gozdağı' olarak algılandı.

AKP'nin oy oranının düştüğünü açıklayan tek şirket oldukları için baskı gördüklerini söyleyen Murat Gezici, "Bu normal bir denetim değil. Birileri yapıpimiz işlerden rahatsız oldukları için talimat verdi" diye konuştu. Murat Gezici, daha önce de çeşitli kanallardan tehdit edildiğini ifade etti. **ÖZLEM GÜVEMLİ ■ 11. Sayfada**

Bu tahlo kızdırdı

HDP	%4.5
Diğer	%4.6
AKP	%39.1
CHP	%28.7
MHP	%18.1

Bakan Ala: Çarpışmış olabilirler İki F4 düştü: 4 ŞEHİT

Malatya 7. Ana Jet Üssü'nden eğitim için dün akşam 18.00 saatlerinde kalkan 2 adet F4-E tipi Fantomleri keşif uçuşu Akçadağ ilçesinde düştü. Kumay Binbaş Şahin Sezer, Üsteğmen Salih Atalay ile Zeynel Özbahçeçi ve Onur Özkaya şehit oldu. Radarda eşzamanlı kaybolan 2 uçağın çarpışmış olabileceği belirtildi. Son olayla 7. Ana Jet Üssü, 2002'den bu yana kazalarda 12 şehit verdi. **SELAHATTİN GÖKATALAY ■ 3. Sayfada**

Vatan dersini kırma kavgası

MHP lideri, Genelkurmay Başkanı'nı 'Vatan dersi işlenirken okuldan mı kaçtın' sözleriyle hedef aldı. Erdoğan 'Onun tumağı olamazsın' derken Özel de 'Sorgulayamazsın' yanıtını verdi

ÖZEL İÇİN VATAN NEDİR?

MHP lideri Bahçeli, Süleyman Şah operasyonunu yöneten Genelkurmay Başkanı Özel'i "Sayın Özel Paşa, senin için vatan nedir? Yoksa Harbiye'de vatan işlenirken dersi mi kurdun, okuldan mı kaçtın?" sözleriyle eleştirdi. ■ 5. Sayfada

HADDİNİ BİLECEKSİNİ!

Bahçeli'ye illiyant Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan geldi. Erdoğan, "Sen Genelkurmay Başkanımızdan atılacak tumağın bir paresi dahi olamazsın. Terörle mücadele-yi bunlar sürdürüyor. Önce haddini bileceksin" diye konuştu. ■ 5. Sayfada

SORGULAMA HAKKIN YOK!

Genelkurmay Başkanı Özel de yazılı bir açıklamayla Bahçeli'ye yanıt verdi. Bahçeli'nin sözlerini 'yaksız' olarak nitelendiren Özel, "Benim vatan-millet-bayrak sorusunu sorgulama hakkı olmadığın düşünüyorum" dedi. ■ 5. Sayfada

TSK: IŞİD'i de bilgilendirdik

Yeni türbenin yapımı için 200'ün üzerinde asker çalışıyor. Fotoğraf: MAHİMUT ORAL

Süleyman Şah Türbesi'nin yeni yerini gazetecilere gezdiren askeri yetkililer YPG ile ilgili iddialarını reddetti. Askeri yetkililer Süleyman Şah operasyonunda NATO ve PYD ile birlikte IŞİD'i de bilgilendiklerini açıkladılar. Rojava köylünün 'türbenin yeni yerini benim tapulu tarlam' iddiası da yetkililer tarafından yalanlandı. ■ 10. Sayfada

SURİYE İÇİN NE DEDİLER, GERÇEK NEDİ?

Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Başbakan Davutoğlu'nun Suriye politikası hayal kırıntıları ile dolu. Emvî Camii'nde namaz kılmaktan türbe taşımaya gelen süreçte savunulan tezlerin tam aksi gerçekleşti. **DUYGU GÜVEMLİ ■ 10. Sayfada**

Gülen ve Uslu'ya yakalama kararı

Gülen ve Emre Uslu için "Silahli terör örgütü, hükümeti ortadan kaldırmaya teşebbüs ve casusluk suçlamalarının yakalama kararı verildi. ■ 11. Sayfada

Galatasaray'da ipler koptu

Üç idareci, Başkan Yarsuvat'tan gözü yabancılara kuralına itiraz etti, yönetim toplantısı karıştı. ■ Spor'da

Yalancıların Mumu...

Başbakan'ın bile açıklamaktan kaçınarak yan çizdiği anayasaya aykırı gerçekler iyiden iyide ... ■ Arkau Sa. 8. Sü. 1'de

SYRZA Deneyimi Ne Söylüyor?

Erdoğan'ın SYRZA'ya ... ■ 7'de

Hayat ve Ölüm Aramızda

Hayat ve ölüm ... ■ 5'te

'Yalla Biz Yapmıyacak Devlet Yapı'

'Yalla Biz Yapmıyacak Devlet Yapı' ... ■ 5'te

Cok mu Kansk?

Cok mu Kansk? ... ■ 7'de

Denizlik Sarhoşluğu

Denizlik Sarhoşluğu ... ■ 6'da

'Meclis'ten Her An Çenaze Çıkabilir'

'Meclis'ten Her An Çenaze Çıkabilir' ... ■ 13'te

Ne Okulum Deme...

Ne Okulum Deme ... ■ 13'te

AKP kurucusu HDP'ye gidiyor

AKP kurucusu olan ve bir dönem genel başkan yardımcılığı da yapan Dengir Mir Mehmet Fırat'ın milletvekili aday adaylığı başvurusu bugün HDP'ye eşbaşkanlarım hatırlığıyla kabul edildi. Fırat, Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde Demirtaş'a oy vereceğini açıklamıştı. Prof. Mithat Sarıca da aday adaylığı başvurusunu bugün yapacak. ■ 6. Sayfada

Erdoğanlardan TÜRGEV şovu

TÜRGEV bugün Türkiye genelinde 6 kız öğrenciyi yurdu binasının açığını yapacak. Ankara'da Cumhurbaşkanı Erdoğan, İstanbul'da Bilal Erdoğan kurdele kesecek. ■ 8. Sayfada

Dekandan 'don' uyarısı

Meclis'in 18.5 saat süren İç Güvenlik masasında TBMM Başkanvekili Ayşenur Bahçekapili ile CHP Grup Başkanvekili Engin Altay birbirlerini çıldırttı: Altay: Tumağı getir Başkan! Çıldırtma beni! Bahçekapili: Çıldırdım! E, çıldırdım! Altay: Çıldıracam! Şaçımı, başımı yolaçam! Böyle keyfi yönetemezsin burayı!

MB KİMSEYİ MEMNUN EDEMEDİ!

Merkez Bankası, Cumhurbaşkanı Erdoğan ve AKP çevrelerinin "cesur faiz indirim" beklentisine karşın politika faizini 25 baz puanı indirerek yüzde 7.50'ye çekti. Analistler kararın enflasyona olumsuz etki edebileceğini söyledi. **PELİN ÜNKER ■ 12. Sayfada**

Özel Yetkili Meclis!

Pazaritesi günü saat 14.00'ten saat 18.30'a kadar, tam 18.5 saat süren Meclis Genel Kurul ... ■ Arkau Sa. 8. Sü. 4'de

Fantom uçaklarımızda 35 yılda 2 pilot şehit oldu.

HAVADA ÇARPIŞTILAR

Türk Hava Kuvvetleri'nin 2 Fantom uçağı Malayya'da havada çarpıştı 4 pilot şehit oldu.

Malayya 7'inci Ana Jet Üssü'nde görevli 2 RF-4E Fantom kesif uçağı dün saat 18.07'de gece uçuşu için havalandı. 4 pilotun bulunduğu uçaklar saat 18.09'da Malayya'nın Akkadag ilçesi semalarında irtibat kessildi. Kurtarma ekipleri Akkadag'ın ikinci köyü yakınlarında karla kaplı dağlık alanda uçakların enkazını üste. Kazıda 2'ni ikinci 2'ni eğitimci 4 pilot şehit oldu. » 23

SIFALI BİTKİLER ANSİKLOPEDİSİ

648 SAYFA

Türkiye'nin bitkileri hakkında en kapsamlı ve güncel bilgi kaynağı. 648 sayfa, 1400 fotoğraf ve 1400 çizimle hazırlanmıştır. İlk Kupon Varın 39. Sayfada

AYAĞINI KIRDI

Evinde merdivenden inerken boğazına tescilli Altın Kız ayakkabığı ki yerden kırıldı.

Ameliyatsız gerek duymayan doktorlar, ayakkabı alçığı aldıktan sonra ameliyatı ıstırcu etti. Tescilli kazıya rağmen nese-sini kaybetmeyen Selen Akca, evde tekerlekli sandalyeye sürat denemesi yaptığını söyledi.

Hürriyet

Türkiye Türklerindir 25 Şubat 2015 Çarşamba www.hurriyet.com.tr Fiyatı: 75 Kuruş

MERKEZ TAVAN FAİZİNİ 0.50 PUAN DÜŞÜRDÜ

TÜKETİCİ SEVİNDİ

Merkez Bankası, dün aldığı kararla ulusal bir tutam sergilemeye çalışarak piyasaları, faizi indirim piyasaya ise 'öçkümlü davranan' mesajı verdi.

Merkez Bankası Başkanı Erhan Başar

Merkez Bankası, haftalık repo faizini 0.25 puan aşağı çekti. Cumhuriyet'in son rakamı 11.25'lik tavan faizini 0.50 puan düşürdü. Bankaların gevrek bory verme faizi olan tavan faizinin yüzde 10.75'e çekilmesi tüketici ve sanayinin bankadan kullandığı kredi faizlerinin de 0.5 puan inmesini sağlayacak. » 9

Tokada federasyondan 75 bin TL ceza

Türkiye Basketbol Federasyonu, oyuncusu Gökürk Ural'a sezonun ortasında tokat atan Galatasaray'ın antrenörü Ergin Ataman'a 75 bin TL ceza verdi. » Spor'da

MUHTARLAR DA EVLENDİRECEK

Meclis'te görüşmeler süren İç Güvenlik Paketi'yle ilgili önemli bir detayın muhtarlar kongresi Cumhurbaşkanı Erdoğan açıkladı. Muhtarlar evlendirecek. » 24

4 yıla kadar hapsi istendi

Instagram'da 'Ustamın Sırtı' adlı yazısı paylaşılan 2006 Türkiye Gizli Merve Büyüksaraç hakkında, Cumhurbaşkanı Erdoğan'a hakaretten iddianame hazırlandı. Savcı, Büyüksaraç'ın 1 yıl 9 aydan 4 yıla kadar hapsile yargılanmasını talep etti. » Aşığı USTA

İndirimsiz müebbet

İstanbul Esenyurt'ta eşinsel ilişki yaşadığı iddiasıyla Seher Demir (21) bir erkekle evleneceğini söyledi için öldürülen Hülya Ceylan (26), müebbet hapsi cezasına çarptırıldı. Mahkeme 'Çarlat çıkmadı' diyerek hakısı tahrik ve ıyıl hal indirimi uygulamadı. » BURSA FORTULUÇAR » 3. sayfa

Kudüslü umre

Diyadin, talep üzerine umre ihlalinin 3 günlük Kudüs ziyareti de dahil etti. Yetkililer, 'İsrail'den olumlu yanıt alındı. Kudüs Omumiye döneminde umre programı müzayed' dedi. » Mektup İZMİR » 5

YGS HAZIRLIK

Tüm üniversite adaylarına Uygur Yayınları tarafından hazırlanan YGS hazırlık kitabı piyasaya sürüldü. » 26-29. sayfalarda

NECDET ÖZEL DÜELLOSU

MHP LİDERİ BAHÇELİ

Özel Paşa Harbiye'de vatan konusu işlerken dersi mi kurdun

CUMHURBAŞKANI ERDOĞAN

Sen Genelkurmay Başkanımızın atılacak tırnağının bir parisi dahi olamazsın

MHP Lideri Devlet Bahçeli, Süleyman Şah Türbesi'nin taşınması nedeniyle Genelkurmay Başkanı'nı eleştirdi. İlk yanıt Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'dan geldi.

YENİ TÜRKİYE TOPRAĞI

Süleyman Şah Türbesi'nin taşınması Türkiye'nin yeni toprağı Ege'ye açıldı. Yeni yerleşkede bir taraftan mayınlar temin edilmiş, diğer taraftan tel örgüler çekilmiş, iş makineleri yeni yollar açıyor.

VATAN TOPRAĞI TERK EDİLDİ

Bahçeli, 'Korkaklık kalitesi, uykular kocalıyorsa' dediği hükümetin tehdit ve şantajla boyun eğerek vatan toprağını terk ettiğini söyledi. Ög. Özel'e, 'Harbiye'de vatan konusunu işlerken dersi mi kurdun, okuldan ma kaçtın', Erdoğan'a, 'Delikanlıysan oğlunun emrettiği servetin kaynağını açıkla' dedi.

ERDOĞAN: ÖNCE HADİDİ BİLECEKSİN

Erdoğan, 'Genelkurmay Başkanımızın atılacak tırnağın bir parisi dahi olamazsın. Terörle mücadele diyorsun, senin bağışta kade terörle mücadele adına yaptığın bir şey var mı? Sen sadece Ankara'dan kurmuş atıyorsun. Önce hadidini bileceksin. İstediyen unak (adeleri) yakıptırma kalın, inana ağın' dedi. » 22'de

Türbe ziyarete açılacak

50 metrekare üzerine mübbedi olarak yapılmış masina beslenen yeni Süleyman Şah Türbesi, İsraili baltıncı ve-fandaların ziyareti için açılacak. » 22. sayfa

Türkiye şamar oğlanı haline geldi

Kemal Kılıçdaroğlu, 'Süleyman Şah'ın kaçın, kaçarken de nal topadın. Türkiye şamar oğlanı haline geldi.' » 23

Ortak açıklama YAPACAKLAR

Hüseyin Yılmaz, 'Çözüm sürecinde sorun yok. Bir-iki hafta içinde hükümet ve HDP ortak açıklama yapacak' dedi. » 6. sayfa

ÖSO ve PYD'yi bilgilendirdik

Macaristan'a resmi ziyarete başkanı Başbakan Ahmet Davutoğlu, Süleyman Şah Türbesi'ne yönelik operasyonu bilgilendirdi. 'Kimden ne için ne de destek istiyor. Sadere a bilgilendirildi' dedi. » 24'te

101 ses kaydından yakalama kararı

Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan ve Başbakan Ahmet Davutoğlu'nun da aralarında bulunduğu 101 kişiden telefon görüşmelerinin depolanması ile ilgili suçlamaları soruşturma kapsamında Fetullah Gülen ve Emre Uslu hakkında yakalama kararı verildi. Bu, Gülen için ikinci, Uslu için birinci yakalama kararı. » Başın KILBAZ » 25

ÇOCUK CEZAEVİNİN SÖKE EDİCİ RAPORU

Şekil.27: Yeni Akit Gazetesi, 25 Şubat 2015

GÜLEN'E BİR YAKALAMA EMRİ DAHA

"Tahtşey Grubu"na yönelik iddialara ilişkin 14 Aralık 2014'te gerçekleştiren operasyon kapsamında yakalama kararı çıkarılan Paralel Örgüt'ün "Bir numara" sı Fetullah Gülen ve "Fuat Avni" adıyla Paralel Yapı'nın sözcülüğünü yapan Emre Uslu hakkında ikinci yakalama kararı çıkarıldı.

İSTANBUL Cumhuriyet Başsavcılığı Terör ve Örgütli Suçlar Bürosu'na, "silahlı terör örgütüne üye olmak", "casusluk" ve "Türkiye Cumhuriyeti hükümetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs" suçlarından, aralarında Gülen ve Uslu'nun da olduğu 80 şüpheliye yönelik yürütülen soruşturma kapsamında, yakalama kararı çıkarılmasını talep etti.

SAVCILIĞIN başvurmasını değerlendiren Nöbetçi İstanbul 3. Sulh Ceza Hakimliği, Gülen ve Uslu hakkında yakalama kararı çıkardı. 14 Aralık 2014'te Samanyolu Medya Grup Başkanı Hidayet Karaca, 22 Temmuz'da yapılan operasyonda ise aralarında eski İstanbul Terörle Mücadele Şube Müdürü Yurt Atayın'ın da olduğu 11 emniyet görevlisi tutuklanmıştı. • HABER 6 YSA

İki keşif uçağımız çarpıştı: 4 şehit

MALATYA Erhaç Havaalanı'ndan dün alışım saatlerinde eğitim uçağı için havalandırma ve içinde toplam 4 askerin bulunduğu iki RF-4E tipi keşif uçağı bilinmeyen bir sebeple havada çarpıştı. Uçakların radarından kaybolduğu noktaya çok sayıda sağlık itfaiyesi, AFAD ekibi sevk edildi. Arama çalışmalarını sonuçlandıran uçakların enkazına kısa sürede ulaşan ekipler, 4 pilotun şehit olduğunu bildirdi.

MECLİSTE gazetecilerin konuya ilişkin sorularını cevaplayan İçişleri Bakanı Erhan Akyıldız, uçakların düşürülmesi ya da diğerlerinden herhangi bir müdahale gibi bir durumun olmadığını ifade etti. • HABER 16. SAYFA

75 KR. İNDİRİM BAHANESİ MTC 1.5 TL

YENİ akit

6. CEMAZİYEL 1436 ÇARŞAMBA 25 ŞUBAT 2015

Erbakan Hoca dualarla anıldı

MİLLİ GÖRÜŞÜN lideri ve eski başbakanlardan merhum Prof. Dr. Necmettin Erbakan, vefatının 4. yıldönümünde, Erbakan Vakfı İstanbul Şubesi tarafından düzenlenen "Bittmeyen Mücadele - Erbakan Anma ve Anılması" adıyla yapılan programda anıldı. • 10

KILAVUZUMUZ MİLLET

Esed önce zulmünü GÖRSÜN

MACARİSTAN'DA temaslarda bulunan Başbakan Davutoğlu, Macar meclisindeki düzenlediği ortak basın toplantısında, Şah Fırat Operasyonu'nun savaş sebebi sayılacağını ifade eden Esed rejimine, "kendini halkına zulmeden bir rejimdir, Türkiye'nin haklarını korumak için atacağı adımları eleştirmeye hakkı yok" diye cevap verdi. • HABER 10 YSA

Merkez Bankası bildiğini okuyor!

MERKEZ Bankası faiz koridorunun üst bandını yüzde 11,25'ten yüzde 10,75'e ve faiz koridorunun alt bandını yüzde 7,50'den yüzde 7,25'e çekti. 25 baz puanında kalan faiz indirimini, reel sektör ve siyasetçilerden tepki gördü. • 7A

Özel: Bahçeli vatan-millet şuurunu sorgulayamaz

Bu ahlaksız öğretmen görevden alınmalı

Cumhurbaşkanı Erdoğan, kendilerine rehber ve ideal olarak Milli Şef dönemi ve 1960 darbesini örnek alanlara tepki göstererek, "Biz kendimize kılavuz olarak sadece ve sadece milletimizi aldık. Millet'in bize çizdiği yolda, ondan aldığımız yetkiyle ülkemize hizmet etmenin çabası içinde olduk" dedi.

BU MİLLET BİZE SAHİP ÇIKTI

ERDOĞAN, "Elbette 40 yılı bulan siyasi hayatımızda eksiklerimiz hatta hatalarımız olmuştur, ama milletimiz bizim kendisinden başka güç kaynağımız, kendisine hizmetten başka bir gayretimiz, gayemiz olmadığımız çok iyi biliyor, görüyor. Biz, kalbimizi, kollarımızı ne kadar milletimize açarsak hamd olsun milletimiz de bize o kadar sahip çıktı, destek verdi" değerlendirmesinde bulundu.

ÖNCE AYNAYA BAKSINLAR

BAŞARIYLA tamamlanan Şah Fırat operasyonunun ardından Esad ağınyalı konuşan Kılıçdaroğlu ve Genelkurmay Başkanı Özalp hedef alan Bahçeli'yi sim vemedem eleştiren Erdoğan, "Genelkurmay Başkanımıza aklıla hatırlatmamız, iftiharle saldıran bu zatın, önce aynaya bir bakmasını lazım. Sen şu anda Genelkurmay Başkanımızın atılacak tırnağın bir parçası değil olmazsın" diye konuştu. • 10A

50 BİN MUHTARLA BULUŞACAK

Erdoğan, Beştepe Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda düzenlenen toplantıda muhtarları: "Milletin evine hoş geldiniz" diyerek selamladı. Erdoğan, daha önce 80'den fazla muhtarlarla bir araya geldiğini, bugün de 10 ilde 360 muhtarla birlikte olduklarını belirterek, 50 bin muhtarın tamamıyla buluşulması için, sofralarını paylaşmaları planladıklarını söyledi.

ŞAH FIRAT OPERASYONU'NDA İSTİHBARATLAR SAVAŞI

TÜRKİYE'NİN Suriye ile savaşmasını isteyen yabancı istihbarat örgütlerinin; Şah Fırat Operasyonu'ndan kısa bir süre önce Şanlıurfa'nın Sırtçık ilçesini kan gölüne çevirmeyi planladığı ortaya çıktı... 13 Şubat'taki patlama ve 15 Şubat'ta yakalanan bombalar üzerine alarm çalan MİT ve Şanlıurfa polisi, büyük bir başarıya imza attı.

HASAN KARAKAYA'NIN YAZISI AYNA'DA

PROF. DR. SABAN ŞİMŞEK

YAZILARI İLE YENİDEN ARAMIZDA

İLK YAZISI YAHIR GAZETEMİZ ANKİT'TE

Muhalefetin paket inadı sabırla kırılıyor

Batılılaşma sürecine sebep fetretaniz? Mustafa ÇELİK

Türkiye "Küresel Güç"? Serdar ARSEVEN

Washington'daki gelişim güvenliğinden Türkiye mi sorumlu? A. KARAHANIOĞLU

Cemaat bu işte ne der? A. DİLPAK

Süleyman Şahi diğden öğrendi Hüseyin ÖZTÜRK

manşetüstü.com

3.3.9. Şalom Gazetesinin 29 Şubat 2015 Tarihli Struma Gemisi Olayı Haberinin Çözümlemesi

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanı başta olmak üzere İstanbul Valisi ve T.C. Dışişleri temsilcilerinin katılımıyla ilk defa devletin 73 yıl aradan sonra 24 Şubat 2015 tarihinde bir anma toplantısı düzenlediği Struma Gemisi Olayı, haftalık yayınlanan Şalom gazetesinin, programdan sonraki ilk sayısı olan 25 Şubat 2015 tarihli nüshasında manşetten verilen haberle duyurulmuştur. “73 Yıl Sonra Gelen Anma” başlıklı manşet ile, Şalom gazetesi, Struma Gemisi Olayı’nın yıllardır görmezden gelindiğine göndermede bulunmaktadır. Sadece başlık olarak düşünüldüğünde bir enformasyon eksiltimine gidildiği, çünkü mekân bilgisinin verilmediği görülmektedir.

Şalom’un ilk sayfasındaki haberin spotu “1942 yılında Yahudi mültecileri Filistin’e taşıyan ve Karadeniz’de kaderine terk edilen Struma gemisinin 768 kurbanı, facianın 73. yıldönümünde ilk kez devlet tarafından anıldı,” şeklindedir. Spotta, edilgen bir cümle yapısı kullanılmış, hangi “devlet tarafından anıldı”ğı ve kimin tarafından söz konusu geminin “Karadeniz’de kaderine terk” edildiği belirtilmemiştir. Edilgen cümle yapısıyla yazılan spot, tipik bir anlamlı yokluk pratiği olarak işlev görmektedir. Devamındaki ara başlık olan “Denize Çelenk” bölümünün altında “Struma faciasının 73. yılında, 24 Şubat Salı günü, Sarayburnu’ndaki Sepetçiler Kasrı’nda, Struma kurbanları için bir anma töreni düzenlendi. Törende kurbanlar anısında dua okundu, saygı duruşunda bulunuldu ve denize bir çelenk bırakıldı” ifadeleri yer almaktadır.

“Kurbanlar anısında dua okundu” ifadesinde yazım hatası bulunmaktadır. Bu durum, söz konusu haberin özenli bir redaksiyondan geçmediği izlenimi vermektedir. Ayrıca töreni kim veya kimlerin düzenlediği bilgisi burada da belirtilmemiş ve edilgen cümle yapısı ile genelleştirilmiştir. “Kimler Katıldı” şeklindeki diğer ara başlıkta “Törende hükümeti Kültür ve Turizm Bakanı Ömer Çelik temsil etti. İstanbul Valisi Vasip Şahin, Dışişleri Bakanlığı İstanbul Temsilciliği Büyükelçisi Kenan İpek, Uluslararası Holokost Anma İttifakı Türk Heyeti Başkanı Emekli Büyükelçi Ertan Tezgör, İsrail’in İstanbul Başkonsolosu Shai Kohen, törende yer aldı. Türkiye Yahudi Cemaati adına, Hahambaşı Rav. İsak Haleva, Cemaat Başkan Vekili Moris Levi ve çok

sayıda Yahudi vatandaş, törende hazır bulundu” ifadeleri yer almaktadır. Haberde katılımcıların isimlerinin sıralanmasına devlet/hükümet yetkilileri ile başlanmış, bu da haberin önceliğinin ve bakış açısının egemen ideolojik söyleme uygun biçimde kurulduğunu, ayrıca anma programının meşruluğunu ve inandırıcılığını pekiştirmek için bu yönteme başvurulduğu akla getirmektedir. “Struma Faciası” şeklinde koyu puntolarla yazılmış bir diğer başlıkta şu ifadelere yer verilmiştir:

“Nazilerden kaçmak amacıyla Romanya’dan Struma gemisine binen yaklaşık 800 Avrupa Yahudi’si, Aralık 1941’de Köstence Limanı’nda denize açıldı. Amaçları Filistin topraklarına girmektir. Ancak motoru arızalanan gemi, İstanbul’da Sarayburnu açıklarına demir attı. Almanya ve Filistin topraklarına göçü kısıtlayan İngiltere’nin baskısıyla, yolcuların ne karaya ne de geminin yoluna devam etmesine... 9 hafta boyunca kıyıda demirli bir vaziyette bekleyen gemiye Kızılay ve İstanbul Yahudileri tarafından gıda ve yardım malzemeleri ulaştırıldı. İngiliz yetkililerle Türk makamları arasında yolculara vize temini konusunda yapılan görüşmeler hiçbir sonuca varamadı. İngilizlerin gemideki 70 çocuğa Filistin topraklarına gitme hakkı vermesi Türk yetkililer tarafından dikkate alınmadı. Müzakerelerin sonuçsuz kalmasıyla 23 Şubat 1942’de Türk hükümeti, zincirleri kesildiği iddia edilen geminin Karadeniz’e sürüklenmesine müdahale etmedi. Gece boyunca sürüklenen gemi, 24 Şubat sabahı bir Rus denizaltısının torpidosuna hedef olarak battı. 103’ü çocuk, 768 kişinin hayatını kaybettiği faciadan tek kurtulan, o zaman 19 yaşında olan David Stoilar oldu” (Şalom, 29 Şubat 2015).

Söz konusu bölümde, hem İngiliz hem Türk hükümetini töhmet altında bulunduracak bilgilerden olabildiğince kaçınılmış ve “dengeli” bir haber oluşturulmuştur. Özellikle, “Müzakerelerin sonuçsuz kalmasıyla 23 Şubat 1942’de Türk hükümeti, zincirleri kesildiği iddia edilen geminin Karadeniz’e sürüklenmesine müdahale etmedi” cümlesinde kullanılan edilgen özne ile kimin zincirleri kestiği bilgisi, genelleştirilerek üzerinde durulmadan geçilmek istenilmiş izlenimi vermektedir. Her iki ülkeyi gözeterik habercilik yapmak isterken haberin inandırıcılığını en çok sarsan bölüm, hiç şüphesiz, “geminin Karadeniz’e sürüklenmesi” ifadesidir. “Denizci günlüğü” isimli web sitesinden alınan bilgiye göre, İstanbul Boğazı’nın yüzey akıntısı Marmara Deniz’inden Karadeniz’e doğru değil, Karadeniz’den Marmara Denizi’ne doğrudur:

“İstanbul Boğazı’nda oluşan üst akıntılar orkoz ve kuvvetli rüzgârların neden olduğu ters akıntılar dışında genelde kuzeyden güneye doğrudur. Boğaz’ın keskin dönüşler gerektiren kıvrımlı yapısı da bu akıntılara eklenince gemiler için İstanbul Boğazı en zorlu rotalardan biri hâline gelir. Manevra yaparken Boğaz’ın karşı trafik şeridinde savrulmak, arkadan gemiyi iten

güçlü akıntı nedeniyle hızını alamayıp karaya oturmak Boğaz'daki en yaygın kazalardandır. İstanbul Boğazı'nda kazaya uğrayan gemilerin çoğunlukla Karadeniz yönünden gelenler olmasının nedeni işte bu akıntılardır. Akıntılara karşı zamanında ve yerinde müdahalede bulunulmaması durumunda yer yer kıyıda bile derinliği 10 metre olabilen Boğaz'da gemilerin evlerin içlerine kadar girerek karaya oturması olayları yaşanmaktadır” (Denizcigunlugu.com, 2016).

Görüldüğü gibi, “zincirleri kesilen” bir gemi, olsa olsa, Marmara denizine sürüklenebilecek iken, geminin Sarayburnu'ndan boğazın kıvrımlı güzergâhında hiçbir yere çarpmadan geçerek Karadeniz'e sürüklenmesi fizik kurallarına terstir. Bir azınlık gazetesi olan Şalom gazetesinin Struma Gemisi Olayı ile ilgili egemen söylem ile çelişmemek için fizik kuralları ile çelişmeyi tercih ettiği anlaşılmaktadır. Şalom gazetesi, ilk sayfa haberine bir başka ara başlık olan “Dışişlerinden Açıklama” bölümü ile devam etmektedir. Söz konusu başlık altında, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı tarafından anma günü öncesi yapılan açıklamanın bir bölümünü doğrudan alıntılama yöntemi ile sayfalarına taşımıştır.

Bahar Feyzan isimli yazarın “Struma'nın ‘Günah’ı” başlıklı yazısının bir bölümü, birinci sayfadan anons edilmiştir. Feyzan'ın, yazısından, “...” ile bazı cümleleri alan Şalom, kendi haberinde ifade edemediklerini, söz konusu yazarın köşe yazısından alıntıyla ifade etmeyi tercih etmiştir. Feyzan, “... Tarihin notları ise motoru bozuk geminin ipini çözenin Türkiye olduğunu maalesef doğrulamışken...” yargısı, Şalom'un manşet haberindeki “zincirleri kesildiği iddia edilen geminin” ifadesi ile çelişmektedir. Feyzan'ın kesin bilgi şeklindeki cümlesi ile Şalom'un haberindeki ifadesinin birinci sayfa mizanpajında yan yana getirilmiş olması, aradaki çelişkinin aslında “mecburen egemen söylemin yanında durmak zorunda” kalındığını okura sunmaktadır. Şalom'un birinci sayfasının hemen hemen tamamı Struma Gemisi Olayı'nı anma programının haberi tarafından doldurulmuşken, geri kalan diğer haberler de genelde, Holokost'un 70.yıldönümüne ve dünyanın farklı bölgelerindeki Yahudi'leri ilgilendiren gelişmelere ayrılmıştır.

Şekil.28: Şalom Gazetesi, 25 Şubat 2015

Purim'i Balat'ta kutluyoruz

■ Geleneksel Purim Bayramı kutlaması bu yıl 1 Mart Pazar günü Hahambaşı Rav Isaac Haleva, Şişli Talmud Tora çocukları ve Mafirim Grubu'nun da katılımıyla tarihi Balat Ahrida Sinagogu'nda gerçekleştirilecek.

PURİM BU YIL 5 MART PERŞEMBE

■ Purim'den önceki Şabat - Şabat Zahor, 4 Mart Çarşamba günü tutulacak Ester Oruc'u ve Purim Bayramı'na özel dört mitava...
Nazi Doeryus >> 12

ŞİDDET ŞEFKATI HATIRLATIR

■ Şiddetin, özellikle kadına yönelik gücünde bu kadar gündeme geldiği bir dönemde, Şiddetle, kadına, feminizme, güdüle ve insan olmaya dair, köleliğin bir argeyle varlığına, yaygın ve etkili sesleri hatırlamak, Kendell Geer'dan dinlemek.
Dalia Maya'nın söyleşi >> 19

HOLOKOST FILMİ İDA'YA OSCAR

■ 1960'lı yıllarda geçen ve Katolik bir rahibinin altında Holokost kurbanını bir ailenin çocuğu olduğunu keşfetmesini anlatan Polonya filmi İda. En İyi Yabancı Film Oscar'na layık görüldü. Polonya'ya ilk Oscar'ını getiren film hem senaryo yazarı hem de yönetmeni olan Pawel Pawlikowski'nin büyükkenisi de Auschwitz'te katledilen Yahudi kurbanları arasında idi. >> 8

En siyasi Oscar töreni

Son yıllarda en politik töreni olarak nitelendirilen 87. Oscar Ödülleri Töreni'nde altın heykeliğe hak kazanan birçok sanatçı kendilerine teşekkür etmek için verilen kaptı namlıdır. Östetiködülleri donatıları ilgili mesajlarını da sundu. >> 6

A LO TUERTO TUERTO A LO DEREÇO DEREÇO

ŞALOM

Haftalık Siyasi ve Kültürel Gazete

25 ŞUBAT 2015 | 6 ADAR 5775 Kurucusu Avram Leyon YIL 68 | SAYI 3379 4.50 TL

73 YIL SONRA GELEN ANMA

1942 yılında Yahudi müftüleri Filistin'e taşıyan ve Karadeniz'de kaderine terk edilen Struma gemisinin 768 kurbanı, faciannın 73. yıldönümünde ilk kez devlet tarafından anıldı.

Struma faciası

■ NAZİLERDEN kaçmak amacıyla Romanya'dan Struma gemisine binen yaklaşık 800 Avrupa Yahudi'si, Aralık 1941'de Kostence Limanı'ndan denize açıldı. Amacı Filistin topraklarına gitmekti. Ancak motoru arızalanan gemi, İstanbul'da Sarayburnu açıklarına demir attı. Almanya ve Filistin topraklarına göçü kısıtlayan İngiltere'nin baskısıyla, yolcuların ne karaya çıkmasına izin verildi ne de geminin yoluna devam etmesine... 9 hafta boyunca kıyıda demirli vaziyette bekleyen gemiye Kızlay ve İstanbul Yahudileri tarafından gıda ve yardım malzemeleri ulaştırıldı.

■ İNGİLİZ YETKİLİLERLE Türk makamlar arasında yolculara vize temini konusunda yapılan görüşmeler hiçbir sonuç veremedi. İngilizlerin gemideki 70 çocuğa Filistin topraklarına gitme hakkı vermesi Türk yetkililer tarafından dikkate alınmadı. Müzakerelerin sonuçsuz kalmasıyla 23 Şubat 1942'de Türk hükümeti, zincirli keşide iddia edilen geminin Karadeniz'e doğru sürüklenmesine müdahale etmedi. Gece boyunca sürüklenen gemi, 24 Şubat sabahı bir Rus denizaltısının torpidosuyla hedef olarak batı. 103'ü çocuk, 766 kişinin hayatını kaybettiği faciadan tek kurtulan, o zaman 19 yaşında olan David Sionlar oldu.

DENİZE ÇELENK

■ Struma faciasının 73. yılında, 24 Şubat Salı günü, Sarayburnu'ndeki Sepetçiler Kasrı'nda, Struma kurbanları için bir anma töreni düzenlendi. Törende kurbanlar arasında dua okundu, saygı duruşunda bulunuldu ve denize bir çelenk bırakıldı.

KİMLER KATILDI

■ Törende hükümeti Kültür ve Turizm Bakanı Ömer Çelik temsil etti. İstanbul Valisi Vaniş Sahin, Dışişleri Bakanlığı İstanbul Temsilciligi Büyükelçisi Kenan İpek, Uluslararası Holokost Anma Kurulu, Türk Hava Kuvvetleri Komando Bıyıkçısı Erhan Tezgor, İsrail'in İstanbul Başkonsolosu Shai Cohen, törende yer aldı. Türkiye Yahudi Cemati atina, Hahambaşı Rav İsaak Haleva, Cemaat Başkanı Yekutiel Moris Levi ve çok sayıda Yahudi vatandaş, törende hazır bulundu.

"BU ACI UNUTULMASIN"

■ Törende bir konuşma yapan Bakan Çelik, "Geminin bu tür acıları este ortalmeye, unutulmaması gerekir. Ancak biz bu acıyı unutmamalıyız. Bu tür olayların bir daha asla tekrar etmemesi için her sene anılmak üzere bu törenleri yapmaya başlayacağız. Çünkü yanan ayın seyyer saaz Yahudilerin, Müslümanların Hıristiyanların başına gelmesin diye" dedi.

Törenin ayrıntıları / Riva Hayim >> 3

Struma'nın 'günah'ı

■ " (...) Tarihin notaları ise motoru bozuk geminin ipini çizenin Türkiye olduğuna meselesi doğrudur. ... İstemedim de olsa. Sesiz kaldığı günlerin, suca iştirak ettiğini bilmeden. 'Ben bir şey yapmadım' demekten, en büyük suç, 'hiçbir şey yapmamak' olduğunu anlamadım."

Bahar Feyzan >> 2

Struma faciası

■ Bakan Ömer Çelik ve Hahambaşı Rav İsaak Haleva denize çelenk bıraktılar.

■ Bakan Ömer Çelik törende bir konuşma yaptı.

Dışişlerinden açıklama

■ Faciannın yıldönümünün öncesinde Dışişleri Bakanlığı da konuyla ilgili bir açıklama yaptı. Açıklamada, "Bu hadise, kurbantamın dini ya da etnik kökenlerinden bağımsız olarak, insanlık tabiiyede yerini alan bir trajedidir ve tarihle böyle not düşülmesi gerekir. Bu anlayışla, Holokost'un 70'inci yıldönümünü de vesile kılarak, Struma' gemisinde hayatını kaybedenleri saygıyla anıyor, yakınlarına ve olayın gözleri önünde cereyan etmesi nedeniyle konuya yineleni hassasiyetle ve buraktıkları devam eden Türk Musevi Cemati mensubu yurttaşlarımızı başsağlığı diliyoruz." ifadeleri yer aldı.

"Her taşın altından Yahudi çıkıyorsa hani bizim aklımız?"

■ "Toplum kiye bölünmüş, Mossad aramızda. Siyaset- sivil toplum- medya- üniversite- adıyla- güvenlik güçleri birbirine girmiş. Alacak Yahudi. Her taşın altından Yahudi çıkıyorsa hani bizim aklımız?"

Ahmet Ayvan'ın yazısı bu hafta Ağrı Tüklenir'da >> 8

Kar çirkinlikleri örtemedi

Zor bir hafta geçirdik. Otokleştir dilemine karşı sığıcı dolu sözlerle hıtap edenlerin, suca tabirlik edenlerin, hadid gösterilerinin, suçsuzların, cehaletin ne gibi sonuçlar doğurabileceğine bir kez daha tanık olduk. Pazar günü ise çirkin mitos ancak bir günün, geride bıraktığımız haftanın karanlıklarını o karlı günlerini bir rahse unutmamak, geleceğe daha umutla balmamız ister gibiydi.

BASIZI YAKUP BAROKAS'ın yazısı 3'te

OSLO'DA MÜSLÜMANLARDAN SINAGOGA BARIŞ ÇEMBERİ

■ Avrupa'da antisemit saldırılarının artması üzerine, Norveç'in başkenti Oslo'da, bir grup genç Müslümanın inisiyatifli ile gelinin anı sinagogun etrafında 'barış çemberi' kurdu. Cumartesi sinagogun etrafında toplanan yaklaşık bin kadar Müslüman, "İslam, birerimiz savunmaktır" mesajı verdi. >> 7

TÜNELİN UCU

İzci ROZENTAL

GÜYÜZÜNÜ NEREYE GİZEN YILDIZLAR, YERİNİZİNİ SİZİN KAPINIZ, YALNIZIM, BİR AYRIKLIKTA BEKLENİYORUZ BEN YALNIZIM, BEN YALNIZIM, BEN YALNIZIM, YALNIZIIM!

Şalom gazetesinin manşet haberinin devamı, gazetenin üçüncü sayfasının tamamını kaplayacak şekilde tasarlanmıştır. Üçüncü sayfadaki

devam haberin başlığı, “Struma Kurbanları Anıldı” iken, alt başlık, “73 Yıldır Beklenen Çelengi Dalgalar Aldı” şeklindedir. Üçüncü sayfanın başlığında edilgen cümle yapısı tercih edilmiş, yine enformasyon eksiltimine gidilmiştir. Alt başlıkta ise bir metafor kullanılmış, devlet tarafından yapılacak bir tören için 73 yıl beklenildiği kaydedilmiştir. Üçüncü sayfanın, “24 Şubat Salı Günü Türkiye Tarihinde İlk Kez Struma Kurbanları Resmi Bir Törenle Anıldı” şeklindeki spotu ile başlık ve alt başlıktaki enformasyon eksiltimi bir ölçüde giderilmeye çalışılmıştır, ancak yine edilgen bir cümle yapısı, haberin genelinde olduğu gibi burada da dikkat çekmektedir.

Riva Hayım tarafından yazılan haberde katılımcılar yine devlet hiyerarşisi gereği önce bakan, sonra bakanlık temsilci, devamla İstanbul Valisi ve nihayet Hahambaşı ve Cemaat Başkanı şeklinde sıralanırken, Struma’nın Sovyet arşivlerinde şu şekilde yer aldığı ifade edilmektedir: “Sc-213 denizaltısı... 24.2.1942 sabahı korumasız vaziyetteki düşman gemisi Struma’ya rastladı... Gemi 1118 metreden başarıyla torpidolandı ve batırıldı... Genç subaylar... Gemi komutanı ve astsubaylar... Ve torpidoyu ateşleyen Kızıl Filo denizcileri... Cesaret örneği sergilemişlerdir”. Haberin inşa ettiği sanal gerçeklik ile böylece artık günümüz dünyasında olmayan bir devlet, yani SSCB, Struma Gemisi’ni batıran fail olarak belirlenmiş, diğer olasılıklar bu şekilde ortadan kaldırılmıştır.

Haber, daha sonra Türk Musevi Cemaati Başkan Vekili Moris Levi’nin konuşmasından alıntılarla devam etmektedir. Haber metnine yansıdığı kadarı ile Levi, konuşmasında “antisemit” ve “İslam karşıtı söylem” üzerinde durmakta, böylece çoğunluğun müntesibi olduğu dine yönelik ayrımcılık ile kendi müntesibi olduğu dine yönelik ayrımcılığı birlikte anarak okuyucuya empati yapma olanağı sunmaktadır. Ayrıca haberde yer verilen, Hahambaşı Haleva’nın duaya başlayacağı sırada ezanın okunması üzerine, Hahambaşı’nın “Ne mutlu ki Struma’da ölenler için dua ederken ezan sesi bize eşlik ediyor” ifadeleri ile farklı dinlere inanan insanların ortak noktalarda buluşabileceğine dair mesajlar verilmek istenmiştir. Bir arada barış içinde var olma anlayışına dair göndermeler içeren bu cümleye rağmen, haber metninin içindeki “73 yıl sonra tarihte bir ilk yaşandı, devlet temsilcileri de bizimleydi” cümlesinde “biz/onlar” karşıtlığı ve ayrıştırmasına gidildiği de dikkat çekmektedir.

Son olarak Bakan Çelik'in konuşmasından aktarımlar yapılan haberde Bakanın, "Öncelikle bu acı Türk Musevilerinin acısı değildir, bu acı hepimizin acısıdır" şeklinde konuşmaya başlaması ve "Bu acımız sadece Musevi cemaatinin değil, hepimizin ortak acısıdır. Asla unutmayacağız ve unutturmayacağız," şeklinde konuşmasına son vermesi dikkat çekicidir. Böylece Bakan, haberdeki alıntı baz alındığında, söz konusu acının sadece toplumun bir kesimine ait olmadığı, ortak bir acı olduğunu ifade edip meseleyi genelleştirerek toplumun tüm kesimine yönelik bir farkındalık oluşturma stratejisi gütmektedir. Böylece bu tür acıların bir daha yaşanmamasını sağlamak amaçlanmaktadır.

Şalom gazetesi, manşetle birlikte birinci sayfada toplam üç adet fotoğraf kullanmıştır. Manşetin altındaki büyük fotoğrafta saygı duruşundan bir kare tercih edilirken, alttaki fotoğraflarda denize bırakılan çelenk fotoğrafı ve son olarak da Bakan Çelik'in boydan fotoğrafı kullanılmıştır. Haberin devamı olan üçüncü sayfada da yine farklı açıdan saygı duruşundan bir kare, Bakan Çelik'in daha yakın profilden bir fotoğrafı ve Başkan Vekili Levi'nin konuşma yaparken bir fotoğraf olmak üzere üç adet fotoğraf kullanılmıştır. Fotoğraflarda özellikle saygı duruşundan karelerin tercih edilmesi, yaşanan olayın şimdiye kadar unutulmaya terk edilmesine karşın, hayatını kaybedenleri anlamlı yokluğa mahkum etme yerine onların anıları önünde en azından "geç kalınmış" bir saygıya durmanın altı çizilmek istenmiştir, şeklinde yorumlamak mümkündür.

İncelenen haber, Riva Hayim tarafından yazılmış, böylece habere muhabir göndererek gerekli ilgi gösterilmiş, ayrıca bol görsel malzemenin kullanılmasıyla habere verilen önem sergilenmiştir. Bunun yanı sıra haberdeki bazı gramer hataları ve Struma Gemisi'nin infilak etmesinden sonra Türk balıkçılar tarafından kurtarılan David Stoliar'ın söz konusu haberde soy ismi "Stoilar" şeklinde yanlış yazılması, metinde redaksiyonun problemliliğini ortaya koymaktadır. Haber metninde olayın ana tarafları olarak, "Türk Hükümet Yetkilileri" ve "Yahudiler" gösterilmiştir. Haberin sentaktik çözülmesinde yer verilen cümlelerin yapılarına, öznenin etken mi edilgen mi olarak konumlandırıldığına bakılmaktadır. Haberin birçok yerinde edilgen cümle yapısı göze çarpmaktadır.

Haberde temel olarak Şu sonuç çıkmaktadır, Romanya’dan kaçan Yahudileri taşıyan bir gemi, Karadeniz’de bir Rus denizaltısı torpidosuyla batırılmış, buradaki sorumlunun kimliği yerine, yıllardır unutulana bu olayın yeniden gündeme getirilmesi ve anma programının resmi olarak gerçekleŐtirilmesi vurgulanmak istenmektedir. Ayrıca haberde, söz konusu gemide hayatını kaybedenlerin hatırlanmasının, onlara ödenen gecikmiŐ bir saygının ifadesi olacağı fikri işlenmektedir.

Öte yandan, 29 Şubat 2012 tarihinde gemide hayatını kaybedenlerin sayısını 264 olarak açıklayan Şalom’un, resmi törenle anılan Struma Olayı’nın haberinin yer aldĐı 25 Şubat 2015 tarihli nüshasında bu sayıyı 768 olarak revize etmesi, egemen söylemle aradaki çelişkinin giderilmesi olarak yorumlanmaktadır. Zira Vehbi Koç’un giriŐimi ile gemiden çıkarılan iki yolcu ve hamile bir kadının varlığı kamuoyu tarafından bilindiğinde, devrin hükümeti başta olmak üzere devlete “neden 3 kişinin gemiden çıkmasına izin verildi de diğer yolcuların çıkmasına izin verilmedi?” gibi bir çok sorunun sorulmasına kapı açılacağından dolayı, söz konusu “nüans”, üç yıl aradan sonra, gazetenin 25 Şubat 2015 sayısında ortadan kaldırılmıştır.

Şalom gazetesinde ayrıca, Bahar Feyzan tarafından kaleme alınmış bir köşe yazısı, gazetenin ikinci sayfasını tamamen kaplayacak Şekilde yayınlanmıştır. Ancak, tez çalıŐmasındaki kısıtlama çerçevesinde, sadece haber metinleri incelemeye alınmış, köşe yazıları değerlendirme dışı tutulduğundan Feyzan’ın köşe yazısı incelenme dışı bırakılmıŐtır.

STRUMA KURBANLARI ANILDI

73 yıldır beklenen çelengi dalgalar aldı

RİVA HAYİM

Sepetçiler Kasn'nda düzenlenen anma töreni Kültür ve Turizm Bakanı Ömer Çelik, Dışişleri Bakanlığı Temsilcisi Büyükelçi Kenan İpek, İstanbul Valisi Vasip Şahin, Türk Musevi Cemaati Hahambaşısı Rav İshak Haleva, Türk Musevi Cemaati Başkanvekili Moris Levi, Uluslararası Holokost Anma İttifakı Türk Heyeti Başkanı Emekli Büyükelçi, Ertan Tezgör, Sanatçı Zülfi Livaneli ve Türk Musevi Cemaati temsilcilerinin katılımıyla gerçekleşti.

24 Şubat Salı günü Türkiye tarihinde ilk kez Struma kurbanları resmi bir törenle anıldı

metreden başarıyla torpidolandı ve batırdı... Genç subaylar... Gemi Komutanı ve astsubaylar... Ve torpidoyu ateşleyen Kızıl Filo denizcileri...

Levi ise konuşmasında "Bugün kurbanları isimleriyle tek tek hatırlamıyoruz. Struma'dan sanki bir gemiymiş gibi bahsediyoruz. Ölenler ise sadece bir rakam oldu. 768 canı, ne yazık ki Tuna'da hayvan taşımak için kullanılan 46 metrelik bir gemiymiş gibi anıyoruz" derken ekledi:

"Henüz genç bir delikanlyken Struma'ya erzak taşıyan insanları tanıdım ben. Struma bırakılmıştı, yalnızdı, herkesin kurtulmak istediği bir dertti. İngiltere, Türkiye, Rusya ve Romanya'nın hiç olmamasını dilemediği bir gemiydi. Ya o dönemin devlet adamları? Zaten suçlanacak kimse yok ise, o zaman bu hadisede herkesin sorumluluğu yok mudur? Yaşam hakkı kutsaldır. Struma olayı yaşanan dönemde nefret söylemleri ne yazık ki devam etmektedir. Struma, nefret söylemlerinin eyleme dönüştüğü bir hikâyledir. Türk Musevi Cemaati olarak her bir antisemit, İslam karşıtı söylemin üzüntüsünü içimizde yaşamaktayız. İslamofobiyi hedef olanların yaşadıklarını çok iyi anlıyoruz. O dönem Struma'yı yalnızlaştıran ülkeler arasında oluyor olmamız, yaratacağımız gelecek için dünyaya ışık olacaktır. Bugün bu anma törenine katılan herkese teşekkür ederim."

Rav David Sevi'nin ölenleri anmak için ettiği duayı takiben, Hahambaşısı Rav İshak Haleva ise duasına başlamadan önce okunan ezan sesine dikkat çekerek "Ne mutlu ki Struma'da ölenler için dua ederken ezan sesi bize eşlik ediyor" dedi. Törenin en duygulu anlarından biri kurbanlar için edilen duaya ezan sesinin eşlik etmesiydi.

Kültür ve Turizm Bakanı Ömer Çelik konuşmasına başlarken ilk seçtiği cümleler ve söylediği her bir kelime barış ve insanlık için çok önemliydi. Çelik konuşmasına şöyle başladı: "Öncelikle bu acı Türk Musevilerinin acısı değildir, bu acı hepimizin acısıdır. Sizin çabaları ve Kızıl'ın çabalarıyla Struma gemisindeki yolculara bakıldı. Bu çok önemli bir acı. Bu acının unutulmamasına temin etmeye çalışıyoruz. Bu hadise tarihimizin bir parçasıdır. Bu törenleri her sene yapacağız ki buradaki hatalar tekrar edilmesin. Dün Norveç'te genç Müslümanlar sinagog etrafında nöbet tuttu. Müslümanlar, Yahudiler, Hıristiyanlar bu mekânlarda hepsi aynı Allah'a yakarmaktadırlar. 24 Şubat 1942'de anlarıyla birlikte ebediyete yolladığımız insanlar önünde eğiliyoruz. Tarihimizin güzel günlerini andığımız gibi bu günleri de anmalıyız. İstiyoruz ki iyi haberler için bir araya gelelim.

lyi haberler için bir araya gelmek ancak bu olayları anarak, anlayarak olabilir. Bütün bu tehlikeler İslamofobi ve ırkçılık aynı kaynaklardan beslenir. Bu hadisede hayatını kaybedenleri anıyoruz. Bu acımız sadece Musevi cemaatinin değil, hepimizin ortak acısıdır. Asla unutmayacağız ve unutturmayacağız."

Törenin sonunda kurbanların anısına denize çelenk bırakıldı. Koşarak çelengin fotoğrafını bir daha çekmek istedim. Dalgalar Struma gemisini yuttuğu gibi çelengi de yuttu. Belki de 70 yılı aşkın dalgaların duyduğunu istediği sözler buydu. Bu güzel konuşmaları, mesajları taşıyan çelenk şimdi derinlerde... Şimdi birazcık da olsun belki derinlerde huzur...

Ömer Çelik

Moris Levi

Struma faciası, II. Dünya Savaşı sırasında Nazilerden kaçan 103'ü çocuk olmak üzere 768 kişiyi taşıyan Struma gemisinin İstanbul açıklarında bir Sovyet denizaltısı tarafından batırılması sonucunda yaşandı. Motor arızası sebebiyle 15 Aralık'ta İstanbul Boğazı'nda, Sarayburnu açıklarında demir atan Struma gemisi başta, İngiltere, Rusya, Türkiye ve Romanya olmak üzere yalnızlaştınlara kaderine mahkûm edilmiş ve en sonunda içindeki yolcularla birlikte batırılmıştı.

Struma Faciası Sovyet arşivlerinde şöyle yer almakta: "Sc-213 denizaltısı... 24.2.1942 sabahı korumasız vaziyetteki düşman gemisi Struma'ya rastladı... Gemi 1118

Cesaret örneği sergilemişlerdir."

103'ü çocuk, 768 kurbanın anma törenine hem devlet hem de Türk Musevi Cemaati'nden üst düzey katılım gerçekleşti. Yaklaşık 73 yıl sonra tarihte bir ilk yaşandı, devlet temsilcileri de bizimle idi. Açılış konuşmasını yapan Tülay Güler Kurtuluş, "Karadeniz'in karanlık sularına gömülen 768 canın hatıralarını canlı tutmak için bir araya gelmiş bulunmaktayız. Bu hadise Türk Musevi Cemaati'nin hafızasında derin izler bırakmıştır" diyerek ölenleri anmak amacıyla konulan bir dakikalık saygı duruşuna davet etti.

Ardından söz alan Türk Musevi Cemaati Başkan Vekili Moris

Tablo.3: 25 Şubat 2015 Tarihli Seçili Gazetelerin Makro Yapı Tematik Yapı Analizi Tablosu

25 ŞUBAT 2015 TARİHLİ SEÇİLİ GAZETELERİN MAKRO YAPI ANALİZİ					
No	Gazeteler	Başlıklar	Haber Girişi	Spotlar	Fotoğraf
1	Akşam	73 Yıl Sonra İlk Tören	İkinci Dünya Savaşı sırasında İstanbul Açıklarında Batırılan 'Struma' Gemisinde Hayatını Kaybeden 108'i Çocuk 768 Kişi İçin Sepetçiler Kasrı'nda Anma Töreni Düzenlendi	Yok	Törenden Bir Adet Fotoğraf
2	Cumhuriyet	Haber Temsil Edilmemiştir	Haber Temsil Edilmemiştir	Haber Temsil Edilmemiştir	Haber Temsil Edilmemiştir
3	Hürriyet	Haber Temsil Edilmemiştir	Haber Temsil Edilmemiştir	Haber Temsil Edilmemiştir	Haber Temsil Edilmemiştir
4	Şalom	1. Manşet Haber Başlığı: 73 Yıl Sonra Gelen Anma 3. Sayfa Haberin Devamının Başlığı: Struma Kurbanları Anıldı	Struma faciasının 73. yılında, 24 Şubat Salı günü, Sarayburnu'ndaki Sepetçiler Kasrı'nda, Struma kurbanları için bir anma töreni düzenlendi. Törende kurbanlar anısında dua okundu, saygı duruşunda bulunuldu ve denize bir çelenk bırakıldı.	1942 Yılında Yahudi Mültecileri Filistin'e taşıyan Karadeniz'de Kaderine Terk Edilen Struma Gemisinin 768 Kurbanı, Faciamın 73. Yıldönümünde İlk Kez Devlet Tarafından Anıldı.	Birinci Sayfada Hepsi Törenden Olmak Üzere Üç. Haberin Devamı Olan Üçüncü Sayfadaki Haberde de Üç Fotoğraf Olmak Üzere Toplam Altı Adet Fotoğraf
5	Yeni Akit	Haber Temsil Edilmemiştir	Haber Temsil Edilmemiştir	Haber Temsil Edilmemiştir	Haber Temsil Edilmemiştir

3.3.10. 25 Şubat 1942, 2012 ve 2015 Tarihli Struma Gemisi Olayı Haberlerinin Karşılaştırmalı Analizi

Struma Gemisi Olayı'nın meydana geldiği 24 Şubat 1942 tarihinde Türkiye basınındaki temsili 24 Şubat 2012 tarihinde yapılan ilk anma törenindeki ve 24 Şubat 2015'teki ilk resmi törenindeki temsile göre daha görünür ve geniştir. Gazeteler 1942'de ağır sansür, takibat ve kağıt sıkıntısına rağmen söz konusu olaya genel itibari ile manşetin hemen yanında yer vermişler ancak haber kaynağı olarak kendi kaynaklarını değil devletin resmi haber ajansı Anadolu Ajansı'nın metnini kullanmışlardır. 2012 yılındaki törenle ilgili gazeteler haberi ajanslardan almamışlar, ya haber merkezinde imzasız bir şekilde yazılan haberi ya da gönderilen muhabirin yazdığı metni sayfalarına taşımışlardır. 2015'te ise gazeteler söz konusu olaya genel itibari ile anlamlı yokluk çerçevesinde duyarsız kalmışlardır. 1942'ye göre kağıt sıkıntısı

ve sansür gibi temel sorunlarla karşı karşıya bulunmayan gazeteler, 2012’de söz konusu olayı genellikle iç sayfalarda ve oldukça küçük bir haber olarak yayınlamayı, 2015’te ise genelde gazeteler haberi sayfalarına taşımamayı tercih etmişlerdir. 1942 yılındaki haberler, içinde Yahudileri taşıyan bir geminin infilak ederek battığı bilgisi verirken, 2012 ve 2015 yılındaki haberler geminin bir Rus denizaltısından gönderilen torpido ile batırıldığını ifade etmişlerdir.

Öte yandan, 2012 yılı gazeteleri genellikle, işadama İshak Alaton’un, “özür talebi”ne yoğunlaşmış ve haberde biz/öteki karşıtlığı bir tema olarak kullanılmıştır. Oysa, 2012 tarihsel momentinde Türkiye’de geçmişte yaşanan “Dersim İsyanı/Olayları”, “Ermeni Tehciri/Kıyımı” gibi toplumsal olaylar, kamuoyunda tartışılmaya başlanmış ve bu tartışmalarda dönemin hükümetleri ya da idarecilerinin sorumluluğu tartışmaya açılmıştır. Bu bağlamda Alaton’un Sturuma Gemisi Olayı’nın olduğu tarihteki idarecilerden özür beklemesi, ayrıca Alaton’un Merkel’in ülkesi Almanya’da yaşanan olaylar nedeniyle Türklere özür dilemesini örnek göstermesi, dönemin tarihsel bağlamıyla ilişkili bulunduğundan, oldukça dikkat çekicidir.

Ayrıca, haberlerde yoğun olarak kullanılan edilgen yapı, olayı sıradanlaştırma ve daha önemlisi Struma Gemisi Olayı’nın yıldönümlerinde dönemin gazetelerinde yer bulamayışının benzer şekilde olayın anmasında da olayın anmayı gerçekleştiren aktörlerin de görmezden gelinmesi arasında bir süreklilik olduğunu açığa çıkarmaktadır. Bu bir yönüyle, Türkiye’de “devlet geleneği”nin devamlılık arz ettiğine işaret etmektedir.

Elbette bu tespit, bir Yahudi azınlık gazetesi olan Şalom için geçerli değildir. Şalom 2012 yılındaki töreni birinci sayfadan duyurmuş ve iç sayfalarda söz konusu habere geniş yer vermiştir. 2015’deki töreni ise manşetten giren Şalom, iç sayfalarda yine oldukça geniş bir şekilde haberi sayfalarına taşımıştır. Ancak 2012 ile 2015 arasındaki Şalom gazetesinin yayınında da gözle görülür farklılıklar bulunmaktadır. 2012 yılındaki Şalom gazetesindeki olayın temsili, daha bilgilendirici ve daha çok katılımcı odaklı iken, 2015 yılındaki temsil daha resmi ve daha devlet/hükümet eksenli olmuştur.

4.1. Sonuç

Egemen ideoloji ve güç odakları, tarihten günümüze iktidar ve medya seçkinleri aracılığı ile çıkarlarını korumak, politikalarını ve görüşlerini topluma ulaştırmak amacıyla medyayı kullanmışlardır ve kullanmaya devam etmektedirler. Medya da değişen patronaj profili nedeniyle, kontrolüne girdikleri işinsanlarının çıkarını, asli vazifesi olan objektif haberciliğe tercih etmektedir. Bu çerçevede medya, devletin ideolojik bir aygıtı olmaya zaten açık bir halde gelmektedir. Ancak yönetici egemenler, medya ile “kazan kazan” merkezli bir ilişkiyi yeterli görmek yerine onu sınırlandıracak yasalar ve ekonomik tedbirler alarak, medyayı kontrol altında tutmayı sürdürmektedir. Zira, Çoban’ın ifadesiyle, hegemonyasını ikame için egemen ideolojinin durmaksızın, alternatif ideolojilerle mücadele etmek ve kendini her gün yeniden inşa etmek, bağımlılarının “rıza”sını her gün yeniden kazanmak zorundadır (Çoban, 2013:71). Bu da karşılıklı ihtiyaç ve çıkar çerçevesinde medya ile güç/iktidar arasında simbiyotik bir ilişkinin doğmasına ve süreklilik kazanmasına neden olmaktadır. Bu “fasit daire”, en insani olaylara bakışta bile kendini göstermektedir.

Bu çalışmada, medya-otorite ilişkilerinin ve resmi ideolojinin, Türkiye medyasının yayın politikalarına olan etkisi olduğu eleştirel haber çözümlemesi modeli ile tartışılmış ve medyanın ekonomik, yapısal ve ideolojik bağımlılığına yönelik bulgular elde edilmiştir. Gazeteler, Struma Gemisi’nin günlerce bekletildiği yerin, dönemin etkili gazetelerinin Cağaloğlu’ndaki merkezine birkaç kilometre uzakta olmasına rağmen, medya egemen ideolojiye ters düşmemek adına ve 1942’de resmi söylemin sözcülüğünü yaparcasına olayı sadece tek kaynaktan, Anadolu Ajansı’nın servis ettiği metinden alıntılıyarak haberleştirmiştir. Türkiye medyası, bazı sivil inisiyatiflerin de desteği ile organize edilen 24 Şubat 2012’deki anma programını, ya görmezden gelmiş ya da meseleyi Türkiye’den özür beklentisi çerçevesinde kurgulayarak haberleştirmeyi tercih etmiştir. 2012’deki anma töreninde, “özür bekleyen bir Yahudi işadami” kurgulaması yaparak, okurun bu çağrıya/ seslenmeye, devletin tarafını seçerek yanıt vermesini hedeflemişlerdir. Elbette bu kurgunun önemli bir nedeni vardır. Olayın, gerçekte ne olduğuna ilişkin ardalan bilgisinden yoksun biçimde kurgulanması, olayın taraflarından birinin –

Alaton'un- mağduriyeti ve "kontrollü çıkışı"ndan yola çıkılarak inşa edilmesi, özür beklentisinin vurgulanarak dikkatlerin başka bir tarafa çekilmesi ile devletin eleştirilmesinin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Böylelikle, özür dileme çerçevesinde yapılan haberler, okuyucu nezdinde Struma Gemisi Olayı'nda devletin konuyla ilgili sorumluluğunu tartışılmaz bir noktaya getirmeyi amaçlamaktadır. 2012'deki anma programını haberleştiren gazetelerin haber metni incelendiğinde, genelde edilgen bir cümle yapısı kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu dil kullanımı, olayı sıradanlaştırmakta ve daha önemlisi, Struma Gemisi Olayı'nın, dönemin gazetelerinde yıllarca yer bulamayışını ve olayı gerçekleştiren failerin görülmemesini daha anlaşılır hale getirmektedir. Alaton'un ifadelerine odaklanan okurun, Struma Gemisi Olayı'nda gerçekte ne oldu sorusunu ıskalamasına imkan sağlayacağı öngörüsü ile kurgulanan haberlerin temel teması zaten de tam bunu hedeflemektedir. Türk Yahudileri tarafından çıkarılan Şalom gazetesinin de, 2012 anma haberini oldukça temkinli kurguladığı ve egemen söylemin dışına taşmamaya özen gösterdiği görülmüştür.

Gazeteler 2015 yılında, devlet yetkililerinin katılımıyla yapılan resmi anma törenini 2012'den farklı olarak anlamlı bir suskunlukla geçiştirmiş ve söz konusu haberin temsiline sayfalarında yer vermemeyi tercih etmişlerdir. Hem devletin ideolojik bir aygıtı olup, hem de devletin resmi bir törenini haberleştirmemek çelişki gibi dursa da, aslında söz konusu anma töreni, iç kamuoyundan ziyade dış kamuoyuna yönelik olduğu göz önünde tutulduğunda, ortada bir çelişki olmadığı görülecektir. Törene katılan bakanın bağlı bulunduğu Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın web sitesinde söz konusu programla ilgili arşiv bilgisinin olmamasına rağmen bazı Türk Yurtdışı Temsilciliklerin web sitesinde bakanın konuşmasının İngilizceye çevrilerek verilmesi göstermektedir ki, tören yurtiçi kamuoyuna yönelik olmayıp, daha çok yurtdışındaki ilgililere yöneliktir. Resmi ideolojinin talimatlarını yerine getirmekle kalmayıp bunu içselleştiren Türkiye medyası, resmi törende gösterilen ile asıl gösterilmek istenen arasındaki nüansı önceden fark ettiğinden, 2015 yılındaki anma programına yönelik haberleri sadece web sitesinden yayınlamış, ama basılı gazetede söz konusu habere yer vermemiştir. Öte yandan, Struma Gemisi Anma programlarının sivil alandan daha kontrollü

resmi alana alınması, egemen ideolojinin Yahudi azınlıkla alakalı çizdiği çerçevenin dışına çıkma riskini oldukça azaltmakta hem de toplumun geneli üzerindeki resmi törenin inandırıcılık ve saygınlığı daha fazla olduğundan, söz konusu törenin haberleştirilmeyerek halka duyurulmasının önüne geçilmiştir. Konunun direkt olarak kendileri ile ilgili olması nedeniyle, Türk Yahudiler tarafından çıkarılan Şalom gazetesi, devlet yetkililerinin katıldığı resmi anma törenini manşetten duyurmuş ancak, ne kadar temkinli olunursa olunsun egemen söylemin dışına taşılan 2012 yılında sayfalarına taşıdığı haberinde verilen bazı bilgileri, 2015 yılındaki haberinde revize etme gereği duymuştur.

Sonuç olarak, incelenen gazeteler temel alındığında, öncelikle, Struma Gemisi Olayı, Türkiye basınında hem 1942, hem de 2012 ve 2015 yıllarında egemen söylem/ideolojiye paralel temsil edilmiştir. İncelenmek üzere seçilen gazeteler farklı yayın çizgilerine sahip olsalar da, mesele “Yahudiler” olduğunda, söz konusu gazetelerin siyasal yönelimleri anlamlı bir fark oluşturmamaktadır. Haberin inşasında egemen olan Struma Gemisi Olayı’ndaki devletin sorumluluğunu gizleme tavrının, hem 1942’deki, hem 2012’deki hem de 2015’teki gazetelerin ortak kaygısı olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu yıllarda konuyla ilgili olarak yayınlanan haberlerde, çoğunlukla isimsizleme, anlamlı yokluk, enformasyon eksiltimi, edilgen cümle yapısı ile özneyi gizleme pratiklerine başvurulmuştur.

Teknolojinin ve bilginin baş döndürücü bir hızla kitle iletişim araçlarından ve kişisel elektronik cihazlardan bir tıkla önümüze geldiği günümüzde, medyanın taraflı haberi dikkatli okuyucu tarafından hemen fark edilmekte, medyaya yönelik negatifte olan güveni daha da zayıflatmaktadır. Tarihte yaşanan acıların yeniden tekrarlanmaması için, söz konusu olaylarla yüzleşmeye ve böylelikle arınmaya ihtiyaç vardır. Yapılan hatalar varsa, onunla yüzleşmek ileride benzer hatalara düşmeye engel olabilme şansı vermektedir. Dolayısı ile, 74 yıldır unutturulmaya, yeniden hatırlandığında da resmi törenle kontrol ve ablukaya almaya çalışmak yerine gerek medyanın, gerekse egemen söylemin Struma Gemisi Olayı ile ilgili radikal bir dönüşüm sergilemesi, gerçeklerin ortaya çıkması için olumlu yönde çaba göstermesi, artık bir zaruret teşkil etmektedir. Nitekim, ülke içi kontrol edilse bile ülke

dışından gelen enformasyonlar neticesinde gerçeğe ulaşmak günümüzde imkansız değildir.

Her ne kadar farklı ideolojik görüşler nedeniyle Cumhuriyet'in kurulduğu yıllardan itibaren toplumun farklı kesimleri arasında gerilim zaman zaman sınırlı çapta çatışmaya dönse de ve yine farklı kışkırtmalar ve propagandalar nedeniyle zaman zaman Trakya Olayları, 6-7 Eylül Olayları vb gibi üzücü olaylar yaşansa da kültür farklılıkları, toplumdaki bireyler tarafından geniş bir çatışma alanına dönüştürülmemiştir. Örneğin, Yunanistan ile Türkiye arasında veya Ermenistan ile Türkiye arasında devletler düzeyinde gerilim devam ederken, alt katmanlarda komşuluklar ve insani ilişkiler devam etmiştir. Yine, Türk güvenlik güçleri ile PKK terör örgütünün yıllar süren mücadelesi, hiçbir zaman Türk ve Kürt halkları arasında geniş çaplı nefrete ve birbirine yönelik şiddete dönüşmemiştir.

Çağımızda, teknoloji ve iletişim olanaklarının çok hızlı bir şekilde gelişmesinden ve çeşitlenmesinden yola çıkarak medya üzerindeki tek-tipçi, hegemonyacı ve tekelci yaklaşımın uzun süre sürdürülemeyeceği şeklindeki görüşler bulursa da egemen ideolojinin de kendini medyanın yeni biçimine adapte ettiği ve hegemonyasını daha güçlü şekilde sürdürdüğü görülmektedir. Nitekim, Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze tek partili rejimden, demokratik yönetim arasında "otorite ile medya ilişkileri" açısından pek bir değişikliğin olmadığı bu çalışmaya ile ortaya çıkmıştır. Teknolojik gelişmeler, iletişim olanaklarının çeşitlenmesi ve erişilebilir hale gelmesi nedeniyle medyanın da daha özgür hale geleceği beklentisinin aksine iktidarların, medya üzerindeki hegemonyası daha da genişlemiş, egemen ideolojinin medya seçkinleri üzerindeki etkisi ve kontrolü daha da artmıştır.

Evrensel insani değerler çerçevesinde kişi hak ve hürriyetlerini olabildiğince genişletmek, katılımcı demokrasiyi tüm kurumları ile işletmek, toplumsal huzur ve refah adına daha emin bir yol olarak karşımıza çıkmakla birlikte ve farklılıkları kabul etmeyen monist bir kültürel politikanın onlarca farklı etnik, din ve kültür müntesiplerinin bulunduğu Türkiye gibi bir ülkede sürekli ve uzun süre uygulanabilmesi, hele de internetin sağladığı imkanlarla global bir mahalle haline gelen günümüz dünyasında pek mümkün görünmese

de incelenen Struma Gemisi Olayı'nın tarihsel serencamesi ve Türkiye medyasının söz konusu olayın temsilindeki tutumu, medyanın devletin ideolojik bir aygıtı olarak işlev görmeye –en azından bir süre daha- devam edeceği ve egemen ideolojinin, teknolojinin de imkanlarından faydalanarak eskisinden daha çok hegemonyasını medya üzerinden toplumun tüm kesimine uygulama imkanını kullanmayı sürdüreceği öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adaklı, G. (2006). *Türkiye’de Medya Endüstrisi Neoliberalizm Çağında Ülküyet ve Kontrol İlişkileri*. 1. Baskı. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Akbulut, H. (2007). “Ulus-Aşırı Türk Sinemasında Kimlik Arayışları: Fatih Akın ve Yüksel Yavuz Sineması”. *Kimlik Medya ve Temsil Kimlik Kurgusu ve Temsil Üzerine Medya Analizleri*, E. B. Akça (drl.) 1. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Akca, E. B. (2007). “ ‘Ege’de Sular Isındı...:Yazılı Basın Söyleminde Yunanistan’ın Ötekileştirilmesi ve Kardak Krizi”, *Kimlik Medya ve Temsil Kimlik Kurgusu ve Temsil Üzerine Medya Analizleri*, E. B. Akça (drl.) 1. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Akgül, H. (2003). *Azınlık Kavramı Azınlıklarla İlgili Düzenlemeler Azınlık Kavramı ile İlgili Temel Sorunlar ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Azınlıklara Bakış*. İzmir: Akademi Kitapevi.
- Akıncı, C. A. (2005). *Hızlı Musa Peygamberler Tarihi*. İstanbul: Bahar Yayınları.
- Akşam Gazetesi, “Struma Olayı”, 25 Şubat 1942, s.1.
- Akşam Gazetesi, “Struma Olayı”, 25 Şubat 2012, s.12.
- Akşam Gazetesi, “Struma Olayı”, 25 Şubat 2015, s.11.
- Aktürk, Ş. (2013). *Türkiye’nin Kimlikleri Din, Dil, Etnisite, Devlet ve Medeniyet*. İstanbul: Etkileşim Yayınları.
- Alemdar, K. (1996). *İletişim ve Tarih*. 1. Baskı. Ankara: İmge Kitapevi.
- Althusser, L. (1994). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. (Y. Alp ve M. Özışık (çev.). 1. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Althusser, L. (2003). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, A. Tümertekin (çev.). 1. Baskı. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Arşan, E. D. (2004). “Medya-Güç İdeoloji Ekseninde Merve Kavakçı Haberlerinin İki Farklı Sunumu”, *Haber, Hakikat ve İktidar İlişkisi*, Ç. Dursun (drl.). Ankara: Elips Yayınevi.
- Arslan, A. D. (2007). *Elit Sosyolojisi*. Ankara: Phonix Yayınevi.
- Aslan, K. (2004). *Haber Nasıl Okunur? Haberde İdeoloji, Söylem*. 1. Baskı. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Arsava, A. F. (1993). *Azınlık Kavramı ve Azınlık Haklarının Uluslar arası Belgeler ve Özellikle Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesinin 27. Maddesi Işığında İncelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Basımevi.
- Bal, H. (2012). *Nitel Araştırma Yöntemleri*, Isparta: Fakülte Kitapevi
- Bali, R. (1999). *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri Bir Türkleştirme Serüveni (1923-1945)* 1 Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Bali, R. (2008). *1934 Trakya Olayları*, İstanbul: Kitapevi.
- Başboğa, S. (2010). *Anadolu Ajansı, 1920-1922*. Ankara: Anadolu Ajansı Yayınları.
- Bektaş, A. (1996). *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*. 1. Baskı. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Benbassa, E. Rodrigue, A. (2001): *Türkiye ve Balkan Yahudileri Tarihi, (14.-20. yüzyıllar)* A. Atasoy (çev.). 1. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları..
- Berger, J. (2002). *Görme Biçimleri*, Salaman, Y. (çev). Metis Yayınları. İstanbul.
- Besalel, Y. (2004). *Osmanlı ve Türk Yahudileri*. 2. Baskı. İstanbul: Gözlem Gazetecilik ve Basım Yayın A.Ş.
- Blech, R. B. (2004). *Geçmişten Günümüze, Yahudi Tarihi ve Kültürü*. (çev. E.S.Vali. 1. Baskı. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basım ve Yayın A.Ş.
- Bottomore, B. T. (1997). *Seçkinler ve Toplum*. E. Mutlu (çev.). 2. Baskı. Ankara: Gündoğan Yayınlar..
- Caymaz, B. (2007) *Türkiye’de Vatandaşlık Resmi İdeoloji ve Yansımaları*. 1. Baskı. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Cevizci, A. (1999). *Paradigma Felsefe Sözlüğü*. 3. Baskı. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Cumhuriyet Gazetesi, “Struma Olayı”, 25 Şubat 1942, s.1.
- Cumhuriyet Gazetesi, “Struma Olayı”, 25 Şubat 1942, s.8.
- Çam, Ş. (2008). *Medya Çalışmalarında İdeoloji Esiptemolojik ve Medtodolojik Sorunlar*. 1. Baskı. Ankara: De Ki Basım Yayım.
- Çaplı, Bülent: *Medya ve Etik*, İmge Kitapevi, 1. Baskı, Ekim 2002, Ankara.
- Çoban, S. (2013). *Hegemonya Aracı ve İdeolojik Aygıt Olarak Medya*. 1. Baskı İstanbul: Parşömen Yayıncılık.
- Dadyan, S. (2011). *Osmanlı’nın Gayrimüslim Tarihinden Notlar* 1. Baskı. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Demirel, A. (1996). *Ali Şükrü Bey’in Tan Gazetesi*. 1. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Demirkent, N. (1995). *Medya Medya*. 1. Baskı. İstanbul: Dünya Yayıncılık.
- Demirkürek, İ. (2012). *Azınlıklar ve Marjinal Gruplar (Türkiye Yazılı Basımında)*1. Baskı. Ankara: Kurgu Kültür Merkezi Yayınları.
- Dursun, Ç. (2001). *Tv Haberlerinde İdeoloji*. 1. Baskı. Ankara: İmge Kitapevi.
- Dursun, Ç. (2004). “Haberde ‘Gerçeğin İnşa Edilmesi’ Ne Demektir?. *Haber, Hakikat ve İktidar İlişkisi*. Ç. Dursun (drl.). Ankara: Elips Yayınevi.
- Eagleton, T. (1996). *İdeoloji*, M. Özcan (çev.). 1. Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Ercan, Y. (2011). *Başlangıçtan Günümüze Türkiye’de Azınlık Sorunu – İmparatorluk’tan Cumhuriyet’e Kalan Sorunlar*. Ankara: Turhan Kitapevi Yayınları.
- Erdoğan, İ., Alemdar, K. (1990). *İletişim ve Toplum Kitle İletişim Kuramları Tutucu ve Değişimci Yaklaşımlar*. 1. Baskı. Ankara: Bilgi Yayınevi,
- Fiske, J. (1996). *İletişim Çalışmalarına Giriş*. S. İrvan (çev.). 1. Baskı. Ankara: Bilim Sanat Yayınları/Ark.
- Girgin, A.(2000). *Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etik’i*. İstanbul: İnkilâp Kitapevi.
- Gramsci, A. (2003). *Hapishane Defterleri, Felsefe ve Politika Sorunları*. A. Cemgil (çev.). 4. Baskı. İstanbul: Belge Yayınları.
- Goloğlu, M. (1968). Erzurum Kongresi, Ankara: Nüve Matbaası.
- Goloğlu, M. (1969). Sivas Kongresi, Ankara: Başnur Matbaası.
- Gökçe, O. (2006). *İletişim Bilimi, İnsan İlişkilerinin Anatomisi*. 1. Baskı. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Görgülü, G. (1991). *Basında Ekonomik Bağımlılık ve Tekelleşme 1970’lerden 1990’lara*. İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Guttstadt, C. (2012). Türkiye, Yahudiler ve Holokost, A. Dirim (çev.). 1. Baskı. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Güler, A. (2001). *Rakamlarla Türkiye’de Azınlıklar* Ankara: Berikan Yayınevi.
- Güler, A. (2000). *Osmanlıdan Cumhuriyete Azınlıkla*. Ankara: Tamga Yayıncılık.
- Güler, A. (2009). *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Azınlıklar* Ankara: Berikan Yayınevi.
- Güler, Ü. (2004). “Söylem Çözümlemesindeki Yöntem Sorunu ve Van Dijk Yöntemi”, *Haber, Hakikat ve İktidar İlişkisi*. Ç. Dursun (drl.). Ankara: Elips Yayınevi.
- Günay, V. D. (2013). Söylem Çözümlemesi, 1. Baskı. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Gürses, F (2011). *Kul, Tebaa, Yurttaş Cumhuriyet’in Kuruluşundan Günümüze Ders Kitaplarında Yurttaşlık*, 1. Baskı. İstanbul: Ütopya Yayınları.
- Güven, E. (2011). *Mekan, Kimlik, Yahudilik Kuzguncuk Yahudi Cemaati Üstüne Bir Çalışma*. 1. Baskı. İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Güvenir, O. M. (1991). *Siyasal İktidarın Basını Denetlemesi ve Yönlendirmesi 2. Dünya Savaşında Türk Basını*, İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Güz, N. (1991). *Türkiye’de Basın-İktidar İlişkileri 1920-1927*. Ankara: Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları.
- Güz, N. (2005). *Haberde Yönlendirme ve Kamuoyu Araştırmaları*. 1. Baskı. Ankara: Nobel Yayın.

- Hall, S., Lubbley B., McLennan,G. (1985). *Siyaset ve İdeoloji: Gramsci*. S. Emrealp (çev.). 1. Baskı. Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.
- Hall, S. (1994). “İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüşü”, *Medya, İktidar, İdeoloji*. M. Küçük (drl. ve çev.). 1. Baskı. Ankara: Ark Yayınevi.
- Hürriyet Gazetesi, “Struma Olayı”, 25 Şubat 2012, s.30.
- İleri, R. N. (1986). *27 Mayıs Menderes'in Dramı*. 3. Baskı. İstanbul: Yalçın Yayınları.
- İmlâ Kılavuzu. (1948). “*Yahudi Maddesi*”. 4. Baskı. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- İnuğur, M. N. (1992). *Türk Basın Tarihi 1919-1989*. İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- James, C., Seaton, J. (1990). *Power Without Responsibility : The Press and Broadcasting in Britain*. 3. Baskı. Londra: Routledge
- Jeanneney, J. N. (2000). *Başlangıcından Günümüze Medya Tarihi*. E. Atuk (çev.). 1. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kakıncı, Halit: *Struma İstanbul Açıklarında72 Gün Boyunca 769 Yahudi'nin Dramı!*. 15. Baskı. İstanbul:Destek Yayınevi.
- Kaptan, E. (2002). *Lozan Konferansı'nda Azınlıklar Sorunu*. İstanbul: Harp Akademileri Basım Evi.
- Karabacalı, A. (1990). *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Basın Sansürü*. 1. Baskı. İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları,.
- Kavaklı, N. (2005). *Bir Gazetenin Tarihi Akşam*. 1. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kaya, Önder. (2004). *Tanzimat'tan Lozan'a Azınlıklar*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Kaya, R. (2009). *Türkiye Siyasal Yaşamında 1980'ler Sonrası Gelişmeler ve Medya. Türkiye'de Kitle İletişimi: Dün-Bugün-Yarın*. K. Alemdar (der.). Ankara: Gazeteciler Cemiyeti Yayınevi.
- Kayış, N., Hürkan, S. (2012). *Sansürsüz Sansür Tarihi 1795-2011*. 1. Baskı. Ankara: Sinemis Yayınları.
- Kazancı, M. (2006). Althusser, İdeoloji ve İdeoloji ile İlgili Son Söz. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*. Sayı: 24. 2006/1.
- Kejanlıoğlu, B. (2004). *Türkiye'de Medyanın Dönüşümü*, 1. Baskı. Ankara: İmge Kitapevi.
- Kocaman, A. (2003). “Dilbilim Söylemi”. *Söylem Üzerine*. A. Kocaman (hzl.). 2. Baskı. Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim A.Ş.
- Koçoğlu, Y. (1993). *Kurşunla Sansür Gazeteci Cinayetleri*. İstanbul: Ozan Yayıncılık.

- Korkmaz, F. (2005). *Tarihsel Süreçte Türkiye’de Basın Özgürlüğü*. Ankara: Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Köktener, A. (2004). *Bir Gazetenin Tarihi Cumhuriyet*. 1. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kuyucu, M. (2012). *Türkiye’de Medya Ekonomisi*. 1. Baskı. İstanbul: Esen Kitap.
- Küçükşen, K.(2012). *Medya ve Politik Tercih*. 1. Baskı. Konya:Çizgi Kitapevi.
- Levi, A. (1996). *Türkiye Cumhuriyeti’nde Yahudiler*. 1. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mardin, Ş. (1992). *İdeoloji*. 1. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- McLellan, D. (1999). *İdeoloji*. E. Özkaya (çev.). 1.Baskı. Ankara: Doruk Yayıncılık.
- Mutlu, E. (1995). *İletişim Sözlüğü*. 2. Baskı. Akara: Ark Yayınevi.
- Oğuz, A. K.(2007). *Fedakar Eş, Fedakar Yurttaş Yurttaşlık Bilgisi ve Yurttaş Eğitimi 1970-1990*. 1. Baskı. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Oral, F.S. (1968). *Türk Basın Tarihi, 1919-1965 Cumhuriyet Dönemi, İkinci Kitap*. Ankara: Oral Yayınları.
- Oran, B. (2004). *Türkiye’de Azınlıklar Kavramlar, Teori, Lozan, İç Mevzuat, İçtihat, Uygulama*. 1. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oskay, Ü. (1992). *İletişimin ABCsi*. İstanbul: Simavi Yayınları.
- Ökte, F. (Tarih Yok). *Varlık Vergisi Faciası*.1. Baskı. İstanbul: Nebioğlu Yayınevi.
- Özer, Ö. (2008): “İdeolojik Atmosferin Kapsama Alanı: Bozüyük Olaylarının Ortadoğu ve Ülkede Özgür Gündem Gazetelerinde Sunumu Örneğinde Haber Söyleminde Yapılan İdeolojik Üretime İlişkin Yeni Bir Çözümleme”. *Türkiye’de Sivil İtaatsizlik Toplumsal Hareketler ve Basın*. E. Dağtaş (der.). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Özer, Ö. (2011): *Haber Söylem İdeoloji: Eleştirel Haber Çözümlemeleri*. Konya: Literatürk Yayınevi.
- Polatcan, İ. (1989). *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Gereçekler, Anayasa Mahkemesi Kararları, Bilimsel Görüşler*. 1.Baskı. İstanbul: Bayrak Yayıncılık..
- Setel, Z. (1977). *Hatırladıklarım*. 2. Baskı. İstanbul: Gözlem Yayınları.
- Seyyar, A. (2007). *İnsan ve Toplum Bilimleri Terimleri (Ansiklopedik Sosyal Bilimler Sözlüğü)*. 1. Baskı. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Shaw, J. S. (2008). *Osmanlı İmparatorluğu’nda ve Türkiye Cumhuriyetinde Yahudiler*, M. Sobutay (çev.). 1 Baskı. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Sharon, M. S. (1982). *Türkiye Yahudileri Tarihsel Bakış*. Jerusalem :Yahudi Kültürü Türkçe Yayınları.

- Shoemaker, P., Reese, D. S. (1997). “İdeolojinin Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi”. *Medya Kültür Siyaset*. S. İrvan (drl.). 1. Baskı. Ankara: Bilim Sanat Yayınları/Ark Kitapları.
- Şalom Gazetesi: “Başyazı”, 30 Ekim 1947, 1.sayfa.
- Son Telgraf Gazetesi, “Struma Olayı”, 25 Şubat 1942, s.3.
- Şalom Gazetesi, “Struma Olayı”, 25 Şubat 2015, s.1.
- Şalom Gazetesi, “Struma Olayı”, 25 Şubat 2015, s.2.
- Şalom Gazetesi, “Struma Olayı”, 25 Şubat 2015, s.3.
- Şapolyo, E. B. (1969). *Türk Gazeteciliği Tarihi Her Yönüyle Basın*. Ankara: Güven Matbaası.
- Tan Gazetesi, “Struma Olayı”, 25 Şubat 1942, s.1.
- Topçuoğlu, N. N. (1996): *Basında Reklam ve Tüketim Olgusu*. 1. Baskı. Ankara: Vadi Yayınları.
- Topuz, H. (2003). *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*. 1. Baskı. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Tosun, R. (2009). *Cumhuriyet ve Azınlıklar Makaleler, İncelemeler*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Tuncel, H. (1994). Babı-ı Ali'den İkitelli'ye. *Birikim Dergisi* Sayı: 64, Ağustos 1994.
- Turhan, M. (1991). *Siyasal Elitler*. 1. Baskı. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe Sözlük*. 10. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkoğlu, N. (2004). *İletişim Bilimlerinden Kültürel Çalışmalara Toplumsal İletişim Tanımlar; Kavramlar; Tartışmalar*. 1. Baskı.İstanbul: Babil Yayınları.
- Ülkümen, S. (1993). *Bilinmeyen Yönleriyle Bir Dönemin Dışışleri*. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın.
- Üstel, F. (2004). “Makbul Vatandaş”ın Peşinde, *II.Meşrutiyet'ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi*. 1. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Üşür, S.S. (1997). *İdeolojinin Serüveni, Yanlış Bilinç ve Hegemonyadan Söyleme*. 1. Baskı. Ankara: İmge Kitapevi.
- van Dijk, T. (2003). “Söylem ve İdeoloji Çokalanlı Bir Yaklaşım”. *Söylem ve İdeoloji Mitoloji-Din-İdeoloji*. B.Çoban., Z. Özaraslan (hızl.). 1. Baskı. İstanbul: Su Yayınları.
- Vatan Gazetesi, “Struma Olayı”, 25 Şubat 1942, s.3.
- Yaylagül, L. (2008). “Kapitalizm ve Kitle İletişimi”, *Medya, Popüler Kültür ve İdeoloji*. L. Yaylagül., N. Korkmaz (drl.). 1. Baskı. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Yetkin, Ç. (Tarih Yok). *Batılların Çirkin Yüzü Struma*. İstanbul: Otopsi Yayınları, (Yayın Tarihi Yok).

İNTERNET SİTELERİ

Arslan, D. A. (2004). Medya – Politika İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme.

<http://j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/150/150> *Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi* Vol No.1. Sayı No.1 (29.12.2015)

KONDA. (2006):

http://www.konda.com.tr/tr/raporlar/2006_09_KONDA_Toplumsal_Yapi.pdf

Haaretz Gazetesi Web Sitesi:

<http://www.haaretz.com/israel-news/the-lone-survivor-of-a-jewish-refugee-ship-1.414588>

T.C. Dışişleri Bakanlığı Cenevre Daimi Temsilciliği Web Sitesi:

<http://cenevreofisi.dt.mfa.gov.tr/ShowAnnouncement.aspx?ID=228764>

T.C. Dışişleri Bakanlığı Bern Büyükelçiliği Web Sitesi:

<http://bern.be.mfa.gov.tr/ShowAnnouncement.aspx?ID=228764>

T. C. Dışişleri Bakanlığı Web Sitesi:

http://www.mfa.gov.tr/no_71-12-aralik-1941-gunu-kostence-limani_ndan-kalkan-struma-isimli-geminin-24-subat-1942-tarihinde-karadeniz-de-uluslararası.tr.mfa

Boğazgünlüğü:

<http://www.denizcigunlugu.com/577-istanbul-bogazi-bosphorus-akintilari.html>

Boğaz Akıntıları, (Erişim tarihi: 23.02.2016 saat 19:58)

Wikipedia:

https://tr.wikipedia.org/wiki/Son_Telgraf Son Telgraf, (Erişim Tarihi: 24 Şubat 2016, saat 22:55)

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER:

ADI VE SOYADI: Kudret ALTINDAĞ

DOĞUM YERİ VE TARİHİ: ŞEREFLİKOÇHİSAR/1977

E-MAIL ADRES: kudreta@gmail.com

EĞİTİM DURUMU:

2013-2016 Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Medya ve Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı, (Tezli) Yüksek Lisans Programı

1994-1998 İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü

1991-1994 Özel Nilüfer Koleji

YABANCI DİL:

İngilizce (Profesyonel), İspanyolca (Başlangıç)